ADAM öykü

KASIM
ARALIK
1996
7

ÖYKÜ

Oya ***Nezihe Meriç*** • Orada Kalmak ***Demir Özlü*** • Mateo Falcone ***Prosper Mérimée*** • Kew Bahçeleri ***Virginia Woolf*** • Kristin ***Tomris Uyar*** • Mavi Demet ***Octavio Paz*** • Çingene – Gül ***Juan Eduardo Zúniga*** • Ağız ***Mario Vargas Llosa*** • Karga ile Tilki... ***Metin Demirtaş*** • İstasyon ***Mehmet Güler*** • Kuşatma ***Sulhi Dölek*** • Mevrouw Jirman ***Şavkar Altınel*** • Yazgıların Tableti ***Reha Mağden*** • Küçük Bir Toz Parçası ***Orhan Tez*** • Mevsim Salatası ***Faruk Ulay*** • Onlar Denize Karıştılar ***Leyla Ruhan Okyay*** • Bir Sarı Elbise Peşinde ***Müge İplikçi*** • Yürek Küstü ***Attilâ Şenkon*** • Bugün Ne Yaptın Kâbusu ***Ayşegül Gürdal*** • Üç Beş Dakikalık Öykü ***Murat Yalçın***

BU SAYININ KONUŞMASI

Tomris Uyar ile Dünden Bugüne

YAZILAR

BENİM ÖYKÜLERİM ***Enis Batur*** • MURATHAN MUNGAN'IN İKİ HİKÂYESİNDE "BEN" VE "ÖTEKİ" ***Nüket Esen*** • GENÇ ÖYKÜCÜLER NE DİYOR? ***M. Sadık Aslankara*** • BİR ANLATI OLARAK, KISA ÖYKÜ ***Semih Gümüş*** • DÖNENCE / BİR ÖYKÜ DÜNYASI KURABİLMEK ***Feridun Andaç, Selim İleri, Necati Güngör***

ADAM ÖYKÜ'NÜN SORUŞTURMASI

"EN BEĞENDİĞİNİZ GENÇ ÖYKÜCÜLER KİMLERDİR?"
Adam Öykü'nün 2. Soruşturması'nda "en beğenilen genç öykücü" Cemil Kavukçu seçildi.
Murathan Mungan, Feride Çiçekoğlu, Mahir Öztaş, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, Buket Uzuner de "en beğenilen genç öykücüler".
Soruşturma'nın Sonuç Değerlendirmesi • Cemil Kavukçu ile Konuşma

• Cemil Kavukçu'nun son yazdığı öykü : *Amca İhsan'ın Tarlaları*

ADAM ÖYKÜ'NÜN PANELİ

SAİT FAİK'İN 90. YILI

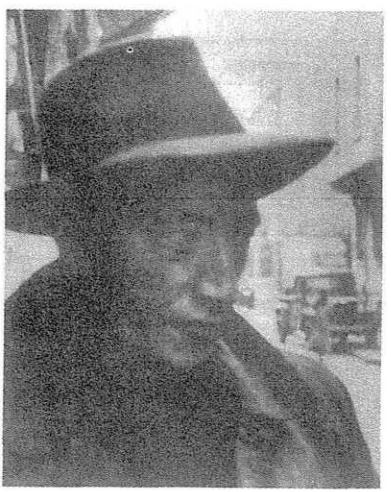

KATILANLAR

FETHİ NACİ
TAHSİN YÜCEL
FERİT EDGÜ
SEMİH GÜMÜŞ

1 KASIM, CUMA

TÜYAP 15. İSTANBUL KİTAP FUARI–A SALONU

Saat : 14.00–16.00

ADAM yayınları

ÖYKÜ

ÖZDEMİR ASAF *Dün Yağmur Yağacak*
SEVİM BURAK *Afrika Dansı*
MUZAFFER BUYRUKÇU *Şarkılar Seni Söyler*
NURSEL DURUEL *Geyikler, Annem ve Almanya*
LEYLÂ ERBİL *Gecede*
LEYLÂ ERBİL *Eski Sevgili*
NECATİ GÜNGÖR *Bu Sevda Ölmek*
KEMAL TAHİR *Göl İnsanları*
ÜLKÜ TAMER *Alleben Öyküleri*

SHERWOOD ANDERSON *Kasabamız* (Saydam Özel)
ERSKINE CALDWELL *Kuyudaki Zenci* (Memet Fuat)
TRUMAN CAPOTE *Gece Ağacı* (Memet Fuat)
RAYMOND CARVER *Ateşler* (Zafer Aracagök)
ERNEST HEMINGWAY *Denizin Değiştirdiği* (Memet Fuat)
JACK LONDON *Ateş Yakmak* (Memet Fuat)
KATHERINE MANSFIELD *Ölü Albayın Kızları* (Memet Fuat)
EDGAR ALLAN POE *Morgue Sokağı Cinayeti* (Memet Fuat)
WILLIAM SAROYAN *Yoksul İnsanlar* (Memet Fuat)
JOHN STEINBECK *Kasımpatları* (Memet Fuat)
VASİLİ ŞUKŞİN *Yaşamak Tutkusu* (Yurdanur Salman)
MARGUERITE YOURCENAR *Doğu Öyküleri* (Hür Yumer)
ERNEST HEMİNGWAY *Kadınsız Erkekler* (Ülkü Tamer)

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

Adam Öykü
İki Aylık Öykü Dergisi
Sayı 7
Kasım-Aralık 1996
ISSN 1300-7556

Anadolu Yayıncılık A.Ş. Adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
İnci Asena

Genel Yayın Yönetmeni :
Semih Gümüş

Kapak ve iç tasarım : Tülay Ulukılıç • **Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi :** Küçükparmakkapı Sokak, No : 17, 80060 Beyoğlu-İstanbul, Tel : (0212) 293 41 05 Fax : (0212) 293 41 08 • **Fiyatı :** 500.000 TL (KDV içinde) - Kıbrıs 600.000 TL • **Abone Koşulları :** Yıllık (6 sayı) 3.000.000 TL - Altı Aylık (3 sayı) 1.500.000 TL - Yurtdışı Yıllık 100 DM • **Abone İçin Hesap No :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına, 662720 numaralı posta çeki. • **İlan Koşulları :** Tam sayfa (siyah-beyaz) 40.000.000 TL; yarım sayfa 20.000.000 TL; çeyrek sayfa 10.000.000 TL • **Dizgi :** Anadolu Yayıncılık A.Ş. Dizgi Birimi • **İç Baskı :** Şefik Matbaası • **Kapak Baskı :** Ana Basım • **Genel Dağıtım :** Biryay A.Ş. •
Gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın, geri verilmez.

ADAMÖYKÜ

ÖYKÜ

Oya *Nezihe Meriç* 5
Orada Kalmak *Demir Özlü* 8
Mateo Falcone *Prosper Mérimée* 12
Kew Bahçeleri *Virgina Woolf* 22
Kristin *Tomris Uyar* 28
Mavi Demet *Octavio Paz* 41
Çingene – Gül *Juan Eduardo Zúniga* 43
Ağız *Mario Vargas Llosa* 46
Karga ile Tilki... *Metin Demirtaş* 49
İstasyon *Mehmet Güler* 53
Kuşatma *Sulhi Dölek* 58
Amca İhsan'ın Tarlaları *Cemil Kavukçu* 72
Mevrouw Jirman *Şavkar Altınel* 82
Yazgıların Tableti *Reha Mağden* 89
Küçük Bir Toz Parçası *Orhan Tez* 116
Mevsim Salatası *Faruk Ulay* 118
Onlar Denize Karıştılar *Leyla Ruhan Okyay* 128
Bir Sarı Elbise Peşinde *Müge İplikçi* 133
Yürek Küstü *Attilâ Şenkon* 135
Bugün Ne Yaptın Kâbusu *Ayşegül Gürdal* 137
Üç Beş Dakikalık Öykü *Murat Yalçın* 138

BU SAYININ KONUŞMASI

Tomris Uyar ile Dünden Bugüne 31

YAZILAR

Benim Öykülerim *Enis Batur* 38
Soruşturma, 2 63
Cemil Kavukçu ile Konuşma 67
Murathan Mungan'ın İki Hikâyesinde "Ben" ve "Öteki" *Nüket Esen* 76
Genç Öykücüler Ne Diyor? *M. Sadık Aslankara* 97
Bir Anlatı Olarak, Kısa Öykü *Semih Gümüş* 106
Dönence / Bir Öykü Dünyası Kurabilmek *Feridun Andaç, Selim İleri, Necati Güngör* 146

UNUTULMUŞ ÖYKÜLER

Geceleyin Rüya Görürüz *Attilâ İlhan* 141

BİR KİTAP BİR YAZI

Aynalara Yolculuk, Pınar Aka 155
Yazyalnızı, Behçet Çelik 156

Çeviriler : Murat Alpar, Recep Nas, Zeynep Avcı, Ayşe Nihal Akbulut, Hakan Eren,
Desenler : Güngör Kabakçıoğlu, Semih Poroy, Necati Abacı

Adam Yayınları,
Yaşar Kemal Toplu Yapıtları'nı
"Adam Yayınları özen ve titizliğiyle"
Türkiye'ye armağan ediyor.
Gururla.

BÜTÜN ROMANLARI

İnce Memed I
İnce Memed II
İnce Memed III
İnce Memed IV
Ortadirek
(*Dağın Öte Yüzü I*)
Yer Demir Gök Bakır
(*Dağın Öte Yüzü II*)
Ölmez Otu
(*Dağın Öte Yüzü III*)
Yağmurcuk Kuşu
(*Kimsecik I*)
Kale Kapısı
(*Kimsecik II*)
Kanın Sesi
(*Kimsecik III*)
Kuşlar da Gitti
Filler Sultanı
Demirciler Çarşısı Cinayeti
(*Akçasazın Ağaları I*)
Yusufçuk Yusuf
(*Akçasazın Ağaları II*)
Deniz Küstü
Höyükteki Nar Ağacı
Yılanı Öldürseler
Al Gözüm Seyreyle Salih
Teneke
Ağrıdağı Efsanesi
Binboğalar Efsanesi
Üç Anadolu Efsanesi
Sarı Sıcak (*Bütün Öyküleri*)

değerli kitaplar yayımlar.

NEZİHE MERİÇ

Oya

ÜÇ BUÇUK yaşındaki Oya'ya göre en güzel dondurma denizin kenarındaki Palmiye Bahçesi'nin dondurmacısında. Zaten orada her şey 'en güzel'. Masa örtüleri mavi olduğu için – diyor anne – denizin mavisiyle örtülerin mavisi birbirine karışıyor, bahçe sanki denizin üzerindeymiş gibi oluyor. Oranın bugenvilleri de yerini çok sevmiş. Kapıların üzerinde, çardaklarda, parmaklıklarda, her yerde eflatun, mor, kırmızı fışkırmışlar. Bu deniz kentine, bu Ege bölgesine tanrının büyük armağanı bu bugenviller. – Anne öyle diyor. –

Anne masada oturuyor. Konuşmalar, gülüşmeler, dondurma, pasta yiyenler, bugenvillerin resmini çeken turistler, yoldan geçenler, herkes solmuş mavi bir sıcağın, uçuk mavi bir akşamüzerinin içinde. Anne de öylece, kendini çakılların arasında bir şeyler arayan Oya'nın görüntüsüne bırakmış, gülümseyerek oturuyor. Oya denize doğru koştuğu zaman, heyecanlanıp bağırıyor :

"Oyaaaaaa! Koşmaa, gel burayaa..." Bu Oya'ya oyun gibi geliyor. Ağzını açarak gülüyor. Anne kaşlarını çatıyor – şakacıktan. Oya bunu biliyor –.

"Hani ne söz vermiştin sen bana? Hani böyle koşmayacaktın? Çakılların üzerine bir düşersen görürsün. Bacakların çok fena acır. Koşmadan oyna." O minicik taşları çok seviyor Oya. Onların adı çakıl. Oya, bu çakıl sözcüğünü de çok seviyor.

"Çakkılıı çıkkılı çakkılı çıkkılı" diye, seke seke geliyor annesinin yanına. Kara gözlerini açarak diyor ki :

"Ben düşmem ki. Ben kocamanım. Ben ablayım. Ben üç tane yaşındayım."

"Yok canım! Peki öyleyse, söyle bakalım deniz ne renk?"

"Dondurma." Anne gülüyor.

"Ne istiyorsun demedim. Bak ne diyorum, bana bak, yüzüme bak..."

"Bak, abi onlara dondurma getirdi."

"Dinliyor musun sen beni? Bak ne söylüyorum ben sana. Söyle bakayım, deniz ne renk?"

"Deniz mi? Şey, deniz şey rengi, bundan işte..."

"Peki bu masa örtüsü ne renk?"

"Immmmh, mavi."

"Peki o zaman deniz ne renkmiş?"

"Bak, o kardeş de dondurma yiyor."

"Deniz ne renk diyorum ben sana?"

"Bak onlar bulut."

"Hangileri?"

"Bak gökyüzünde, bak işte onlar."

"Ee? N'olmuş bulutlara?"

"Onlar beyaz." Anne Oya'nın saçlarını karıştırıp gülüyor.

"Sen ne bilmiş Raziye'sin sen." Oya tepsiyle dondurma götüren garsonu izleyerek sürdürüyor sözünü :

"Bak, annecim bak, dondurma var ya, bak abinin elindeki tepside..."

"Evet görüyorum, ne olmuş?"

"Dondurma da beyaz. Amaaa, çukulataları kara." Anne gülüyor. Yan masadakiler de gülüyor. Anne diyor ki,

"Kara değil. Ona kahverengi denir. O elindekiler ne? Aç bakayım avucunu."

"Bak ne güzel. Gazoz kapağı."

"At onları elinden. Yerlerden topladın değil mi? Pistir onlar, at."

"Yaaaa! Onlar güzel. Bak parlak."

"Üzüyorsun ama beni sen. Peki söyle bakalım o ne renk?"

"Bu mu? Bu, bu sarı mı?"

"Eh onun gibi bir şey."

Gene bir garson geçiyor yanlarından. Onun elindeki tepsi de renk renk dondurmalarla dolu. Oya'nın içi gidiyor. Annesine sokuluyor. Yan masadakiler duymasın diye, sesini indirip diyor ki :

"Annecim, acaba abi dondurmamızı getiriyor mu diye gidip bakayım mı?"

"Ama biz daha getirmesini söylemedik ki abiye. Nasıl getirsin şekerim?"

"Ama neden, 'bize de getir,' demedin sen ona? Neden?"

"Çünkü daha baba gelecek, Işık abla gelecek. Barış gelecek."

"Bebek de gelecek mi?"

"Elbette. Onsuz olur mu?"

"Bebek de dondurma yiyecek mi?"

"Eh ona da yalatırız biraz." Anne gülüyor. Oya da gülüyor. Gülüyorlar, çünkü denizin, gökyüzünün, havanın, güneşin mavisi çok güzel mavi. Çeşit çeşit mavi. Açıklı koyulu, hafif esintili, ışıklı, menevişli, çiçekli... Her yanda mavili, pembeli, dondurmalı çocuklar var. Oya buraya bayılıyor. Hele çocuklar! Her yan çocuk dolu. Oya onları çok seviyor. Hep peşlerinde dolaşıyor. İşte denize doğru koşan Danyel! Onun da annesi bağırıyor :

"Danyeeeeeeeelll!" Sonra gene bağırarak bir şeyler söylüyor. Oya hiçbir şey anlamıyor. Anneye soruyor :

"Anne o kadın ne dedi?"

"Gel de dondurmanı ye," dedi.

Danyel çok güzel bir çocuk. Yedi ya da sekiz yaşında olmalı. Güneşte iyice yanmış. Saçları sarı mı sarı, gözleri mavi mi mavi. Deniz kenarından koşarak geliyor. O da bağırarak bir şeyler söylüyor annesine. Aa! Oya onun da ne dediğini anlayamıyor. Gene soruyor :

"Anne o çocuk ne dedi?"

"Dondurmasını yedikten sonra sandala binmek istiyormuş. Onu söyledi." Oya birden, nedensiz huysuzlaşıyor.

"Yaaa! Ya be yaaaa!" Anne kaşlarını çatıyor,

"Ne oluyor? Ne istiyorsun?"

"O çocuk ne dedi?"

"Söyledim ya."

"Yaaaa!"

"Şımarma! Hadi git oyna." O sırada Danyel Oya'ların masasına doğru bakıyor. Gülerek bir şeyler anlatıyor. Oya'nın anlayamadığı bir şeyler.

Danyel çok sevimli bir çocuk. Oya yerden, çakılların arasından bulduğu o güzel, parlak iki gazoz kapağını ona vermek istiyor. Çünkü Danyel hoşuna gidiyor. Onun yanına gitmek, onunla konuşmak, onu sevmek istiyor. Hem o güldü Oya'ya. Onun saçları sapsarı. Oysa Oya kara saçlı. Onun gözleri mavi. Oya'nın gözleri kara. Işıl ışıl ama kara gözlü o.

Oya, dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme, ağır ağır yola çıkıyor. Yavaşçacık bir adım öne, yavaşçacık bir adım yana, bir zıplama tek ayak üstüne, sonra gene bir adım öne, bir adım geriye, Danyel'lerin masasına doğru bir yol tutturuyor. Danyel dondurmasını bitirir bitirmez fırlamıştı masadan az önce. Denizle masa arasında koşup duruyor.

Sonunda Oya, gözü Danyel'de, onların masasına üç adım kala yaklaşıyor. Gazoz kapakları iki avucunun arasında. Onları göğsünün üzerinde sıkı sıkı tutuyor. Danyel'in annesi de ona gülüyor. Eliyle 'gel gel' diye işaret ediyor. O sırada koşarak gelen Danyel onu görünce duruyor. Bir annesine bir Oya'ya bakıyor. Bağırarak bir şey söylüyor annesine. Oya gene anlamıyor ama, ona gülüyor. Danyel de gülüyor. Aman tanrım! Ne hoş bir şey. Danyel gülüyor. Danyel Oya'ya gülüyor. Oya'nın içi sevinçten kıyılıyor. Gazoz kapaklarını sağ avucuna koyuyor, gülerek uzatıyor Danyel'e.

"Al!" diyor. Danyel mavi gözleriyle bir an gazoz kapaklarına, sonra Oya'ya bakıyor. Gülüyor.

"Allllll!" diyor o da. Hep öyle gülerek, elini uzatıyor. Oya'nın küçücük eline alttan bir vuruyor, gazoz kapaklarının biri bir yana, biri öbür yana fırlıyor. Danyel'in annesi bağırıyor :

"Danyel!" Danyel hep öyle gülerek, denize doğru koşuyor. Koşarken bağırıyor :

"Allll allllll alllllllll!"

Oya arkasından bakıyor. Danyel'in annesinin gülerek söylediklerini anlayamıyor. Boğazı acıyor. Ağlamak istiyor. Annesine koşmak istiyor. Eli çok acıyor – acıdığı falan yok da, çok acıyor işte –. Dönüp annesine bakıyor. Baba gelmiş, bebek gelmiş, gülüşüyorlar masada. Midesi de acıyor Oya'nın. Geldiği gibi yavaşçacık yola çıkıyor. Çok üzünçlü. Çok kırgın. Deniz gene masmavi, bahçe gene çok güzel ama, Oya'nın içinden ağlamak geliyor. Ağır ağır bir adımı sağa sürükle, bir adım öne, zıplamayı geç, bir adım yana, bir adım sola sürükle... Canı dondurma bile istemiyor.

Ah Danyel! Neden böyle yaptın!

DEMİR ÖZLÜ

Orada Kalmak

BU KAHVEYE, ilk defa, ne zaman geldiğini hatırlıyor musun? Birkaç yıl olmadı mı en azından? Kış mevsiminin bomboş bir pazar günü. (Sokaklar ıslaktı. Sanki bir cumartesi günü, Beyoğlu'nda, kalabalıkla birlikte sinemalara koşuşturuyordunuz. Ama, burada yoktu öyle bir kalabalık. Yalnızdınız.)

Birlikte geldiniz. Girişte aldığınız birer pastayla, iç bölümde alacağınız, paraları kasaya hemen ödenmiş (evet, bütün hesap önceden ödenmiş oluyordu) kahveleri, orada, bir masa üzerinde duran boş fincanlara doldurmak üzere, kahvenin iç bölümüne doğru yürüdünüz.

O ilk gelişinizde, kahvenin sigara içmeyenlere ayrılmış ön bölümünde oturmuştunuz. Arkadaki bölümde sigara içilebildiğini farketmemiştiniz bile. Eski bir kahveydi bu. Yeni tür, hiçbir bölümünde sigara içilmeyen kahvelerden değildi. Yuvarlak bir masanın çevresindeki alçak koltuklara oturmuştunuz.

O zaman geceleri de açık olan, penceresiz arka bölümü daha bir rahat görünen bir kahve bulmuş olmaktan memnundunuz. *Konditori Ritorno*. İtalyancaya benzeyen bu isim, bu ıslak, boş, ıssız pazar gününde çok uzaklardaki mutlu günleri çağrıştırsa da : Kayalıkların dibinde köpüren bir deniz, kıyısında zeytin ağaçlarının da bulunduğu asfalt bir yol, ıslak bir hava, sonsuz açık ufuk... Gene de mahalledeki öteki küçük kahvelerden daha rahattı burası.

"Ne kadar ıslak bir gün, değil mi?"

"Bugün pazar ve her yer kapalı."

"Artık burada kalmaya karar verdin mi?"

"Hayır, ama bunun benim kararıma bağlı olmadığını anladım artık."

YAĞMURLU günlerdi. Hep birtakım sular, açık seçik yağmayan damlacıklar çiseleyip duruyordu gökyüzünden. Havanın rutubeti sokakta yürürken de ıslatıyordu insanı sanki. Kahvenin kapısından, şemsiyelerini kapatarak giren müşteriler vardı. O gündü, o gün bulgulamıştın mahalledeki bu kahveyi.

Sonraları da uğrayarak, bu kahveye alıştırmaya çalıştın kendini. Sigara içilebilen geniş arka bölüme doğru yürüyordun. Gerideki duvarını kare biçiminde kesilmiş, birbirine birleştirilmiş aynaların kapladığı, üzerinde yer yer tuhaf, mat ışıkların yandığı koskocaman bir Stockholm tablosunun – sarımtırak, kızılımsı renkler egemendi tabloya, kahvenin penceresiz loşluğunda bu tablo hiç de göz almıyordu – süslediği bölüme.

(Arkada, tablonun önüne düşen yerde üç tane ışıkları parlayan Amerikan oyun masası da vardı. Bir televizyon öteki köşede, yüksekçe bir yerde duruyordu. Duvara içi 45'lik plaklarla dolu, camlı kutular takılmıştı. Ama gene de bir oyun salonu gibi değildi kahve. Oturacak yerler pek çoktu : aynaların önünde, büyükçe yuvarlak bir masa, duvarlar boyunca dörder kişilik masalar, ortada, iki sıra halinde pek çok iki kişilik masa, dahası, televizyon aygıtının önünde duvara bitişik başka bir masa... Neredeyse şenlikli bir oyun salonuna dönüşebilecek bir yer. Gene de basbayağı bir kahveydi işte.)

ON İKİ yıl kendi kentinden dışarıya – Avrupa'ya – çıkmadan yaşadın. Sonra bir gün, güçlükle bir pasaport elde edip Paris'e gittin. Üç hafta boyunca Montparnasse Bulvarı çevresinde sıkılmak için. Karınla birlikte kaldığın otel, bulvara ulaşan dar sokaklardan birindeydi. Sonra bir gün trene binip, önceden görmemiş olduğun bu kuzey kentine doğru yola çıktınız. Onun kentine. Paris'ten kalkan tren, bütün gece boyunca Belçika topraklarını geçti. Sabaha karşı Hamburg'daydınız. Gece henüz devam ediyordu.

Hamburg Merkez İstasyonu'nda kimseler yoktu, sadece soğuk vardı. Demir putrelleriyle bir hangarı andıran kocaman bir istasyondu bu. Seni buraya getiren yolculukların başlangıcıydı bu yolculuk. Sonra, hemen hemen her yıl tekrarlanan yolculuklar başladı. Trenden sonra uçakla yapılan yolculuklar. Uçağın gökyüzünde, bulutların üzerinde, batmayan morumsu güneşi izleyip durduğu, sana bitimsizmiş gibi görünen uzun yolculuklar...

Yazları, geldikçe, karının bir arkadaşının boş bıraktığı kentteki evlerden birini kiralayıp oturuyordunuz. Böylece, her gelişte, kentte, başka bir evde oturdunuz. Bu düzenli, tenha caddelerde dolaştın durdun. Sokakların ucunda asılı duran, bir türlü batmayan güneşi gördün. Kimseyle konuşacağın bir şeyin yoktu. Kendine uygun, yerleşik, güzel bir kahve de bulamıyordun. Kendi başına oturacak olsan da. Kentin güney kesiminin, eski korunsun diye, taşla döşeli olarak bırakılmış sokaklarında dolaştın. Kiremit rengine boyalı, tahta, eski evleri gözden geçirdin.

Hiçbir şey, senin için hiçbir şey yoktu burada. Yabancı dilde bir gazete alıp okuyordun. Bir gün, kentin ortasındaki bir moda gösterisine gittin. Dergilerin kapaklarında Tina Turner'ın resimleri vardı. 'Burada büyümüş olsaydım, belki de bir moda yazarı olurdum,' diye düşündün. Daha ciddi bir şey yapmaya gerek yoktu. Akşamın aydınlığında kızıl renge dönüşen sokaklardan, kaldığın eve döndün. Orada, pencereye yakın bir koltukta oturup, saatler sonra hafifçe mavileşecek olan geceyi bekledin. Bakır rengi bir ışığın, orta avlunun gerisindeki pencerelerden yansısını seyrettin.

Böyleydi, böyleydi burası. Başkaca bir şey yoktu. Sonra da, beş yıl sonra, bir süre oturmak için bu kente göçtün. Yaz mevsimiydi. Kendi yurdunda insanların birbirlerini öldürmeleri bitmiyordu. Kentin çeşitli yerlerinde bombalar patladı. Yaşadıklarından biliyordun : askerler gene iktidarı alacaklardı. Bankaların önüne silahlı erler yerleştirilmişti. İktidarı ele almaya karar verecek onlar olmadığı halde belliydi : gidecekleri yoktu. Kimsenin de kılı kıpırdamıyordu. Kahvelerde, barlarda, teraslarda herkes gündelik şeyleri konuşuyordu. Cinayetlerden de pek söz

Desen : Necati Abacı

etmeksizin. Bıkkınlık, korku, kendiliğinden boyun eğilen alçaklık, çaresizlikti bu. Burada, yaz güneşinin altında oturuyor, birkaç ay önce yaşanmış olan bu geçmişi, çok eskide kalmış gibi düşünüyordun. Her şey orada kalmıştı. Onu zihninde taşıyan sendin. Buradaki gazetelere yansıyan küçük haberleri kimse senin gibi algılamıyordu. Pek okunduğu bile söylenemezdi. Uzakta, ayrıntının ayrıntısıydı o küçük haberlere yansıyan olaylar. Oradaydı. Uzakta. "Uygarlığı kuşkulu" bir yerde. Pek uzaklarda. Birkaç sözcüktü sadece. Herkes başka şeyler düşünüyordu. Batıda olup bitenlerdi onları ilgilendiren. Acıyı çeken sendin.

Bir buçuk yıl için, kentin merkezine yakın bir sokakta, birinci kattaki bir apartman dairesine yerleşmiştiniz. Sokağın ucuna kadar yürüyünce, onu dikine

kesen sokağın bitiminde körfezi görüyordun. Küçük gemilerin direklerinin hafif hafif sallandıkları körfez. Aşağıda, sahil yolunun köşesinde, pek kimsenin uğramadığı Mısır devletinin turizm bürosu vardı. Biraz ötede de, Dram Tiyatrosu'nun grimtırak, art-nouveau yapısıyla kentin en işlek bir iki caddesi bulunuyordu. Arka tarafta Hedvig Elenora Kilisesi'nin sakin bahçesi uzanıyordu. Sessiz, tenha sokaklar, haftanın bazı günleri küçük bir pazarın kurulduğu Östermalm Alanı... Alan, kilisenin bahçesine kadar uzanıyordu. Hepsi buydu.

Bir arkadaşınla birlikte, içerlek bir sokaktaki kahveyi, Türk arkadaşların cuma günleri akşamüzerleri uğradıkları bir kahve haline getirmek istediniz. Ama oraya gelenler, kısa sürede birbirleriyle uzlaşamayan tipler oluverdiler. Kışa doğru artık kahveye uğramamak zorunda kaldın. Böylece, karanlıklar bastırınca, sadece dil okuluyla ev arasında yaşamaya başladın.

BAHARDAN sonra – burada yaşadığın ilk bahar mevsimiydi – kentin güney kesiminde, bir iç avluya bakan küçücük bir daire kiraladın. Orada bir şeyler yazabileceğini umuyordun. Yazabilmek için, yabancı oluşsa, işte o, derinleşsindi. Korkunç gerçeklikle arana saydam bir uzaklık koymaya çalışıyordun. Kimseleri tanımadığın, kimselerle konuşmadığın bir yerdeydin. Çocuklarını görmeye kentin kuzey kesimine gidiyordun. Onlar henüz, bugünkü gibi, büyümemişlerdi. Sonraları da o eve taşındın. Kendi geçmişin o kadar uzaktı ki senden. Ona, bir yıl kadar süren bir ayrılıktan sonra – bu kadarı da yetmişti – yeniden ulaşabilmen için, kim bilir ne kadar uzun bir zaman parçası gerekliydi. Uzun, çok uzun bir zaman parçası. Bu ıssız sokaklarda yabancı oluşla doldurulacak yıllar. Gezmelerle, bir yığın başka kentler imgesiyle, Avrupa ufuklarının gri çizgileriyle doldurulacak uzun, çok uzun yıllar.

BU KAHVE, apartmanlar blokunun altında, parkın biraz ötesindeydi. Parkın sınırlarının ulaştığı caddenin karşı kıyısında. İstense bir oyun yerine dönüştürülebilecek genişlikteydi. Ama yoktu böyle bir eğilim. Gençler de masalarda uslu uslu oturuyorlardı. O geniş, penceresiz, sigara içilen bölüm elektrik ışığıyla aydınlanıyordu. Arada bir, ışıklı oyun makinesiyle oynamak için yerinden kalkan çocuklar bile pek gürültü yapmıyorlardı. Başka günler de görmüştün onları. Okuldan çıkınca buraya geliyorlardı. Saçlarını başın yanlarında makineye vurdurmuş, tepeyi upuzun bırakmışlardı. 30'lu yılların gençleri gibiydiler. Boyunlarından atkıları sarkıyordu. Kimisinin pantolonları askılıydı. Tombul bir kız da vardı aralarında.

Kahvenin girişinde, pastaların durduğu vitrinin arkasında servis yapan kadın, kahvelerin de parasını alırken gülümsedi sana. Orta yaştan yaşlılığa doğru giden bir çağdaydı kadın. Kuşkusuz çok eski bir göçmen. Polonya taraflarından mıydı? Kim bilir kaç yıl önce gelmişti buraya. Sana gülümsemesinin sende bir ferahlık yarattığını düşündün. Bu yağmurlu, gri, ışıksız, gergin gökyüzü parkın da, kentin de üstünü kaplamışken, bu boş pazar gününde, "Burada kal!" diye düşündün. "Burada kal! Mutlu ol, kendi kendine!" ❁

PROSPER MÉRIMÉE

Mateo Falcone

PORTO-VECCHIO'dan kuzeybatı yönünde yola çıkıp adanın içine doğru ilerledikçe, arazinin oldukça hızlı yükseldiği görülür; kocaman kayaların tıkadığı, çukurların kestiği, dolambaçlı keçiyollarında üç saat yürüdükten sonra, geniş bir alanı kapsayan bir *maki*'nin sınırına varılır. Bu maki, Korsikalı çobanların olduğu kadar, yasalarla başı dertte olanların da yurdudur. Şunun bilinmesi gerekir ki, tarlasını gübrelemek işinden kurtulmak için, Korsika çiftçisi ormanın bir bölgesini ateşe verir : İşin daha kötüsü, yalımların gerekenden geniş bir bölgeyi sarmasıdır; ama ne olursa olsun, daha önce ağaçların boy saldığı, şimdiyse onların külüyle verimli kılınmış topraktan, çiftçinin iyi ürün kaldıracağı kesindir. Yalnızca başaklar toplanır; biçilmesi, gereksiz bir yorgunluk sayılan saplarsa olduğu gibi bırakılır. Toprağın içinde sökülmeden kalan kökler, ertesi yılın ilkyazında bol sürgün verir; bir iki yıl içinde, bu sürgünlerin boyu yedi sekiz ayaklık bir yüksekliğe ulaşır. İşte bu tür, arapsaçına dönmüş, sık çalılıklara maki denir. Makileri oluşturan türlü türlü bitkiler, doğanın işine geldiği gibi, öyle sık, öyle birbirine karışmış durumdadır ki, baltayla yol açılmadıkça içlerinden geçilmez; yaban koyunlarının bile giremediği sıklıkta makiler de vardır.

Birisini öldürdüyseniz, gidin Porto-Vecchio yakınındaki makide saklanın. İyi bir tüfeğiniz, barutunuz, fişeğiniz varsa, güven içinde yaşayabilirsiniz orada. Hem döşek hem örtü olarak işinize yarayacak, başlıklı kahverengi bir yamçıyı da unutmayın. Çobanlar süt, peynir, kestane vereceklerdir size; cephane almak için kente indiğiniz günlerin dışında, ne yasalardan ne de öldürdüğünüz kişinin yakınlarından korkmanıza bir neden vardır.

Ben 18— yılında Korsika'dayken, Mateo Falcone'nin makiden yarım fersah uzakta bir evi vardı. Mateo Falcone, ülkenin koşullarına göre, zengin sayılırdı; bir tür göçebe diyebileceğimiz çobanların, dağlardaki çayırlarda otlattığı sürülerinin geliriyle soylu bir yaşam sürüyor, yani, hiçbir iş yapmıyordu. Burada anlatacağım olaydan iki yıl sonra, onunla karşılaştığımda aşağı yukarı ellisinde görünüyordu. Kömür karası kıvırcık saçlı, gaga burunlu, ince dudaklı, iri fıldır fıldır gözlü, teni meşin renginde, ufak tefek ama gürbüz bir adam getirin gözünüzün önüne : İşte Mateo Falcone! Nişancılıktaki yeteneği, keskin nişancıların alabildiğine bol olduğu bu ülkede bile, olağanüstü sayılıyordu. Örneğin, Mateo bir yaban koyununa hiçbir zaman iri saçma ile ateş etmez, ama yüz yirmi adım uzaktan, o anda canı nasıl isterse, koyunu ya başından ya omuzundan bir kurşunla vurup devirir-

di. Gündüz ya da gece, silahını aynı ustalıkla kullanırdı; Mateo'nun, Korsika'da bulunmamış olanlara belki olanaksız görünecek bu becerisini bana şöyle anlatmışlardı : Seksen adım uzaklığa, tabak büyüklüğündeki saydam bir kâğıdın arkasına, yanan bir mum dikerlermiş; Mateo nişan aldıktan sonra mum söndürülürmüş, hemen ardından, göz gözü görmez karanlıkta Mateo ateş eder, dört atışın üçünde kâğıdı tuttururmuş.

Bu üstün becerisinden dolayı, Mateo Falcone büyük bir ün kazanmıştı. Mateo'nun düşmanlığı ne kadar tehlikeli ise, dostluğu da o kadar sağlamdır, diyorlardı : Üstelik bol bol bağışta bulunan, yardımsever bir insan olarak bilinen Mateo şimdi Porto-Vecchio bölgesinde herkesle barış içinde yaşıyordu. Ama denilenlere bakılırsa, evlendiği Corte'de, aşkta olduğu gibi savaşta da yırtıcılığı ile ünlü bir rakibin güç kullanarak üstesinden gelmişti : Hiç değilse, bu rakibi penceresine asılı küçük bir aynanın karşısında tıraş olurken ansızın yakalayan kurşunun, Mateo'nun silahından çıktığı sanılıyordu. Olay örtbas edilmiş, Mateo evlenmişti. Karısı Giuseppa ilkin üç kız doğurmuş (ki bu Mateo'yu çileden çıkarmıştı),

Prosper Mérimée (Desen : Devéria)

sonunda, Fortunato adını koydukları, gelecekte soyu yaşatacağı umuduyla bel bağladıkları bir oğulları olmuştu. Şimdi kızların üçü de evliydiler : Mateo, gerektiğinde, damatlarının hançerleri ya da karabinalarının yardımına güvenebilirdi artık. Oğlu on yaşındaydı daha, ama şimdiden, üstün nitelikleri olacağı belliydi.

Bir güz günü Mateo karısıyla birlikte, makideki bir açıklıkta yayılmış bir sürüsünü denetlemek için erkenden yola çıktı. Fortunato onlarla gitmek istediyse de, sürünün bulunduğu yer o yaşta küçük bir çocuk için çok uzaktı; üstelik birinin eve göz kulak olması gerekliydi; bu yüzden baba, oğlunun isteğini geri çevirdi : Bundan pişman olup olmadığını ilerde göreceğiz.

Mateo gideli birkaç saat olmuştu; küçük Fortunato dinginlikle güneşin altına uzanmış mor dağlara bakıyor, gelecek Pazar günü yargıç[1] dayısının kentteki evinde yemek yemeye gideceğini düşünüyordu ki, birdenbire bir silah sesiyle daldığı düşüncelerden uyandı. Ayağa kalkıp ovada gürültünün geldiği yöne baktı. Düzensiz aralarla duyulmaya başlayan silah sesleri, her seferinde daha da yaklaşıyordu; ovadan Mateo'nun evine gelen keçiyolunda, başına dağcıların giydiği sivri bir takke geçirmiş, sakallı, yırtık pırtık giysili, tüfeğine dayanarak güçlükle sürüklene sürüklene ilerleyen bir adam belirdi. Az önce oyluğundan yaralanmıştı.

Bir *haydut*'tu[2] bu adam; barut almak için geceden kente inmiş, yolda Korsikalı kolcuların[3] tuzağına düşmüştü. Güçlü bir savunmadan sonra, ardına düşenlere kayadan kayaya ateş ede ede geri çekilme olanağı bulmuştu. Ne var ki askerlerle arasındaki uzaklık fazla değildi, üstelik aldığı yara yakayı ele vermeden makiye ulaşma olanağını yok ediyordu.

Adam Fortunato'ya yaklaşarak, "Sen Mateo Falcone'nin oğlu değil misin?" dedi.

– Evet.

– Benim adım Gianetto Sanpiero. Sarı yakalılar[4] ardımda. Sakla beni, yürüyecek halim kalmadı.

– Babama sormadan seni saklarsam, bana ne der ki?

– İyi etmişsin, der.

– Nereden biliyorsun?

– Hadi sakla beni, geliyorlar.

– Bekle, babam gelsin.

Prosper Mérimée (1803-1870) özellikle, "Mateo Falcone", "Tamango", "Colomba", "Carmen" gibi öyküleriyle ünlüdür. Hem konu seçimi hem yerel renklere düşkünlüğüyle Romantik ise de, kısa, özlü deyişiyle Klasik sanata bağlı olan Mérimée, dünya yazınının unutulmaz öyküleri arasında sayılan "Mateo Falcone"yi 1829'da yayımladı. • Gustave Planche'ın 1832'de "Reveu des Deux Mondes" dergisinde çıkan bir yazısında dediği gibi, "Mateo gerçekten bir öyküleme başyapıtıdır. Hem kurgu hem deyiş ustalığını daha ileriye vardırmak, böylesine dar bir alana daha çok duygu ile düşünce sığdırmak, kişilerin dış görünüşünü olduğu kadar ırasını da daha özlü, daha canlı bir biçimde saptamak olanağı yoktur. Böylesine yalın bir veriden, daha zengin bir bütün ortaya çıkarılabileceğini, hiç sanmıyorum. (...)"

– Nasıl beklerim! Hay aksi şeytan! Beş dakikaya kalmaz burada olurlar. Hadi çabuk sakla beni, yoksa seni öldürürüm.

Fortunato büyük bir soğukkanlılıkla yanıtladı : "Tüfeğin dolu değil ki, fişekliğin de bomboş."

– Yanımda bir kama var.

– Olsun. Benim kadar hızlı koşabilir misin?

Fortunato sıçradı, adamın erişemeyeceği bir yerde durdu.

– Mateo Falcone'nin dölü değilsin sen! Evinin önünde yakalanmama göz mü yumacaksın?

Çocuk etkilenmiş gibiydi.

Adama yaklaştı, "Seni saklarsam ne verirsin bana?" dedi.

Haydut elini kemerinde asılı bir meşin çantaya daldırdı; hiç şüphesiz, barut satın almak için sakladığı bir beş-franklık çıkardı. Bunu görünce Fortunato gülümsedi; gümüş parayı Gianetto'nun elinden kaparak dedi ki : "Korkma."

Hemen, evin yanındaki kuru ot yığınında büyük bir oyuk açtı. Gianetto emekleyerek oyuğun içine girip büzülünce, çocuk oyuğu öyle bir biçimde örttü ki, adam, dışarıdan bakıldığında şüphe uyandırmadan soluk alabilsin. Sonra biraz düşündü; kafası oldukça işleyen bir vahşinin kurnazlığıyla, bir dişi kediyle yavrularını tutup yığının üstüne yerleştirdi, öyle ki yığının az önce karıştırıldığı belli olmasın. Bu iş de bitince, keçiyolunun eve yakın kesiminde gözüne çarpan kan izlerini toprakla iyice örttü; sonra da gene dinginlikle güneşin altına uzandı.

Birkaç dakika geçmişti ki, sarı yakalı, kahverengi üniforma giymiş altı asker ile bir başçavuş Mateo'nun evine vardılar. Bu başçavuş Falcone'nin uzaktan akrabası olurdu. (Akrabalık dereceleri Korsika'da başka yerlerdekinden çok daha derinlemesine araştırılır.) Adı Tiodoro Gamba idi : Gamba, haydutlara yılgı salmış, yaman bir adamdı; pek çoğunu pusu kurup yakalamıştı.

Fortunato'ya yaklaşıp, "İyi günler yeğenim," dedi. "Görmeyeli fidan boylu bir delikanlı olmuşsun. Az önce buradan geçen kimse oldu mu?"

Fortunato yakıştırma bir bönlükle, "Öyle ama amca, siz boyda değilim daha," diye yanıtladı.

– Üzülme, yakında benim boyuma erişirsin. Söyle bakalım, kimse geçti mi buradan?

– Buradan kimsenin geçip geçmediğini mi soruyorsunuz?

– Evet, kara kadifeden sivri takkeli, yeleği sarı kırmızı işlemeli biri.

– Kara kadifeden sivri takkeli, yeleği sarı kırmızı işlemeli biri mi?

– Evet. Sorularımı yinelemeyi bırak da yanıt ver.

– Sabahleyin buradan Papaz Efendi geçti; Piero adında bir atı var, ona binmişti. Babamın sağlığını sordu, ben de dedim ki...

– Vay bacaksız, kurnazlık ha! Çabuk, Gianetto'nun ne yana gittiğini söyle bana, onu arıyoruz çünkü; buradan geçtiğine hiç şüphe yok.

– Kim diyor buradan geçtiğini?

– Kim mi diyor? Ben diyorum, onu gördüğünü de biliyorum.

– Uyurken gelen geçeni nasıl göreyim ki?

– Seni haylaz seni, hiç de uyumuyordun; silah seslerinden uyanmışsındır.

– Demek tüfekleriniz çok gürültü çıkarıyor, amca. Babamın karabinasının

çıkardığı gürültüyü siz hiç duymadınız galiba!

– Hay şeytan görsün yüzünü senin! Piç kurusu! Gianetto denen herifi gördüğüne eminim. Saklamış bile olabilirsin onu. Hadi arkadaşlar, şu evi bir arayıverin. Tek bacakla seke seke kaçıyordu namussuz, o gidişle makiye ulaşamayacağını anlamıştır. Kan izleri de üstelik burada kesiliyor.

Fortunato alaycı bir sesle sordu : "Kendisi yokken evine girildiğini duyunca, babam ne diyecek buna?"

Gamba çocuğun kulağına yapışıp, "Seni alçak," dedi, "seni bülbül gibi söyletmesini bilirim ben. Kılıcımın tersiyle öyle bir sopa çekerim ki sana, dilin çözülüverir."

Alaycı tutumunu elden bırakmayan Fortunato, "Mateo Falcone derler benim babama!" diye vurguladı.

– Vay bacaksız vay! Biliyorsun ki, seni tutuklayıp Corte ya da Bastia'ya götürebilirim. Zincire vurup zindana atar, Gianetto Sanpiero'nun nerede olduğunu söylemezsen kelleni vurdururum senin.

Bu gülünç gözdağını duyunca çocuk gülmeye başladı. Sonra da yineledi : "Mateo Falcone derler benim babama!"

Kolculardan biri Gamba'ya fısıltıyla, "Başçavuşum," dedi, "Mateo ile bozuşmasak iyi olur."

Gamba'nın besbelli canı sıkılmıştı. Evi aramayı bitirmiş askerlerle alçak sesle bir şeyler konuştu. Arama uzun sürmemişti, çünkü bir Korsikalının kulübesi dört köşe bir tek odadan oluşmuştur. Bu odada eşya olarak bir masa, birkaç peyke, birkaç sandık, kapkacak, bir de av takımı bulunur. Bu sırada, küçük Fortunato kedisini okşuyor, kolcular ile başçavuş amcasının düştükleri şaşkınlığın alay ederek tadını çıkarır görünüyordu.

Askerlerden biri kuru ot yığınına yaklaştı. Kediyi gördü, yığını süngüsüyle üstünkörü şöyle bir dürttükten sonra, bu önlemi gülünç bulmuş gibi omuz silkti. Yığında hiçbir kıpırtı olmadı; çocuğun yüzünde en küçük bir heyecan belirtisi bile yoktu.

Başçavuş ile komutasındaki askerler talihsizliklerine ilenmeye, ovaya doğru bakmaya başladılar; geldikleri yoldan geri dönmeye hazır gibiydiler ki, gözdağıyla Falcone'nin oğlunu etkileyemeyeceğine aklı yatmış olan komutan son bir çaba gösterip bu kez de tatlı dilin, armağanların etkisini denemeye karar verdi.

"Yeğenim," dedi, "sen çok uyanık bir çocuğa benziyorsun! Yaşamda başarı kazanacaksın. Ama kötü bir oyun oynuyorsun bana. Hısımım Mateo'yu üzmekten korkmuyorsam, şeytan çarpsın! Yoksa seni tutar götürürdüm."

– Hadi canım siz de!

– Ama baban gelince olanları anlatacağım; her yerini kanatıncaya dek kırbaçlayıp uydurduğun yalanların cezasını o versin.

– Öyle mi?

– Görürsün... ama dur... delikanlı gibi davranırsan, sana vermek istediğim bir şey var.

– Amca, benim de size bir diyeceğim var; burada biraz daha eğlenirseniz, Gianetto denen adam makiye kapağı atmış olacak; o zaman onu ele geçirmek için sizden de becerikli biri gerek.

Mérimée (Karikatür : Musset)

Başçavuş cebinden aşağı yukarı on écu[5] değerinde gümüş bir saat çıkardı; bunu görür görmez küçük Fortunato'nun gözlerinin parladığını fark edince, saati kösteğinin ucundan tutarak, "Seni düzenci," dedi, "böyle bir saati boynuna takıp Porto-Vecchio sokaklarında hindi gibi kabara kabara dolaşmak istemez miydin? Saat kaç? diye soranlara, 'Saatime bak,' demek kim bilir nasıl olurdu, ha!"

– Yargıç dayım, büyüyünce bana bir saat alacak.

– İyi ama, dayıoğlunun daha şimdiden bir saati var... Bu saat kadar güzel olmasa bile... Oysa onun yaşı senden küçük.

Çocuk içini çekti.

– Ne dersin, bu saat hoşuna gitti mi yeğenim?

Göz ucuyla saate bakmakta olan Fortunato, önüne bütün bir piliç konmuş bir kediyi andırıyordu. Böyle bir durumda, kedi kendisiyle alay edildiğini sezer, pençesini uzatmak yürekliliğini gösteremez; içinden gelen dürtüye uymamak için ara sıra gözlerini başka yana çevirir; durmadan yalanırken, sahibine, "Yaptığın şaka ne kadar acımasız!" der gibidir.

Oysa başçavuş saatini çocuğa armağan etmeye niyetli görünüyordu. Fortunato elini uzatmadı, ama acılık dolu bir gülüşle, "Benimle niçin alay ediyorsunuz?" dedi.

– Yemin ederim ki seninle alay ettiğim yok! Gianetto'nun nerede olduğunu söyle yeter, saat senin oldu demektir.

Kulaklarına inanamayan Fortunato gülümsedi; kara gözlerini başçavuşun gözlerine dikti, dediği doğru mu değil mi, anlamaya çalışıyordu.

"Bu koşulla saati sana vermezsem," diye haykırdı başçavuş, "omuzluklarımı söksünler! İşte asker arkadaşlar tanık olsun; sözümden cayamam artık."

Bunları söylerken de, saati yavaş yavaş çocuğun soluk yüzüne değecek kadar yaklaştırmıştı. Çocuğun bilincinde konukseverlik ile açgözlülük arasında amansız bir çatışma geçtiği belliydi. Çıplak göğsü hızlı hızlı inip kalkıyor, boğulacak gibi oluyordu. Bu sırada saat sallanıyor, dönüyor, ara sıra burnunun ucunu yalayıp

geçiyordu. Sonunda çocuğun sağ eli ağır ağır yukarıya kalktı : Parmaklarının ucu saate dokundu; sonra onu bütün ağırlığıyla avucunun içinde duyumsadı; ama başçavuş kösteği elinden bırakmamıştı... Saatin kadranı gök mavisiydi... Her yeri silinip parlatılmıştı... Güneşte kıvılcımlar saçıyordu... Dürtü dayanılır gibi değildi.

Fortunato sol elini de kaldırdı, başparmağıyla, omuzunun üzerinden, yaslanmakta olduğu kuru ot yığınını işaret etti. Başçavuş çocuğun ne demek istediğini hemen anlamıştı. Ucundan tuttuğu kösteği bıraktı; Fortunato artık saatin tek sahibi olduğunu duyumsadı. Bir geyik çevikliğiyle sıçrayıp askerlerin altüst etmeye başladıkları yığından on adım uzaklaştı.

Çok geçmeden yığında bir kıpırtı oldu; her yanı kana bulanmış bir adam, elinde kamasıyla ortaya çıktı : Ayağa kalkmaya çalıştıysa da, yaranın soğuması yüzünden sertleşmiş bacağı buna olanak vermiyordu. Yere kapaklandı. Başçavuş adamın üstüne atıldı, kamayı elinden aldı. Direnç göstermesine karşın, adamı sımsıkı bağladılar.

Bir çalı çırpı demeti gibi bağlanmış, yerde yatan Gianetto, yanına yaklaşmış olan Fortunato'ya dönüp, "...in oğlu!" dedi kızgınlıktan çok küçümsemeyle. Çocuk, artık hakkı olmayan gümüş parayı adama doğru fırlattı, ama yasa kaçağı bu davranışa bir tepki göstermedi. Büyük bir soğukkanlılıkla başçavuşa dedi ki : "Sevgili Gamba, yürüyecek durumda değilim; beni kente taşımak zorundasınız."

Utku kazanmış acımasız başçavuş, "Demin bir karacadan hızlı koşuyordun," diye yanıtladı. "Ama rahat ol : Elime düştüğün için öyle mutluyum ki, seni kendim, yorgunluk duymadan, bir fersah yola sırtımda taşıyabilirim. Dallardan bir sedye yapar, yamçını onun üzerine sereriz, arkadaş; Crespoli çiftliğinde de at buluruz nasıl olsa."

"İyi öyleyse," dedi tutuklu, "sedyenin üzerine biraz da saman yayarsanız, daha rahat ederim."

Birkaç kolcu kestane dallarından bir tür sedye yaparlarken, ötekiler Gianetto'nun yarasını sarıyorlardı ki, makiye giden keçiyolunun bir dönemecinde Mateo Falcone ile karısı ortaya çıkıverdiler. Kadın kocaman bir çuval dolusu kestanenin ağırlığı altında beli bükülmüş güçlükle yürüyor, kocası ise bir tüfeği elinde, bir tüfeği çaprazlamasına omuzunda, kurula kurula ilerliyordu; bir erkeğin silahtan başka yük taşıması yakışık almazdı.

Mateo askerleri görünce, kendisini tutuklamaya geldiklerini sandı ilkin. Ama neden öyle sanmıştı? Yasalarla başı dertte miydi ki? Hayır. Büyük bir ünü vardı. Nasıl derler, *adı iyiye çıkmış bir kişi* idi; ama her şeyden önce bir Korsika dağlısıydı; belleklerini şöyle bir yokladıklarında, silahla adam öldürme, hançerle yaralama türünden önemsiz bir suç bulamayacak Korsika dağlılarının sayısı pek fazla değildir. Başkalarıyla karşılaştırılırsa, Mateo'nun alnı açıktı; çünkü on yıldan uzun bir süredir tüfeğini hiç kimseye çevirmemişti; ama çok sakıngan bir adamdı, bu yüzden, gerekirse iyi bir savunma yapabilmek için önlem aldı.

"Karı," dedi Giuseppa'ya, "çuvalı yere yık, tetikte ol." Kadın hemen kendisinden isteneni yaptı. Mateo omuzuna çaprazlama asılı tüfeği, engel olmasın diye, karısına verdi. Elindeki tüfeğin horozunu çekip eve doğru yavaş yavaş ilerlemeye

başladı; yolu sınırlayan ağaçların arasından ilerliyordu, öyle ki en küçük bir düşmanlık gösterisinde, en kalın ağacın arkasına saklanıp onu siper ederek ateş edebilsin. Mateo'nun yedek tüfeği ile fişek çantasını taşıyan karısı hemen ardından geliyordu. İyi bir ev kadınının görevi, bir çatışmada, kocasının silahlarını doldurmaktır.

Karşı yanda başçavuş, Mateo'nun tüfek elde, parmak tetikte sakınganlıkla eve doğru ilerlemesinden tedirgindi. Acaba, diye düşünüyordu, Mateo'nun Gianetto ile bir akrabalığı mı var? Mateo, Gianetto'nun dostu mu yoksa? O zaman o iki tüfekten çıkacak kurşunlar, gönderildiği adresi bulan mektuplar gibi, bizi buldu demektir; bir de ister misin beni gözüne kestirsin, aramızdaki akrabalığa bakmadan!..

Başçavuş bu şaşkınlık içinde çok yiğitçe bir karar verdi, eski bir dost olarak olayı anlatmak için tek başına Mateo'ya doğru yürümeye başladı; ama Mateo ile arasındaki uzaklık, kısa olmasına karşın, aşılmaz görünüyordu.

"Vay eski dost!" diye haykırdı. "Nasılsın yiğidim? Beni tanımadın mı? Ben, hısımın Gamba."

Mateo, hiçbir şey demeden durdu; öteki konuştukça tüfeğini yavaş yavaş yukarıya doğru kaldırmaya başladı; başçavuş yanına vardığında, namlu göğe çevrilmişti.

Başçavuş Mateo'ya elini uzatarak, "İyi günler, kardeş,"[6] dedi. "Çoktandır görüşemedik."

– İyi günler, kardeş.

– Geçerken uğrayıp hem senin hem yengem Pepa'nın hatırını sorayım dedim. Bugün uzun bir yolculuk yaptık, ama yorgunluğumuza değdi; büyük bir av yakaladık. Gianetto Sanpiero'yu az önce ele geçirdik.

"Çok şükür!" dedi Giuseppa. "Geçen hafta sağmal bir keçimizi çalmıştı o adam."

Bu sözler Gamba'yı sevindirdi.

"Zavallı!" dedi Mateo, "ne yapsın, acıkmıştır."

Mateo'nun bu dediğine biraz gücenen başçavuş, "Aslanlar gibi dövüştü dürzü," diye konuşmasını sürdürdü, "askerlerimden birini öldürdü; bu yetmezmiş gibi, Onbaşı Chardon'un da kolunu kırdı; ama önemi yok bunun, adam nasıl olsa Fransız... Sonra da öyle bir yere saklanmış ki, şeytanın aklına gelmez. Yeğenim Fortunato olmasaydı, saklandığı yeri taş çatlasa bulamazdım."

Mateo haykırdı : "Fortunato mu!"

"Fortunato mu!" diye yineledi Giuseppa.

– Evet, Gianetto işte oradaki kuru ot yığınına saklanmış; ama küçük yeğenim girdiği deliği bize gösteriverdi. Yargıç dayısına söyleyeceğim, yorgunluğunun karşılığı olarak ona bir armağan yollasın. Sayın Başsavcı'ya göndereceğim yazanakta, senin de onun da adını anarım.

"Hay aksi şeytan!" dedi Mateo alçak sesle.

Müfrezenin yanına varmışlardı. Gianetto sedyede uzanmış yatıyordu, yola çıkmaya hazırdılar. Yasa kaçağı, Mateo ile Gamba'yı yan yana görünce, tuhaf tuhaf gülerek başını evin kapısına doğru çevirdi, "Hainin evi!" deyip eşiğe tükürdü.

Ancak ölümüne susamış biri, Falcone'ye hain demek yürekliliğini gösterebilirdi. Yinelenmesi gerekmeyen bir el hançer vuruşu böyle bir aşağılamanın yanıtını vermeye yeterdi. Oysa Mateo, bitkinlik duyan bir insanın yaptığı gibi, elini alnına koymakla yetindi.

Fortunato, babasının geldiğini görünce, eve girmişti. Çok geçmeden, elinde bir çanak sütle dışarıya çıkıp çanağı Gianetto'ya uzattı, gözlerini utançla önüne eğmişti. "Benden uzak dur!" diye bağırdı yasa kaçağı. Sonra askerlerden birine dönüp, "Arkadaş, bana biraz su ver," dedi. Asker, matarasını elleri arasına yerleştirdi; tutuklu az önce birbirlerine kurşun sıktıkları adamın verdiği suyu içti. Sonra da ellerini arkadan değil, önden, göğsünün üstünde bağlamalarını istedi. "Şöyle rahatça uzanmak doğrusu pek hoşuma gider," diyordu. İsteğini çabucak yerine getirdiler; bunun üzerine, başçavuş yola çıkma işareti verdi, hiçbir şey demeden öylece duran Mateo'ya hoşça kal deyip gittikçe hızlanan adımlarla aşağıya ovaya doğru yürümeye başladı.

Mateo'nun suskunluğu aşağı yukarı on dakika sürdü. Çocuk, kaygılı gözlerle, bir anasına bir babasına bakıyordu; Mateo tüfeğine yaslanmış, yoğun bir öfke okunan gözlerini oğluna dikmişti.

Sonunda, dingin ama onu tanıyanlar için ürkütücü bir sesle, "İyi bir başlangıç yapmışsın!" dedi oğluna.

"Baba!" diye haykırdı çocuk; bir yandan da ağlamaya başlamış, dizlerine sarılmak ister gibi, babasına doğru atılmıştı. Mateo bağırdı : "Yıkıl karşımdan!" Çocuk hıçkırıklarla ağlayarak babasından birkaç adım ötede kımıldamadan durdu.

Giuseppa yaklaştı. Fortunato'nun gömleğinden sarkan saat kösteğini görmüştü.

Sert bir sesle sordu : "Kim verdi sana bu saati?"

– Başçavuş amca.

Falcone saati kaptı, bir taşın üstüne hızla fırlatıp bin parça etti.

Giuseppa'ya dönerek, "Karı," dedi, "bu çocuk benden mi?"

Giuseppa'nın esmer yanakları tuğla kırmızısına kesti.

– Neler söylüyorsun, Mateo? Kiminle konuştuğunu unutuyorsun galiba!

– Neyse! Bu çocuk bu soydan çıkan ilk hain.

Falcone'nin, bir yaban kedisinin bakışlarını andıran bakışları altında Fortunato'nun hıçkırıkları, iç çekişleri iki katına çıkmıştı. Sonunda Mateo tüfeğinin dipçiğini yere vurdu; tüfeği kaldırıp omuzuna astı; Fortunato'ya ardından gelmesini bağırarak söyledikten sonra, makinin yolunu tuttu. Çocuk boyun eğdi.

Giuseppa Mateo'nun arkasından koşup kolundan kavradı. "Oğlun o senin," dedi titrek bir sesle; kara gözlerini kocasının gözlerine dikmiş, içinden geçenleri okumaya çalışıyordu.

"Bırak beni," diye yanıtladı Mateo, "ben onun babasıyım."

Giuseppa oğlunu kucakladı; sonra da ağlaya ağlaya eve girdi. Koşarak Meryem Ana'nın resmi önünde diz çöktü, kendinden geçmişçesine dua etmeye başladı. Bu sırada Falcone keçiyolunda iki yüz adım kadar yürümüş, küçük bir çukura varınca durmuştu; çukurun içine atlayıp tüfeğinin dipçiğiyle toprağı yokladı; toprak yumuşaktı, kazılması kolaydı. Tasarısına uygun bir yere benziyordu

burası.

– Fortunato, şu büyük kayaya yaklaş.

Çocuk, babasının buyurduğu gibi, kayaya yaklaşıp diz çöktü.

– Bildiğin duaları oku.

– Baba, baba, öldürme beni.

Mateo korkunç bir sesle yineledi : "Bildiğin duaları oku dedim sana!"

Çocuk hıçkırıklar içinde *Pater* ile *Credo* dualarını okudu. Her duanın sonunda, babası yüksek sesle, *Amin!* diyordu.

– Başka dua bilmiyor musun?

– *Ave Maria* ile teyzemin öğrettiği uzun duayı da biliyorum, baba.

– O dua çok uzun ya, neyse.

Çocuk uzun duayı kısık bir sesle okuyup bitirdi.

– Bitti mi?

– Baba, acı bana! Bağışla beni! Bir daha yapmam! Yargıç dayıma yalvarırım, Gianetto'yu salıverir!

Çocuk daha konuşuyordu; Mateo tüfeğini doğrulttu, "Tanrı suçunu bağışlasın!" diyerek nişan aldı. Çocuk koşup babasının dizlerine sarılmak için umutsuz bir çaba gösterdi, ama çok geçti artık. Mateo ateş etti, Fortunato cansız yere devrildi.

Mateo oğlunun ölüsüne bakmadı bile; gömüt kazmak için bir kürek gerekliydi, bu yüzden evin yolunu tuttu. Daha bir iki adım atmıştı ki, silah sesinden telaşa kapılıp hızlı hızlı oraya gelmekte olan Giuseppa ile karşılaştı.

"Ne yaptın?" diye haykırdı Giuseppa.

– Hak yerini buldu.

– Oğlum nerede?

– Çukurun içinde. Az sonra gömeceğim. Tam bir Hıristiyan gibi öldü; yakında kilisede bir ayin yaptırırım. Damadım Tiodoro Bianchi'ye haber sal, gelsin yanımızda kalsın. ❁

Çeviren : Murat Alpar

[1]Özgün metindeki *caporal* (genel anlamı : *onbaşı*) sözcüğünü, Mérimée'nin aşağıdaki açıklamasına dayanarak gevşek bir biçimde, "yargıç" diye çevirdim : "Eskiden derebeylerine karşı ayaklanan Korsika kentlerinde, başı çekenlere *caporal* denirdi. Bugün bu sözcük ara sıra bir bölgede (*pieve, canton*) özelge (mülk) varlığı, akrabalık bağları, yandaş çokluğu ile etkili olan, bir tür etkin yargıçlık görevi de verilen kişiler için kullanılır. Korsikalılar geleneksel olarak beş sınıfa ayrılmaktadır : *Soylular* (bunlar da *magnifiques* ile *signori* diye ikiye ayrılırlar), *caporali*, *yurttaşlar*, *ayaktakımı*, *yabancılar*.)

[2]Bu sözcük burada "yasa kaçağı" anlamındadır. (Mérimée'nin açıklaması)

[3]Jandarmalarla birlikte polis göreviyle kullanılmak üzere hükümetin bir süredir topladığı asker. (Mérimée'nin açıklaması)

[4]O günlerde kolcuların sarı yakalı, kahverengi üniformaları vardı. (Mérimée'nin açıklaması)

[5]Écu : Eski bir Fransız parası. (Çev.)

[6]*Buon giorno, fratello*, Korsikalıların selamı. (Mérimée'nin açıklaması)

VIRGINIA WOOLF

Kew Bahçeleri

YENİ yeni pürteren kalp ya da dil biçimli yapraklar arasından, bin bir türlü renk lekeleriyle damgalı kırmızımsı, mavimsi, sarımsı taçyaprakların uçlarına dek uzanan belki yüzlerce sürgün boy veriyordu, söbe çiçek tarhında; ve bu dargeçitin kırmızımsı, mavimsi, sarımsı kasveti içinden, ucuna doğru altın tozu serpilmiş gibi tüyleri olan bir dal baş veriyordu. Taçyapraklar öylesine gümrah, öylesine narindiler ki, yaz esintisiyle salınıp duruyorlardı. Onlar salındıkça, kırmızımsı, mavimsi, sarımsı ışık demeti, belli belirsiz renk lekeleriyle alttaki toprağın her karışını boyayıp yapraklar üzerinde geziniyordu. Işık demeti, kâh bir çakıl taşının düz, gri sırtına, kâh kahverengi dairemsi çizgileriyle bir salyangozun kabuğu üstüne ya da bir su damlasına düşüyor, oradan, insanı bir görünüp bir kaybolacakmış sanısına kaptıran cılız su birikintileri üzerinde kırmızımsı, mavimsi, sarımsı renk yoğunluklarıyla yayılıyordu. Bu ışık demetinin yoğunlaştığı yerde su damlası, yeniden gümüş grisine dönüşüyor; ışık ayasının hemen altında lif ipciklerinin damar damar ayrıldığı gözlenen bir yaprağın zarif teni üstüne konuyor, oradan, kalp ve dil biçimli yaprak yığınları altında uzanan engin yeşil alanda yansımalarıyla dağılıyordu. Sonra bir esinti, diri dokunuşlarla yaprakları karman çorman ederek akıp geçiyordu ve bu renk cümbüşü temmuzda Kew Bahçeleri'nde yürüyüşe çıkan kadın ve erkeklerin gözleriyle gökyüzünde yansılanıyordu.

Bu kadın ve erkek siluetleri, tarhtan tarha zig zag uçuşlarla çimenlikleri çarprazlamasına geçen beyazlı mavili kelebekler örneği garip ve düzensiz hareketlerle çiçek tarhının ötesinde dağılıyordu. Kadın, bütün amacı buymuş gibi abartıyla arada bir sadece başını çevirerek, çocukların fazla uzaklaşıp uzaklaşmadıklarını denetlerken, yaklaşık bir bir buçuk metre önündeki adam, kaygısız, umursamaz tavırlarla, ağır aksak ilerliyordu. Düşüncelerinden uzaklaşmak istemediğinden olsa gerek, adam, kadınla arasındaki mesafeyi kasıtlı olarak koruyor; bunu belki de bilinçsizce yapıyordu.

"On beş yıl önce, Lily'yle geldimdi buraya," diye düşündü. "Orada bir gölün kıyısında bir yere oturmuş ve o sıcak öğle sonu boyunca, ona benimle evlenmesi için yalvarıp durmuştum. Yusufçuk, nasıl da dönenip durmuştu başımız üstünde : yusufçuğu ve onun, burnunda köşeli gümüş tokaları olan ayakkabılarını nasıl da net görüyordum. Onunla konuşurken hep ayakkabılarına bakıyor ve ayakkabılar sabırsızca kımıldadıkça, onun ne söyleyeceğini yüzüne bakmadan anlıyordum; her şeyiyle ayakkabılarının içindeydi sanki. Aşkım, emelim, hepsi yusufçuktaydı;

bir tek nedenle diye düşündüm; ya yusufçuk oraya, o ortasında kırmızı çiçeği olan şu geniş yaprağa konarsa ve o hemen 'Evet,' derse. Ancak yusufçuk döndü durdu; hiçbir yere konmadı – iyi ki de konmadı – yoksa burada Eleanor ve çocuklarla yürümek zorunda kalmazdım. Söyle bana Eleanor, geçmişi düşünür müsün hiç?"

"Bunu neden soruyorsun, Simon?"

"Geçmişi düşünüyorum çünkü. Evlenebileceğim kadını, Lily'yi düşünüyo-

rum... Ya sen, sen neden sustun? Geçmişi düşünmemin sence bir sakıncası mı var?"

"Niye olsun ki Simon? Erkeklerin ve kadınların ağaçlar altında uzanıp yattığı bir bahçede, insan hep geçmişi düşünmez mi? Bundan, şu kadınlar ve erkeklerden; şu ağaçlar altında uzanıp yatan hayaletlerden arda kalanların hepsi, bir insanın geçmişi, mutluluğu, gerçekliği değil midir?"

"Benim için bunlar, bir köşeli gümüş ayakkabı tokası ve bir yusufçuk –"

"Benim içinse bir öpücük. Aşağıda gölün kıyısında, yirmi yıl önce, şövalelerinin başına geçip nilüferlerin; o zamanlar yeni gördüğüm kırmızı nilüferlerin resmini yapan, altı küçük kızı düşünsene. Ve birden bir öpücük, tam ensemde. Tüm öğle sonu boyunca ellerim titreyip durmuştu da, resim yapamamıştım. Saatimi çıkarıp yalnızca beş dakikalığına, bu öpücüğü düşüneceğim zamana ayarlamıştım – bu çok değerliydi – tüm yaşamımın, tüm öpücüklerimin annesinin, tam burnunun ucunda bir sivilce olan kır saçlı, yaşlı bir kadının öpücüğü. Gel Caroline, gel Hubert."

Az önce dördü yan yana çiçek tarhının yanından yürüyerek geçtiler, sonra ötelere doğru yola koyuldular, çok geçmeden ağaçlar arasında gözden kaybolmaya başladılar; geniş, düzensiz, engebeli arazi üzerinde, arkalarında gün ışığı ve gölgeler uzarken belli belirsiz görünüyorlardı.

Üzerine iki dakika ya da daha uzun bir süredir, kırmızı, mavi, sarı renk lekeleri düşen kabuğuyla salyangoz, söbe çiçek tarhında, kabuğu içinde uyuşuk uyuşuk kıpırdanıyor, ardından; üzerinden geçtikçe parçalanıp yuvarlanan kuru toprak kırıntılarıyla savaşıma girişiyordu. Hemen önünde, iri adımlarla toprağı alt etmeye çalışan köşeğen yeşil böceğe göre, toprak karşısında belli bir amacı varmış gibi görünüyordu, derin bir düşünceye dalmıştı sanki, antenlerini sağa sola salladı, yeniden durdu, bekledi ve hızla karşı yönü garip bir şekilde adımlamaya başladı. Derin diplerinde koyu yeşil gölleriyle kahverengi uçurumlar, baştan ayağa salınıp duran bıçakağzı denli düz ağaçlar, diş diş gri taşlarıyla yerinden kopmuş yuvarlak, iri kaya parçaları, çatlak, zayıf bir arazinin kırış kırış engin yüzü, tüm bu nesneler, yolunu bulmak için bir saptan diğerine gidip gelen salyangozun önünde uzanıp gidiyordu. Ölü bir yaprağın kemerlenmiş örtüsü altında, tuzağa düşmekle bu engeli de göğüslemek arasındaki düşünce gelgitleriyle, başka insanların açtığı ayak izi yataklara geldi.

Bu kez gelenler iki erkekti. Genç olanı, olasılıkla doğallıktan uzak bir soğukluğun izlerini taşıyan bir yüz ifadesi takınmıştı; arkadaşı konuşurken gözlerini belertip kırpmadan önüne bakıyor, sonra arkadaşının konuşmasına kulak kabartıp tekrar yere bakıyordu; bazen uzun bir duraksamanın ardından yalnızca dudaklarını aralıyor, bazen de sıkı sıkı kapatıyordu ağzını. Yaşlı olanının çarpık ve sarsak bir yürüyüş, ellerini ileri geri silkeleme, arabaya koşulu, sahibini beklemekten bıkmış huylu bir at gibi başını ileri geri sallama tiki vardı; ancak adamdaki bu tavırlar kararsız ve amaçsızdı. Hemen hemen soluk almadan konuşuyor, kendi kendine gülümsüyor, sanki bu gülümseme kendisine verilen bir karşılıkmış gibi tekrar konuşmaya başlıyordu. Ruhlar hakkında – ona göre şimdi bile Cennet'teki yaşantılara değgin garip olan her şeyi anlatan ölü ruhlar hakkında konuşuyordu.

"Atalarımız Cennet'i Teselya olarak, William kenti olarak biliyorlardı, ya

şimdi, ... şimdiyse ruh özdeği bu savaşla birlikte, tepeler arasında bir gök gürültüsü gibi yuvarlanıp gidiyor." Duraksadı, dinliyormuş gibi yaptı, gülümsedi, başını salladı, devam etti :

"Varsayalım küçük bir elektrik bataryan ve kabloyu ayırmaya – yalıtmaya mı, yoksa ayırmaya mı? – pekâlâ ayrıntıları geçelim; anlaşılmayacak ayrıntılara girmek hayır getirmez – yarayan bir parça kauçuk ile bir de yatağın başına, diyelim zarif maun komodinin üzerine yakışan küçük bir makinen var. Kadın, emrim altındaki işçilerin yerleştirdiği mobilyaların hepsine tek tek kulağını dayar ve belirlenen işaretle ruh çağırır. Kadınlar. Ah dul kadınlar, siyahlar giyinmiş kadınlar –"

İşte şimdi, uzaktan gölgesi mora çalan bir esmerlikle yere düşen bir kadın giysisine gözleri takılmış gibiydi. Şapkasını çıkardı, elini kalbinin üstüne koydu ve telaşla kadının ateşli mırıldanmaları ve jestlerine gözlerini dikti. Ancak William onu yeninden yakaladı ve dikkatini çekmek için bastonuyla bir çiçeğe vurdu. Şaşkınlıkla bir an çiçeğe baktıktan sonra yaşlı adam kulağını çiçeğe yaklaştırdı ve ondan gelen yankılanmaları yanıtlar bir tavır takındı, çünkü yankılanmalar, yüzyıllar önce Avrupa'nın en güzel, genç kadınıyla gezdiği Uruguay ormanlarından söz ediyordu. Yüzünde derinden derine ve ağır ağır büyüyen filozofça bir sabrın izleriyle William'ın yanına doğru ilerlemek için kendi kendisiyle savaşırken, tropik güllerin balmumu yapraklarıyla kaplı ve içinde bülbüllerin, kumsalların, deniz kızlarının, denizde boğulmuş kadınlarla dolu Uruguay ormanlarının uğultularını duyabiliyordu.

Bu tavırlarıyla eli ayağına dolaşmıştı ve çalpa çulpa adımlarının ardından, biri iriyarı ve asık suratlı, öbürü gül yanaklı ve ışıl ışıl bakışlı, orta sınıf katmanından yaşlıca iki kadın geldi. Konumlarındaki pek çok insan gibi, özellikle varsıl kesime özgü, düzensiz çalışan bir zekânın yabansı tuhaflığına değgin belirtiler sarıp sarmalamıştı tavırlarını âdeta; ancak hareketlerinin yalnızca yabansı mı, yoksa gerçekten çılgınca mı olduğu konusunda kesinleme yapmanın çok uzağındalardı. Bir süre sessizliğe gömülüp yaşlı adamın arkasından pür dikkat baktıktan sonra, birbirlerine şeytanca ve kuşkulu bir bakış fırlattılar ve birbirlerinin oldukça karmaşık olan konuşmalarını bölmeyi durmaksızın sürdürdüler :

"Nell, Bert, Cess, Phil, Pa, o söyler, ben söylerim, öteki söyler, ben söylerim,

Virginia (Adeline) Woolf (1882-1941) İngiliz edebiyatının roman sanatına özgün katkılar yapan yaratıcılarından. Aynı zamanda döneminin en önemli eleştirmenlerinden de biri olarak kabul ediliyor. 1912'de Leonard Woolf ile evlendi ve 1917'de birlikte Hogarth Press'i kurdular. İlk iki romanından sonra deneysel çalışmalara yöneldi. Yaşamın kesintisiz akışını, kişiliklerin gizlerini ve dış koşulların insanın bilincine etkilerini yansıtmayı amaçladı. Şimdiki zaman ile geçmekte olan zamanın kişisel yaşantıdaki izlerini ve kişilerinin tarihsel zaman bilincini yansıtmaya çalıştı. *Mrs. Dalloway* (1925) ve *Deniz Feneri* (1927) ile teknik ustalığını daha da geliştirdi. *Kendine Ait Bir Oda* (1929) adlı uzun denemesinde, kadın yazarların erkeklere ait bir dünyada karşılaştığı güçlükleri anlatıyordu. *Dalgalar* (1931) romanıyla bilinç akışı tekniği üstüne daha yoğun biçimde eğildi. *Between the Acts*'i (1941; Perde Arası) bitirdikten sonra, kendini evinin yanındaki ırmağa atarak intihar etti.

ben söylerim –"

"Benim Bert'üm, Sis'im, Bill'im, Büyükbabam, yaşlı adam, şekerim,
Şeker, un, çiroz, yeşillik,
Şeker, şeker, şeker."

Somurtkan olanı, topraktan soğuk, sert ve dimdik fışkıran çiçekler üzerine dökülen sözcük kırıntılarına meraklı bir yüz ifadesiyle bakıyordu. Onları, ağır bir uykudan uyanan, benzersiz ışıklar saçan bir şamdana bakan, gözlerini kırptıkça karşısında yine bu şamdanı gören, sonunda gözlerini tamamen açmaya başlayan ve tüm gücüyle şamdana gözlerini diken birer uykucu olarak görüyordu. Uyuntu kadın böylece söbe çiçek tarhının tam karşısında donakalmış, hatta öteki kadının söylediklerini dinleyecekmiş gibi duralamıştı. Kendisine söylenenlere kulaklarını tıkayıp gövdesinin belden yukarısını ileri geri eğip bükerek ve çiçekleri izleyerek orada öylece kalakaldı. Sonra bir yer bulup çaylarını yudumlamayı önerdi.

Bu arada, salyangoz ölü yaprağın çevresinden dolanmadan ya da üzerinden aşmadan amacına ulaşabileceği olası her yolu denemişti. Bir yaprağı aşmak için göstermesi gereken çabayı bir tarafa bırakın, o, antenlerinin ucuyla dokunduğunda bile korkunç bir hışırtıyla titreyen bu cılız bedenin onun ağırlığını taşıyıp taşıyamayacağından bile emin değildi. Yaprağın, altından geçebileceği yeter yükseklikte, yerde kavis yaparak kıvrılması yanında, karşılaştığı bu zor durum da onu sonunda, yaprağın altından sürünerek geçmeye yöneltti. Kafasını girişe doğru uzatmış, bu kahverengi örtünün yüksekliğini hesaplıyordu. Dışarda bir başka iki kişi çimenliklerin üzerinden gelip geçerken o, kendisini bu soğuk kahverengi ışığa alıştırmaya çalışıyordu. Bu kez gelenler iki gençti; bir genç adam ve bir genç kadın. Enikonu gelişip serpilmiş olsalar da güneş altında bir ölüm sessizliğiyle yatan kelebek kanatlarıyla, çiçeklerin pembe, pürüzsüz kıvrımlarının yapışkan kadehlerinden kurtulmalarıyla karşılanan; gençliğin doruklarında gezinen bu mevsimde onlar da gençliklerinin baharını sürüyorlardı.

"İyi ki bugün cuma değil," diye girdi söze, genç adam.

"Neden? Şansa inanır mısın sen?"

"Cuma günleri senden altı pens alıyorlar ya."

"Altı pens de ne ki? Altı pense değmez mi bu?"

"Ne değmez mi? 'Bu' demekle neyi kastettin?"

"Ah, her neyse – yani, şey – neyi kastettiğimi biliyorsun sen."

Bu konuşmalar uzun duraksamalarla kesiliyordu; hepsi de bıkkınca ve tekdüze bir ses tonuyla dökülüyordu ağızlardan. Çift, çiçek tarhının kıyısında öylece kalakalmış, bu kabargın, gevşek toprağın hemen altındaki salyangozun güneş şemsiyesini elleriyle yokluyorlardı. Yaşadıkları ve duyumsadıklarıyla erkeğin, kadının ellerini ellerinin arasında tutması, duygularını garip bir yankılamayla anlatıyordu; başlarını alıp gitmelerine yaramayan ve bu yüzden de çevrelendikleri tüm sıradan nesneler üzerine öylesine dökülen bu kısa, anlamsız sözler; anlamla ağırlaşmış bedenlerine kısa kanatlar olan bu sözler de bir şeyler anlatıyordu; hepsi, onların öylesine etkili ve hoyratça dokunuşları olacaktı; fakat kim bilir (ki onlar toprağın hemen altındaki güneş şemsiyesini elleriyle yoklarlarken böyle düşünüyorlardı) bu sözcüklerin içinde neler gizliydi ya da ne buzdan kalıplar vardır güneşte, ışık vermeden duran. Kim bilir? Bunu daha önce gören olmuş mudur hiç?

Kadının Kew'de nasıl bir çay ikram edildiğini merak ettiğinde bile erkek kadının bu sözlerinin ardında, uzaktan belli belirsiz görünen imgemsi bir şeyler duyumsamıştı; bu sözleri duyar duymaz kendinden emin ayağa fırlamıştı; ve sis perdesi aralanmış, yavaş yavaş ortadan kaybolmuştu – Ah, Tanrım, bu şekiller de neydi böyle? – Küçük beyaz masalar ve önce kadına sonra ona bakan kadın garsonlar, gerçek iki şilinle ödemesi gereken bir hesap pusulası vardı, işte bu gerçekti, tamamen gerçek. Parayı cebine koyarken kendisini topladı; o ve kadın dışında herkes bunu gerçekten görebiliyordu; hatta ona bile gerçeklikmiş gibi görünmeye başlamıştı bu; sonra, ... sonra – fakat dayanılamayacak ve düşünülemeyecek denli heyecanlı bir hal almıştı bu durum; çevik bir el hareketiyle güneş şemsiyesini topraktan çekti çıkardı; artık kalabalık bir yerde herkes gibi insanlarla çay içebileceği yeri bulmak için sabırsızlanıyordu.

"Hadi Trissie, çay zamanı."

"Nerede çay içilir ki?" diye sordu, sesinde bir heyecanın garip titreşimleriyle; çevresine boş gözlerle bakıyordu. Kendisini çim patikadan aşağı bırakıvermişti. Güneş şemsiyesini sürükleyip götürüyor, çayını orada öylece unutup başını bir o yöne bir bu yöne çeviriyordu. Vahşi çiçeklerle Çin pagodası arasındaki orkideleri ve turnaları; bir de kızıl ibikli bir kuşu ansıyordu; fakat kendisi erkeğin belleğinde yerini almıştı.

Böylece, birbirinin benzeri, düzensiz, amaçsız kıpırdanışlarla ardı ardına çiftler gelip geçiyordu, çiçek tarhının yanından; önce gövdelerinin birer madde ve birer soluk renk silueti olarak ayrı ayrı, sonraysa yeşilli-mavili atmosferde çözülen bir renk ve madde oluşumu olarak birlikte yer aldıkları, kat kat yeşilimsi-mavimsi sise bürünmüşlerdi. Hava öylesine sıcaktı ki, ardıç kuşu bile, mekanik bir kuşun terkedilmişliğiyle, son konduğu yerde, çiçeklerin gölgesinde saatlerce beklemeyi seçmişti. Beyaz kelebeklerse, göz yanılsamaları içinde, avarece dolaşmak yerine, bir mermer sütunun dış çizgilerince uzayan çiçekler üzerinde, ak kanatlarıyla dans ediyorlardı. Palmiye evin camdan çatısı, güneşte açılan parlak yeşil şemsiyelerle dolu bir eğlence yeri gibi parlıyor, yaz göğünün uçak gürültüsünü andıran vızıltılı sesi, öfkeli ruhunu sesletiyordu. Sarı, siyah, pembe ve kar beyazı, bu renklerin boyadığı bütün şekiller, erkekler, kadınlar ve çocuklar, hepsi ufukta yeniden belirmişlerdi ve çimenlerin üstünde uzanıp giden sararmış enginliği görüp yeşilli sarılı atmosferde göğü hafiften kızıllı mavili bir renge beleyen bir su damlası gibi dağılıp kararsızca, ağaçların altında bir yer aramaya başlamışlardı. Sanki, kaba ve ağır gövdeleri bu sıcağın içine âdeta gömülmüş ve bu engin yerde birbirlerine sokularak uzayıp gidiyor gibiydiler. Ancak, bu gövdelerden, mumların zayıf, solgun bedenlerinden salınarak gelen ışık demetleri gibi, kararsız sesler geliyordu. Sesler. Evet, sesler. Böylesi bir mutluluğun derinliğiyle, böyle bir arzunun tutkusuyla ya da çocukların seslerindeki şaşkınlığın diriliğiyle sessizliği aniden delen sözcüksüz sesler; evet, sessizliği bölen sesler? Fakat, sessizlik yoktu; uğultuyla devinen kenti birbirine katarak, durmaksızın dönenip duran, iyi su verilmiş çelikten yapılmış büyük Çin sandığı kuş yuvalarına benzeyen omnibüslerin kesintisiz teker çevirdikleri, vites değiştirdikleri bütün zamanlarda; seslerin çığlık çığlık yankılandığı, binlerce çiçeğin renklerini gökyüzüne yansıtarak gönderdiği taçyaprakların doruklarında sessizlik yoktu. ❁

TOMRİS UYAR

Kristin

KÖPEĞİN havladığını duydu yine. Gece yarısı. Karanlık, dışardaydı. Pencerenin altındaki bahçe parçası usulca aydınlıktı oysa : Gizli, çalık bir aydınlık. Köpek yine havladı. Yüz kırk birinci, dedi yavaşça; karanlık ürkmedi. Güzel. Yorganın altında. Yastıkta gezdirdi ellerini – yüzükoyun – . Serinlik. Buldu. Gövdesinin atışını, tüylerinin kısa ürperişlerle ayaklanışını dinledi. Köpeğin yüz kırk ikinci havlayışını. Uykunun sonu gelmeyen koyunları boşunaydı, serinliği. Çünkü iyice çökelmişti karanlık, yatağın üstüne oturmuştu. Ağırdı yorgan. Terliydi. Pisti. Çarşafsızdı. Kalkmalıydı belki. Gecenin dipsiz ağzında atıyordu saatler, bacaklarında, damarlarında, sinirlerinin kırık uçlarında. Doyasıya bir kaşınsaydı şöyle. Kalksaydı. Gecenin köprüsü kaygandı oysa – ürkek balıklar kadar ince köprüsü... Başını yastığın uçurumuna indirdi.

Bilmem kaçıncı kere havladı köpek. Soluk bir kadın sesi. "Gel," dedi. Kristin... Mahzun yalının kızı, uykusuz gecelerin. Gıcırtılı kapıları vardı yalının. Kilitlerinde binlerce kedi boğazlanırdı. Uzaktan uzağa yakarışlar... İhtiyar bir devdi o yalı. Kristin'i, öbür iki kızkardeşiyle kendine tutsak eden bir dev. Hiçbiri evli değildi kızların. Özellikle Kristin. Doldurulmuş kediler geçirirdi günlerini; beslerlerdi. Rüzgâr esince her yanı sallanırdı yalının; o ağır, aşılmaz kapı tokmakları belirsiz tutkularla sarsılırdı. Bacakları gerilirdi ihtiyar Kristin'in. Yüzünün dikişleri birer birer söküldükçe gülüşü dudaklarını bırakır, uzun çizgiler boyunca yeni alnına, boynuna, ellerine yayılırdı. O zaman gece sürerdi işte.

Kalkmalıydı. Uyandırmalıydı onu. Gece bitmeyecekti yoksa. Sürecekti. Sürecekti. Kristin daha yaşlanacaktı. Daha, daha, daha da. Yeni köpekler bitecekti bahçede. Uykuyu tedirgin eden mezarlar bitecekti. Kristin'in göz altları ölüydü, benekliydi, beyazlı-sarılıydı. Değişecekmiş gibi pütürlüydü derisi. Başka birinin sesini takınmıştı : "Islık çaldığımı duyarsanız yardıma koşun. Kardeşlerim öldürecekler beni." Paramda gözleri var mı demişti. "Bir keresinde..." Boşluğun kesitinde madeni yankılar çıkardı sesi. Parmakları gıcırtıyla boğumlarında açıldı. Binlerce kilitli kapı. Binlerce kilitli el dolaştı saçlarında.

UYANDIRMALIYDI. Bulutlar baş döndürücü bir hızla alçalıyor, karışıyor, yok oluyorlardı çünkü. Yetişilemezdi artık onlara. Koyu. Ağaçlar. Uyandırmalıydı. Sesini sudan çıkarmaya çabaladı. Bir taş. Bir taş. Üç taş... Dalgacıklar yayıldı, genişledi, uzaklaştı gittikçe.

Bir balık kümesi geçti. "Yakaladım," dedi Kristin. Birden kamışı çekti. Tıp. Kıvranan gövdeyi parmaklarında tuttu. İğneyi. Saydam damaktan güçlükle kurtardı. – Kan girdi düşe, bozuldu. – "Gelin!" dedi sonra. Kediler yanaştılar. Hepsi. Pamuk da. Deliliği dostça gülümsedi onlara.

Sonra köpek havladı. Bin bilmem kaçıncı kere. Sürekli – çağrışkan. Kristin uyuyordu şimdi. Çarşaflara sarılı gövdesi, kolları seçiliyordu ara sıra; göğsünün inişi, çıkışı, inişi. Örtünün tabutunda yiten şekilsiz başı. Uyandırmalıydı. Kardeşlerini nasıl öldüreceğini kuruyordu belki. Binlerce güvercin kanat çırpıyordu kafasında. Kendini nasıl savunacağını belki. Geldiklerinde. Çünkü görünmezlerdi zaman zaman. Hiçbiri. Eve kapanırlardı. Sonra bir gün...

Sebzecinin atı, kirpiksiz bakışını kaldırdı. Kristin'in arabadaki eli domatesleri tuttu bir bir. Tükenmez pazarlıklardan hoşlanırdı. Kara torbasını sabırla doldururdu herkes gittikten sonra. Konuşmadan. Sebzeci, "Deli bu kadın be," demişti. "Utanmıyor yaşından. Çalarken yakalıyorum hep. Göz kulak oluverin."

→

UYANDIRMALIYDI. Herkes karşıydı Kristin'e. Anlatmalıydı. Yalanlarını, kardeşlerinden genç görünmediğini, zavallılığını, bir çeşit evcilik oynadıklarını o gün. Söylemeliydi. Ama Kristin, rüzgâra ıslık çalmaktan hoşlanıyordu. Duymayan köpeklere. Gecenin mağarasında taş izleri bırakıyordu sesi. Uçurtmalarını, bebeklerini bırakıyordu. Kara elbiselerini giyiyordu artık. Uyandırmalıydı. Bir ot hışırtısı getirdi rüzgâr, pencereye koydu. Islık. Demek sesi suya gömülmüştü bile. Sayısız oyuklarla yarmıyordu geceyi. Derken, sular dolmuştu oyuklara. Kristin susmuyordu. Oyuklar açıyordu yeniden. Durmadan. "Gelin!" diyordu, "ne olur koşun. Komşular olmasaydı... Elinize sağlık... Ben kedileri bilirim... Yaa, yalı güzeldir..."

Tomris Uyar, 1963

GÜNDÜZÜN ilk bulutları geldi artık. Tepedeki ağaçlar beyazlandı. Güvercinler. Vakit az. Çok az. Çok çok az. Islık da nerdeyse dindi. Islık mı, kuşku mu, her neyse, bir çeşit tedirginlik yani.

O gece Kristin'i öldürdüler. ❁

("Türk Dili", S : 163, Mart 1965)

"Oyalayıcı bir şey yazmaktansa, kopkoyu bir karanlığı yeğlerim."

Fotoğraf: Cengiz Civa, 1982

Konuşan : Feridun Andaç

Öykü üzerine yoğunca düşünen, bu bağlamda da üretken olan bir yazarsınız. 1965'ten bu yana geçen süreçte öykücülüğünüzün oluşumunda, gelişiminde etkileyici / yönlendirici olan kaynaklardan söz eder misiniz?

– Galiba insan bir işe belli bir niyetle başlarsa o niyetten pek sapmadan ilerleyebiliyor. Beni yazmaya iten yazarlar başta hangileriyse bugün de aynı. Arada ufak değişikliklere rastlarsam çok seviniyorum. Öykü idmanı için Çehov'u okuyorum hâlâ, yazma keyfini kazanmak için Truman Capote'yi, Katherine Mansfield'i, Türk edebiyatıyla bağımı diri tutmak için Halit Ziya'yı, Ahmet Hamdi Tanpınar'ı, Reşat Nuri'yi, Sait Faik ile Sabahattin Ali'yi saymam zaten gerekmiyor, değil mi? Günümüz yazarları da etkiliyor beni, ama ne yazık ki en yenileri ilerde dönüp okuyacağımı sanmıyorum. Keşke yanılıyor olsam! Bu karamsarlık beni üzüyor çünkü. Ne de olsa öykücülüğü, tek tek öykücüden daha çok seviyorum.

"Zamana dayanabilmiş olanların ilgi çekiciliği daha fazla oluyor" mu demek istiyorsunuz? Yani kendilerini kanıtlayabilmiş olmaları...

– Kendilerini kanıtlamış olmaları pek önemli değil de sizi başlangıçta etkileyen yazarların bağlayıcı bir yanları var. Kentler gibi. Yaşadığımız kentler – ben İstanbul'dan söz ediyorum – edebiyatçıyı kalkındıran mekânlar olmaktan çıktı. Bir mimariden, bir insan yüzünden, bir sokaktan etkilenme olasılığı gitgide azalıyor. Bu yüzden derinlere iniyor, geçmişe yöneliyorsunuz. Bunu nostalji anlamında söylemiyorum. Ama sizi besleyen kültür geçmişte : hem kentin geçmişinde hem de yazar ve okur olarak geçmişinizde. Bunu ister istemez görmek zorundayız.

O zaman bir arayış söz konusu. Yaratıcı kaynağa doğru yöneliş...

– Durmadan içinize sondaj yapamazsınız. Hele yazmak istediğiniz birçok şeyi yazdıktan sonra... Size deneyimlerinizi başka bir ışıkta gösterecek yeni yaratıcı kaynaklar yoksa durma-

Tomris Uyar (1941), öykü edebiyatımızın en seçkin adlarından biri. İlk kitabından bu yana yüksek bir düzeyi korumayı başardı. İç dünyalarını çözümlediği kadınlar öykülerinin başlıca kişileriydi. Hem etkili, usta işi, hem de tamamıyla kendine özgü bir öykü dünyası kurdu. Yıllar içinde öykü kişileri çeşitlilik kazanırken dış dünyanın sorunlarıyla da daha içli dışlı oldu. Dil ve anlatım biçemi ve teknik becerisiyle, her kitabı ilgiyle karşılanan bir yazardır. Bu arada günlük yaşamın ayrıntılarıyla iç içe geliştirdiği deneme biçimindeki gündökümleri ve yaptığı çevirilerle de ilgi topladı. Öykü kitapları : *İpek ve Bakır* (1971), *Ödeşmeler* (19073), *Dizboyu Papatyalar* (1975), *Yürekte Bukağı* (1979), *Yaz Düşleri Düş Kışları* (1981), *Gece Gezen Kızlar* (1983), *Yaza Yolculuk* (1986), *Sekizinci Günah* (1990).

Fotoğraf : Şahin Kaygun

dan eski öyküleri yineleyecek misiniz? İstediğiniz kadar iyi yazın, hatta okur, bugün yazdığınız öyküyü on yıl öncekinden daha çok sevsin, bu sizi doyurmaz ki...

Öykü yazmaya yöneldiğinizde okurla bağınız nasıl oluşmaya başladı?

– Korktuğum için önce çeviri aracılığıyla. Çeviriyi seçmemin nedeni İngilizceyi daha iyi öğrenmek değil, Türkçe'de dilimin kıvraklığını, esnekliğini sınamaktı. Öyküye daha sonra cesaret ettim.

Cesaret etmenize başka bir etki oldu mu? Bir öyküyü yazıp bitirince bunu birisiyle oturup okudunuz mu, yoksa bir dergiye mi gönderdiniz hemen?

– Demin söylediğimden anlamışsınızdır. Yazarlığa profesyonel bir tavırla girişti m. Kimsenin desteğini beklemedim. Zaten kişilik yapım alttan almaya yatkın değil. İnsanları, "Bunu beğendin mi? Doğru söyle," gibi sorularla zora koşmayı da sevmem. Ama yazdıklarımın yayımlanmaya değer olup olmadığını nesnel bir gözle değerlendirme cesaretim var. Yalnız, *bitirdiğim* bir öyküyü yaşamamı paylaştığım edebiyatçı bir eşle elbette paylaşırım, onun kendi ürününü benimle paylaştığı gibi. Doğal olarak, kendiliğinden.

İlk ürününüzün yayımlanması nasıl oldu?

– İlk öykülerim, "Papirüs" dergisi yangınında yandı. Onları unuttum. O dönemde sizi öykü yazmaya iten dergiler vardı, öykünüzün o dergilerden birinde yayımlanmasına sevinirdiniz. Memet Fuat'ın yönettiği "Yeni Dergi"de sözgelimi. "Papirüs"ü zaten Cemal Süreya ve Ülkü Tamer'le birlikte çıkarıyorduk; Cemal Süreya sırtımın sıvazlanmasından hoşlanmadığımı bildiğinden, hiçbir kayırma söz konusu değildi. Yine de "Yeni Dergi"ye yazmayı da aksatmazdım ki, "kendi" dergisinde yazıyor demesinler.

Dergilerin bir öykücü için yararlı yanları nelerdir? Neler olmalıdır? Çün-

kü böyle bir süreci siz yaşadınız.

– Verdiğim iki örnekten, Cemal Süreya ile Memet Fuat'tan yola çıkarsak... Amatör bir yazarsam, dergiye gönderdiğim öykünün okunacağından emin olmak isterim. Dergi yöneticisinin bana neyi neden beğenmediğini ya da beğendiğini açıklamasını yani. Kendi adıma, dünya görüşü bana uzak bir dergiye yazmam, ödenecek telif hakkı çok yüksek olsa bile. Sanat, edebiyat anlayışının tıpatıp tutmasıysa şart değil.

Yani belli bir ilgi, düzey, donanım söz konusu olmalı.

– Aynı ilke, ödüller için de geçerli. Bence hiçbir yazar, düzeylerini, eğilimlerini pek bilmediği seçicilerin seçimine bırakmamalı kendini. Ancak edebiyat beğenileri size yakın seçicilerin yapıtınızı *önermeleri* hoşunuza gidebilir.

Dergilerin, gazetelerin – düne göre – öyküyü saf dışı etmelerine ne diyorsunuz?

– Doğrusu, ben öyküyü okurun da saf dışı ettiği kanısındayım. Bütün dünyada, dergilerin tutumuyla ilgisi yok. Okur, kalın bir romanı rahatça okuyabiliyor da – ne tuhaf – üç beş sayfalık bir öyküde zorlanıyor. Çünkü onun için önemli olan konu ve olay, edebiyatla doğrudan ilişkisi olmayan öğeler. Romancının kendisine yol göstermesini bekliyor, ya da kendisiyle benzer sıkıntıları yaşamış roman kişisiyle özdeşleşme hevesinde. Üç yüz sayfalık romanın en az bir bölümünü beğenebiliyor böylelikle, ama kendisinden yoğun bir edebiyat birikimi bekleyen kısa öyküde yoruluyor. "Anlayamıyorum," diyor.

Zorlayıcı bir yanı var. O zaman, demek ki dergi ve gazetelerin öyküden uzaklaşması da kaçınılmaz bir şey!

– Demek okurdan böyle bir istek gelmiyor, yoksa neden geri çevirsinler ki?

Bugünkü yazın ve yayın ortamında öykücünün, öykünün durumu nedir? Öykü ve öykücü nerelerdedir?

– Çok zor bir soru. Bildikleri gibi yazmayı sürdüren tutarlı öykücüler var günümüzde. Roman da yazıyorlar – beni dışta tutarsak. Gelgelelim romanlarıyla sivrilen, ilgi çeken genç yazarların öyküye yüz vermediklerini görüyoruz. Kurguları dağınık, gereksiz ayrıntılarla dolu bu roman-metinler, laf cambazlığının öykü sanatına uygun olmadığını gösteriyor. Cem Atbaşoğlu, Mehmet Zaman Saçlıoğlu öyküde umut veren adlar.

Hemen araya girerek, başka bir şey sormak istiyorum burada; bir de dergilerde okurun karşısına çıkmayan bir yazar kuşağı oluştu. Yani okur karşısında kendisini sınamadan, denemeden kitapla ortaya çıkanlar. Hiçbir yerde bir öyküsü, bir ürünü yayımlanmayan birisi bir öykü kitabıyla okurun karşısına çıkıyor. Bence, bu, bir yazar için olumlanacak bir şey değil! Siz bir dönem yirmi otuz öykü yazdınız. Kitap yapacaksınız. Burada elbette ki seçmeci davranırsınız. Okur karşınızda kendi deneme sürecinizi yansıtan ürünlerinizi bu kitaba koyamazsınız ya da değiştirirsiniz, gelen eleştirileri dikkate alırsınız, vb. Ama, şimdi bakıyorsunuz; yazdığı on öyküyü hemence kitap yapıp okur karşısına çıkıyor bu "yeni öykücü tipi". Burada da bir düzey düşüşü söz konusu. Ne diyorsunuz?

– Düzey yalnızca bu yüzden değil, bir an önce ünlenme tutkusundan ötürü de düşüyor – o ün neye yaraya-caksa! Dergilerin yararı bu noktada beliriyor. Elinizin altındaki kâğıtta tertemiz yazılı duran öykü, mizanpaj-

dan da mizansenden de yoksundur. Oysa dergide yayımlandığında, öbür imzalar, fotoğraflar, desenler eşliğinde gördüğünüzde yüzleşirsiniz onunla, nereye oturduğunu kavrarsınız. Yayımlanmamış öykülerden kitap derlemek safdilce ya da kaçak bir çaba. Önce kendi adınıza.

Yeni öykücülerde gözlediğim bir yan da şu : önceki dönem öykücülerle, birçoğunun pek alışverişi / hesaplaşması yok. Çehov'u okuduğunuzda, onu eleştirel bir gözle okuyup ondan neyi alıp almayacağınıza karar verebilirsiniz. Bir yanıyla hazırlayıcı / yetiştirici bir yanı var. Ben bu etkinin, bu tür bir okumanın öykücüye yararı olduğuna inanıyorum. Ama bu dönem öykücülerde bunu pek göremiyoruz. Belki de bir öyküde hiç olmaması gereken birçok öğenin üst üste gelmesi de bundan. Ayrıca işin teknik yanını bilememe. Öykücülüğü önce bir zanaat gibi almalı, bir usta-çırak ilişkisi gibi. Bir yetenek de olsa, sonuçta sezgilerle yazılmıyor her şey. Yazarsınız bir iki tane, üçüncüsü çıkmaz. Sürekliliğini sağlayamazsınız.

– Yeni yazarlarda bir yaşama ve yazma telaşı gördüğümü söyleyebilirim. Şiir bu telaşı kaldırabilir de öykünün kaldırabileceğini sanmıyorum. Kısa öykünün çarpıcı olması bir kural sayılagelmiş, ama bu kuralı dile getiren E. A. Poe bile her sayfada okura üç-beş yumruk indirilmesi gerektiğini önermemiş, "bir etki bütünlüğünden" söz

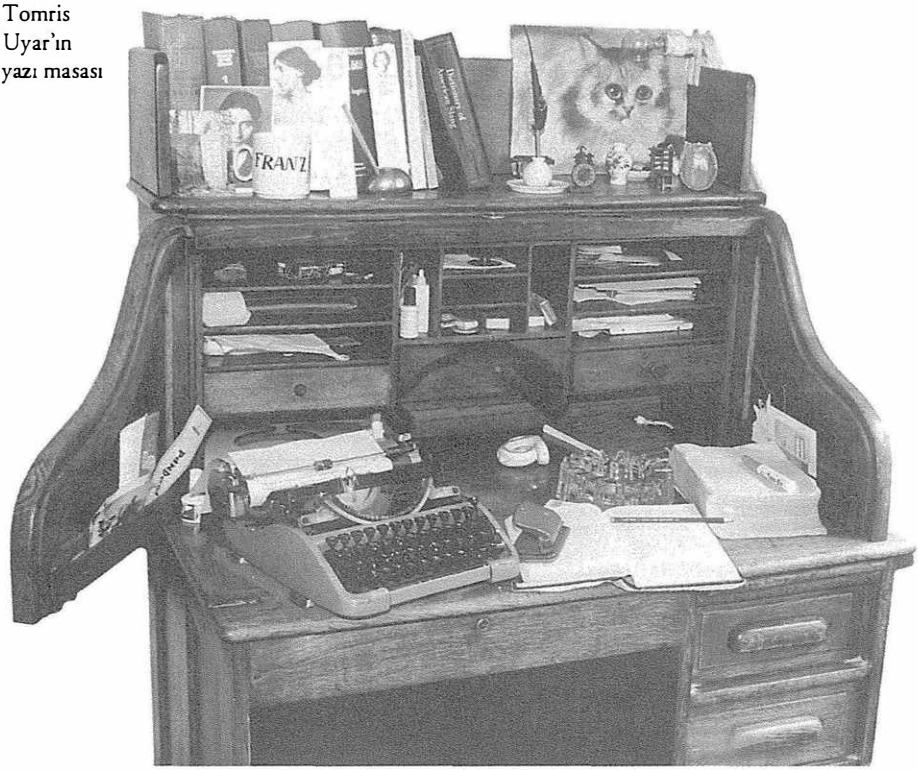

Tomris Uyar'ın yazı masası

Fotoğraf: Feridun Andaç

etmiş. Perihan Mağden'in *Haberci Çocuk Cinayetleri* gerçekten güzel öykülerden oluşuyordu, ama groteskliğe bel bağladığından bana ilerisi için fazla bir umut vermedi. Öykü yazarının serüvenlerini merak etmiyorum, serüvenlerinden ne damıttığını merak ediyorum. Yine de bütün eleştirilerinize katıldığımı sanmayın. Ara sıra haksızlık ettiğinizi kendimden biliyorum.

"Düşün" dergisine *Ölü Ozanlar Derneği* adlı film üstüne yazmıştım. Film, "Bir yazar kimin için yazar?" sorusunu gündeme getiriyordu. Demin sözünü ettiğim telaş, sağlar için yazmaktan kaynaklanıyor. Oysa ben bir öykü yazdığımda, "Kafka şurasını beğenir miydi? Çehov bundan hoşlanır mıydı?" diye düşünürüm, bir sürü meslektaşım da öyle düşünür, eminim.

O zaman ortaya şu çıkıyor; bir öykücünün kendine özgü bir dünyasının olması gerekiyor. Ama bu da öyle birdenbire oluşan bir şey değil elbette. Şimdi, sizin öykü dünyanızı çevreleyenlere gelelim. Bir öykü sizde nasıl oluşuyor?

– Bazen bir insan sesi, bir konuşma tarzı oluyor. Yalnız lehçe falan değil : Öykü kişisinin cümleleri nasıl kurduğu, ya da çocuğuyla, sevgilisiyle konuşurkenki sesi, giyiminde seçtiği renkler, davranışları. Okura, "Ben de buna benzer bir şey yaşamıştım," dedirtecek bir doku. "Güneşli Bir Gün" öyküsünde sözgelimi, çocuğa indirilen şamar. Gerçeği süslemektense dokuyu hazırlayıp sonucu okura bırakmaktan yanayım.

Yaza Yolculuk'taki "Gülümsemeyi Unutma" öykünüzü hatırlıyorum şimdi. Paris'te geçiyor. Bir rastlantıydı belki, Paris'te bir otel odasında okumuş olmam. Sonra hemence dışarı çıkıp, "dünyayı aracısız görebilme" duyguma serdümenlik ettiği için, Lüksemburg Bahçeleri'ne değin yürümüştüm St. Germain'den. Ve dönüşte yağmur yağıyordu. Bu öyküde sevgi, dostluk, bağlanma, daha birçok şey vardı beni sarsan... Sonraları yine okudum o öyküyü. Beni etkileyenin salt o atmosferde okumuş olmak olmadığını gördüm.

Sizin öykünüzün çekim odağı, bağlayıcı, etkileyici olan yanı da bu. Okurda birçok çağrışım yaratabiliyor. İçine çekebiliyor.

Öyküde birçok biçimleri denediniz. Değişik kaynaklara da yöneldiniz. Bugün "Tomris Uyar Öyküsü" denildiğinde, farklılaşma boyutları hemence öne çıkıyor. Bir yanıyla geleneksel, diğer yanıyla da çağdaş anlatı öğelerine uzanan bir öykü evreni kurdunuz. İpek ve Bakır'dan Otuzların Kadını'na geldiğiniz çizgide, öykücülüğünüzün bu evrilme noktaları üzerine neler söyleyebilirsiniz? Sizi sürekli bir değişime, yenileşmeye iten neydi?

– Huyumdan olsa gerek. Aynı yemeği bile aynı şekilde iki kere pişiremem. Anında yaratmayı severim. Satranç oynar gibi ama. Yoksa karşınızdaki okuru bayatlamış tekniğinize çağırmış olursunuz; kazansa bir türlü, kaybetse bir türlü... Kullanacağım tekniğin günce ya da mektup formu mu, iç monolog mu, çağrışım yöntemi mi olduğunu, düşündüğüm öyküye hangisinin yaraşacağını uzun uzun tasarlarım. O kadarına ki patlıcan salatası konusunda basit bir soru soran konuğuma yaratacağım öykü kişisinin ağzından, o doğrultuda yanıt yetiştirebilirim. Ama kısa süren bir dönemdir bu, kusursuzluğa ulaşmak adına kafamdakilerin uçup gitmesine göz yummam.

Peki Tomris Uyar, genç bir öykücü adayına ilk sözünüz ne olurdu?

— Ölmüş ustalarla bağlantıyı ko-

parmaması, etki altında kalırım kolaylığına kaçıp kitap okumaktan kaçınmaması.

Bir de herhalde dergilerle ilişkisi, aynı alanda kimlerin ne yazdığına dönüp bakması gerekir.

– Tabii yaşıtı yazarları okuması da gerekiyor. Kendini dünyaya harika bir çocuk gibi düşmüş saymaması için.

Gündökümü'lerinde bakan, gören, soran, sorgulayan biri olarak yazar kimliğiniz öne çıkıyor. Hayata bakışınızı aracısız yansıtıyor her bir tümceniz. Bu yöneliminizden, gündökümlerinizden söz edelim. Sizin düşün dünyanızı bir anlamda yansıtan günlükler bunlar. Ama bir sorumluluk duygusu da getiriyor her biri. Sizi buna yönelten neydi?

– Gündökümleri sıkı öykü disiplininden kaçma fırsatı verdi bana – tatil gibi bir şey. Ama onlarda da bir başka özdenetim şarttı. Okuru ilgilendirebilecek günleri seçmek sözgelimi.

Bu yazılarda olsun, Tanışma Anları'nda olsun, düşünce boyutu var. O yanınız belirgin biçimde ortaya çıkıyor. Bu da, günümüz yazarının en önemli eksiği, bence. Bir gündökümünde şöyle diyorsunuz : "Yazarlarımızın çoğu düşünce yazısı yazmıyorlar. Zamanlarını soru yanıtlayarak harcıyor, yalnızca kendi ürünlerinin hangi koşullarda ne amaçla üretildiğini sayıp dökerek bir anlamda abesle iştigal ediyorlar. Söyleşilerde önyargıya dayalı bir övgü kampanyasının izleri, bir sahtelik seziliyor hemen. Oysa bir yazar, yetkin bir yazarsa, yaptığına inanır; eleştirmenden beklediği, övgü ya da onay değil, tartışmadır." (Günlerin Tortusu, s. 150) Bu anlamda öykücü Tomris Uyar'la bu yazıları yazan Tomris Uyar arasında bir itişme var. Çok sadık okurunuz sizin dünyanızı burada bulduğundan belki çok hoşnuttur. Ki, buluyor da aslında. Hatta birçok öykünün uç verdiği yerleri de sezip çıkarabiliyor. Gönül istiyor ki, biraz daha yoğun yazılar çıksın. Yani günceyi de aşan. O sıkıntıyı, o acıyı duyan yanınızı burada görüyoruz. Onu daha aşıp daha ferahlatan yazılar... Ne dersiniz?

– Yaşadığım ülkede ferahlatıcı yazılar yazılabileceğine inanmıyorum. Bayağılıklar, yolsuzluklar, kırımlar her an gözümün önündeyken. Oyalayıcı bir şey yazmaktansa kopkoyu bir karamsarlığı yeğlerim. ❁

BENİM ÖYKÜLERİM

ENİS BATUR

Bir okur olarak tercihlerimi her zaman kronolojik sıranın, kıdem ve baremin önünde tuttum. Kaldı ki, "belli yapıtlar belli yaşları bekler" görüşünün doğruluğunu bana zaman gösterdi : Yaşam ilerledikçe klasik metinlerin cazibesinden sıyrılamaz oldum.

DÖRT yaşında okuma-yazmayı söktüm; yedi yaşındayken Stevenson, Defoe, Dumas neredeyse ezberimdeydi; *Savaş ve Barış*'ı okuduğumda on bir yaşındaydım; on üçümde...

Neyse ki o dâhi çocuklardan biri değildim ben : Okuma-yazma öğrenirken enikonu zorlandığımı anımsıyorum; bütün çocukluğum Pekos Bill, Kinova ve benzeri çizgi-romanların arasında geçti; orta okul sona geçtiğim yıl (iki hazırlık sınıfı okuduğuma göre 16-17 yaş hizasındaydım) bir öğretmenim elime Poe'yu tutuşturana dek kötü yola düşeceğime ilişkin herhangi bir belirti yoktu – sonra dağınık, koyu, kelebek üslubuna bağlı bir dönem başladı.

Bir *okur* olarak, *oluşum* yıllarımın 18-30 yaş arasına denk geldiğini söyleyebilirim. Kabaca 30 yaş sınırından başlayarak, bir denememde dile getirdiğim gibi, *okuyayazmak* sözkonusu oldu benim için, daha çok : Yazdıklarım, yazmak istediklerim okuma güzergâhımı geniş ölçüde etkiledi, keyfe keder okurluğun payı iyicene azaldı, bunu üzülerek itiraf ediyorum, gelgelelim elimden pek bir şey de gelmiyor bu konuda : Diyelim, *delilik* üzerinde çalışıyor, bir metin ya da kitap hazırlıyorsam, okumalarımı o tasarı yönlendiriyor.

Bilge Karasu

Oluşum yıllarında, hele 1970-75 arası böyle değildi durumum. Ustam Bilge Karasu'yla 1971'de tanıştığımda, bir okuma defteri (listesi) tutmamı öğütlemişti, 1976'ya kadar sıkıdüzen içinde okuduğum her kitabı, gördüğüm her filmi not ettiğim bu defterler duruyor. Bilge, sonuna kadar sürdürdü bu kayıt tutma işini, keşke ben de sürdürmüş olsaydım diye hayıflandığım olur.

Gene de, 19 yaşından başlayarak, 25'ime gelene dek okumuş olduklarıma

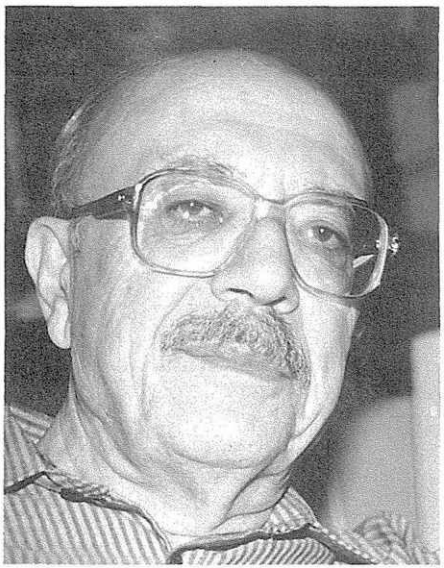

Tahsin Yücel

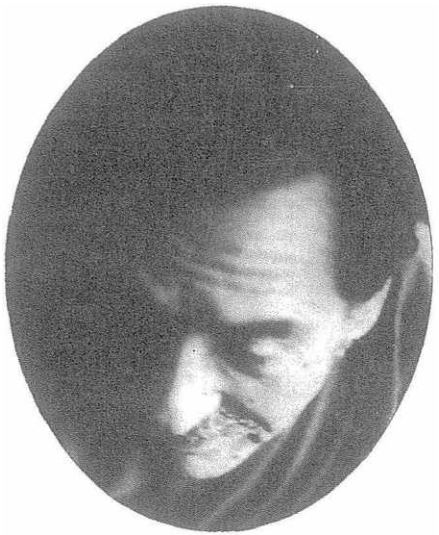

Vüs'at O. Bener

bakıp kimi gözlemler yapabiliyorum. Merak, açlık, savruluş, ufuk çizgisinin bir netleşen bir bulanan özellikleri, üç dilin (Türkçe, Fransızca, İngilizce) yarattığı sarhoşluk hemen göze çarpıyor.

Beni etkileyen, derinden etkileyen öyküleri, öykü yazarlarını, okuma defterimin yardımıyla en somut biçimiyle aktarabileceğim, sanırım. Bir gün, bu denemeyi şairlerle, düşünürlerle açmak isterim.

1970-75 yılları arasında kalacağım. En belirgin etki, şüphesiz, Bilge Karasu'nun yapıtından sızıyor zihnime, duyarlığıma. Hâlâ, son çeyrek yüzyılın en güçlü öykü kitabı olarak gördüğüm *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*'nın iki uzun parçası, "Ada" ve "Tepe"; önce. Masallar ve metinler, sonra.

Karasu'nun yanıbaşına koyduğum iki öykücü : Tahsin Yücel ve Vüs'at O. Bener.

Ben ve Öteki'nde bütünlendiklerinde, Memedali öykülerinin gücü iyice belirginleşiyor ama, ben, daha "Yaşadıktan Sonra"yla birlikte çarpıldığımı anımsıyorum. Aynı duygu-düşünce depremini Bener'in *Dost*'uyla da yaşıyorum.

Üç öykücü de, benim gözümde, ortak derslerin hocaları : Teknik açıdan yetkin birer anlatıcı var karşımda : Genel yapıyı kuruş biçimleri, anlatı tabakalarını hiçbir acemilik göstermeden içiçe yerleştirmeleri, cüretkâr sözdizimleriyle beni hayran bırakıyorlar. Daha önemlisi : Biribirine hiç benzemeyen "iç dünya"larının ürkütücü derinliği. İnsan, o yaşta *çok iyi yazılmış* bir metin karşısında kolaycana büyüleniyor da, *yazılanın* da bir o kadar bağlayıcı olduğunu daha geç anlıyor ya da adlandırabiliyor, sanırım. (Neden Robbe-Grillet'ye yakınlık duyamadığımı, buna karşılık Sarraute'u ya da Pinget'yi bir tür sıcaklık duygusuyla okuduğumu gerekçelendirmem bir vakit istemiştir.)

Bu üç öykücüyü, gönlümde *İshak* izliyordu o yıllarda. Onat Kutlar'da *atmosfer* bana onlardan daha sersemletici gelmişti. Zaman geçtikçe döndüm o küçümen kitaba ve benim gözümde tılsımını yitirmediğini gördüm.

1970-75 yılları arasında kalacağım. En belirgin etki, şüphesiz, Bilge Karasu'nun yapıtından sızıyor zihnime, duyarlığıma. Hâlâ, son çeyrek yüzyılın en güçlü öykü kitabı olarak gördüğüm Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı'nın iki uzun parçası, "Ada" ve "Tepe"; önce. Masallar ve metinler, sonra. Karasu'nun yanıbaşına koyduğum iki öykücü : Tahsin Yücel ve Vüs'at O. Bener.

Aynı dönemde, Feyyaz Kayacan ile Leylâ Erbil'in kimi öykülerine tutulduğumu eklemek isterim. *Sığınak Hikâyeleri*'nin birkaçı, *Tuhaf Bir Kadın* ya da "Bay Sûret" bugün de gözdelerim arasındadır (bu sonuncuyu yazarı afaroz etmiş olsa bile).

1970'lerin sonundaydı, bir gece Cemal Süreya, bana "Papirüs"te çıkmış eski bir yazısını okuyup okumadığımı sorduydu. Gördüğü eğitimin özelliği nedeniyle, kendi dilinin edebiyatından *önce* yabancı bir dilin edebiyatını *daha iyi* tanıma olanağına sahip olmuş bir okur-yazar "türü"ne dikkat çektiği bu yazısını, Murat Belge örneğinden hareketle yazmıştı Cemal Süreya, benim durumumun da böyle yorumlanabileceğine, sonradan, yanılmıyorsam günlüğünde değinecekti.

Doğruydu Cemal Süreya'nın saptaması. Gelgelelim, bu doğru, bizim *kendi* edebiyatımıza ilgisiz kalmamıza yol açmamıştı : Belli bir zamansal kaymayla da olsa, Türk edebiyatının da iyi birer okuru olduk sanıyorum, Belge de, ben de.

Bu ayrıntı gene de çok önemli görünüyor bana. Genç bir okur olarak, 1968-72 arası, önce *avant-garde* yazarları benimsedim. Hem şiirde, hem de anlatıda 1950 kuşağı bana çok yakın geldi. Öykücülerimiz sözkonusu olduğunda, türün gelişimi açısından Esendal, Sait Faik, Sabahattin Ali gibi ustaların önemini görmesine görüyordum, ama genç ustalar kadar büyülenmiyordum, çünkü Faulkner'dan ya da Pinget'den *alıştığım* arayış düzlemi bana klasik çizgiden daha çekici geliyordu. Bir okur olarak *tercihlerimi* her zaman kronolojik sıranın, kıdem ve baremin önünde tuttum. Kaldı ki, "belli yapıtlar belli yaşları bekler" görüşünün doğruluğunu bana zaman gösterdi : Yaşam ilerledikçe klasik metinlerin cazibesinden sıyrılamaz oldum.

1975'den bugüne, yirmi yıl içinde, başka gözde öykücülerim, gözde öykülerim oldu. "Dön Geri Bak"tan "Metal Yorgunluğu"na Tomris Uyar'dan hem derinlik öğrendim, hem hüzünlü keyifler aldım. Füruzan'ın öykücülüğü içimde derin izler bıraktı. Kendi kuşağımdan özellikle Hulki Aktunç etkiledi beni. Hâlâ Şiir Erkök'ün, İsmet Tokgöz'ün merakla yeni yapıtlarını bekliyorum. Hâlâ Sami Altındağ'dan, Refik Algan'dan umut kesmiyorum. Benden sonraki kuşaklardan Cem Akaş, Perihan Mağden, Sami Baydar'ın imzalarına ne zaman nerede rastlasam hemen satırların arasına gömülüyorum.

Şehrazatlar Şehrazatları izliyor iyi ki, diyorum.

OCTAVIO PAZ

Mavi Demet

TER İÇİNDE uyandım. Yeni ıslatılmış kırmızı tuğla döşeli kaldırımdan kızgın buharlar yükseliyordu. Gri kanatlı bir kelebek, büyülenmiş gibi, sarı ışığın çevresinde dönenip duruyordu. Hamağımdan fırladım, yalınayak, azıcık serin hava almak için deliğinden çıkmış bir akrebe basmamaya çalışarak; odayı boydan boya geçtim. Küçük pencereye gittim, kır havasını içime çektim. Gecenin soluk alışı duyuluyordu : Dişisel, müthiş! Odanın ortasına döndüm, çinko leğene ibrikten su boşalttım ve havlumu ıslattım. Göğsümü, bacaklarımı ıslak havluyla serinlettim, azıcık kurulandım ve giysilerimin katları arasında börtü-böcek gizlenmediğinden iyice emin olduktan sonra giyindim. Yeşil boyalı merdivenlerden koşarak indim. Pansiyonun kapısından çıkarken az kaldı tek gözlü, suskun pansiyon sahibine çarpıyordum. Hasır bir tabureye oturmuştu. Tek sağlam gözü yarı yarıya kapalı, sigara içiyordu. Hırıltılı bir sesle sordu :

"Nereye gidiyor sen?"

"Yürüyüşe. Hava çok sıcak."

"Ya... Şimdi her yer kapalı. Sokak lambaları da yanmaz. Otur oturduğun yerde..."

Omuz silktim. "Şimdi dönerim..." gibisinden bir şey mırıldandım, sonra karanlığa daldım. Önce hiçbir şey göremedim. Eğri büğrü döşenmiş sokakta sendeledim. Durup bir sigara yaktım. Ansızın kara bir bulutun gerisinden ay çıktı, viran bir duvar ay ışığıyla bembeyaz aydınlandı. Onca parlak beyazlık karşısında gözlerim kamaştı, donup kaldım. Rüzgâr ince ıslıklar çalıyordu. Yapraklar ve böceklerle dolu gece vızıldıyordu. Uzun otların arasına cırcırböceği orduları yerleşmişti. Başımı kaldırdım : Orada, yukarıda yıldızlar da kamp kurmuşlardı. Evrenin kocaman bir işaretler sistemi, dev yaratıklar arasında bir sohbet olduğunu düşündüm. Her yaptığım hareket, cırcırböceğinin testeresi, bir yıldızın göz kırpışı, hecelerden, duraklardan, daha doğrusu o sohbetin çevreye yayılan cümleciklerinden başka bir şey değildi. Benim yalnızca tek bir hecesini oluşturduğum sözcük acaba neydi? Kim söylüyordu o sözcüğü? Kime söylüyordu? Sigaramı kaldırıma fırlattım. Düşerken ışıltılı bir eğri çizdi, küçücük bir kuyruklu yıldız gibi çevresine pırıltılar saçtı.

Uzun süre yürüdüm. Ağırdan alıyordum. Kendimi özgür hissediyordum. Üstelik o sırada benden söz eden dudakların arasında güvencedeydim. Gece bir göz bahçesiydi. Sokakta karşıya geçerken bir kapı aralığından birinin çıktığını duydum. Dönüp baktığımda kimseyi göremedim. Hızlandım. Birkaç saniye sonra kızgın taşların üstünde sürüklenen sandaletlerin sesini duydum. Peşimdeki

gölgenin her adımda biraz daha yaklaştığının ayırdındaydım, ama dönüp arkama bakmak istemiyordum. Koşmaya çalıştım. Yapamadım. Ansızın durdum. Kendimi savunma fırsatı bulamadan sırtımda bir bıçağın sivri ucunu hissettim, hemen ardından da yumuşak bir ses duyuldu :

"Kımıldama Senyor, yoksa şişlerim."

Hiç kıpırdamadan sordum :

"Ne istiyorsunuz?"

"Gözlerini Senyor," diye, yumuşacık, neredeyse hüzünlü bir sesle yanıtladı.

"Gözlerimi mi? Ne istiyorsun gözlerimden? Bak, biraz param var. Çok değil, ama işe yarar. Neyim varsa veririm sana beni bırakırsan. Öldürme beni."

"Korkma Senyor; seni öldürmeyeceğim. Yalnızca gözlerini alacağım."

"Ne istiyorsun gözlerimden?" diye sordum yine.

"Bir kıza sevdalıyım. Tutturdu, bir demet mavi göz istiyor. Aksi gibi de bizim buralarda kolay bulunmaz."

"Benimkiler işine yaramaz. Mavi değil ki, kahverengi..."

"Beni kandırmaya çalışma Senyor; bal gibi de mavi gözlü olduğunu biliyorum."

"Dost birinin gözlerini alma. Sana başka bir şey vereyim."

Aksilendi. "Bana ermiş numarası yapma!" dedi. "Dön bakalım!"

Döndüm. Ufak-tefek, sıskaydı. Palmiyeden sombrerosu yüzünün yarısını örtüyordu. Sağ elinde ay ışığı vurdukça parıldayan bir bağ bıçağı tutuyordu.

"Bakiim yüzüne..."

Bir kibrit çaktım, yüzüme yaklaştırdım. Alevin parlaklığı yüzünden gözlerimi kıstım. Sert bir hareketle gözkapaklarımı araladı. İyice görememişti. Parmak uçlarında yükselip suratıma dikkatle baktı. Alev parmaklarımı yakıyordu. Kibriti düşürdüm. Sessiz bir saniye geçti.

"Şimdi inandın mı? Mavi gözlü değilim ben."

"Kendini akıllı sanıyorsun, değil mi? Dur bakalım... Yak bir tane daha!"

Bir kibrit daha çaktım, gözlerime yaklaştırdım.

Kolumu yakalayıp buyurdu : "Diz çök!"

Çöktüm. Bir eliyle saçımdan kavradı, başımı geri çekti. Asabi bir merakla üstüme eğilirken bıçak gözkapaklarıma değecek kadar yakınlaşmıştı. Gözlerimi yumdum.

"Açık tut onları!" diye buyurdu.

Gözlerimi yine açtım. Alev kirpiklerimi yaladı. Ansızın bıraktı beni.

"Anladık. Mavi değilmiş. Kirişi kıralım..."

Belirdiği gibi, birden kayboluverdi. Ellerimle başımı tutarak doğruldum, duvara yaslandım. Biraz kendimi toparladım. Issız kentin içinden, ayaklarım birbirine dolanarak, kimi zaman tökezleyip düşerek, ardından korku içinde ayağa fırlayarak, dura-kalka bir saat kadar koştum. Meydana vardığımda, kapısının önünde, aynı bıraktığım gibi oturan pansiyon sahibini gördüm. Tek laf etmeden içeri girdim. Ertesi gün de çıkıp gittim o kentten. ❁

İngilizceden çeviren : Zeynep Avcı

JUAN EDUARDO ZÚÑIGA

Çingene

ÇİNGENELERİN eğlentisi sona ermişti. Gece boyu kimi kez usul ve esinleyici, kimi kez de şeytansı ve ateşli şarkıları ve müzikleriyle, izleyenleri bir kendinden geçirip bir tatlı düşlere sürüklemeyi başarmışlardı. Hizmet edenler boşalan kadehleri hiç durmadan doldurmuşlar, masalara yeni şişeler taşımışlardı : bir öksüz yürek kararacak olsa, birinin aklına nefret uyandıran bir şey, bir düş kırıklığı, bir gelecek kaygısı düşecek olsa bu içki, buz gibi, ama aynı zamanda alev yüklü bu içki, tüm önbilileri ve olasılıkları dağıtıyor, bir yana atıyor, o an tek önemsenecek o şey olarak şarkı söyleyen seslerin dile getirdikleri kalıyordu.

Bir masada şarkıcılara alkış tutan, gözlerini kapayıp başını müzikle uyum içinde sallayan, gülen, onu gece ilerledikçe daha da güzelleştiren bir mutlulukla dolup taşan genç bir kadın oturuyordu.

Ama kocası onun dikkatini genç Çingenelerden birine yönelttiğinin ayırdına varmıştı. Çingene de tıpkı kadının ona yöneldiği gibi bakışlarını kadından alamıyordu. Birkaç kez kadın içkisini içerken kadehini belli belirsiz ona doğru kaldırmıştı. Kocasına utanmazlık gibi gelen bir biçimde bir şeyleri ona sunar gibi. Kocası kendisine acı veren bu duyguyu açıkça söylemeyi göze alamadan iki kez "Kime bakıyorsun?" diye sordu kadına, ama kadının yanıtı gürültü ve müziğe karışıp yitti.

Son şarkının ezgisi hiç kimseye yabancı değildi, herkese aynı karaduyguyu, o bildik melankoliyi bulaştırıyordu. "O ölümcül veda saati gelip çatınca, o ayrılık saatinde her şey seni anlatır bana."

Koca, karısının özenle taranmış saçlarından tut, yanaklarına, omuzlarına dek kendinden koptuğunu, çok geçmeden de masanın üstüne koyduğu ellerinin, kollarının da uzaklaştığını ayrımsadı : Sanki görünmez bir güç alıp götürüyordu onları. Bu yüzden, öfkeye kapılıp yerinden kalktı ve işini bitirmeye hazır bir havayla Çingeneye yaklaştı. Çingene onun yaklaştığını görüp neler olup biteceğini anladı ve yüzünün bronz rengi attı, ama sesini çıkarmadan tetikte bekledi.

Koca, Çingeneyle ilkin meydan okuyan bir tavırla yüzleşti, ama gözleri Çingeneninkilere takılınca onun gözbebeklerinin açık, duru saydamlığı onu şaşırttı : içlerinde, yüzü alaycı bir gülümsemeyle çarpılmış, ona doğru dönen, kara saçları salınmış bir kadının kafasını gördü. Vurgun yemiş gibi kalakaldı, karısını tanımıştı : yüz onun yüzüydü, hiç kuşku götürür yanı yoktu, ama nasıl olmuştu da rakibinin gönlüne girmişti?

– Ne arıyorsun orada? Onca uzakta! diye haykırdı. Kadın güldü ve, Uzak! dedi. Kulaklarından uzun küpeler sarkıyordu, alnında başına attığı örtünün kenarlarını bezeyen gümüş paralar parıldıyordu. Teninin rengi kararmıştı, gözleri daha irileşmiş, sık kirpiklerinden düşen gölgelerle örtülmüş ve dudakları tutku-

larının gücünü almış gibi görünüyordu. Kadının kocası orada bir Çingene gördüğüne inanmaya başladı.

– Nereye gidiyorsun? Öyle çekip gidemezsin! Ama kadın başıyla onaylayarak mırıldandı : Çekip giderim! Benim bir Çingene olduğumu anla. Yüreğimde ne zincirler var, ne kapalı kapılar; ne de bir sahibi var bu yüreğin. Uzaklara gideceğim, yeni bir sevdanın yurtsaması beni nereye sürüklerse.

Ve koca, kadının arkasını dönüp yaz göğünün ak bulutları altında uzanan günebakan tarlaları arasından giden bir keçiyolunda uzaklaştığını duyduğu acının sersemliği içinde gördü. ❁

Gül

ÖĞRENCİNİN önünden hızla bir araba geçti; bu hıza karşın arabanın içindeki son derece güzel kadın yüzünü yarım yamalak da olsa yakaladı öğrenci. Ertesi gün, aynı saatte araba yine önünden geçti ve bir tülün koyu kıvrımları arasından aynı yüzün solgun gölgesini ayırt edebildi. Öğrenci kendi kendine kadının kim olabileceğini sordu. Ertesi güne dek bekledi; kaldırımın kıyısında tetikte, atı tırısa kalkmış arabanın yaklaştığını gördü ve bu kez bakışları kendi üstüne dikilmiş kocaman açık renk gözlü kadını daha açık seçik görebildi.

Öğrenci merakla, umuduna tutsak her gün arabayı bekler oldu : kadın her seferinde daha güzel görünüyordu. Arabanın derinliklerinden ona gülümsüyor, o da tutkuyla ürperiyordu ve her şey, dersler, öğretmenler, hepsi önemini yitiriyordu : yalnızca arabanın, kapısının önünden geçme saatini bekliyordu artık.

Ve sonunda umut ettiği şeyi görebildi : Kadın, bir an gülümseyen ağzının yanı başında beliren elinin bir devinimiyle onu esenledi. Bunun üzerine, öğrenci arabanın ardına düştü, olanca hızıyla yürüyordu. Arabanın ardından sokaklar,

Juan Eduardo Zúñiga 24 Ocak 1929'da Madrid'de doğdu. Güzel Sanatlar, felsefe ve edebiyat eğitimi gördü. 1987'de Kültür Bakanlığı'nın verdiği Ulusal Çeviri Ödülü'nü aldı. Slav yazarlar üstüne incelemelerine ek olarak yayımlanmış iki öykü kitabı var. Başlıca yapıtları *El anillo de Pushkin* (1983), *Largo noviembre de Madrid* (1980), *La tierra será un paraíso*. Belli başlı süreli yayınlara düzenli olarak katkıda bulunuyor.

meydanlar geçti; hoplaya zıplaya yol alan, bir köşeyi dönerken bir yiten, bir köprüyü geçerken bir görünen arabayı gözden kaçırmıyordu.

Uzun bir süre arabanın ardından yürüdü ve kimi kez derin bir bitkinliğe kapıldı ya da coşkuyla, araba durduğunda kadınla sürdüreceği söyleşiyi kurdu kafasında. Ona sanki hep aynı yerlerden, aynı karlı, güneşli ya da yağmurlu ana caddelerden geçiyorlar, gece gündüz yol alıyorlarmış gibi geliyordu. Ama arabayı yılmadan izledi; yakalayacağından kuşkusu olmadığından kışmış yazmış umurunda bile değildi.

Bitmek bilmeyen uzun bir yolun sonunda, uzak bir semtte, araba en sonunda durdu. Öğrenci, bir bastona dayandığı halde, duraksayan ve yorgun adımlarla arabaya yaklaştı. Son gücüyle kapıyı açtı; içerde kimse yoktu.

Yalnızca arabanın muşamba koltuğunda kanayan rengiyle, nemli ve taze bir gül gördü. İnce uzun parmaklı elleriyle onu alıp hiç ulaşılamayan yanılsamanın o uçucu kokusunu içine çekti. ❁

İspanyolcadan çeviren : Ayşe Nihal Akbulut

İçinizden kimileri, belki bu öyküleri yazarken fazla özgür davrandığımı, kimi kez namuslu kadınların söylemek, duymak istemeyecekleri sözcükleri kadınlara söylettiğimi, dinlettiğimi öne süreceklerdir. Bunu kabul edemem. Çünkü namuslu sözcüklerle anlatılamayacak namusa aykırı hiçbir konu yoktur.

– Giovanni Boccaccio, *Decameron*

MARIO VARGAS LLOSA

Ağız

SOL kulağımı bir ısırık yüzünden kaybettim. Öyle sanıyorum ki, adamın tekiyle kavga ederken oldu. Geriye kalan ince yarıktan dünyanın seslerini duyabiliyorum. Görebiliyorum da, ama zorlukla ve nesneler az çok çarpılmış görünüyor. Ağzımın sol yanındaki şu mavimsi yumru bir göz; farkındayım, ilk bakışta öyleymiş gibi durmuyor. Orada olması, şekilleri ve renkleri algılaması, tıp biliminin bir mucizesi. Büyük yangının dumanlarından – bomba mıydı yoksa hava saldırısı mı, hatırlamıyorum – ebediyen karanlığa mahkûm olmam gerekirdi, hayatta kalanlar gözleriyle saçlarını yitirdiler. Ben yalnızca tek gözümü kaybettiğim için şanslıydım; diğerini, on altı ameliyattan sonra göz doktorları kurtardılar. Kirpiği yok ve sürekli sulanıyor, ama televizyon seyredebiliyorum onun sayesinde, hepsinden önemlisi düşmanın kapıya dayanıp dayanmadığını görebiliyorum.

İçinde bulunduğum cam küp benim evim. Onun duvarlarından dışarıyı görebiliyorum, ama dışarıdan beni kimse göremiyor : elverişli ve emniyetli. Öyle korkunç tuzaklar kurulabilir ki bugünlerde. Benim duvarlarım mermiye, mikroplara, radyasyona ve sese dayanıklı. Daima bir koltukaltı ve misk kokusu var üzerlerinde, bu koku bana – biliyorum, yalnız bana – büyük bir zevk veriyor.

Koku alma duyum çok gelişkindir. En büyük zevkimi ve en büyük acımı burnum vasıtasıyla yaşıyorum. Onca kokuyu, en hafiflerini bile kaydeden bu kocaman, zarımsı organa burun mu diyeceğim yani? Beyaz kabuklu grimsi topaktan söz ediyorum; ağzımın hizasından başlayıp büyüyerek boğazıma, bir boğanınki kadar kalın boğazıma dek iniyor. Guatr veya gırtlak çıkıntısından kalınlaşmış değil boğazım, akromegali yüzünden genişlediği için kalın. Benim burnum o. Güzel olmadığını da yararlı olmadığını da biliyorum, aşırı hassasiyeti de, yakınlarda çürüyen bir fare olduğunda ya da evimin içinden geçen borulardan leş kokulu maddeler akıp gittiğinde tarifi imkânsız bir eziyet halini alıyor. Gene de tapıyorum burnuma. Burnumun ruhumun ta kendisi olduğunu düşündüğüm oluyor.

Kollarım ya da bacaklarım yok; olup olan dört kütük. Gereğince iyileşti hepsi ve taş gibiler, bu yüzden, yerde kolayca yürüyebiliyorum, hatta hızlı hızlı gidebiliyorum da. Düşmanlarım asla ele geçiremediler beni. Ellerimle ayaklarımı nasıl yitirdim hatırlamıyorum.

Cinsel organlarım sapasağlam duruyor. *Partnerim* olan delikanlı ya da kadın,

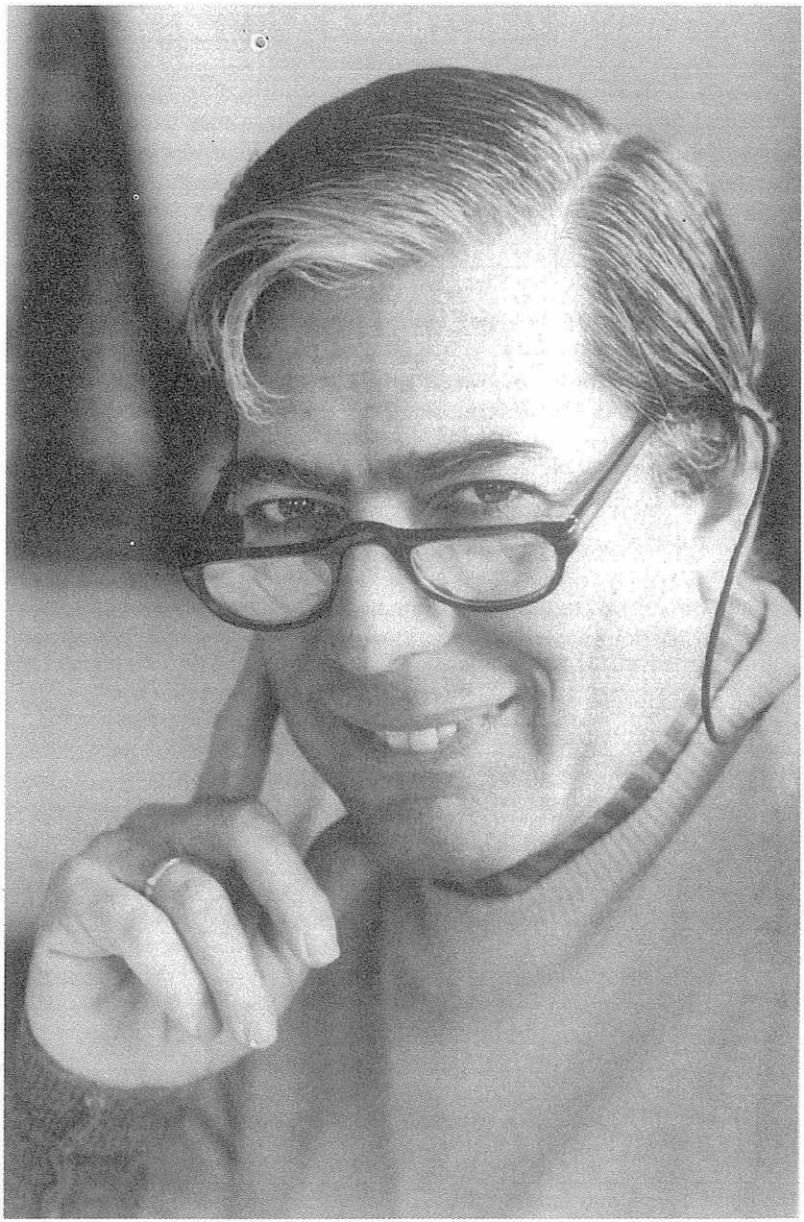

taşaklarım rahatsız olmayacak şekilde pozisyon almama izin verirse, sevişebiliyorum : Taşaklarım patlarsa pis kokulu cerahat akıyor ve müthiş acı çekiyorum. Düzüşmekten hoşlanıyorum, bir bakıma şehvetli olduğumu söyleyebilirim. İşler her zaman yolunda gitmez, bazen aşağılayıcı erken boşalma anlarım olur. Ama başka zamanlar uzun ve üst üste gelir, o zaman kendimi baş melek Cebrail gibi havaya yükselmiş ve ışıltılı hissederim. Başlangıçtaki isteksizliklerini aşıp benimle yatağa girmeyi kabul ettiklerinde – hemen her zaman içkinin ya da uyuşturucuların yardımıyla – sevgililerimde uyandırdığım tiksinti cazibeye, hatta hezeyana

dönüşür. Kadınlar tutulur bana; erkekler çirkinliğimin tiryakisi olur. Ruhun derinliklerinde güzellik, birçok masalın ve efsanenin bize hatırlattığı gibi, hep vahşi hayvanın cazibesine kapılır, üstelik yakışıklı delikanlıların kalbinde bir sapıklık damarı bulmak öyle pek de nadirattan değildir. Hiçbiri sevgilim olmaya hayır demez. Her şeyin cinsel haz verdiğini ve verebileceğini; bağırsaklarınki de dahil olmak üzere bedenin en aşağı işlevlerinin, aşkla birleştiğinde, ruhsal ve soylu bir nitelik kazandığını öğrenirler. Ulaçların – geğirme, işeme, sıçma – dansını yaparlar ve hepimizi çeken, ama nadiren kendimizi bıraktığımız bu çamura batış, sonradan onlarda hüzünlü bir anı gibi kalır.

En büyük gurur kaynağım ağzımdır. Ardına kadar açık olması, umutsuzlukla kıvrandığımdan değil. Keskin, beyaz dişlerimi göstermek için böyle açık tutuyorum ağzımı. Dişlerim muhteşem, öyle değil mi? Yalnızca iki ya da üç tanesi eksik. Ötekiler güçlü ve etobur. Kayaları bile öğütebilirler. Ama danaların göğüsleriyle butlarını yutmayı, tavukların ya da horozların göğüslerine ya da butlarına ya da küçük kuşların gırtlaklarına dalmayı tercih ederler. Et yemek tanrıların bir ayrıcalığıdır.

Şanssız bir zavallı değilim ve bana acımanızı istemiyorum. Neysem oyum, bu da yeterli. Başkalarının daha kötü durumda olduğunu bilmek, elbette büyük bir teselli. Ola ki Tanrı vardır, ama bu gerçeğin, tarihin bu aşamasında, bütün olanlardan sonra, herhangi bir önemi var mı? Belki de dünya daha iyi olabilirdi. Belki. Ama bunu istemenin yararı ne? Hayatta kaldım ve her ne kadar öyle görünmesem de, insan soyunun bir parçasıyım.

Bana yakından bak, sevgilim. Beni tanı, kendini tanı. ❁

İngilizceden çeviren : Hakan Eren

Öykülerin yararlı ya da zararlı olmaları, her konuda olduğu gibi dinleyene bağlıdır.

– Giovanni Boccaccio, *Decameron*

METİN DEMİRTAŞ

Karga ile Tilki ya da Karga Tilkiye Enayiliğinden mi Kaptırdı Peyniri?

İLK SOĞUKLARIN ardından yağan kar her yeri örttü. Kargacık da tüm kuşlar gibi yiyecek derdine düştü. Karın kaplamadığı bir yer yok ki, toprağı eşelesin, bir kurtçuk, ya da tohum bulsun, doyursun karnını...

Şans bir gün karganın yüzüne güldü. Masada unutulan bir peynir tabağını açık pencereden gördü, kaptığı gibi, gitti bir dala kondu. Peyniri gagalayıp yemeye hazırlanırken, aşağıda kendisine cin gibi bakıp duran tilkiyi gördü.

Tilki devinip ayakları üstünde, yakacağı nağmelerin kurgusunu yapıyordu.

"Günaydın karga kardeş!" diyerek girdi söze.

Gagayı açıp, 'günaydına' 'günaydın' demek ne olası! Sonra ağzındaki peynirden olurdu. Karga, peynirin iştah açan kokusunu içine çekti ve sustu kaldı.

Tilki nağmelerine başlamıştı bile. Övgü dolu hoş sözlerdi bunlar. Yalan da olsa bir başka açlığını doyuruyor, gönül okşuyordu. Masallarda, deyim ve atasözlerinde aşağılanmaktan yılmış ve özgüvenini öylesine yitirmişti ki, içi de kararıp kalmıştı dışı gibi.

Tilki, "Sana kara deyip yerenler utansın!" diyor ve birbirinden güzel sözleri ardı ardına sıralıyordu :

"Uykuya varıp düşlerde salındığımız geceler de kara değil mi efendim? Ya ela göze çekilen sürme? Kömür de kara ona kalırsa... Ama yanınca...

"İnanınız efendim sizin sırtınızdaki tüyler de öyle parlıyor gece ay vurunca..."

Karga, "olur şey değil!" dedi, başını iyice ardına döndürüp sırtındaki tüylere bakmak istedi, ama başaramadı.

Tilkinin, kara çırpıya benzeyen ayakları için söyledikleri öylesine ustaca ve inandırıcıydı ki, karga, "Acaba?" dedi, eğildi bacaklarına baktı. Her günkü kirli kara ayakları duruyordu yerli yerinde.

Ama tilki öyle mi diyordu!

"Efendim, hani ılgınlar olur ya dere boylarında, ince alımlı, salınırlar nazlı nazlı... Sizinkiler de aynen öyle..."

Tilki sözün burasında durdu, yutkundu. "Taş çarpsın yalanım varsa," dedi. "Ama bu biraz da görmesini bilmeye bağlı!" diyerek sözü noktaladı.

"Hele göğsünüzü örten tüyleriniz!.."

Karga bu sözler üzerine, "Dur bakalım gözümün önündeki tüyler için neler söyleyecek," diye meraklandı, sekti, bir alt dala kondu. Başını yana, yere doğru çevirip tek gözüyle tilkiye derin derin baktı.

Tilki, bu devinim ve bakıştan huylandı. Uçup gidecek sanarak yüreği ağzına geldi. "Övgünün dozunu kaçırdım mı acaba?" diye kendi kendine söylendi ve işkillendi. Biraz daha ölçülü bir dille sürdürdü övgü sözlerini.

"Evet, göğüs tüyleriniz efendim, nasıl efil efil, yumuşacık kabarır, ılgıt ılgıt bahar yelleri esince..."

Karga yine başını eğdi, tilkiye yan yan baktı.

Tilki yine huylandı. Kaygıyla kendi çevresinde hızlı bir dönüş yaptı. Kargaya kurnazca bir göz attı. Telaşa gerek yoktu. Öyle alık alık bakıp duruyordu. Kuyruğunu sevinçle sağa, sola, yukarı, aşağı salladı ve başını kaldırıp başladı övgü sözlerini sunmaya :

"Ya o güzel gaganıza ne demeli? Ucundan yukarılara doğru öyle bir renk çeşitliliği var ki, anımsatır her zaman bana, ağaran tanyerlerini."

Durdu. Başını aşağı yukarı bir iki kez salladı ve sustu.

Şimdi övgünün en önemli bölümüne gelmişti. Sözlerinde en ufak bir içtensizlik sezilmemeliydi. Yoksa buraya kadar döktüğü diller boşa giderdi. Söyleyeceklerini zihninden geçirdi. Kendince bir kurgu yaptı ve sesine yumuşak bir ton verdi. Ve başladı destanın son bölümünü okumaya :

"Benim karalar güzeli efendim! Betimlediklerim gibi güzelse sesiniz de, inanın kuşlar dünyasının en soylu üyesisiniz."

Karga içinden güldü. "Pes doğrusu," dedi. "Sanki bugüne değin hiç duymadı ovalarda, dallarda ötüşlerimi."

"Uyduruyor," dedi. "Ama güzel uyduruyor. Palavrayı ustaca bir yetenek ve sanatsal bir incelikle sunuyor... Doğrusu bu da bir hüner."

Bu sözlerden sonra sekti, bir alt dala kondu. Şimdi tilkiye daha yakındı. Tilki aşağıda kıpır kıpır devinip duruyordu. Dal rüzgârla sallandı. Tırnaklarıyla dalı iyice kavradı. Başını yine yana, yere, tek gözünün üstüne doğru eğdi, tilkiyi derin derin süzdü ve şunları söylemeye hazırlandı :

"Tilki kardeş kandığımı sanma
O güzel sözlerine.
Bilirim ne hoş bir sesim vardır
Ne de parıltılı, yumuşak tüylerim.
Ve yanlış anlama, çektiğin yağa değil
Hayranım sunuluşundaki ustalığa
İnandım sensin bu işin piri"

Kargacık bu sözlerden sonra, "Gaak" deyip usulcacık bırakıverdi peyniri.

TİLKİ KARGAYA NELER DEDİ DE KARGA KAPTIRDI PEYNİRİ

Karganın biri
Kaptığı gibi bir topak peyniri
Uçtu, gitti bir dala kondu.
Tam peyniri gagalayıp
Yemeye hazırlanıyordu ki
Aşağıda kendisine
Cin gibi bakıp duran
Tilkiyi gördü.

Tilki kıpır kıpır
Devinip ayakları üzerinde
Kargaya sunacağı nağmelerin
Kurgusunu yapıyordu.
İlk sözü 'günaydın' demek oldu
Ve sıraladı ardından su gibi
Övgü dolu sözleri.

Benim cânım efendim!
Dalda o duruşunla
Bilsen ne alımlısın!
Yalanım varsa iki gözüm önüme aksın
Seni kara deyip yeren utansın!

Uykuya varıp
Düşlerde salındığımız
Geceler de kara değil mi efendim?
Ya ela göze çekilen sürme?
Kömür de kara, ona bakılırsa
Ama yanınca...
İnanın efendim
Sizin tüyleriniz de öyle parlıyor
Geceleri ay vurunca.

Ve göğsünüzü örten
O yumuşacık tüyler
Nasıl efil efil kabarır
Ilgıt ılgıt bahar yelleri esince.

Ya o cânım ince bilekli bacaklarınız!
Dere boylarında ılgınlar olur ya hani
Salınırlar nazlı nazlı
Sizinkiler de aynen öyle

Taş çarpsın yalanım varsa!
Ama bu iş
Biraz da görmesini bilmeye bağlı.

Ya o gaganıza ne demeli!
Ucundan yukarılara doğru
Öyle bir renk dağılımı var ki
Anımsatır bana
Ağaran tanyerlerini.

Yani benim
Karalar güzeli efendim!
Eğer betimlediklerim gibi
Güzelse sesiniz de
İnanın kuşlar dünyasının
En soylu üyesisiniz

Kargalar ki
Kimselerin yüz vermediği
Çitlerin kara benekleri
Ovaların ırgatlarıdır :
Bir yerlerde
Bir ceviz fidanı yeşermişse
Bilin bu işte
Vardır bir karganın emeği*

Bizim kargacık da
Bunlardan biriydi
Ömründe duymamıştı hiç
Böyle hoş sözleri.
Kapılıp övgünün büyüsüne
Unuttu ağzındaki peyniri
Ve göstermek için sesini
Açtı gagasını 'gaak' dedi.
Der demez tilki hazretleri
Kapıp götürdü peyniri.

*Kargalar dörde kadar sayabilirler. Bu, denenmiş, bilimsel bir gerçek.

Yaz mevsiminde devşirdikleri cevizlerin bir bölümünü toprağa gömerler. Kışın, yiyecek bulamadıkları günlerde toprağı eşeleyip bulup çıkarıp yerler. Çoğunlukla dördüncü cevizden sonrakiler toprak altında kalır.

Ovalarda gördüğünüz ve kendiliğinden bittiğini sandığınız ceviz ağaçlarının böyle bir gizi vardır.

Nice yokluk ve zorluklar içinde kazanılan Kurtuluş Savaşımız'ın memetçiklerini biraz da bu ağaçlar doyurdu. Bir de kırların yetimleri, mahzun duruşlu ahlatlar...

Ovalarda, kıraçlarda, kimi zaman göğerip, kimi zaman kararıp duran bu yalnız ve güzel ağaçları gördüğünüzde bunları anımsayınız.

MEHMET GÜLER

İstasyon

YILLAR sonra o tren istasyonundan yeniden geçeceğini nereden bileceksin?..

Trenlerin gurbetin tam ortasından geçtiğini herkesten çok sen öğrendin belki de. Çok gerilere gittiğinde erken olgunlaşmış bir çocuk yüzüyle tanıyorsun kendini. Tepende bakır bir tepsi, sesini vagondan vagona koşturarak otlu börekler satıyorsun onlara. Trenler, ara istasyonlarda hep böyle az mı dururlar? Hemen her kez, daha vagonların çoğuna ulaşmadan sesin sana dönüyor. Trenin sisi, dumanı kalıyor arkada. Kırılgan hüzünlerin tortulaşıyor. Buğulu vagon camlarının ardında kalan yüzler bozulmadan gelip yerleşirken belleğine, kocaman gurbetler çiziliyor içine.

Daha kuşlar uykudayken kalkıyorsun yatağından. Çocukluğunun soğuk sabahlarında tüm trenleri, gurbete bulaşmış insan yüzlerini tanıyorsun. Sanıyorsun ki dünyanın en uzak ülkesindeki en son insan da bir gün geçecek buradan. Sıcacık, otlu böreklerinden alırken, bilmediğin bir dilde merhaba diyecek sana. Treni geçip gittikten sonra, içindeki geniş gurbetin silik, ama bozulmayacak bir yüzü olarak yerini alacak.

Trenin, çelik raylardaki tıkırtılı sesi eriyip tükenince, pencere camlarından avucuna bırakılan börek paralarını saymak için az ötedeki akasyaların altına gidiyorsun. Henüz yeşilliğini yitirmeyen otların üstüne oturuyorsun. Kuşlar uyanmış şimdi. Derin bir oh çekiyorsun. Tren sesi damla damla kulaklarında erirken, ağaçların dallarındaki kuş sesini dinliyorsun. Yapraklar arasında dolaşan yel, ağaçtan ağaca eklenerek tren yolu boyundaki tüm akasyaları sarıyor. Ceplerindeki bozuk paraları çıkarıp otların üstüne döküyorsun. Paraların daha yarısını saymadan bir sesle irkiliyorsun :

"Merhaba!"

Başını kaldırıyorsun; Gülcan. Yanaklarına gizlenmiş iki gamzesiyle gülüyor sana. Bilmediğin bir nedenle utanıyorsun. Heyecanlanıyorsun da. Önüne serdiğin bozuk paraları saklayamayacak kadar geç kalmışsın.

"Otursana," diyorsun.

Oturuyor. Gülcan her zamankinden daha yakın sana. Onun ilkyazdaki akasya çiçekleri gibi koktuğunun ayırdına varıyorsun.

"Ben de yardım edebilir miyim?"

Az önceki utancın silinmiş gibi. Geçip giden tren seslerinden, onun kırılgan hüzünlerinden de iz yok içinde. Gülcan'ı tıpkı o trenler gibi apansız yitirmek istemiyorsun.

"Neden olmasın."

Daha önce saydığın paraları sayılmayanların içine katıyorsun. Böyle yapınca Gülcan'la daha uzun süre yan yana olacağını düşünüyorsun.

Gülcan, metal paraları boy boy sınıflandırıyor. Önce büyük paralardan saymaya başlıyorsunuz. Onun elleri hiç de acemi değil. Sayıları unutarak ak pak parmaklarına bakıyorsun. Bu kadar düzgün eller hiç görmemişsin sanki. Tıpkı akasya çiçekleri gibi diyorsun içinden, bembeyaz.

Paralar sayılıp bitince uzanıp alamıyorsun onları.

"Cebine koysana," diyor Gülcan.

Tam bu sırada Gülcan'ın annesinin sesi duyuluyor. Dönüp bakıyorsun, tren istasyonunun üstündeki lojmanlarından geliyor sesi. Gülcan el sallıyor annesine;

"Geliyorum," diye yanıt veriyor.

Gülcan'ı hemen yitirmek istemiyorsun. O, içinden geçenleri anlamış gibi;

"Okul saatine çok var," diyor. "Biraz daha kalabilirim seninle."

Çok sürmüyor ki, ters yönden gelen bir tren giriyor istasyona.

"Gitsene," diyor Gülcan sana. "Böreklerini bitirmemişsin daha. Kalanları da bu trene satarsın."

Ar edindiğin, belki de Gülcan'dan ayrılmak istemediğin için olacak, gitmiyorsun. Birkaç dakika soluklanan tren, yolcu alıp yolcu veriyor. Uzaktan Gülcan'ın babasına, hareket memurlarına bakıyorsun. Apoletli, lacivert giysileriyle Gülcan'ın şef babası, olduğundan da heybetli gözüküyor. Tren, kalkmadan önce düdük çalıyor, pistonlarından dumanlar attırıyor. Hareket memuru, elindeki yuvarlak levhanın yeşil yüzünü

göstererek yol veriyor. Tren, öncekinden daha uzun düdük çalarak istasyondan çıkıyor.

"Bu börekleri satıp tüketmediğin için annen kızacak sana," diyor Gülcan.

"Kızmaz," diyorsun kararlı bir sesle.

Gerçekten kızmaz mı, tam emin değilsin. O günlerde annene alacağın tüplü fırını düşünüyorsun. Bunu annenden çok sen istiyorsun sanki. Tüplü fırını aldığın zaman bahçedeki odunlu, tezekli fırınla uğraşmayacak annen. Dumanlara, islere batıp çıkmayacak. Daha çabuk, daha çok börekler pişirecek trenlere.

Tüplü fırını alabilmen için daha kaç tren savman, kaç börek satman gerektiğini düşünüyorsun. Kafandaki sayıları birbirleriyle çarpıyor, topluyor, bölüyorsun. Ne çok rakam, sanki hiç alamayacak gibi korkulara kapılıyorsun.

"Daldın," diyor Gülcan gamzeli yanaklarıyla gülerek. "Söyle, neler düşünüyorsun?"

Söylemiyorsun. Bakır tepsinin içindeki börekleri görünce bunlardan birini Gülcan'a ikram etmek istiyorsun.

"Alsana," diyorsun, "daha sıcak sayılır. İçlerine ısırgan otu koyuyor annem, az da kıyma. Seversin."

Alıyor. Gülcan'ın böyle sokulgan oluşu hoşuna gidiyor. Onun otlu böreği ısıra ısıra yiyişine, sütbeyaz dişlerine bakıyorsun.

"Çok lezzetli," diyor Gülcan. "Annen soğan, acı biber de koymuş içine, ellerine sağlık."

Bu dilek hoşuna gidiyor. Yabani otlara, zaman zaman da lor peynirlere görünmez tatlar katan, bunlardan dünyanın en lezzetli böreklerini çıkaran annenin çatlak, nasırlı elleri gözlerinin önünde canlanıyor. "Ellerine sağlık..." Annen, kollarını dirseklerine kadar sıvanmış, kor ateşin içine sokup çıkarıyor. Cehennem yalımı vuruyor yüzüne. Tahta küreğin üstünde fırına hamur olarak gidenler, çok geçmeden nar gibi kızarmış börekler olarak dönüyorlar. "Ellerine sağlık..."

Gülcan, elindeki böreği bitirince;

"Gel," diyor. "Su içelim çeşmeden."

İtiraz etmiyorsun. Hep akasya çiçeği kokan bu kızla istediği yere gidebileceğini düşünüyorsun.

Yaz kış yolculara soğuk sular sunan taş çeşmeye gidiyorsunuz. Gülcan, eğilip su içerken, onun boğazından geçen sulara bakıyorsun. Boynu kuğular gibi diyorsun içinden; ince, beyaz.

Gülcan, ıslak ağzını, boynunu kurularken gülümsüyor sana, sen de ona gülümsüyorsun.

"Ben gidiyorum artık," diyor Gülcan. Der demez de fırlıyor, iki katlı evlerinin arkasına dolanıyor. Dıştan merdivenli evlerinde bir süre ayak seslerini dinliyorsun.

O günden sonra hemen her börek sattığında buluşuyorsun onunla. İki tren arasında, okul boşluklarında türlü oyunlar oynuyorsunuz. Gelecek trenlerin vagon, kompartman sayılarını tahmin ediyorsunuz. İnen, binen yolcuların sayısı için bahisler tutuyorsunuz. Kaybeden türlü cezalara çarptırılıyor. En çok da düşleme oyununu seviyorsunuz. Gülcan, her geçen trenin ardından korkunç hayal zenginlikleriyle yeni oyunlar kuruyor. Yolcuları bin bir düş ülkesine gönderiyor,

bin bir serüvene batırıp çıkarıyor.

"Gel," diyor bir gün sana, "şu boş vagonlarda oynayalım düşleme oyunumuzu."

İtiraz etmiyorsun. Koşarak gidiyor, kendinizi boş vagonlardan birine atıyorsunuz. İkiniz de soluk soluğa kalıyorsunuz.

"Babam söyledi, yakında pancar taşıyacak bu vagonlar," diyor Gülcan. "Onun için bekliyorlar burada."

Her zamanki gibi oyunu o başlatıyor.

"Bak," diyor. "Taa Haydarpaşa'dan kalkan bir tren bu. Şu vagonlar da lüks kompartmanlar. Biz de iki yolcuyuz. O uzak ülkelerden birine gidiyoruz, tamam mı?"

"Tamam," diyorsun.

Oyunu bu kez vagon içinde oynadığınızdan olmalı, oldukça heyecanlanıyorsun. Göz ucuyla da Gülcan'a bakıyorsun, o da heyecanlanmış gibi. Bileti elinde, gerçek yolculara benziyor. Valizini de yanına almış, ayak ayak üstüne atıp oturmuş.

"Çuf çuf..." ederek kalkıyor treniniz, arkada kalanlara el sallıyorsunuz.

"İstersen kapa gözlerini," diyor Gülcan, "daha iyi hayal edersin."

Kapatıyorsun. Treniniz eskisinden daha hızlı gidiyor. Dağlar, ovalar aşıyorsunuz. Tüneller, demir köprüler geçiyorsunuz. Hemen her tren istasyonunda duruyor, börek, su, meyve satan çocuklardan bir şeyler alıyorsunuz. "Okunmuş gazete!.." diye bağırıyor çocuklar, uzun süre treninizin arkasından koşuyorlar. Tuhaf şey, o çocukların tümü sen oluyorsun birden; onların sesi, acısı, umudu sana dönüyor... Nice zaman sonra yeniden yolcusun, trenin demir raylar üzerinde çıkardığı sesi dinliyorsun. Gülcan, uykusu gelince başını omzuna koyuyor. Kocaman gündüzler, geceler devriliyor. Gideceğiniz o düş ülkesinin ışıklı bir kentine sabaha karşı ulaşıyorsunuz. Hiçbir haritada adı yok buraların. Gülcan, omuzlarında uyanıyor. Bilinmeyen bir ülkenin bilinmeyen bir kenti heyecan veriyor sana. Bir fayton çağırıyorsunuz. Fayton sürücüsü şimdiye kadar gördüklerine hiç benzemiyor. Atların nal sesleri sabaha devrilen gecede yankılanırken, sizi getiren trenin yeni bir düş ülkesine doğru koştuğunu düşünüyorsun...

"Yolculuğumuz bitti," diyor Gülcan, "gözlerini açabilirsin."

Yolculuk senin kafanda bitmese de itiraz etmiyor, açıyorsun. Hayallerinin bir kısmını kurtardığın için mutlusun.

"Şimdi anlat bakalım," diyor Gülcan. "Nasıl bir ülkeden geçtin, hangi kentlere vardın?"

Anlatsan mı; faytonu, gideceğiniz oteli... Suçüstü yakalanmış gibi oluyorsun nedense, yanakların kızarıyor. Gülcan'ın terleyen elini elinin içinde unutmuşsun, yavaşça bırakıyorsun onu. Gülcan'ın sorusuna nasıl bir yanıt vereceğini düşünürken, evlerinin penceresinden annesinin sesini duyuyorsunuz. Büyü bozuluyor birden.

"Gitmem gerekir," diyor Gülcan.

Fırladığı gibi vagondan atlayıp evlerine koşuyor.

Otlu, peynirli börekler satıp bitirdiğin bir gün yine oynuyorsunuz bu oyunu. Yolculuğunuz haritalarda olmayan o uzak ülkelerden daha ötelere açılıyor. Oyu-

nun en heyecanlı yerinde vagonlar hareket ediyor birden. Önce düşlediğiniz oyunun bir parçası sanıyorsunuz bunu. Her şeyin ayırdına vardığınız anda da geç kalıyorsunuz. Demek koca bir yaz bitmiş, pancar mevsimi gelmiş. Gülcan senin yüzüne bakıyor, sen onun; erken biten bir yazın şaşkısına benzemiyor bu. Korkunuz ağıda dönünüşüyor birden. Gülcan çabuk toparlıyor kendini, çok geçmiyor ki ıslanmış gamzeli yanaklarıyla gülüyor sana.

"Korkam," diyor, "göreceksin babam kurtaracak bizi."

Dediği gibi babası kurtarıyor. Resmi kılıklı adamlar vardığınız ilk tren istasyonunda karşılayıp indiriyorlar sizi. Gülcanların evlerine benzeyen bir evde konuk ediliyorsunuz.

"Babamın arkadaşları," diye kulağına fısıldıyor Gülcan.

Anlattıklarına göre, Gülcan'ın babası olanları anlayınca, kısalı uzunlu "tık tık..." sesler çıkartan, adına mors alfabesi denen o garip aletle durumu ilk istasyona rapor etmiş.

Oradan alınıp ters yönden gelen ilk trene konduğunuzda epeyce zaman geçiyor. Evlerinize dönerken, dünyanın en uzak yerine varıp da gelmiş, hayalinizdeki yolculuğun çoğunu yaşamış gibi oluyorsunuz. Gülcan, her zamankinden daha çok sokuluyor sana. Gözlerinizi kapatarak oynadığınız, ama sonuçlarını birbirlerinize asla açıklamadığınız düşleme oyunlarına benzemese de, yaşanmış, ama eksik kalmış bir macera heyecanına karışmış tuhaf tatlar, ürpertiler kalıyor içinizde.

O günden sonra yasaklar giriyor aranıza. Yaz kış demeden her geçen trene börekler yetiştirirken, hemen her gün onunla oynayacağın yeni bir oyunu düşlüyorsun. Ama öyle olmuyor; mahşeri tren kalabalıkları, ya da boşalmış istasyon sessizlikleri giriyor aranıza. Yine de ara sıra Gülcan'ı görüyorsunuz camda. Tül perdelerin ardındaki silüeti, gamzeli yanaklarının silik gülücükleri kazılıyor belleğine.

Kamyonların, vagonların pancarlar taşıdığı bir güz mevsiminde tümden yitiriyorsun onu. Annesini, babasını, Gülcan'ı o kara trenlerden biri alıp götürüyor. Çok istemene karşın, tek bir börek bile uzatamıyorsun ona. Belki de o günden sonra gerçek gurbet çiziliyor içine; istasyonlarda simit, börek, su satan, "okunmuş gazete..." diye bağıran yoksul çocukların seslerinin görünmez yerlerinden gizlice kanayan bir gurbet...

Sahi, yıllar sonra o tren istasyonundan yeniden geçeceğini nereden bileceksin?..

SULHİ DÖLEK

Kuşatma

GİZLİ bir "Artık akıllandım!" övüncünden midir, başka bir nedenden mi bilemem; en büyük budalalıklar bile, sonradan başkalarına aktarılırken bir gülünç yan, nerdeyse bir derinlik, bir değer, bir anlam kazanıyor. Anlatana bir boşalma, bir rahatlama sağlıyor. Ama çoktandır kendimi kandırmaktan vazgeçtim. Ortada gülünç bir durum yok. O korkunç hayalet hâlâ peşimde. Sizin de peşinizde.

Bu sürekli karabasanın, uyanıkken bile gördüğüm korkulu düşlerin başlangıcını anımsıyorum : Yeni anakent belediye başkanımızın tüm çalışanları büyük salona toplayıp uzunca bir tanışma konuşması yaptığı gün!

İşte o toplantıdan çıkarken, personel bölümündeki arkadaşım Serhat'a rastlıyorum. Sanki şeytan dürtüyor beni. "En iyisi artık Başkan'a eskiden olduğu gibi İstanbul Efendisi diyelim," diyorum kıkırdayarak. "Şehrimizin de Sur İçi, Galata, Eyüp, Üsküdar, Beykoz gibi kadılık bölgelerine ayrıldığını açıklayalım."

Serhat, gözleri parlayarak oyuna katılıyor. "İyi fikir. Başkanlar kadı olur, yanlarına birer de ihtisap ağası veririz!"

Birbirimizin omuzuna vurarak kahkahalar atarken, tuhaf bir önseziyle dönüyorum ve yeni müdürümün buz gibi bakışlarını üstümde buluyorum. Sırtımdan ecel terleri iniyor. Müdür bir şey söylemeden uzaklaşıyor ama, o bakış bana yetiyor. Günün kalanını yürek çarpıntılarıyla geçiriyorum.

Aynı gece düşümde kubbeli bir salonda yere diz çökmüş olarak Başkan'ın huzurunda buluyorum kendimi. Bu çok doğal, çünkü kendisi aynı zamanda İstanbul Kadısı olmuş. Verdiği hükmü duyamadan kan ter içinde uyanıyorum.

Başıma bir şeyler geleceğini biliyorum artık. O günden sonra kulağım hep kirişte. Seslere olağanüstü duyarlılık kazanıyorum. Masamda oturup çalışır gibi görünmeye çalışırken koridordan gelip geçenleri, eğer daire dışından birileri değilseler, ayak seslerinden tanıyabiliyorum. Nihal'in yüksek topuklarının küstah takırtısını, oda arkadaşlarımdan Cemal Bey'in yorgun ayak sürümesini, servis şefimiz İrfan Bey'in ivecen tırısını, yeni müdürümüzün adımlarını kendisine uydurmuş birkaç çift saygılı ayağın eşliğinde geçişini, Aslı'nın keklik gibi sekerek yürüyüşünü, yaşlı odacımız Bahri Efendi'nin aksayan bacaklarının çıkardığı sinir bozucu tıp-hıış, tıp-hıış'ları kolayca seçebiliyorum.

En çok bu sonuncusu ürkütüyor beni. Odaya girip arkadaşlarımın acıyan bakışlarının altında masama doğru gelerek üzgün bir yüzle önüme bir kâğıt bırakacak ya da Müdür Bey'in benimle görüşmek istediğini söyleyecek diye ödüm

kopuyor.

Öteki servisler cadı kazanı gibi kaynıyor. Sıra er geç bize de gelecek. Topun ağzında büyük olasılıkla ben varım. Onlara oy vermediğimi bilmeseler bile kuşkulandıkları kesin. Hesap İşleri'ndeki arkadaşlarım Murat ve Zahide gibi işten çıkartılabilirim. Ya da mimar kadrosunda çalışan Zeynep gibi, sokakları dolaşıp çöp konteynerlerindeki kokuların önlenme yollarının araştırılması türünden uyduruk ve onur kırıcı bir göreve yollanabilirim.

Yönetici kadrolar değişiyor. Cemal Bey kaygılanacak bir şey görmediğini, tam tersine değişikliklere sevinmek gerektiğini söylüyor. Yeni gelenlerin eskilerden çok daha dürüst ve çalışkan olduklarını savunuyor. Onun böyle konuşması kolay. Daha ilk haftalarda bir badem bıyık bırakarak ortama uymayı az çok başardı. Bırakmasına ben çember sakal bile bırakırım ama, ikiyüzlülüğümü anlarlarsa durumum daha da kötüleşebilir diye çekiniyorum. En çok odacı Bahri Efendi'nin yerinde olmak istiyorum doğrusu. Hem emekliliğe çoktan hak kazanmış, hem de küçük oğlu İmam Hatip Lisesi'nde okuyor.

Çenemi tutamadığım o uğursuz günden, hatta daha öncesinden, yerel seçim sonuçlarının belli olmasından beri gerginim. Evde çocukları, karımı haşlıyorum. Geceleri kötü düşlerin pençesinde kıvranıp doğru dürüst uyuyamıyorum. Sabahları işe gelince tedirginliğim artıyor. Pencere çarpacak olsa yerimden sıçrıyorum. İki kişinin kafa kafaya verip alçak sesle fısıldaşmasından anlamlar çıkarıyorum. Biri bana dik dik bakacak olsa huylanıyorum. İş izlemek için gelip koridorlarda bekleşen vatandaşların uğultusu korkutuyor beni. Günden güne çoğalan tesettürlü kadınlarla sarıklı cüppeli adamlar, zaten olmayan huzurumu büsbütün kaçırıyor. Bana "selamünaleyküm" diyen birine "günaydın" ya da "merhaba" diye karşılık verirsem, sonucu ne olur, bilmiyorum. Deneyip öğrenmeye de hiç niyetim yok.

En üst kattaki toplantı salonunda gizli ve hummalı çalışmalar sürüyor. Görkemli bir tören hazırladıkları, anakentle çevre belediyelerin çoğunu ele geçirmelerinden sonraki ilk 29 Mayıs'ı düşman çatlatacak kutlamalarla karşılayacakları dedikodusu yayılıyor.

"Salak bunlar!" diyor Nihal öfkeyle. "Batı dünyasına, 'Bu şehir sizindi ama çatır çatır aldık!' demek mi istiyorlar?"

Bizden karşılık gelmeyince kızıyor. "Siz de onlar kadar salaksınız," diye homurdanıyor. "Üstelik tabansızsınız!" Bacak bacak üstüne atmış. Fingirdek Aslı bile şefin bir uyarısıyla yırtmaçlı etekler giymekten vazgeçti ama, bu deli kadının kimseyi taktığı yok. Ayağı masanın yan tarafında sinirlice sallanıyor. İnce beyaz bileğiyle huysuz bir kısrağı, dahası, henüz Fatih olmayan İkinci Mehmet'in hırsla denize sürdüğü atını çağrıştırıyor. Karamsar düşüncelere dalıyorum. İstanbul'un fetih yıldönümleri önceki yıllarda da gürültülü biçimde karşılanırdı. Bu kez durum başka. Kutlamaya hazırlandıkları şey, yerel seçimlerde kazandıkları yengi!.. İstanbul'un beş buçuk yüzyıl sonra ikinci kez İslamiyetin eline geçişi!.. Amaç üzüm yemek değil, bağcıyı dövmek. İlk genel seçimlerde tüm ülkeyi fethedeceklerinin gözdağını veriyorlar.

Koridorda şefin ayak seslerini duyuyorum. Odaya giriyor ve bana doğru geliyor. Herkes soluğunu tutuyor. Şefin yüzüne bakmaya cesaret edemiyorum.

Desen : Necati Abacı

Herhalde işime son verildiğini bildirecek. Belki de sokak kedilerinin sayımıyla görevlendirilmişimdir. Tek söz etmeden önüme iki tane araba çıkartması koyuyor. Birinin üstünde "Tek yol İslam!", öbüründe de "İstanbul'u alan komutan ne güzel komutandır!" yazıyor. Yutkunup susuyorum. Şef öteki masaları da dolaşıyor. Cemal Bey dostlarına dağıtmak üzere birkaç çift çıkartma birden alıyor. Aslı çıkartmaların çok şirin olduğunu söylüyor. "Arabam yok ama, erkek arkadaşıma veririm," diyor. Sonra ürkekçe, "Yani erkek kardeşime," diye düzeltiyor. İçimizden sadece Nihal bunları istemeyip sesini yükseltiyor. "Herkes bu saçmalıkları bırakıp kendi işini yapsa nasıl olur acaba?" diye kafa tutuyor. Çıkartmaları bir şefin kafasına atmadığı kalıyor. Uzunca bir tartışmadan sonra şef çaresiz çekip gidince, Nihal öfkesini bizden çıkarıyor. "Neden öyle tırsıp kaldınız, korkak hamamböcekleri!" diye bar bar bağırıyor. Bana laf dokunduruyorsa haksızlık ediyor. Sadece masanın altına düşürdüğüm kalemimi arıyorum.

Keyfim büsbütün kaçıyor. Bir şeyler atıştırmak, biraz da dolaşıp hava almak için çıkıyorum. Dış kapıda Cemal Bey yetişip koluma giriyor. "Sen de mi cumaya?" diye soruyor. İşin gerçeği, cuma olduğunu bile unutmuşum. Ben kem küm ederken, "Yürü hadi," diye çekiştiriyor. "Herkesin gözü üstümüzde."

Amcamın cenazesinden beri camiye gittiğim yok. Avluda yeni müdür ve avanesiyle karşılaşıyoruz. Bizim badem bıyıklı Cemal Bey göründüğünden de uyanık besbelli. Müdür Bey'in cumaları bu camiye geldiğini biliyor olmalı. Göz göze geldiğimizde uzaktan ürkekçe gülümseyip selamlıyorum müdürümüzü. O da, "Sen namaz kılmasını bilir miydin?" der gibi yarı alaycı bakıyor. Onu kandı-

ramayacağımı, cami avlusunda görünmekle benim için tasarlanan korkunç cezalardan kurtulamayacağımı anlıyorum. İçim eziliyor, midem kasılıyor. Yanına gidip namaz surelerinin hepsini ezbere bildiğimi, çocukken hatim bile indirdiğimi söylemek gibi salakça düşünceler geçiyor kafamdan.

Cemal Bey'le şadırvanda yan yana oturuyoruz. Aptes alırken kollar mı daha önce yıkanıyordu yoksa kulaklar mı?.. Allahüekber... Allahım, sen çoluk çocuğumun yüzü suyu hürmetine beni işsiz güçsüz bırakma... Amin...

Dönüşte Cemal Bey durmadan konuşuyor. "Bu adamlara da kulak vermelisin," diyor. "Memlekette demokrasi var. Söylediklerini yanlış buluyorsan bile, toptan reddetmek yerine, fikirlerle karşı çıkman lazım."

Televizyondaki açık oturumlar geliyor aklıma. Sinirlerim büsbütün bozuluyor. Sanki yeterinden çok konuşma fırsatı bulmuyorlarmış gibi!.. Ben onların yaşam biçimine karışıyor muyum?.. Üstelik şeriatı savunan, demokrasiye inanmayan kişilere demokratik haklar tanınması bile saçma!.. İktidara gelirlerse ben konuşabilecek miyim?.. Zaten şimdi bile konuşamıyorum. Düşündüklerimi kendime saklamayı yeğlesem de Cemal Bey aklımdan geçenleri okumuş gibi, "Hayat uzlaşmadır," diye vaaz veriyor. "Sen bir adım gideceksin, onlar bir adım gelecekler. Korkacak bir şey yok. Yamyam değil ya bunlar sonunda."

Bu sözler garip bir biçimde bilinçaltıma yerleşiyor. O gece düşümde kendimi bir yamyamla uzlaşmaya çalışırken görüyorum. O beni toptan yemek istiyor. Ben sol kolumu verip kurtulmaya çabalıyorum. Sonunda bir kol ve bir bacak için anlaşıyoruz. Dişlerini etime geçirdiği sırada çığlık çığlığa uyanıyorum. Karım korkudan deliye dönüyor. Seslere kalkan çocuklar ağlayarak yanımıza geliyorlar. Sabaha kadar sigara üstüne sigara içiyorum.

Ertesi gün, olağanüstü bir şeyler döndüğünü seziyorum. Kapı aralıklarında fısıldaşanlar, beni görünce susuyorlar. Kara listeye alındığım kesin. Çalışma arkadaşlarımın bir bölümü vebalıymışım gibi bakıyor yüzüme. Kendimi işime veremiyorum.

Koridorda tanıdık tanımadık ayak sesleri bir o yana, bir bu yana gidip geliyor. Kafamın içindeki ses, "Suyun ısındı," diye yineleyip duruyor. Acaba paranoidleşiyor muyum?.. Personel'den Serhat'ı telefonla arıyorum. O da, ne olduğunu anlayamamakla birlikte bir dolap döndüğünün ayırdında. Ürkü dolu bir sesle, "Bir süre konuşmasak iyi olur," diye fısıldıyor. "Eminim telefonlarımız da dinleniyordur."

O uğursuz tıp-hıış'ları duyuyorum. Adımlar yaklaşıyor, yaklaşıyor ve beklediğim gibi tam benim masamda duruyor.

"Şef seni istiyor," diyor Bahri Efendi.

Soluğum kesiliyor. Ayağa kalktığımda başım dönüyor. Sendeleyerek odadan çıkarken Nihal arkamdan, "Cesurlar bir kez ölür!" diye seslenerek alay ediyor.

Şefin karşısında dizlerim titriyor. Bana yer göstermeye bile gerek duymadan, yönetimin benden hoşnut olmadığını uzun uzun anlatıyor. Tanıdığım İrfan Bey gitmiş, yerine başka biri gelmiş. Bir korku-bilimkurgu filmindeyiz adeta. Onun da ruhunu çalmışlar. Sonunda cezamı acımasız bir gülümsemeyle tebliğ ediyor : Fetih yıldönümü kutlamalarında Bizans askerlerinden biri olacağım.

Provaların yer ve zamanını, kostümümü nerden alacağımı falan söylüyor

ama, kulaklarım uğulduyor, artık bir şey duyamıyorum. Sersem sepelek çıkıyorum odasından.

Okmeydanı'na padişah otağı kurulmuş. Sıska beygirler kişneyip tepişiyor. Sağda solda kartondan sancaklar, alçıdan toplar... Tophane'den alınıp Tepebaşı'ndan Haliç'e indirilecek mukavva kadırgalar... Mehteran çalıp duruyor. Uydur kaydır giysiler içinde eyalet askerleri, yeniçeriler, kapıkulu süvarileri, topçular, cebeciler, humbaracılar... Ayrıca gösterileri seyredip alkış tutmaya gelmiş binlerce işsiz güçsüz...

İkiyüzlü Cemal Bey Zağanos Paşa rolünü kapmayı başarmış. Müdürümüz Akşemsettin olmuş. Belediyenin üst düzey yöneticilerinin çoğu rengârenk sarıklar, kaftanlar ve pamuktan sakallarla sıraya geçmiş. Çandarlı Halil Paşa'lar, Molla Gürani'ler, Molla Hüsrev'ler... Başkan'ın henüz görevden alamadığı dişli bir müdürü İmparator Konstantinos yapmışlar. Sanırım sokak çatışmalarında öldürmeyi tasarlıyorlar. Aslında Nihal'i de imparatorun metresi yaptılar ama o, müdürün odasına gidip ağzına geleni söyledikten sonra istifasını vermeye bile gerek görmeden çekti gitti.

Çılgın müsamere, 29 Mayıs akşamı Ali Sami Yen Stadyumu'nda doruğa ulaşıyor. Fişekler atılıyor, toplar patlıyor, kösler vuruluyor, nekkâreler gümbürdüyor, zurnalar cırlıyor, dumanlar yükseliyor, yer yerinden oynuyor. Biz bahtsız Bizanslılar, zırh görünümü verilmiş tişörtlerimiz ve gümüş yaldızlı eteklikleriyle kontraplaktan surların üstünde titreşiyoruz. Bacaklarımızın çıplak olmasına karşın, titrememiz soğuktan değil, korkudan. Çünkü Sultan İkinci Mehmet'in askerleri Allah Allah nidalarıyla saldırıya geçmiş. "Bizi köpek gibi gebertecekler!" diye inliyor Serhat. Üstümüze oklar ve ateşler yağıyor. Birazdan Ulubatlı Hasan yanımıza tırmanacak. Biz onu şehit edeceğiz, arkadan gelenler de bizi bir güzel tepeleyecekler.

İşte o sırada kafamın gerilerinde bir tel kopuyor, benliğimde bir zemberek boşanıyor. Günlerdir çektiğim bütün korkular, uğradığım bütün aşağılanmalar, sabırla içime attığım kızgınlıklar deli bir güce dönüşüp yanardağ gibi patlıyor. Artık kendimi denetemiyorum. Üç metrelik surlardan, coşkulu fetih ordusunun üstüne bırakıyorum kendimi. Tahta kılıcımla önüme gelene kafa göz demeden vuruyorum. Tekme atıyorum, yumruk sallıyorum, tırmalıyorum, ısırıyorum. Uzun bir savaşım sonunda, arkamda bir yığın şaşkın ve örselenmiş insan bırakarak, kuşatmayı yarıp çıkmayı başarıyorum. ❁

SORUŞTURMA, 2

"En beğendiğiniz genç öykücüler kimlerdir?"

"ADAM ÖYKÜ"nün öykü edebiyatımızın sorunlarını soruşturmalarla gündeme getirme amacı ikinci ürününü verdi. Edebiyat kamuoyunun olabildiği ölçüde geniş bir kesiminin eğilimlerini, seçimlerini, dileklerini, yargılarını ölçmeyi amaçlayan soruşturmaların ikincisinin sorusu, "En beğendiğiniz genç öykücüler kimlerdir?" oldu. Bu soruşturmayla, "Adam Öykü" öykü edebiyatımızın genç kuşağının nitelikli yazarlarına dikkat çekmeyi, böylece öykü edebiyatımızın bugünkü durumuna bir ışık düşürmeyi, kendince bir katkıda bulunmayı amaçlıyordu.

"Adam Öykü", bu ikinci soruşturmanın sorusunu, edebiyat kamuoyumuzun oldukça geniş bir çevresine yöneltti. Yüz kırk kişinin düşüncelerine başvurdu. Öykü edebiyatımızın genç kuşağını, dolayısıyla öyküdeki yeni eğilimleri değerlendiren bu soruşturmaya kaç kişinin ilgi gösterip zaman ayıracağı, mektup, telefon ya da faksla yanıt vereceği kuşkusuz önemliydi. Soruşturmanın sonucunun nesnelliği de öncelikle soruşturmaya katılanların sayısıyla doğrudan ilgiliydi.

Bu arada "Adam Öykü", Soruşturma için düşüncelerine başvurduğu kişilere, seçimlerinde yardımcı olması için, "1950'den yukarı doğumlu ve ilk kitaplarını 1980'den sonra yayımlayan öykücüler"in elden geldiğince nesnel biçimde seçilen 68'inin adlarını içeren bir listeyi de gönderdi. "Adam Öykü"nün hazırladığı liste Soruşturma'ya katılacak olanların seçimlerini sınırlama niteliği taşımıyordu. Gönderilen mektupta da belirtildiği gibi, "seçimlerinde yardımcı olması" için hazırlanmıştı.

Soruşturma'nın sonunda ortaya çıkan sonuçlarıysa şöyle sıralayabiliriz :

• Düşüncelerine başvurulan 140 kişiden 59'u Soruşturma'ya katıldı. Bu yüzde 42.2'lik bir orana karşılık geliyor. Bu oran, bu tür soruşturmalar için kayda değer bir katılım olarak değerlendirilebilir.

• Soruşturma'ya katılanların adları (abece sırasıyla) şöyle :

Turgut Acar, Feridun Andaç, Ayşe Nihal Akbulut, Haşim Akman, Şavkar Altınel, İnci Asena, Ercüment Aytaç, Gürsel Aytaç, Mürşit Balabanlılar, Ali Balkız, Ali Asker Barut, Mehmet Başaran, Enis Batur, Memet Baydur, Mehmet Yaşar Bilen, Ali Cengizkan, Cevat Çapan, Raşit Çavaş, Turgut Çeviker, Feride Çi-

Cemil Kavukçu (1951) genç kuşağın önde gelen öykü yazarlarından. İlk öykü kitabı *Pazar Güneşi* 1983'te yayımlandı. 1987'de Yaşar Nabi Nayır Öykü Ödülü'nü *Patika* kitabıyla aldı. Üçüncü öykü kitabı *Temmuz Suçlu* ile ilgi çekmeye başladı. Bir süre yayımlamadı, gözden uzak düştü. 1995'te yayımlanan *Uzak Noktalara Doğru* ile öykücülüğünde bir sıçrama yaptı. Bu kitabı Sait Faik Hikâye Armağanı'na değer görüldü. *Uzak Noktalara Doğru* ve hemen ertesi yıl yayımlanan *Yalnız Uyuyanlar İçin* ile geniş bir okur çevresinin ilgisini çekti.

Murathan Mungan (1955) öykü, şiir ve oyun yazarlığında aynı başarıyı yakalamış, genç kuşağın dikkat çeken yazarlarından. Gelenekten, Doğu masallarından, halk hikâyelerinden, söylenceden, onları yepyeni bir düzeyde üretecek biçimde yararlanarak eskil kültürü çağcıl bir bireşime uğratıyor. Sert ilişkileri, tutku ve şiddeti, kişisel gerilimleri, iç çatışmaları yazıyor. Denebilir ki, bütün bu kargaşa içinden süzülen, soyut ve belirsiz bir insanal öz arıyor. *Son İstanbul* (1985), *Cenk Hikâyeleri* (1986), *Kırk Oda* (1987), *Lâl Masallar* (1989) ve *Kaf Dağının Önü* (1994) adlı öykü kitapları yayımlandı. Şiir kitapları : *Osmanlıya Dair Hikâyat* (1981), *Kum Saati* (1984), *Sahtiyan* (1985), *Yaz Sinemaları* (1989), *Eski 45'likler* (1989), *Mırıldandıklarım* (1990), *Yaz Geçer* (1992), *Oda, Poster ve Şeylerin Kederi* (1993), *Omayra* (1993), *Metal* (1994). Oyun kitapları : *Mahmud ile Yezida* (1980), *Taziye* (1982), *Geyikler Lanetler* (1992), *Bir Garip Orhan Veli* (1993).

çekoğlu, Refik Durbaş, Nursel Duruel, Ferit Edgü, Enver Ercan, Nüket Esen, Fethi Naci, Turgay Fişekçi, Füruzan, Halil Gökhan, Mehmet Güler, Semih Gümüş, Necati Güngör, Ruşen Hakkı, Doğan Hızlan, Müge İplikçi, Tarık Dursun K., Hasan Bülent Kahraman, Özcan Karabulut, Eray Karınca, Cemil Kavukçu, Yücel Kayıran, Ayla Kutlu, küçük İskender, Ahmet Tevfik Küflü, Zeynep Oral, Önder Otçu, Erdal Öz, Saffet Özcan, Yüksel Pazarkaya, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, Suzan Samancı, Şara Sayın, Zeyyat Selimoğlu, Müge Gürsoy Sökmen, Ahmet Ümit, Murat Yalçın, Hürriyet Yaşar, Aydoğan Yavaşlı, Sevinç Yeşiltaş.

• Soruşturma'ya katılanlar, "Adam Öykü"nün hazırladığı listede yer almayan sekiz öykücünün daha adını bildirerek listeyi 75 kişiye çıkarmış oldular. Demek ki, "1950'den yukarı doğumlu ve ilk kitaplarını 1980'den sonra yayımlayan" 75 genç öykücünün adı anılmış oldu. Şu var ki, Soruşturma'ya katılan 59 kişinin yanıtlarında, bu 75 kişilik listeden 21'inin adı hiç belirtilmedi. Böylece söz konusu ettiğimiz genç kuşağın adları en az bir kere belirtilen öykücülerinin sayısı 54 olarak ortaya çıktı.

• Bu 54 kişiden adları yalnızca bir kez belirtilenlerin sayısı, 17'dir.

Belki adları en az on kişi tarafından belirtilenlerin sayısını belirtmek de ilginç olabilir : onların sayısı da 6.

• Soruşturma'ya katılmaları istenen 140 kişiden, en çok 5 öykücünün adını bildirmeleri istenmişti. Başlangıçtaki tasarılara göre, Soruşturma'nın sonucu olarak da, en çok se-

çilen 5 öykücünün adının açıklanması düşünülmüştü. Ne var ki, Soruşturma'nın sonunda 6 öykücünün adının öne çıktığı görülüyor. Verilen toplam oyun yüzde 47.8'i bu altı öykücüde toplandı. Soruşturma sonucu olarak altı öykücünün adının açıklanmasının daha doğru olacağı da böylece ortaya çıkmış oldu.

• İlk altı sırayı alan öykücüler ve seçilme oranları ise şöyle :

Cemil Kavukçu (yüzde 50,9)
Murathan Mungan (yüzde 40.7)
Feride Çiçekoğlu (yüzde 39.0)
Mahir Öztaş (yüzde 31.0)
Mehmet Zaman Saçlıoğlu (yüzde 25.9)
Buket Uzuner (yüzde 22.4)

• İlk sıralarda değerlendirilen ve öykücülüğümüzde şimdiden kendilerine özgü yerler alan bu altı öykücünün doğum tarihleri bakımından da genç kuşağın ilkleri arasında oldukları görülüyor : Cemil Kavukçu, Feride Çiçekoğlu ve Mahir Öztaş 1951, Murathan Mungan, Mehmet Zaman Saçlıoğlu ve Buket Uzuner ise 1955 doğumlu. Bu sonuç da – kuşkusuz kesinlikli yargılar öne sürülemez ama – edebiyatın verilen emekle doğru orantılı bir karşılık yaratacağı biçiminde yorumlanamaz mı?

• Sonsöz : "Adam Öykü"nün Soruşturması, öncelikle "Adam Öykü"nün kendine özgü bir konu seçmiş olmasıyla, seçtiği konuyu sunuş biçimiyle, sonra da Soruşturma'ya katılanların tamamıyla kendi beğenilerini yansıtmasıyla, hiç

Feride Çiçekoğlu (1951) Hapishane yaşantısı içindeki insanları bir çocuğun gözüyle değerlendiren *Uçurtmayı Vurmasınlar* (1986) adlı kısa romanıyla ilgi topladı. Öykülerinde 1980'den sonraki döneme ilişkin yaşantısal gözlemlerinden yararlandı. Yok olan değerler, siyasal baskı ve işkence, açlık gerevleri gibi izlekleri yalın bir dil, titiz bir gözlemcilik ve incelikli bir mizahla anlattı. İlk öykü kitabı *Sizin Hiç Babanız Öldü mü*'deki (1990) öyküleriyle kendi kuşağının önde gelen öykücülerinden biri olarak öne çıktı. İkinci öykü kitabı *100'lük Ülke'den Mektuplar* da öykü anlayışını yenileyerek geliştirdiği görülüyor.

Mahir Öztaş (1951) İDGSA Yüksek Mimarlık Fakültesi'nde yükseköğrenimini tamamladı. Bir süre mimarlık yaptı. Çeşitli Avrupa, Asya, Afrika ülkelerini gezdi. İlkin çeşitli edebiyat dergilerinde şiirleriyle göründü. Şiirlerini *Unutulmak Tozları* (1983) adlı kitabında topladı. 1987'den sonra düzyazıya ağırlık verdi. İlk öykü kitabı *Ay Gözetleme Komitesi* (1987) ile Sait Faik Hikâye Armağanı'na değer görüldü. "Öteki Kadın" adlı öyküsüyle "Playboy" dergisinin düzenlediği öykü yarışmasında birincilik ödülü (1988), ikinci öykü kitabı *Korku Oyunu* (1989) ile Yunus Nadi 1980-90 Öykü Kitabı ikincilik ödülünü aldı. Tuhaf bir öykü atmosferi içinde, ürpertici, karabasansı dünyalar yaratmakta çok başarılı oldu. *Soğuma* (1995) ile roman yazarlığına da olgun bir geçiş yaptı.

kuşku yok ki belli bir öznelliği yansıtmaktadır. Şu var ki, edebiyatın kendi doğasında kaçınılmaz biçimde barındırdığı bu öznelliğin Soruşturma'nın güvenilirliğini, açıklığını, taşıdığı niyetleri sakatlayacağı düşünülemez.

Soruşturma'nın amacının öykü edebiyatımızın genç kuşağının *en iyileri*'ni seçmek değil, yalnızca *en beğenilenleri*'ni seçmek olduğu baştan belirtilmişti. Kaldı ki, *en iyiler* seçilemez de. Ama herkesin *en beğendikleri* her zaman vardır. *En beğenilenler*'in saptanması da kuşkusuz bir öznelliği, ama tek tek bireylerin yanılma payı yüksek öznelliğini değil, geniş bir kamuoyunun nesnelliğe yüz tutan beğenisini ortaya çıkarır.

Sonuçta, soruşturmalar değil, zamandır en iyi ve doğru ölçüt. Adları anılan 54 genç öykücüden öykü edebiyatımızın gelecek on yılları içinde adları anılmayı sürdürecek olanlarının kimler olacağı bilinemez. Zaman içinde kimileri yükselecek, kimileri de belki öykünün uzağına düşecektir.

"Adam Öykü" bu Soruşturma ile öykü edebiyatımızın genç değerlerine ve öyküye dikkat çekmeyi, onları öne çıkarmayı, onlara sahip çıkmayı ve bu niyetlerinin olabildiğince geniş bir edebiyat kamuoyunca da paylaşılmasını amaçlıyordu. Bu amaçlarına, en azından yaklaştığı söylenebilir. ❋

• Semih Gümüş

Mehmet Zaman Saçlıoğlu (1955) Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil Sanatları Bölümü'nde öğretim üyesi. İlkin dergilerde yayımladığı şiirlerle göründü. *Günden Önce* adlı şiir kitabı 1985'te yayımlandı. Öyküleriyle de 1993 Yunus Nadi Yayımlanmamış Öykü Kitabı Ödülü'nü aldı. Daha sonra bu dosyasını *Yaz Evi* adıyla yayımladı (1994). *Yaz Evi* Türkçeyi çok özenli kullanışı, yeni anlatım biçimleri arayışı ve incelikli mizah duygusuyla ilgi çekti. *Yaz Evi* daha sonra Sait Faik Hikâye Armağanı'na da değer görüldü.

Buket Uzuner (1955) değişik ülkelerde öğrenim gördü., araştırmacı olarak çalıştı. Çevrebilim dalında uzmanlaştı. İskandinavya, Amerika, Kanada ve Cezayir'de yaşadı. Anlatılarında dolayımsız, yalın anlatım biçimlerinden postmodern ilgilere uzanan bir yazı serüveni oluşturuyor. Kadın bakış açısını özellikle önde tutuyor. Bu arada düşlerden, düşlemden yararlanan, gerçeküstüne yönelen bir anlatı evreni kurmaya başladı. Öykü kitapları : *Benim Adım Mayıs* (1986), *Ayın En Çıplak Günü* (1988), *Güneş Yiyen Çingene* (1989). Romanları : *İki Yeşil Susamuru* (1991), *Balık İzlerinin Sesi* (1992).

Cemil Kavukçu

"Ben yaşamadığım, duyumsamadığım şeyleri yazamıyorum."

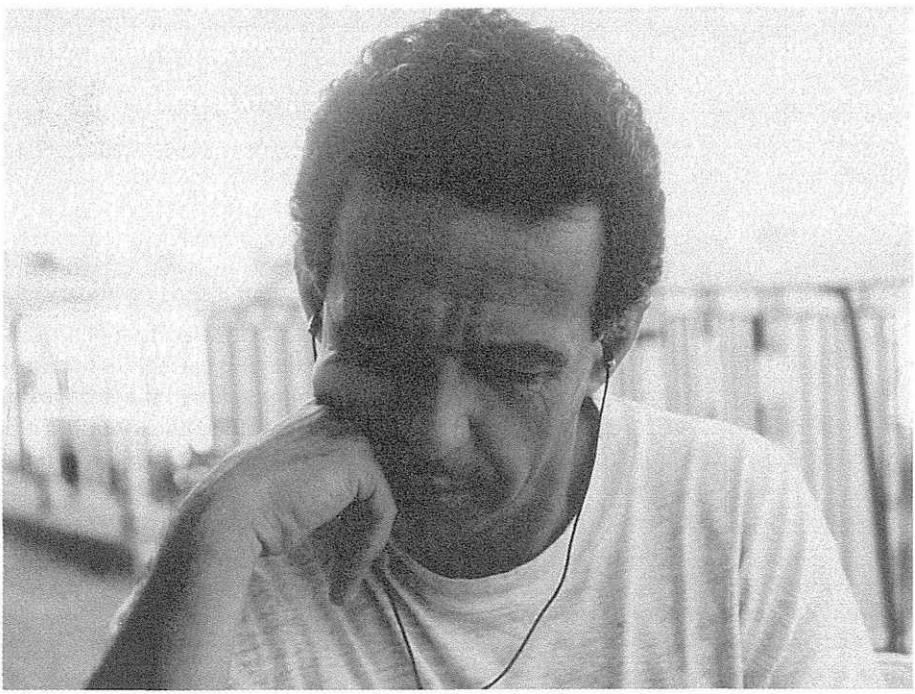

Konuşan : Semih Gümüş

"En beğendiğiniz genç öykücüler kimlerdir?" soruşturmasının en beğenileni seçildin. İlkin "Adam Öykü"nün soruşturmasını ve sonucunu değerlendirir misin? Sonra da, "en beğenilen genç öykücü" olarak Cemil Kavukçu'nun nasıl biri olduğunu anlatır mısın?

– "Adam Öykü", yayın yaşamının ilk yılında iki soruşturma gerçekleştirdi. Birinci soruşturmada ilginç yanıtlar vardı. "Unutulmuş ya da yeterince üstünde durulmamış" değerlerin yanı sıra, öykücülüğümüzün kilometre taşlarını oluşturmuş, çağdaşlarını ve kendilerinden sonra gelen kuşakları da etkilemiş yazarlarımızın bile yeterince değerlendirilmediğini ileri sürüyordu Mehmet H. Doğan. İkinci soruşturma ise daha özneldi. 1950'den yukarı doğumlu ve ilk kitaplarını 1980'den sonra yayımlayan öykücüler arasından beğendiğiniz "en çok beş yazarın" belirlenmesi isteniyordu. Listede, beğendiğim, okurken tat aldığım öykücü sayısı beşten fazlaydı. Bu

nedenle seçimim güç oldu. Soruşturma nedeniyle, kaba hatlarıyla da olsa, 80 sonrası öykücülüğümüzü bir kez daha gözden geçirme olanağı buldum. Sonuca gelince, sevindim.

Nasıl biri miyim? İnsanın kendini anlatması ne kadar zor. Öykü yaşamım, 1981 yılında bir öykümün bir dergide yayımlanmasıyla başlıyor. İlk öykümün yayımlanmasının, ilk kitabın çıkmasının heyecanı farklı oldu. Herkes için de böyle olduğunu sanıyorum. Daha sonraları da heyecan duydum, sevindim, ama ilki gibi olmadı. Bana ait bir şeyin artık benden çıkıp gittiğini, tanımadığım birilerince okunup değerlendirileceğini düşününce paniğe kapıldım. Öykümü dergide okuduğum zaman hiç beğenmemiştim. Üzerinde daha çalışmam gerekirken acele ettiğim duygusuna kapılmıştım. Oysa kaç kez yazmış, kaç kez okumuştum. Sonra, o öyküme Fikret Otyam'dan bir övgü geldi. YAZKO dergisindeki bir yazısında benden de söz ediyordu. Dünyalar benim oldu. 1983 yılında çıkan kitabıma o öykünün adını verdim : *Pazar Güneşi*. Mehmet Yaşar Bilen, "Yaba" dergisinde kitabımı değerlendiren bir yazı yazdı. Ne kadar sevindiğimi anlatamam. O kitabı kaç kişinin okuduğunu çok merak ediyorum. Aradan on üç yıl geçti ama, hâlâ yayınevinin duyurularında kitap "mevcut" görünüyor. *Pazar Güneşi*'ni, 1987 yılında bana "Yaşar Nabi Nayır Öykü Ödülü"nü getiren *Patika* izledi. Bu arada Ankara ve İzmir'de çıkan dergilerde öykülerim yayımlanıyordu. İstanbul dergilerine de ürün gönderdim, ancak yayımlanmadı. 1988 yılında, Ankara'da, öykücülerin çoğunlukta olduğu bir grupla "Yazıt" dergisini çıkarmaya başladık. Üçüncü öykü kitabım *Temmuz Suçlu*, Yazıt Yayınları arasında çıktı. *Temmuz Suçlu* Fethi Naci'nin ilgisini çekmiş, "Adam Sanat" dergisinde, kitabımla ilgili bir yazı yazmıştı.

Uzak Noktalara Doğru'daki öyküler peşimi bırakmadı. Özellikle, "Ormanın İçlerine Doğru" adlı öyküyü yazdıkça rahatladım, dönüp okudukça da içim daraldı. Yalnız Uyuyanlar İçin daha sonra yayımlanmasına karşın, ordaki öyküler daha önce yazılmıştır. Kopuş öncesi öyküleri diyebilirim. Her iki kitabı da, yayımlandıktan sonra okumadım.

Sonra, beş yıllık bir kopukluk oldu. Ankara'daki edebiyat çevresinden uzaklaştım. Yazmayı bırakmakla bırakmamak arası gidip geldim. Daha doğrusu, bırakmak için çabaladım. Ama olmadı. 95'te *Uzak Noktalara Doğru*, ardından da *Yalnız Uyuyanlar İçin* geldi. Kaba çizgileriyle öykücülüğümün öyküsü bu.

Uzak Noktalara Doğru'dan sonra Cemil Kavukçu'ya gösterilen ilgi birdenbire arttı. Ardından bir de "Yalnız Uyuyanlar İçin" geldi. Bu iki kitap, sanırım öncekilerden farklı bir düzeyde alınıp algılandılar. Öyleydiler de gerçekten. Bu sıçramayı nasıl değerlendiriyorsun?

– Bir kopuş yaşamıştım. O beş yıl boyunca birçok şeyi yeniden gözden geçirme olanağım oldu. Kendime daha çok zaman ayırdım. Okudum, hafta sonları, hava koşulları uygunsa, bisikletle dolaştım, her cumartesi, hiçbir şey üretmeden, yalnızca bira içip çene çalmak için bir araya gelinen o mekânlara gitme zorunluluğundan kurtulmuştum. Bir süre yazamadım. Bundan adım adım uzaklaştığıma seviniyordum da. Ama *Uzak Noktalara Doğru*'daki öyküler peşimi bırakmadı. Özellikle, "Ormanın

İçlerine Doğru" adlı öyküyü yazdıkça rahatladım, dönüp okudukça da içim daraldı. *Yalnız Uyuyanlar İçin* daha sonra yayımlanmasına karşın, ordaki öyküler daha önce yazılmıştır. Kopuş öncesi öyküleri diyebilirim. Her iki kitabı da, yayımlandıktan sonra okumadım. Bu son iki kitabımı bir "sıçrama" olarak görüyor ve bunu nasıl değerlendirdiğimi soruyorsun. Yazmaktan uzaklaşmaya çabalarken, aslında ben, abarttığım yanlarımdan arınmak istediğimi fark ettim. Bunda biraz başarılı olduysam, bu, öyküme de yansımıştır diye düşünüyorum.

Bir de yaşanılan dönemi, yazınsal değerler içinde öyküye taşımak var. Önemli dönemleri, dönemeçleri yansıtma kaygısı duyarken, o dönem ve dönemeçlerle ne ölçüde içli dışlı olduğunu da tartıyor musun? Öykülerinin gerçekliğini de sorguluyor musun bu arada?

– Öykülerimin dergilerde yayımlanmaya başladığı, ardından kitabımın çıktığı 80'li yıllar, yakın tarihimizin en karanlık yıllarıydı. Bu dönemin yarattığı güvensizlik ortamı, yılgınlık ve karamsarlık doğal olarak öykülerime de yansıdı. Özellikle *Patika* ve *Temmuz Suçlu*'da, çalkantılı bir dönemin bıraktığı izleri, yıkımı, toplumsal olaylar karşısında bireyin korku ve tedirginliğini anlatmaya çalıştım. Bunun dışında, kendi yaşamımdaki çalkantılar, dönem ve dönemeçler de yazdıklarıma yansıyor. Bunu, öyküyü bitirdikten sonra anlıyorum. Ben öykülerimi önceden kurgulamıyorum. Kafamda tamamlayıp bitirdikten sonra kaleme aldığım hiçbir öyküm yok. Bir yerden başlıyorum ve gerisini yazının serüvenine bırakıyorum. Böyle başlayıp yarı yolda kalan birçok karalamam var. Öykülerin gerçekliğine gelince, onu sorgulamıyorum.

Gençleri, ilkgençlik dönemlerini çarpıcı gözlem ve ayrıntılarla, oldukça etkileyici bir biçimde anlatıyorsun. Üstelik kı-

yıda bir gençlik anlattığın. Yitirilmiş dünyalar, gerçekleşmeyen düşler, düşsel aşklar, arkadaşlıklar arasına sıkışmış bu gençlerle kendi yaşamın nerelerde, nasıl kesişiyor?

– Birçok noktada kesişiyor. Kasabada doğdum. O ortamda büyüdüm. Kasabamı çok sevmeme karşın, başka yerlerde, başka yaşamlar düşledim hep. O ortamda yitip giden arkadaşlarım olduğu gibi, oraya sığamayanlar da vardı. Kafa kafaya verir, bir çıkış arardık. Düşler kurardık. O yıllar edebiyatla pek ilgim yoktu. Okurdum ama, yazmazdım. Resim yapıyordum. Üç arkadaştık. Fransa'ya gitmeyi düşlüyorduk. Kaçak olarak; bir gemiyle... Ben yaşamadığım,

duyumsamadığım şeyleri yazamıyorum. Burada ikiye bölünüyorum; biri yazan Cemil Kavukçu, öbürü de onu bir yabancı gibi algılayıp okuyan Cemil Kavukçu. Önce onun beğenmesi gerek. Okur olarak, yazınsal değerleri göz ardı etmeksizin bir yapıtta içtenlik arıyorum, insan sıcaklığı arıyorum. Bunlar yoksa, o yazar benim yazarım olamıyor.

Edebiyat dünyasında – belki okurda da – öykü edebiyatımızın parlak dönemlerine özlem var. Nerede o öyküler, öykücüler... Bir okur olarak bende de var bu özlem doğrusu. Ne var ki, Cemil Kavukçu'nun da o özlemi duyuran dönemlerin olgunluğunu, ustalığını, duyarlığını, "tam öykücü" kişiliğini taşıdığını görüyorum. Nedir Cemil Kavukçu'nun öykücü kişiliğini oluşturan etmenler?

– Bir insana, bir nesneye ya da bir yere bakıldığında nasıl da farklı şeyler görülebileceğini Sait Faik'ten öğrendim. Üniversite yıllarında, eski bir dergide onun "Bir Bahçe" adlı öyküsünü okumuştum. Kendime o kadar yakın bulmuştum ki, bir şeyler yazmam için adeta kışkırtmıştı beni. Bir bahçeyi, denizi ya da bir martıyı bile anlatsa, öyküsünün odağında insan vardı. Anlattığı insanları tanıyor gibiydim. İnce gözlemler, duyarlıklarla örülmüş cıvıl cıvıl bir dünya sermişti önüme. Öykünün büyülü dünyasını kendimce tanımaya başlamıştım. Ancak, tam olarak tanıyabileceğimi hiç sanmıyorum. Burada sınır yok. Matematikteki limit kavramı gibi. Bu nedenle öykünün tanımını da yapamıyorum. Bütün tanımlar doğru, ama eksik geliyor bana. Gündelik yaşamı, bir durumu, dış dünya ile ilgili ve dış dünyanın içe yansıması biçimindeki ayrıntıları, düşleri, kırgınlıkları, acıları, sevinçleri öyküye taşımaya uğraşıyorum. Çocukluğumda iki şeyi çok severdim; çizgi romanları ve sinemayı. Çizgi romanlar o yıllarda kaldı ama, sinemaya olan ilgim artarak büyüyor. Yazdıklarımla sinema arasında bir koşutluk kuruyorum. Sinemanın öykücülüğümü beslediğini düşünüyorum. Ama bir film öyküsü, ya da senaryo yazmayı hiç düşünmedim.

Öykü edebiyatımızın geçmişi ve bugünü üstüne neler düşünüyorsun? Özellikle 1950'den yukarı doğumlu ve ilk kitaplarını 1980'den sonra yayımlamış olan kendi kuşağını, olumlu ve olumsuz yanlarıyla değerlendirir misin?

– Cumhuriyet ile yaşıt sayılabilecek genç bir öykü edebiyatımız olmasına karşın, günümüze dek zengin bir kalıtın oluştuğunu görüyoruz. Özellikle 50'li yıllardan başlayarak 70'li yılların sonuna dek, öykümüzde, büyük bir gelişme, sıçrama ve yenilenme dönemi yaşanıyor. Değerlendirilecek böyle zengin bir birikim olduğu için 80 sonrası öykücülerini şanslı görüyorum. Son yıllarda dünya yazınının çağdaş örnekleri art arda dilimize çevriliyor. Bir yıldır, öykünün sorunlarının irdelendiği, genç yazarların ürünlerine yer veren, her sayısında, unutulmuş bir öykücüyü gün ışığına çıkaran "Adam Öykü" gibi bir dergi var. "Düşler ve Öyküler" dergisi çıktı. Ama yine de 70'li yılların sonuna dek ulaşılan zenginlik ve çeşitliliğin, 80 sonrası dönemde aynı coşkuyla sürdüğünü söyleyemeyeceğim. Bunda, toplumsal çalkantıların, bu kuşağı derinden etkileyen acıların, geleceğe duyulan kuşku ve kaygıların payı da büyüktü kuşkusuz. Yine aynı dönemde, oldukça hazırlıksız yakalandığımız bir kabuk değiştirme yaşandı toplumda. Baş döndürücü bir hızla tüketici bir toplum olduk. Teknolojik gelişmeler bize de yansıdı. Yabancılaştık. Ne doğayı koruyabildik, ne kentleri, ne de dilimizi. Öykü de, roman da, şiir de, sinema da, müzik de bundan payını aldı. Bu açıdan şanssız bir kuşağız. 90'lı yılların öyküsünü daha hareketli, daha canlı buluyorum. Çok yetenekli, kendi özgün

dilini ve tekniğini oluşturmaya çalışan genç öykücüler var. Buna karşın, çoktan aşılmış bir öykü evreninden çıkamayan öykücülerin sayısı hiç de az değil.

Sevdiğin, etkilendiğin, yakınlık duyduğun öykücüler kimlerdir? Kendi kuşağından öykücüler arasından da var mı belirtebileceğin adlar?

– Öncelikle Sait Faik, Sabahattin Ali ve Orhan Kemal'i saymalıyım. Haldun Taner, Sevgi Soysal, Bilge Karasu, Oğuz Atay ilk aklıma gelenler. Öykücülüğümüzün zengin birikimi ve geniş yelpazesi içinde okuduğum her öyküden değişik tatlar alıyorum; her birinin mutlaka bana bir katkısı olduğuna inanıyorum. Yaşayan öykücülerimizden kendime daha yakın bulduklarımı öne çıkararak öbürlerine haksızlık etmek istemem. Kendi kuşağımın öykücülerini elimden geldiğince izlemeye çalışıyorum. Çok beğendiklerim, etkilendiklerim var. Dünya yazınından ise Maupassant, Poe, Çehov, Kafka, Cortázar, Fuentes, Salinger, O'Henry, Mansfield, Saroyan, Milorad Pavic, Raymond Carver'ı sayabilirim.

Bu arada yeni tasarılarını, yazmakta olduklarını, okuduklarını, öbür ilgilerini de anlatır mısın?

– Yeni öyküler üzerinde çalışıyorum. Pek üretken sayılmam. Düzenli bir biçimde yazanlara hayranım. Bu konuda kendimi bir türlü disipline edemedim. Denedim; masanın başına oturdum ve kâğıtla dakikalarca bakıştık; tek satır yazamadım. Üzerinde çalıştığım üç öyküm var. Hangisi çağırırsa ona gidiyorum. Uzun yürüyüşleri çok severim.

Öncelikle Sait Faik, Sabahattin Ali ve Orhan Kemal'i saymalıyım. Haldun Taner, Sevgi Soysal, Bilge Karasu, Oğuz Atay ilk aklıma gelenler. Öykücülüğümüzün zengin birikimi ve geniş yelpazesi içinde okuduğum her öyküden değişik tatlar alıyorum; her birinin mutlaka bana bir katkısı olduğuna inanıyorum. Yaşayan öykücülerimizden kendime daha yakın bulduklarımı öne çıkararak öbürlerine haksızlık etmek istemem.

Her gün beş kilometre yürürüm. Öykülerimle ilgili birçok şeyi de o yürüyüşlerim sırasında düşünürüm. Çok hayal kurarım. Kendimle iyi geçinemem. Şu sıralar Gombrowicz'in peşindeyim. *Ferdydurke* ve *Pornografi*'sini okudum, şimdi de *Atlantik Ötesi*'ni okuyorum. Sırada Fowles var. Bisiklete binmekten hoşlandığımı söylemiştim; Ankara'da olduğum zamanlar (Ankara'da oturuyorum, ancak bir araştırma gemisinde jeofizik mühendisi olarak çalıştığımdan, sık sık, bazen uzun aralarla kent dışında oluyorum) hafta sonları, günlük gezilere çıkıyorum. Geçen yıl bir arkadaşımla birlikte Antalya'dan Marmaris'e pedal çevirdik. Çok zevkli bir yolculuktu. ❁

CEMİL KAVUKÇU

Amca İhsan'ın Tarlaları

ADI ve işleticisi birçok kez değişmiş birahanedeyim. Karşımda, gözlerini muhabbetle yummuş Amca İhsan oturuyor. Dışarda akla ziyan bir yağmur var. Biz rakı içiyoruz. Mezemiz yok, çünkü Amca İhsan mezeden nefret eder. Kadehlerimizdeki rakı değil de çaymış gibi, küçük yudumlar alıyoruz. Sigaralarımızsa sürekli tütüyor. Masamız pencerenin önünde. Pencere camından, bazı filmlerde gördüğümüz gibi, inandırıcı olmayan bir biçimde, dışardan hortumla sıkılıyormuşçasına sular akıyor.

"Tarlaların yerini unutmuş olamaz mısın?" diyorum. Akla yatkın bir olasılık değil, biliyorum, ancak bir şeyler söylemem de gerekiyor. Amca İhsan omuzlarını belli belirsiz silkerek ve burnundan hafif bir "hıh" sesi çıkararak gülümsüyor. "Hiç olur mu aga," diyor, "tarla bir değil, beş değil." "Doğru," diyorum kendi görüşümü çürüterek, "birini ikisini unutsan öbürünü mutlaka hatırlarsın." Bu gibi karışık durumlarda izlenecek en akıllıca yol, görüş ileri sürmeden dinlemek, diye düşünüyorum. "Hepsini elimle koymuş gibi bulurum," diye sürdürüyor Amca İhsan. "Neden? Çünkü elimle koydum. Ama bulamadım. Neden? Biri benden uyanık çıkıp zulamı patlatmış. Tesadüfen buldu desem, birini, bilemedin ikisini buldu. Tarlaların hepsi talan; demek ki işi uyanan ve beni kollayan biri var."

Rakısından küçük bir yudum alıp gözlerini yumdu. Bu, kısa bir "ara" demekti. Yeni bir sigara yakmak için pakete doğru ya da rakı bardağına doğru uzanana dek, yani gözlerini yeniden aralayana dek yapacak bir şey yoktu. Ne tür ölçütlerle belirlendiğini hiçbir zaman öğrenemeyeceğim bu süre içinde ne konuşur ne de anlatılanları dinlerdi. Karşımda bir beden vardı ama, Amca İhsan kim bilir nerelerdeydi.

Yağmurun yıkadığı boş sokağa baktım. Şimşek çaktı, ardından büyük bir patırtıyla gök gürledi. Amca İhsan hâlâ masada değildi. Sonra sigara yaktı. Uzun bir uykudan uyanmış gibi bakıyordu.

"Daha önce de tufa yedim," dedi, "ama onun nedeni belliydi. Ekim alanı yanlıştı. Elalemin kavaklıklarına mal dikilir mi? Uyanıkız ya, hani sulama derdi olmasın diye... Ya davarlar, sığırlar yedi, ya çobanlar kaldırdı, ya da mal sahibi. Baktım bu iş kelek, tarlaları yukarı taşıdım. Yanıma küçük bir çapa aldım, bisikletin arkalığına su bidonunu yerleştirdim ve işe önce kuzeyden başladım. Neden kuzeyden, diyeceksin. Aga, kuzey benim için önemli. Neden önemli olduğuna gelince; onu daha bulamadım, bir gün bulunca anlatırım. Saat ibresi gibi hareket

edip yavaş yavaş, dinlene dinlene, her gün başka bir yöne giderek birçok ekim yaptım ve sonunda yine kuzeye döndüm. Büyük bir çemberin üzerinde, sayılarını bilmediğim kadar çok, ama yerlerini haritaya bakmadan bulabileceğim tarlalarım oldu. Tarla dedimse at deve değil, her biri bu masa kadar ya var, ya yok!"

Sormak isteyip de soramadığım bir soru vardı : Neden evin dışına taşmıştı bu iş? Saksılarda, yarıdan kesilmiş peynir tenekelerinde, leğenlerde yaptığı küçük çaplı tarım pekâlâ ona yetiyordu. Ticari kaygılar mı başlamıştı Amca İhsan'da? Nazik bir konuydu, onu kırabilirdim.

Gelelim tarlaların talanına; bu da pek akla yatkın değildi. Kalabalık caddede birini izlemek kolaydı da, ıssız köy yollarında, kimselerin olmadığı, köylere ve tarlalara uzak yerlerde bunu sezdirmeden yapmak oldukça güçtü. Bir kuş ötse duyulur, bir kertenkele yer değiştirse anlaşılırdı. Bir de işin gizliliği vardı ki, en küçük bir çıtırtı bile insanın kulaklarında yankılanırdı. Bu konuda bir görüş ileri sürmemeyi düşündüğüm halde dayanamadım; "Belki tohum toprağı sevmedi," dedim. "Olur mu aga," dedi, "yeşerdi, boy attı, hep suladım onları." "O zaman bir çobandı," dedim. "Yok yok," dedi, "büyükçe bir çemberin üzerindeydi tarlalar. Çoban o çemberi tamamlayamaz." "Demek, bu kadar dağınık alanlara ekim yapmak sakatmış." "Ev daha sakattı," dedi. "Peki, kuşkulandığın biri var mı?" "Valla ne diyeyim," dedi, "bir gün biriyle köy yolunda karşılaştık ama, onu bir daha görmedim. Hem o, hızla geçip gitti yanımdan, tanımamıştır bile. Kimsenin günahını almayayım."

Amca İhsan'a bir şey demedim ama, bu işi kurcalama isteğinin gitgide içimde büyüdüğünü anladım. Tarlaların kaybolması ya bir tüketicinin, ya bir tacirin, ya hem tacir, hem tüketici olan birinin, ya da her şeyi birbirine karıştıran Amca İhsan'ın yıpranmış beyninin işiydi.

AMCA İhsan'ın "Hanzo'nun Yeri" dediği "Hamza'nın Yeri" pek tutulmaz; servisi, mezesi, müşterisi "pis"tir. Bu gece ordayım. Keyiften değil, iş gereği. Kendimi bir oyunun içinde buldum ve iz sürüyorum. Tek başıma, ortalarda bir masaya oturdum. Biranın yanında çerez (beyaz ve sarı leblebi, ender miktarda tuzlu fıstık) ve patates tava söyledim. Yiyeceklere dokunmayı düşünmüyorum. Onlar tuzak; Vız'ı bekliyorum.

Biram yarılanmıştı ki, kapıdan girdi. Vız, yani "masa sineği"; o "afiyet olsun" der – yıllardır böyledir bu – sen "buyur" dersin, o buyurur, ya da masaya konar, sen "ne içersin?" dersin, iş biter. Arada kaynaması kolay olduğundan kalabalık masaları tercih eder. Genellikle "buyur" denmez Vız'a; ya duymazdan gelinir "afiyet olsun"u, ya da yarım ağız bir "sağ ol" ile geçiştirilir. Hiçbir masaya konamazsa Hamza'ya konar. Beni buralarda görmeye alışkın olmadığından, "Oo Abim, seni hangi rüzgârlar attı böyle," dedi. "Gel, buyur," dedim. İkiletmeden oturdu. Hamza da elini çabuk tutup masanın başında bitiverdi. Ne içeceğini sormadan ona da bira söyledim. Üçgen biçiminde katlanmış bir kâğıt peçete kondu Vız'ın önüne, üstüne de diğren gibi bir çatal. Kulplu bardakta gelen birada ne köpük vardı, ne de kabarcık.

Havadan sudan konuşuyoruz. En saf tavrımı takınmak zorundayım, çünkü

Desen : Necati Abacı

Vız cin gibi. İkinci birayı yarıladığımda keyiflenmiştim. İçimden, biz cin çarpmayı da biliriz, deyip gülümsedim. Ona doğrudan Amca İhsan'ı sormadım, konu kendiliğinden oraya geldi. Ya da Vız öyle sanıyor, çünkü, konuşurken nasıl bir yol izleyeceğimi, ona ne tür tuzaklar kuracağımı, hatta hangi sözcükleri seçeceğimi bile önceden planlamıştım. Üçüncü biralar geldiğinde Vız konuya tamamen girmişti.

O kadar çokmuş ki, aklım durumuş. Ben, "Yok ya!" dedim. Eliyle havada elipsler çizerek, "O hoo," dedi. Başını geriye attı, gözleri kapalıydı. Ardından da bütün bunlara ara vererek, yani gözlerini açarak, ikinci bir dili gibi kullandığı elini bu kez eli gibi kullanarak paketimden bir sigara çekti. Amca İhsan'la ilgili konuşurken başka biri oluyordu, sigara yakarken başka biri. Hangisinin kendisi olduğunu anlamak güçtü; isterse bunların dışında bir kimliği olsundu; hiçbiri beni ilgilendirmiyordu. Her anlatıcı gibi anlattıklarının ne kadar ilgi gördüğünü anlamak için küçük aralar veriyordu; bu, nerdeyse bir törene dönüşen sigara yakmak (o da benim paketimden), birasını yudumlayıp çerezden atıştırmak (önce, küçük melamin tabaktaki üç beş fıstığı ayıklamıştı, şimdi de sarı leblebileri seçiyordu), çatalını patateslerden birine batırıp tabağın kenarındaki salçaya bulayarak (ketçap demeye dilim varmıyor) ağzına götürmek biçiminde oluyordu. "Vız" ya, vızlığını anlatarak ödüyor. Bu töreni kısa kesmek benim elimdeydi; "Eee?" demem yeterliydi. "Eee?" dedim. "Bu işi ortaya çıkaran benim," dedi. "Hangi işi?" dedim. Şaşkınlıkla, biraz da yapmacık bir gücenmeyle yüzüme baktı : "Tarla işini anlatıyoruz ya!" Elimi "tamam, tamam" dercesine özür dileyerek ona uzattım. "Bir

gün motosikletle yukarı köylerin birinden iniyorum. Karşı yönden gelen bisikletlinin yanından geçerken onu Amca İhsan'a benzettim ama, ihtimal veremedim. Neden diyeceksin?" Bu, onun kendi kendine sorduğu bir soru değildi, çünkü gözünü dikmiş benden bir tepki bekliyordu. Üstelik birası da bitmişti. Çatalını lastik gibi patateslerden birine batırdı. Patates o kadar esnekti ki, tabaktan ayrılıp Vız'ın ağzına gidene kadar çatalın ucunda ters bir U biçimini almıştı. Hamza'ya boş bardağı işaret ettim. Tabii, onun beklediği soruyu da sordum : "Evet," dedim, "neden?" "Bir kere Amca İhsan'ın kentten bisikletle bu kadar uzaklaştığı görülmemiştir," dedi. Bu arada da göz ucuyla, bir kedi gibi, Hamza'nın getirdiği birayı izliyordu. "Diyelim uzaklaştı, ama bu kadar pedal çevirecek güçte biri değil. Diyelim dinlene dinlene gidiyor; iyi de, oralarda ne arıyor? Amca İhsan kapalı yerlerin adamıdır; anlayacağın kafes tipi; tarlada bayırda işi ne? Hem beni tanımasa bile motosikleti mutlaka tanır, selam verirdi. Geçince aynadan baktım, bisikletin arkalığında bir şeyler olduğunu gördüm ama ne olduğunu anlayamadım. Yok, dedim, bu Amca İhsan olamaz. Ama aynı gün, burada, şu cam kenarındaki masada oturmuş ziftlenirken bisikletle Amca İhsan geçince 'vay be' dedim kendi kendime, 'yanılmamışım demek'. Bisikletin arkalığına bağlanmış bir su bidonu vardı. Ufaktan uyanır gibi oldum, ama yine de 'dur bakalım' dedim, 'toz kaldırmadan şu işi bir kurcalayım ben'. Çünkü saksı işini biliyorum. Hatta bu konuda yarım ağız kulağını da büktüm. Oğlum, dedim, bunlar sakat işler; biri birine bir şey öksürür, gelir evinde saksıları bulurlar, sonra ayıkla pirincin taşını. Öyle abi, iş ticarete girer. Sen istediğin kadar 'ben kendi zulamı patlatıyorum' de; kim inanır."

Vız'a beşinci birayı söyledim. "Ne yersin?" diye sordum. Lastik gibi patatesler de, mermi gibi beyaz leblebiler de bitmişti çünkü. "Sağol," dedi, elini göğsüne bastırıp hafifçe öne doğru eğildi. Vızca bir saygı. Israr ettim. "O zaman abi," dedi, "ızgarada koç yumurtası olabilir." Hamza tepemizde, gözünün birini kısıp başını eğdi. Sipariş tamam.

"Yalan söylemiyorsa şuracıkta taş olayım," dedi. Tarla işini bildiğimi açık etmiştim. Nedense, Vız bunun üzerinde durmadı. "Kimsenin işi kalmamış da onu takip edecek. Malı çoktan kaldırdı, plakaları bastı ve cam bir kavanoza yerleştirip toprağa gömdü bile. Tarlalar talanmış! Kim inanır." "Bana anlattığına göre," dedim (artık her şeyi açık açık konuşabilirdim), "kuzeyden başlayıp kuzeyde biten büyük bir çember çizmiş. Ancak yarıçapta bir hata yaptığı için tarlaları bulamıyor. Asla da bulamayacak. Nedeni ise, tarlalarını aramaya çıktığında başının hep dumanlı olması ve beyninin yarıçap hesabı yapan bölümünün birkaç karış yukarı kayması. Düzgün kafayla yola çıksa yine bulamaz, çünkü onları ekerken de kafası düzgün değildi."

Vız, paketimden bir sigara daha yaktı. "Söylediklerin akla yakın, ancak doğru değil," dedi. "Ortalığa böyle bir söylenti yayıyor ki, hani, bir gün biri darda kaldığında kapısını çalmasın." "Numara yapıyor olamaz," dedim, "çok üzgün görünüyordu." "İnanma abi, ne çakaldır o, seni sen olmadığına bile inandırır." "Bir bira daha içer misin?" dedim. "İçerim de, şu Amca İhsan muhabbetini bitirsek derim." Başımla olurladım ve Hamza'ya iki bira söyledim.

MURATHAN MUNGAN'IN İKİ HİKÂYESİNDE "BEN" VE "ÖTEKİ"

NÜKET ESEN

Bir genelleme yaparak Murathan Mungan'ın hikâyelerini felsefi ve psikolojik boyutları olan, insanlığın ortak arketiplerine göndermeler yapan öyküler olarak tanımlayabileceğimizi düşünüyorum.

MURATHAN Mungan'ın hikâyeleri çeşitli okumalara yatkın hikâyeler. Özellikle *Cenk Hikâyeleri* geleneksel anlatı türlerinin, bilhassa halk hikâyelerinin çeşnisini taşımakla birlikte, son derece çağdaş göndermeleri olan hikâyeler. Bu kitaptaki altı hikâyeden dördünün ismi şöyle : "Ökkeş ile Cengâver", "Kasım ile Nasır", "Binali ile Temir", "Ensar ile Civan". Ben bunlara 'ile' hikâyeleri diyorum. İki kişinin, iki erkeğin arasındaki ilişkiyi, sevgi ve düşmanlığı, aşk ve nefreti anlatan öyküler bunlar.

Bu hikâyelerdeki 'ile' ilişkisi Fransız düşünür Emmanuel Levinas'ın Ben ve Öteki kavramları üzerine söylediklerini çağrıştırıyor. Levinas'ın *Totalite et Infini* (1961) (Bütüncüllük ve Sonsuzluk) adlı kitabı insanın kendi başına ve başkasıyla birlikte varolması arasındaki farkı tartışır. İnsanın kendisinin, 'ben'in tüm dünyaya hâkim olma isteği, çevresini kendi uzantısı olarak yaşama isteği, totaliter bir dünya görüşüne yol açar. Oysa başkasının varlığını fark etme, 'öteki'ne yönelme bu totaliter 'ben'i yıkacaktır. 'Öteki'nin ayrı bir varlık olduğu, 'öteki'ne göre 'ben'in de yalnızca bir 'öteki' olduğu görülünce durum değişir. 'Ben'in dünyayı bütüncül bir biçimde sahiplenme arzusu 'öteki'ni fark edince terk edilir. Başkasının yüzünün, başkasının sesisinin araya girmesiyle egonun tekil dünyası zedeleniverir. Böylece 'öteki'ne karşı bir sorumluluk, bir görev duygusu belirmeye başlar.

'Öteki'ni fark etmek 'ben'in sadece kendi isteklerini tatmin ederek yaşamasını önleyecek, benliği kendinden kurtaracaktır. 'Ben', 'öteki' için var olmayı öğrendikçe, 'öteki'nin varlığı 'ben'in totaliter ve benmerkezli dünyasını yıkacak, 'ben'in insan olmasını sağlayacaktır. Levinas'ın ahlak anlayışı tam da bu noktada yatmaktadır : 'Ben'in 'öteki'ne yönelmesi, 'öteki' için varolması. Levinas'a göre insan ancak bu yolla Tanrı'ya ve sonsuzluğa ulaşabilir.

Ahlaklı olan, 'öteki' için varolan 'ben', 'öteki'nin isteği doğrultusunda davranmayı, onun emri altına girmeyi arzular. Bu ilişki boyun eğmek, razı olmak şeklinde olursa sadece roller değişmiş olur. Yani, 'ben'in totaliter idaresi altındaki

'öteki' yerine, 'öteki'nin totaliter idaresi altına giren 'ben'. Bu durumda totaliter ilişki aynen devam etmiş, sadece özne ile nesne yer değiştirmiş olacaktır. Sonuçta ortaya çıkan boyun eğme veya eğdirme ilişkisi düşmanlığı, nefreti içerecek, bir cenk ilişkisi olacaktır.

Oysa 'öteki'ne yönelme, onun için varolma, onu arzu etme bağlamında olunca tüm ilişki değişiverir. Arzu, hiçbir zaman tatmin edilemeyeceği için hiç bitmeyen bir duygudur. 'Öteki'ne duyulan arzunun, onunla tek olmayı istemenin imkânsızlığı yakınlaştıkça daha çok ortaya çıkar. Yakınlaştıkça 'öteki'nin başkalığı, ulaşılmazlığı daha açık görülür. Bu yüzden de bu tür ilişki sevgiyi ve acıyı içerecektir.

Murathan Mungan'ın iki hikâyesini "Binali ile Temir" ve "Ökkeş ile Cengaver"i Levinasçı bir okumayla ele alırsak bu iki tür ilişkiyi, nefret ve sevgi ilişkisini görürüz.

"Binali ile Temir" hikâyesinde Binali, namı dağları tutmuş, yöre halkı tarafından efsaneleştirilmiş ünlü bir eşkıyadır. Temir ise çevre köylerin ve ağaların sürülerine bakan, dağlarda gezdirdiği koyunları kurda kuşa kaptırmayan, henüz 15 yaşında, ama ünlenmiş bir çobandır. Düşman çeteler tarafından kıstırılıp yaralanan Binali'yi Temir dağ başında bir yerde bulur. Kim olduğunu bilmez. Ağır yaralı olan Binali'yi taşıyıp kendi yaşadığı mağaraya götürür ve orada ona bakar. Yaralarını sarar, besler, iyileştirir. Yaralı adam ona muhtaçken şefkatle ona bakan Temir, adam iyileştikçe huzursuz olmaya başlar. 'Öteki'nin varlığına tahammül edemeyen iki 'ben' karşılaşmışlardır.

"Oysa ilk sevincinin neden hemen geçiverdiğini anlamadı Temir. O, canlanırken, Temir'in gücünün yarısını almıştı sanki. (...) Mağaranın içine ağır, yapışkan bir hava çökmüştü. Bu mağarada ilk kez ikinci bir kişi yaşıyor, bu durumda ne yapması gerektiğini bilmiyor Temir, ilk kez ikinci bir kişiyle yaşıyor. Hava gitgide ağırlaşıyor, yoğunlaşıyor. / Çevresini süzüyor Binali. Çevresini sahiplenerek süzüyor. / Bütün huzuru kaçmıştı Temir'in." (s. 179)

Temir yalnız yaşamaya, başına buyruk olmaya alışmış bir gençtir. Şöyle denir Temir için hikâyede : "Bu çocuğun işi çobanlık. Çobanlık dediğin uzun esaret... insan yüzüne hasret günler... bitmez tükenmez günler. (...) bildikleri elli tane söz vardır... konuşmaya konuşmaya onları da unuturlar.... Bu çocuk el kadar uşakken üstesinden geldi bütün bunların. Dağa, yalnızlığa, tek yaşamanın büyüsüne alıştı. Göz korkutur bu oğlan." (s. 170) Tek olmaya alışmıştır Temir, 'öteki'ni tanımamıştır.

Bir başka yerde de şöyle denir Temir için : "Hayatında hiç iki kişi olmamış ki..." (s. 213) Sadece 'ben'iyle yaşamaya alışmış olan Temir mağarasında tedavi ettiği ve beslediği adamın, Binali'nin 'ben'iyle karşılaşınca rahatsızlık duymaya başlar. Üstelik Binali kolay kabul edilecek bir 'ben" değildir; küstahtır, mağrurdur. "O yaralıyken ve ölüyken her şey daha iyiymiş gibiydi. / İyileşmek de, sevinmek de, hatta Temir'in onu bulup kurtarması da, ona bakması da, sağaltması, iyileştirmesi de en doğal hakkıymış gibi davranıyor Binali. Hayat hakkıymış gibi davranıyor. Hayatın tüm nimetleri hakkıymış gibi davranıyor. Kimseye hiç kimseye gönül borcu duymayanlardan....." (s. 179)

Binali Temir'in adını sorup öğrendikten sonra, "Ne iş tutarsın?" der. Temir

buna da bozulur. "Duymadın mı? Az evvel sorduğunda Temir dedim adıma; çobanım, buralarda beni duymayan yoktur, namım tutar cümle otlakları, çayırları... / (...) Hem ben sana bir şey diyeyim mi? Bakışlarını hiç beğenmedim ben senin. Cümle dünyaya mülkünmüş gibi bakarsın. Beğenmedim, hiç beğenmedim." (s. 181)

Bundan sonra Binali de adını söyler. Binali'nin namını çok iyi bilen Temir bu ismi duyunca yine bozulur. "Onun için mi beni tanımadın?" dedi. "Binali olduğun için." (s. 183) Binali'nin 'ben'i de çok önemlidir. "Nitekim az önce adının Binali olduğunu söylerken de, birçok şeyi güven altına almak istiyordu; Temir'in hayranlığını ve korkusunu istiyordu... (...) / Dünyaya ve dağlara ve insanlara mülkü gibi davranmıştı hep. Bu dağlar, bu dünya hakettiği bir şeydi, bileğinin hakkıyla kazanmıştı tüm dünyayı. Hükmetmenin sonsuz ve sınırsız gücünü duymadan yaşayamıyor, varolamıyordu (...) silâhını kuşanır gibi adını kuşanmıştı." (s. 183)

"Buyurmanın büyüsüne kaptırmış kendini. Hükmetmenin görkemine kurulmuş saltanatını her yerde sürdürmenin alışkanlığında. Başka bir davranış biçimi bilmediğinden, yaşamı boyunca ikinci kişiye hep aynı davranmış, Temir ise hiç ikinci kişiyle birlikte olmamış. Şimdi bu karanlık mağarada karşı karşıyalar." (s. 185) Bu iki 'ben'in, ikisi de 'öteki'nin varlığını hiç kabul etmemiş, kendinden başkasını hiç hissedememiş iki 'ben'in çatışması yaman olacaktır.

Binali'nin kibrine öfkelenen Temir onun yaralarından dolayı yattığı yerden kalkamamasını fırsat bilerek önce Binali'nin silahına işer. Bu Binali'yi çıldırtır. İlk defa, yaralı ve muhtaçken, zorla 'öteki'nin varlığını fark eder. "Mıhlandığı yatağından kıpırdayamadığını keskin bir acıyla birlikte duyuyordu. Birine mecbur olmanın, birine mahkûm olmanın kahredici ağırlığı binmişti üzerine. (...) / Binali kan oturmuş gözleriyle parçalarcasına baktı Temir'e. Temir ise fırlatıp attı silâhı. / Cenk başlamıştı." (s. 187)

"Binali için Temir, ancak silâhına işerken varolmuştu. (...) O zaman farkına varmıştı onun. O zaman anlamıştı onun emrinde çalışanlardan biri olmayıp, başka biri olduğunu. Başlıbaşına bir adam olduğunu. Ne zaman ki biri ona karşı koyuyor, ne zaman ki başkaldırıyordu biri, ancak o zaman farkına varıyordu onun. (...) / İnsanlar ancak düşmanken vardılar Binali için. / Bunun için dağdaydı. / Bunun için eşkıyaydı." (s. 189)

Bundan sonra aralarında amansız bir cenk başlar. Önce Temir Binali'ye eziyet eder, yaralarına bakmaz, aç bırakır, bir tas su vermek için bile kendine yalvartır. "Sen benim elimi ayağımı öpmez misin?" "Öperim ağam." "Kapımdaki itler gibi yalvarmaz mısın bana?" "Yalvarırım ağam." "Zalimin kanlısı, yoksulun yanlısı söyle bakalım bana : Bu dağların en büyüğü kim? Binali mi, Temir mi?" "Temir, ağam." Temir istese Binali'nin leşini yere sermez mi?" "Serer ağam." "Hah şöyle, al bakalım şu bir tas sütü, bir lokma dürümü it!" "İtim ağam."

Herkesi titreten Binali muhtaç olduğu için bu denli aşağılanmaya sessizce boyun eğer. İçinde müthiş bir öfke biriktirmektedir. Temir'in mağarada olmadığı bir gün kendi çetesinden adamları Binali'yi bulur ve kurtarırlar. Bir süre sonra iyileşen Binali intikam almak için Temir'in peşine düşer. Onu yakalar, şiddetle döver ve kendi yaptığı gibi onun da Binali'ye yalvarması için işkence eder. Temir

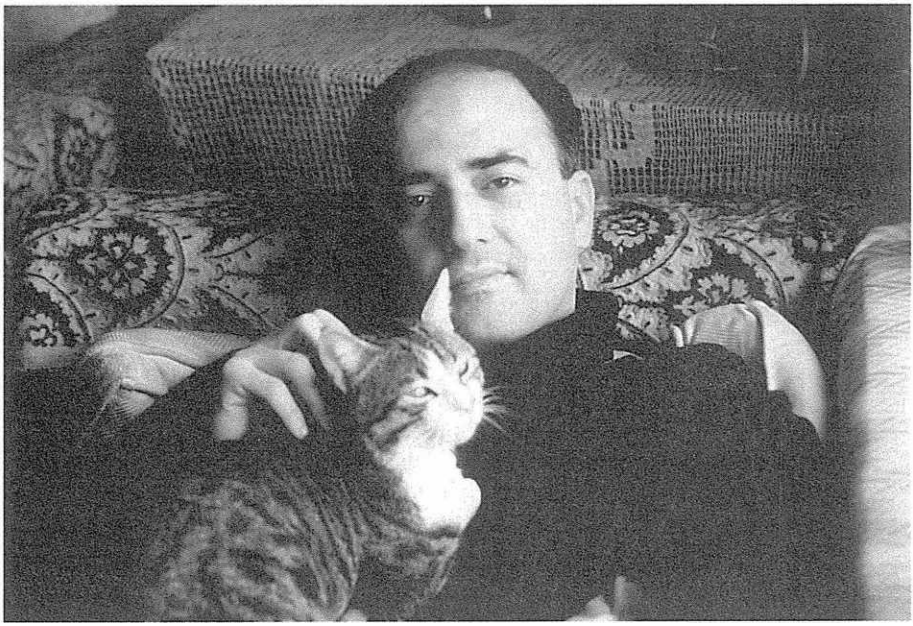

Fotoğraf : Merih Akoğul, 1995

direnir ve yalvarmaz; kendini aşağılatmaz. Bu yüzden korkunç işkence görür. Neredeyse parça parça eder onu Binali. Sonunda yalvartamayacağını anlar ve ağır yaralı haline acır Temir'in. "Günlerce baktı Temir'e. Bedenini temizledi, ovdu, merhemledi, yaralarını sağalttı. Babalık etti. Artık iki kişiydiler. / İlk kez sevgiyi tanıdı Temir." (s. 216)

Nihayet iki kişi olabilmişlerdir. Bir birliktelikleri vardır artık. Ama bu uzun sürmez. Çünkü bu iki kişinin birliktelikleri ancak biri diğerine muhtaçken mümkün olmaktadır. Boyun eğme ve eğdirme üzerine kuruludur bu ilişki; bir kişinin diğer kişiyi mutlak emri altına almasıyla oluşmaktadır. Böyle bir ilişki de düşmanlığı, nefreti içermektedir. İki 'ben' karşılıklı, birlikte var olamamaktadır.

Bu yüzden Temir iyileşip güçlenince aralarındaki cenk yeniden başlar. Binali'nin silahını alan Temir bir gün onun karşısına dikilir; 'öteki'nin varlığını kabul edemediği bellidir. "Artık iki kişi değiliz," dedi Temir. "Ben tekim." Ve başka hiçbir şey söylemeden tetiğe bastı." (s. 218) Bundan sonra Temir o yörenin Binali kadar ünlü eşkıyası olacaktır. Tek olacaktır. 'Öteki'ni tanımayan, kabul edemeyen iki 'ben' arasındaki çatışma ancak birinin yok edilmesiyle sonuçlanmıştır. İkisi birden varolamazlar.

"Ökkeş ile Cengâver" hikâyesinde ise bunun karşıtı bir ilişki görülür. Sevgi ilişkisi. Burada 'öteki'nin varlığını değil sadece kabul etme, ona sevgi besleme vardır. 'Öteki'ne yönelme, onun gibi düşünmeye çalışma, onunla özdeşleşme arzusu vardır.

Ökkeş ile Cengâver çocuklukları birlikte geçmiş, can dostu iki gençtir. "Boyları aynıydı. Yüzleri aynı. Gözleri aynıydı. Yaşları aynı. Masumdular. Alabildiğine masum. Erliğin hoyrat yasası karartmamıştı gözlerindeki bayramları." (s. 102) Obalarının töresine göre 15 yaşına geldikleri için erkekliklerini gelenekler

Bu hikâyede iki kişinin birbirlerine olan sevgileri düşman edici töreye rağmen ağır basamaktadır. Özellikle Ökkeş'te 'ben' yerine 'öteki'ni kollama görülür. Sevgi ilişkisinin zorluğu, insanları birbirine düşman eden, benmerkezci erkek söylemini içeren gelenekler araya girince iyice ortaya çıkmaktadır. 'Öteki'nden ayrı, ve hatta ona karşı olma zorunluluğu sevginin yanında acıyı getirmektedir.

doğrultusunda kanıtlamaları gerekmektedir. "Erliğin hoyrat yasası"na göre dedenin seçtiği genç bir ağaca bağlanacak ve seçilen diğer genç tarafından alabildiğince dövülecektir. Ertesi gün ise dayağı atan genç ormanlık dağın sınırları çizilmiş bir bölgesinde serbest bırakılacak, ardından da dayağı yiyen burada onu arayacak ve yakalarsa bu sefer de o diğerini alabildiğine dövecek; diğeri ona elini kaldıramayacaktır. Erliğin yasası budur. "Obanın mızrağını dik tutan zorlu bileklerdi ancak," (s. 105) denir hikâyede.

Dede ağaca bağlanmalık diye Ökkeş'i seçer. Ormanda, açıklık bir alandaki üç kayın ağacından birine bağlanır Ökkeş. Cengâver ilk yumruğu bilinçsizce atar. "Başını kaldırdı, gözleri değdi birbirine. İşte o an gözleri kıvılcım aldı Ökkeş'in. / O ocak o zaman harlandı. Cengâver'in erliği asıldı kaldı havada. (Yumruğu asılı kaldı.) Parmakları çözüldü. Ökkeş'in gözleri töreyi, erliği, her şeyi unutturdu Cengâver'e. Can acısı değildi Ökkeş'in gözlerindeki. Bunu en iyi Cengâver bildi." (s. 103)

" 'Dede keşke beni seçseydi Ökkeş,' dedi Cengâver. Ağaca bağlanmalık diye beni seçseydi. Ağaca bağlananın işi kolaylıyor inan. Ökkeş benim işim daha zor. Seni dövmeye mecburum. Yüreğim dağlansa da, aklım yüreğimle cenk tutuşsa da, yumruğumu törenin buyruğuna vermeye mecburum. Bağışla beni. Erliğim ortada." Cengâver ağlıyordu. Yalvarıyordu... "N'olursun söv bana Ökkeş. Anama, babama, atama söv. Ağzına geleni söyle, n'olur bir şey de Ökkeş! Utancımla başbaşa bırakma beni. (...) Konuş!" (s. 104) Böyle diye diye törelere uymak, erliğini kanıtlamak uğruna korkunç bir biçimde döver Ökkeş'i Cengâver.

"Eğer ki yarın Ökkeş'e yakalanmazsa, iki kat er olacaktı. Hem dövmeyi, hem kaçmayı belleyen er, iki kat er kişi olurdu. Ve eğer ki Ökkeş yarın bulamazsa Cengâver'i, yüzü iki kat yere yıkılırdı. (...) 'Ökkeş kardeşim,' dedi Cengâver. (...) 'canım Ökkeş, cellâdın utancı, kurbanın acısından zorluymuş, bunu demek isterim sana. Bağışla beni kardeşim, yüreğine sığınıyorum! Bilirsin severim seni. İnan olsun, yarın beni yakalayacaksın. Yakalayıp yere yıkacaksın! İki kat er olmayacağım Ökkeş! Erliğin bir katı bile canıma yetti!' " (s. 105)

Ertesi gün sınırlı bölgeye önce Cengâver yollanır, ardından da Ökkeş. Cengâver bütün gün kaçacak ve saklanacaktır. Ökkeş ise onu bulup, yakalayıp dövmek zorundadır. Çok yakın dost olduklarından Ökkeş, Cengâver'in zihninden neler geçebileceğini, nerelere saklanabileceğini iyi bilir. Ama dostluklarından

kaynaklanan bu bilgiyi kullanmak istemez. "Dostluğuna nöbetçi durmak istiyordu," (s. 109) denir Ökkeş için. "Cengavâr nereye saklanır? (...) / Onca yılın dostluğuyla, arkadaşlığıyla, yoldaşlığıyla edinilmiş gizlerdi bunlar. Yoldaşlığın menzili ortaktı. Bir yüreğin gizlisine ancak böyle ortak olunurdu. Herkes zulasını ancak dostuna açardı. Şimdi dostluğu arkadan hançerlemek değil miydi bu?" (ss. 109-110)

Böyle düşünerek Cengaver'in saklanabileceği yerlere gitmemeye karar verir Ökkeş. "Benim de kendimce törem var," diyordu Ökkeş. "Yüreğimin töresi." (s. 111) Bu töreye uyarak Ökkeş, Cengâver'le "Birlikte gezip dolandıkları, av avlayıp, kuş kuşladıkları, saklanıp oyun tuttukları yerlere" (s. 114) gitmez. Bütün gün aylak aylak dolaşır ormanda. Akşam olmak üzeredir. Ökkeş bir gün evvel Cengâver'den dayak yediği, üç kayın ağacının olduğu açıklık yere gelir.

"Sabahtan beri nedensiz bir duygu Ökkeş'i uzak tutmuştu oradan. Hattâ oraya gitmek hiç aklına bile gelmemişti. (Demek ki Cengâver'le paylaştığı son mekânı bile kollanması gereken gençömrüne katmıştı. Demek ki oraya bile sahip çıkmıştı yüreği. Esirgemişti.) / (...) Bir gün önce ortasındaki ağaca bağlandığı üç kayının önüne vardı. / Ortada meydan, arkada üç kayın ağacı duruyordu. (...)

Murathan Mungan'dan...

KISA hikâyelerden oluşan bir kitap tasarım var. Daha çok uzun hikâye yazarı olarak tanındım, bilindim. Bu kez bir kısa hikâyeler toplamıyla çıkmak istiyorum okur karşısına. Çoğunlukla kadrosu iki kişiden oluşan ya da iki kişiyi eksen alan bu hikâyeler, kişilerden birinin, diğeri hakkında hemen hiçbir şey bilmezken, ötekinin bazı bilgilere sahip olduğu ve sahip olunan bu bilginin sahibinde dramatik bir sızıya yol açtığı, kısa bir zaman dilimindeki karşılaşmalarını konu alıyor. Çoğu rastlantısal, bazısı kararlaştırılmış bu buluşmaların sonucunda yollar yeniden ayrılıyor. Karşılaşıyor ve ayrılıyorlar. Hepsi bu. Hatta kimi zaman kişilerden biri, diğerini tanımıyor bile. Diğerinin, onun ya da bir yakının hakkında bildiklerinden haberi bile olmuyor, her şey içe konuşuluyor. Bütün hikâyelerin ortak özelliği işte bu her şeyin içe konuşulması. Hiçbir şey karşıya söylenmiyor. Hayat bu.

Yıllardır içimde birikmiş kimi anlardan; anların içimde derinleştirdiği uçurumlardan; ansızın bir gizin, bir duygunun, bir düşüncenin kapısını açan ani çarpışmalardan ya da aydınlanma alanlarından, bilinmez bir gücün varlığını sezdiren kimi tesadüflerden, kimi dramatik karşılaşmaların daha sonra bende bıraktığı sızılardan yola çıkan bir çeşit ayrılık hikâyeleri bunlar. Bilinen türlerine benzemeyen bir tür ayrılık hikâyeleri... Herkesin gözü önünde saklı hayatlar, ya da sıradan hayatların sakladığı derinlikler...

Adının ne olacağını bilmiyorum. Zaman zaman *Geometri* demek geliyor içimden. Belki kuru, ama kapsayıcı bir ad arıyorum bu kitap için.

(*Murathan '95,* Mayıs 1996)

Ökkeş meydana vardığında Cengâver ayağa kalktı. Üç kayının ortasındaki ağaca sırtını vermiş, sabahtan beri hiçbir yere kımıldamadan Ökkeş'i bekliyordu. / Gözgöze geldiler. Gözleri cümle lisanların bittiği yerden bakıyordu." (s. 117)

Bu hikâyede iki kişinin birbirlerine olan sevgileri düşman edici töreye rağmen ağır basmaktadır. Özellikle Ökkeş'te 'ben' yerine 'öteki'ni kollama görülür. Sevgi ilişkisinin zorluğu, insanları birbirine düşman eden, benmerkezci erkek söylemini içeren gelenekler araya girince iyice ortaya çıkmaktadır. 'Öteki'nden ayrı, ve hatta ona karşı olma zorunluluğu sevginin yanında acıyı getirmektedir.

Levinasçı bir okumaya, Ben ve Öteki ilişkisine bu denli yatkın olan *Cenk Hikâyeleri*'ndeki bu iki hikâye dışındaki diğer hikâyeler de aynı çerçeve içine sokulabilirler. Hatta, *Lâl Masallar* kitabında da bu yaklaşıma yatkın öğeler ağırlıktadır. Bir genelleme yaparak Murathan Mungan'ın hikâyelerini felsefi ve psikolojik boyutları olan, insanlığın ortak arketiplerine göndermeler yapan öyküler olarak tanımlayabileceğimizi düşünüyorum. ◙

KAYNAKLAR

Farley, Wendy, "Emmanuel Levinas : Ethics as Domination or Desire", *Transitions in Continental Philosophy*, Arleen B. Dallery, Stephen Watson, E. Marya Bower. Albany : State University of New York Press, 1994.

Finkielkraut, Alain, *Sevginin Bilgeliği*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1995.

Mungan, Murathan, *Cenk Hikâyeleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1989.

Peperzak, Adriaan, *To The Other*, Indiana : Purdue University Press, 1993.

Dudaklarından dua eksik olmayanların ya da günahlarını çıkaracak papaz için sucuk doldurup yufka açanların yürekleri rahat etsin; öykülerim kendilerini okutmak için kimsenin peşine düşmeyecektir. Kaldı ki, sofu geçinenler zaman zaman öykülerimdeki olayların çok daha aşırısını anlatırlar, yaparlar!

– Giovanni Boccaccio, *Decameron*

ŞAVKAR ALTINEL

Mevrouw Jirman

KATLAYIP yanımdaki koltuğun üstüne koyduğum haritaya baktım. Londra'dan yola çıkalı neredeyse yedi saat oluyordu. Exeter yakınlarında otoyoldan ayrıldıktan sonra gittikçe daralan yollardan geçerek bir yüz mil kadar daha araba sürmüştüm ve artık hedefime yaklaşıyor olmalıydım.

İngiltere'nin güneybatısında ince uzun bir parmak gibi Atlas Okyanusu'na doğru uzanan bu yarımada kayalık kıyıları, hırçın denizi ve büyük ve yüksek göğüyle şehirlilere çarpıcı geldiğinden yaz aylarında binlerce insanın tatil yapmaya geldiği bir yerdi. Ama artık Ekim'de olduğumuzdan tatilciler gitmişti. Arada bir, havanın daha tümüyle kararmamış olmasına karşın farlarını yakmış bir araba ya da bir çiftçinin ağır ağır sürdüğü bir traktörden başka bir araca rastlamadan ilerliyordum. Gideceğim okyanustaki adaysa daha da tenha olmalıydı. Bu küçük kara parçasına yazın her gün yapılan uçak seferlerinin şimdi haftada bire indirilmiş olması bile bunu gösteriyordu.

Bir ucu yüksek bir çitin yapraklarına gömülü, "Havaalanı 3 mil," diyen bir işaret gördüm. Ardından çit kayboldu ve çok geçmeden ileride solda, yoldan biraz içeride küçük terminal binasının ışıkları belirdi. Direksiyonu bu ışıklara doğru kırıp arabamın bir hafta kalacağı "Uzun Süreli Park Bölümü"nü buldum.

Yere çizilmiş beyaz dikdörtgenlerden birinin içine yerleşip motoru kapar kapamaz ilk işim koltuğun üstündeki haritayı torpido gözüne koymak oldu. Sonra ceketimin iç cebinden biletimi çıkarıp kontrol ettim. Adım gene Frank Turkson olarak verilmişti. Bu ada o kadar alışmıştım ki artık neredeyse gerçekten de Frank Turkson olduğuma inanıyordum.

Yükseköğrenim yapmak için Türkiye'den ayrıldıktan sonra çeşitli ülkelerde yaşamış, sonra da, İngiltere'ye duyduğum herhangi bir yakınlıktan çok, yerleşmek ve vatandaş olmak başka bazı yerlere oranla daha kolay olduğu için burada karar kılmıştım. Kurduğum küçük şirkete 1980'lerin "deli para" ekonomisinde hiç beklemediğim bir fiyata bir alıcı çıkması beni çalışmadan geçinebilecek duruma getirmişti. Tam bu sırada da Norveçli eşim benden ayrılmak istediğini söylemişti. Ona bunun nedenini sormamış, ama gene de yapmakta direndiği açıklamayı dinlemek zorunda kalmıştım. Hayır, "başka birisi" yoktu, ama artık beni sevdiğine emin değildi; zaten Londra'da da bunalmıştı, hayatında bir değişiklik olmasını istiyordu. Kısa sürede gerçekleşen boşanmamızdan sonra da Norveç'e dönmüş ve oradan bana yazdığı bir mektupta bir yeşiller partisine girdiğini ve aradığı

huzuru kendini doğaya vererek bulduğunu bildirmişti.

Frank Turkson adına o günlerde rastlamıştım. Bir pazar gazetesinin arka sayfalarından birinde, Essex polisinin Chelmsford yakınlarında bir eve düzenlediği baskında üç yüz elli bin dolar değerinde sahte parayla uluslararası bir kalpazanlık şebekesinin üç üyesinin ele geçirildiğini belirten bir haber vardı. Yalnızca bir paragraflık haberin son cümlesinde de şebeke üyelerinden birinin Frank Turkson adlı Türk asıllı bir Kanada vatandaşı olduğu söyleniyordu.

Bu kısa paragrafı, sanki ezberlemeye çalışıyormuşçasına, kezlerce okumuştum. Frank Turkson'ın, "her şeyini kendi gayretiyle elde etti" denen türden adamlardan olduğu belliydi. Üstündeki paraları kendi üretmiş, tabiyetini kendi seçmiş ve adını da kendi uydurmuştu. Bütün bunları unutulmaz kılan öğe de, bu kusursuz sahtekârın kendine bulduğu, bir Kanada adı gibi duran bu adın sözlük anlamının "Açık sözlü Türk oğlu" olmasıydı.

Çok geçmeden ben de adımı soranlara arada bir "Frank Turkson" diye karşılık vermeye başlamış, atalarımın yıllar önce Bosna'dan gelmeleri nedeniyle herkesin aklındaki Türk tipine uymadığımdan, kimse bu addan kuşkulanmayınca da giderek bunu bir huy haline getirmiştim. İngiltere'de insanların, suç işlemek amacıyla olmadıkça, diledikleri adı kullanmaları yasal olduğu için, kendime bu adla bir banka hesabı açtırmam ve bu hesabı kullanarak bir iki kredi kartı çıkarmam zor olmamıştı. Bu adla yeni bir pasaport için de başvurmayı aklımdan geçirmiş, ama bunun suç işlemek kapsamına girebileceğini düşünerek vazgeçmiştim. Gene de, böyle bir belgemin olmaması İngiltere dışına çıkmamı engellese de, İngiltere içinde sık sık çıktığım yolculuklarda Frank Turkson olabiliyordum.

Arabaya son bir kez göz atıp geride bir şey bırakmadığıma emin olduktan sonra kapıyı açıp indim, bagajdan el çantamı alıp yoğunlaşmaya başlayan karanlığın içinden terminale doğru yürüdüm.

Güçlü neonların sert bir ışıkla doldurduğu salon neredeyse bomboştu. Duvarlar boyunca dizili plastik sandalyelerle bunların arasına yerleştirilmiş ayaklı küllüklerin günlerdir kullanılmadığı belliydi. Bir köşedeki küçük büfe de ertesi yaza kadar kapatılmış gibi duruyordu. Görebildiğim tek insan beni adaya götürecek Island Airways'in yüksek tezgâhının arkasında oturan lacivert üniformalı bir kızdı. Yaklaşıp el çantamı yanındaki, alışık olduklarımdan büyük tartı aletinin üstüne koydum.

Biletime bakmaya gerek görmeden. "Siz Mr. Turkson olmalısınız," dedi. "Bir de kendiniz tartıya çıkar mısınız, lütfen?"

"Neden?" diye sordum.

"Uçak çok küçük olduğundan, denge sağlamak için yolculara ağırlıklarına göre yer veriyoruz."

İtiraz etmeden tartıya çıktım. Kız ibrenin gösterdiği rakama bakarak olumlu bir şekilde başını salladı. "Bir sorun yok. Sizden başka tek yolcu Mrs. Jirman. Sizi onun yanına veriyorum."

Bu sözü duyunca arkama döndüm ve ilk kez salonda birisinin daha olduğunu fark ettim. Terminalin tavandan yere kadar inen büyük camlarının dibinde, bir köşede otuz-otuz beş yaşlarında bir kadın oturuyordu. Üstünde mat, siyah bir yağmurluk vardı. Orta boy topukları olan ayakkabılarının yanında yerde küçük

bir valiz duruyordu. Dışarıya bakmakta olduğu için, siyah saçlarının yandan örttüğü yüzünü yalnız camda belli belirsiz bir yansıma olarak görebiliyordum.

Üniformalı kız el çantamı geri verirken yüksek sesle, "Artık uçağa geçebilirsiniz," deyince, yol arkadaşım geniş alnıyla biraz büyükçe burnunu göstererek bana doğru dönüp yerinden doğruldu. Piste açılan kapıya ondan önce varıp açtım ve geçebilmesi için bir yana çekildi. Gülümsemeden teşekkür etti; dışarı çıktık.

Ana dili İngilizce olmayan birçok insan gibi "Thank you"nun başındaki "Th"yi söylemekte biraz güçlük çekmişti. Kulağıma çarpan tam bir Alman "Shank you"su olmasa da, uzaktan Almanca'ya çalan bir sesti. Siyah saçlarına karşın Hollandalı olabileceğini düşündüm. Mrs. Jirman değil, Frau Jirman da değil. Mevrouw Jirman.

Yan yana ama birlikte denemeyecek bir şekilde, biraz ileride park edilmiş uçağa doğru yürüdük. Bunun yanında ayakta bekleyen, pilot olduğunu varsaydığım adam çoktan iki yandaki, aşağı doğru açılıp birer merdivene dönüşen kapıları açmıştı. Mevrouw Jirman bunların birinden, ben de ötekinden içeri girdik, pilotun koltuğunun hemen arkasındaki koltuklara geçip kemerlerimizi bağladık. Arkamızda, ikili sıralar halinde dizilmiş sekiz koltuk daha vardı, ama uçağın bir ucundan öbür ucuna uzunluğu birkaç metreden fazla değildi.

Pilot da kendi kapısından girip yerine geçti. Pistte hızla ilerleyip havalandık ve geniş bir kavis çizerek göğe tırmanmaya başladık. Altımızda sanki birisi dünyanın üstündeki her şeyi boşluğa silkelemek istiyormuş gibi yan yatmış bir şekilde

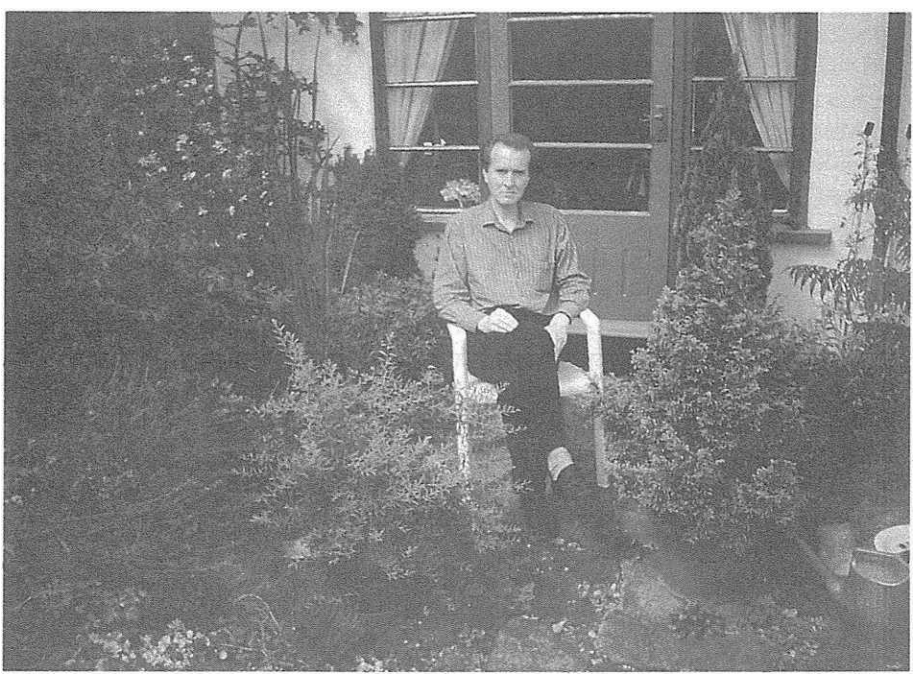

duran yer yavaşça düzelip yerine oturdu. Yüzümüzü okyanusa çevirdik.

Uçak, daha büyük uçakların tersine, tekerleklerini kapatmamıştı. Camdan, benim tarafımdaki kanadın altındaki sabit metal sütunla bunun ucundaki, bir otomobil lastiğinin yarısı boyunda, ama bir buçuk misli kalınlığındaki lastiğin karaltısını görebiliyordum. Aşağıda, bir deniz fenerinin bir parlayıp bir söndüğü kıyının kayalarının çevresinde dalgaların dantelimsi şeridi duruyordu. Ufka doğru uzanan beyaz evli köylerle biraz önce arabamla geçtiğim yollarda tek tük ışıklar vardı. Batan günün altında İngiltere her zamanki gibi küçük, yoksul ve sıradandı.

Karayı yavaşça ardımızda bırakıp açık denizin üstüne çıktık. Uçağın içinde pilot mahallinin göstergelerinden yayılan zayıf aydınlıktan başka ışık yoktu, ama bu yarı karanlıkta yanımdaki kadının varlığı belirsizleşeceğine daha yoğunlaşmış gibiydi. Parfümünün kokusunu alıyor, uçağın uğultusuna karşın neredeyse kolundaki saatin tıkırtısını duyabiliyordum. Göz ucuyla baktığım yüzünde anlamını çıkaramadığım bir ifade vardı. İnce çoraplarının içinden dizkapaklarının beyaz yuvarlakları görünüyordu. Ben Mr. Turkson'sam, Mevrouw Jirman kimdi?

Bu öylesine baş döndürücü bir soruydu ki bir an garip bir şey oldu. Kafamdan bir şey geçiyor değil de, gerçek bir olay yaşıyormuşum gibi, şaşırtıcı bir canlılık ve kesinlikle, kanatlardaki motorların birdenbire durduğunu, yükseklik göstergesinin ibresinin, haftada en az bir kez gördüğüm, her şeyin bir ağır-çekim hızıyla parçalanıp dağıldığı o düşlerde kendiliklerinden dönerek yerlerinden çıkan vidalar gibi, ama çok daha hızlı bir şekilde saat yönünün tersine dönmeye başladığını ve gözlerimiz korkudan büyümüş, aşağıdaki karanlık sulara doğru düşerken, artık makinelerin bizimle konuştuğu bir çağda yaşadığımız için, uçaktaki arızanın otomatik olarak harekete geçirdiği elektronik bir ses üreticinin sürekli olarak, "Tehlikedesiniz; hatayı düzeltin... Tehlikedesiniz; hatayı düzeltin... Tehlikedesiniz; hatayı düzeltin..." dediğini düşledim.

Ama aklımdan geçenlerin hiçbiri olmadan sabırla yolumuza devam ettik. Batıya doğru uçtuğumuz için, yüksekte olduğumuz sürece önümüzde hâlâ belli bir miktarda gün ışığı görülüyordu. Ama yarım saat sonra alçalmaya başlayınca hava birdenbire bütünüyle karardı. Adaya pistin iki yanı boyunca uzanan mavi ışıkların arasından geçerek indik.

Uçak durunca pilot bir kez daha inip iki yandaki kapıları açtı. El çantamı aldım, kuyruğun arkasından dolaşıp Mevrouw Jirman'ın yanına gittim. Öncekinden de daha küçük olan terminalin bir kapısından girip öbüründen çıktık.

Dışarıda beyaz bir minibüsün önünde yaşlı bir şoför bizi bekliyordu. "Jirman'la Turkson, değil mi?" diye sorunca başlarımızı salladık.

Adam, "Önce birinizi Jones Çiftliği'ne götüreceğiz, sonra da öbürünüzü merkeze bırakacağız," diye açıklayıp minibüsün kapısını gürültüyle kaydırarak açtı. Mevrouw Jirman bir cam kenarına oturup küçük valizini de yanındaki koltuğun üstüne bıraktı. Ben de koridorun öbür yanındaki koltuğa geçip çantamı cam kenarındaki koltuğa koydum. Şoför marşa basınca motor homurdanarak canlandı ve araç ilerlemeye başladı.

Adanın sokaklarında kimsecikler yoktu. Bahçe çitlerinin ardındaki tek katlı evlerde televizyon ışıklarının titrediğini görüyordum. Çevrenin yoğun sessizli-

ğinde arada bir, bir yerlerden deniz uğultusu geliyordu. Evleri ardımızda bırakıp çayırların arasından geçmeye başladık, sonra doruğunda karanlık bir çiftlik evinin durduğu bir tepeye tırmanan bir yola saptık.

Minibüs çiftlik evinin önündeki, çakıl taşlarıyla kaplı bir alanda durunca, Mevrouw Jirman bir şey demeden doğruldu, kapıyı açıp valizini kendisine yardım etmeye gelen şoföre uzattı, adımları çakılların üstünde hışırdayarak eve doğru yürüdüler. Sonra kapıda durup karanlıkta bir şeyler konuştuklarını gördüm. Hollanda'dan (eğer gerçekten Hollandalıysa) bu kadar uzakta, pek az insanın adını bile bildiği bu adada ne işi vardı? Neden şu anda başka hiç kimsenin olmadığı belli olan bu evde kalmayı seçmişti? Jones Çiftliği'nin sahipleri kimlerdi? Bunların hiçbirini bilmiyordum.

Şoför geriye doğru yürümeye başlamıştı, ama o daha minibüse varmadan yukarı katta bir ışık yandı. Mevrouw Jirman pencereye yaklaşınca bir an göz göze geldik ve yüzünde gene tam olarak ne olduğunu bulamadığım o ifadeyi gördüm. Sonra uzanıp perdeyi çekti ve arkadan gelen ışığın kalın kumaşın üstüne düşürdüğü gölgesinden başka bir şey kalmadı.

Tekrar tepeden indik, çayırlardan geçip tek katlı evlerin arasına girdik. Adanın Arnavut kaldırımı ana caddesinde bir içki bayii ile kızarmış balıkla patates satan o İngiliz dükkânlarından birinin dışında bütün dükkânlar kapalıydı. Hediyelik eşyalar satan bir dükkânın vitrininde dalgalı denizlerde yol alan eski yelkenli gemilerle dolu ucuz yağlıboya tablolar duruyordu. Kaç kez, dünyanın kaç köşesinde otobüs ve tren pencerelerinden tanımadığım sokaklara böyle bakmıştım.

Caddenin denize çıkan öbür ucundaki Büyük Atlantik Oteli on sekizinci yüzyıldan kaldıkları izlenimini veren bombeli camları ve eski tür bir han levhasına benzeyen, ışıklandırılmış tahta levhasıyla görkemli bir görünüşe sahipti; ama içeride "Resepsiyon" alt kattaki barın girişinde, üstünde bir kayıt defteri olan bir masayla duvarda bir zilden ibaretti.

Barın girişinin öbür yanındaki duvara dayalı karatahtada kırmızı tebeşirle "Karaoke Gecesi" diye yazmasa bile, içeriden gelen müzik sesiyle şarkı sözlerinden ne olup bittiğini anlamak zor değildi. Bar müşterilerinin birkaç kadeh içtikten sonra ellerine mikrofonu alıp teype alınmış bir müzik eşliğinde popüler şarkılar söylemeleri modası Japonya'dan İngiltere'ye ilk geldiğinde, "kara" sözcüğünün Japonca "boş" demek olduğunu ve nasıl bir silahsız dövüşme sanatı olan karatenin adı "boş eller" anlamına geliyorsa, "karaoke"nin de "boş orkestra" anlamına geldiğini yazmayan tek bir gazete kalmamıştı. "Kara", "black", "blank", "blanc". Siyahla beyazın sonunda aynı olduğunu ve ikisinin de bir boşluğa işaret ettiğini söyleyen bir etimoloji.

Duvardaki zile basıp bir süre bekledim. Bir daha basınca, tıknaz, sarışın bir adam bardan çıkıp, "Kusura bakmayın, içerisi çok gürültülü," dedi. "Umarım fazla çalmamışsınızdır."

Kapı açılınca içeride söylenen şarkının "Daha Dün Gençken" olduğunu fark etmiştim. "Önemsiz" anlamında başımı salladım.

Adam kayıt defterine bakıp, "Odanız hemen birinci katta, beş numara, Mr. Turkson," dedi.

Uzattığı anahtarı alıp yukarı kata çıktım ve kapıyı açıp kalın tavan kirişleri, turistleri gerçekten de eski bir yerde olduklarına inandıracak şekilde, sıvayla örtülmeyip açık bırakılmış odaya girdim.

İçeride koku giderici bir spreyden kaynaklandığını sandığım hafif bir limon kokusu vardı. Döşemelerin altından aşağıda "Daha Dün Gençken"in bitip her boş orkestracının en sevdiği şarkı olan "Bildiğim Gibi"nin başladığını duyabiliyordum :

Sonum yaklaşıyor perde inecek;
Ama bir çift sözüm var söyleyecek :
Geçtim her yoldan, dolaştım her yeri
Ve çok, çok daha önemlisi bundan,
Yaşadım bildiğim gibi.

Yatağın kıyısına oturup bir sigara yaktım. Çakmağı çakarken elimin hafifçe titrediğini görmek beni şaşırtmıştı. Dumanı içime çekerek yatıştığıma emin oluncaya kadar bekledim, sonra telefonun altındaki, önü açık komodinin rafında duran incecik rehbere uzandım.

Böyle birkaç yüz nüfuslu bir yerde bile "Jones"ların sayısı oldukça kabarıktı, ama yalnız bir tanesinin adresi Jones Çiftliği olarak verilmişti. Ahizeyi kaldırıp numarayı çevirdim ve Mevrouw Jirman'ı, üstünde küçük valizinden çıkarıp giydiği geceliği, ayakları çıplak, aşağı inerken düşünerek beklemeye başladım.

Telefon öbür uçta yedi-sekiz kez çaldıktan sonra açıldı ve birkaç saniyelik bir sessizlikten sonra, havaalanında hafif bir aksanla "Thank you," dediğinizi duyduğum ses, "Hans, sen misin?" dedi.

Konuştuğu dil gerçekten de Hollandaca gibiydi, ama, belki Norveçli eşimden bana kalan bütün o Germanik sözcüklerden olacak, söylediğini anlamıştım. Zor olan buna ne karşılık verebileceğimi bilmekti. Bir an kararsız kaldıktan sonra Türkçe "Kusura bakmayın, yanlış numara," diye mırıldanıp ahizeyi yerine bıraktım.

Kendi kendime, "Gerçekte hepsi yanlış," dedim. Yatağa uzanıp bir süre tavana baktım; sonra gözlerim kapandı, gene garip düşlerimden birini göreceğimi bilerek uykuya daldım. ❁

REHA MAĞDEN

Yazgıların Tableti

"Babilonya'da Tanrının sayılan niteliklerinden biri Yazgıların Tableti'ne sahip olmaktı ve bunun çeşitli nedenlerle çalındığını ya da zorla ele geçirildiğini okuruz. Bunlara sahip olan Tanrı, evrenin düzenini denetleme gücüne de sahip oluyordu."

– Samuel Henry Hooke

KATİL üçüncü cinayetten sonra ipucu bırakmaya başladı ve Murat Davman'a göre bunu bilerek yapıyordu. Üçüncü cesedin yanına bırakılan, başlığında büyük harflerle "Meslekler" yazılı liste, dosyalarına az çok aşina olduğu ilk iki cinayetle bağ kurmasını sağlıyordu. İlk iki cinayet tümüyle kusursuz – ve nedensiz – görünmüştü ve Murat Davman, "Neden," diye soruyordu yardımcısına, "neden kendini ele vermeye karar verdi?"

Çevreleri ve geçmişleriyle sıkıntısı bulunamayan üç erkek öldürülmüştü. Listede ise altı "meslek" sıralıydı. Şefi Murat Davman'ın elindeki listeyi alıp, "Buna neden liste diyorsun ve eğer bu bir listeyse neden başlığında Meslekler, yazıyor," diye sordu ve zekâsını yorma zahmetine katlanmayacağını hissettirerek ekledi : "Her neyse, geriye kalan üçünü engellemelisin; ilk üçü on beş güne sığdığına göre, çok az vaktin var." Sözünü bitirip gözde dedektifine kapıyı gösterdiğinde asayiş telsizinden dördüncü cinayetin anonsu yapılıyordu!

Dedektif dördüncü cesedin başında yalnızca listeyi aradı, kolayca buldu; geriye kalan, kalabilecek ne varsa yardımcısına bıraktı, çıktı.

Murat Davman zaman zaman gönlünü eğlendiren hoş bir sarışını, çalıştığı yerin patronundan izin alarak evine çağırdı. Ona gardırobunda hazır duran dekolte ve rahat kıyafetlerden birini giydirdi, sert kahve paketi ve konyak şişesini mutfak tezgâhına çıkararak gerektiği zaman servis yapmasını buyurdu; beyaz iç çamaşırlarıyla yüksek arkalıklı berjerine oturdu. Dedektif, kendi hayatını kolaylaştırdığında zor bir problem kalmayacağına dair iyimser bir inanca sahipti.

Üçüncü cesedin yanındakiyle son bulduğu listeyi yan yana koydu. Evet iki liste vardı ve iki göz alıcı fark dışında aynıydı. İkinci liste onu kendi dışında varlığını dayatan birinin, katilin bilinciyle bir ileri hamleye götürüyordu : Altı cümleden dördünün üstü çizilmişti; ilk kez, öldürdüklerinin kimliğini böylece, tahminlerle uğraşmayın, dercesine, tanımlıyordu. İlk bulduğu listeye baktı, bir kez daha okudu :

MESLEKLER
1. Anahtar sahibi muzip fosil uzmanı.
2. Şifreler bende, diyen yalancı bibliyograf.
3. Ezik kelebek biriktirici adalet dilbazı.
4. Yolculuktan korkan sahte kaptan.
5. Rüşveti ırzdan isteyen aspirin tüccarı.
6. Ağlayarak isteyip ağlatarak alan ırkçı kitapçı.

İkinci listede ise, başlık altında parantez içinde şu ifade okunuyordu : "Yazgıların Tableti." Murat Davman bunun ne anlama geldiğini düşünerek bulamayacağını anladı. Evindeki kitaplık yoksuldu, gene de video kasetlerin arasından birkaç kitap, en üst rafta da birkaç ansiklopedi cildi görülüyordu. Bu ciltleri taradı ama aradığını bulamadı. Merakını not defterinin bir köşesine birkaç cümle çiziktirerek erteledi ve yine ikinci listedeki üstü çizili 1, 2, 4 ve 6'ncı cümlelere baktı. Maktullerle üstü çizili cümleler arasındaki ilişkiyi kurdu : İlk öldürülen adam bir kütüphaneciydi ve listede ikinci cümlede anlatılan kişiydi. İkinci kurban ise kitap satış kampanyaları yapan bir şirketin sahibi, milliyetçi bir partinin pek de faal olmayan bir üyesiydi; listede altıncı cümlede tarif ediliyordu. Beynine bir kurşun sıkılmış olarak bulunan ve başının yanındaki kan gölünün içinde ilk listeyi bulduğu adam ise bir jeologdu ama mesleğini yapmıyordu, zengin bir küçük sanayiciydi. Listedeki "Anahtar sahibi muzip fosil uzmanı" işte buydu. İkinci liste ise gerçekten de bir kaptanın ölü bedeninin yanı başında bulundu; yani listede dördüncü sırayı işgal eden adam...

Murat Davman elbetteki listede yer alan bazı tanımlara, sıfatlara bir anlam verebilecek yeterli bilgiye sahip değildi : Anahtar sahibi ve muzip olmak, şifreler bende diyen yalancı biri olmak, yolculuktan korkan bir kaptan olmak (ki bu talihsiz adam ölene kadar seyrüsefer halindeydi), ağlayarak isteyen, ağlatarak alan biri olmak... Bütün bu nefret dolu ifadelerin cinayet nedenlerini açıklayabileceğini biliyordu ve kuşkusuz bu tanımları hak ettiği düşünülen maktullerin muhatabı kimi canlı mağdurlar olmalıydı; katilden başka...

Murat Davman, "Katil bir erkek," diyerek, yüksek sesle doğruladı kendini. Sarışın kadın kısık sesle izlediği TV'den başını kaldırdı, dedektifin henüz boşalmamış kahve fincanına ve konyak kadehine baktı; bacaklarını araladı, yarı karanlıkta yüzünde ışıltılar yansıtan ekrana döndü. Murat Davman bu sırada düşüncesinin izini şöyle sürüyordu : Evet, katil erkekti. Bu sonuca, cinayetlerin yönteminin kas gücüne dayalı olması gibi düzayak bir bulgudan varmıyordu; tersine cinayetler sadece can almaya yönelik, vahşetin bulaşmadığı bir netlikle işleniyordu ve bu anlamda, hatta kadınsıydı. "Fakat listeler," diye düşündü dedektif, "her maddesinde tipik birer erkek suçunu yargılıyor ve bir erkek ahlakının ölü dilinden konuşuyor." Öyleyse, erkek suçlarının muhatabı bir kadın olmalıydı! Murat Davman, "Bu suçların özel anlamını ve içeriğini bu kadından öğrenebilirim ve geriye kalan iki kişiye böylece ulaşabilirim," diye düşündü ve aynı anda farkına vardı ki katili değil, katilin listesindeki üçüncü ve beşinci adamı merak ediyor. Listelerden, notlarından, dosyalarından başını kaldırdı, bakımsız evine, sessiz sarışın kadına baktı. Kalktı ve itirazı duyulmayan kadını halının üzerine

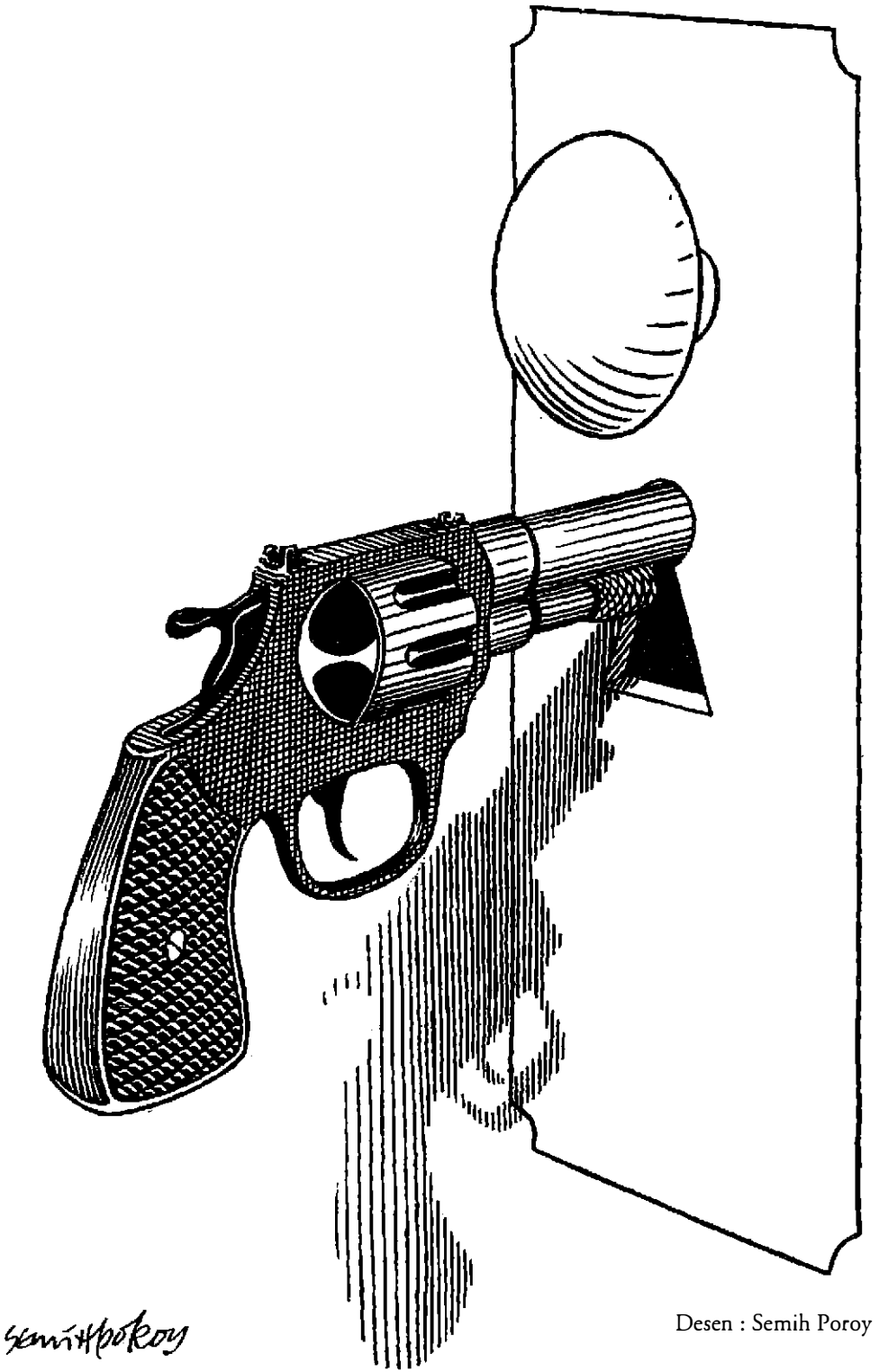

Desen : Semih Poroy

yıktı.

Ertesi gün Murat Davman, ilk dört maktulün yakınları arasında yaptığı soruşturma sonucu ortak noktayı – aynı gün – buldu : Hiçbirinin hayatında önemli bir yeri olmayan iddiasız ve isteksiz bir kadın; aradığı... "Ama," diyordu herkes, "neden bu kadının üzerinde duruyorsunuz, o hiçbir şey istemezdi ve hiç sorun olmadı ki..." Murat Davman, bu kadar küçük bir figürün cinayet nedeni olamayacağını düşünmeye çoktan hazırdı ama, elinde daha sinsi bir ipucu yoktu ve neredeyse emindi ki katil, kaza süsü verilmiş örtük cinayetleri canlı cesetlerin yaşamında izleyen, af duygusu gelişmemiş bir barbardı.

Kadını kolayca buldu, silik bir tarzı ancak seçerek kabullenebilecek biri olarak gördü onu ve kendini kutladı. "Eğer sizi biri öldürse intikamınızı kim alır," diye sordu ona ve katilin kim olduğunu öğrendi :

"Bütün yaşamımı bilen tek kişi odur. Anlattıklarımın beni hapsedeceğini düşünmemiştim. Başlangıçta bütün ilişkimiz benim sırlar ifşa eden sesimin dolayımında kurulmuştu. Hiç tanış olmadığım bir ebeveyn fedakârlığı bekledim ondan. Sonra kendisini benim sevgilim olarak tayin etti. Uydum ve ondan, diğerlerinden istediğimden başka bir şey istemeye niyetli değildim : Huzur, gülüş imkânı, güvence... Oysa onunla birlikteyken huzursuz oldum, ağladım ve ayaklarımı basabileceğim bildik toprakları yitirdim. Sürekli kendisinden bir şeyler istememi telkin ediyordu ve böylece beni yordu. Adı umurumda olmayan adamlardan istediklerimin hiçbirini veremedi bana, ama adını ezberletti. Önem vermediğim birisiyle olan beraberliğimin bana uygulanmış bir işkence olduğunda ısrar ediyor, bu yorumu kabullenerek geçmişimi yok saymamı istiyordu; masumiyetimin yittiği bir an olduğuna inanıyordu ve kendi kişisel Altın Çağımı geçmişimde bir yerde yaşamış olmam gerektiğini, gelecekte de kendisiyle yaşayabileceğimi va'ediyordu. Onu terk ettim."

Murat Davman, "İlk evliliğinizdi değil mi? Ayrılığınız kolay oldu mu," diye sordu kadına. Kadın, "Evet," dedi, "bu kadar tutkunun böyle gösterişsiz gömülüşü şaşırttı beni. Boyun eğdi ve çekildi."

"Sessiz. Konuşmadan."

"Değil. Ölmüş olduğumu söyledi. Yaşamı kendime layık bulmadığımı... Yaşamak, yalnızca nefes almak için çırpındığım sıralarda, bütün yaşam ışıltılarımı birtakım katiller eliyle söndürülmesine izin verdiğim için suçladı beni. Hâlâ pişman olmam gerektiğini söylüyordu. Türk sigarasını çekti, ağarmış bıyıklarının altından konuştu : Yok edeceğim bir hayatın olmadığı için beni terkediyorsun. Gerçekte çoktan öldürülmüşsün ve ben yaşıyorum. Yaratıcı olmayı becereceğim, bu kaybımın bedelini alırım!"

"Bu sözler korkutucu gelmedi mi size?"

"Hayır. Konuşmasını severdim. Bunlar sözlerdi. Sakin oluşu, adını ezberlediğim yegâne kişi olan bu adamı korkutucu değil, çekici kılıyordu. Uzak duruşunda bile her haliyle benim için var gibiydi."

Murat Davman, görüşmenin ağırlığı altında ezileceğini hissettiği bir noktada ikinci listeyi çıkardı ve kadının önüne koydu : "Sıra kimde hanımefendi," diye sordu, "ayrıca kim bunlar?"

Kadın üstü çizilmemiş olan cümleleri hızla okudu ve algıladı. Murat Davman

kadının yüzündeki endişenin cümlelerden yalnızca birinin imlediği adam için olduğunu hissetti. "Gerçekten hepsinin adını unuttunuz mu," diye sordu kadına. Kadın umursamazca konuştu : "Bu cümleler onun kendi yorumu. Anlattığım hikâyelerin altını kendi tercihleriyle çizdi. Seçtiği kurbanlardan, kim olduklarını tahmin edemeyecek kadar uzaktayım."

Murat Davman ısrar etti : "Bir adalet dilbazından ve bir aspirin tacirinden söz ediliyor. Bunlar henüz öldürülmeyenler. Öldürülenler için kullanılan meslek tanımlarındaki mantığı izlersek, şimdi bir hukukçu ve bir tıpçının tehdit altında olduğunu söyleyebiliriz. Sizin yaşamınızda bunların yeri ne?"

"Çevremde her zaman hukuk ve tıp adamları oldu."

"Hangisi ezik kelebek biriktiriyordu ve hangisi rüşvet alarak ırz istiyordu?"

Kadın, "Hepsi," dedi ve konuşmayı kesti.

Murat Davman, kadını ketumluğundan duyduğu boş güvenle baş başa bırakarak, bir zafer duygusuyla ayrıldı yanından. En geç iki gün içinde kadının kendisini ya hukukçuya, ya tıpçıya ulaştıracağını biliyordu; kendisi için endişelendiği adama... Dedektif yine katilin peşinde olma duygusundan yoksun olduğunu hissetti, tedirgin oldu. Yardımcısına döndü, "Katil kadının eski kocası. Bulabilirseniz bulun bakalım," dedi ve apartmanın etrafına gözcüler dikilmesini emredip kendi evine döndü. TV açıktı ve dekolteler içindeki sarışın, cahil, hafifmeşrep bir kadının, âşık olduğu bilge adamı polisten gizlemesini anlatan eski bir Türk filmini seyredip ağlıyordu. "Yazgıların Tableti," diye düşündü dedektif, "eğer bilemediğimiz gelecek bir tablette listeleniyorsa, düzene girmiş olmaz mı?"

Ertesi sabah kuşluk vakti gözcülerden haber geldi : Kadın büyücek bir el çantasıyla evden çıkmış, ilk uçakla İstanbul'a gitmişti. Murat Davman İstanbul polisini aradı, eşkâl verip takip istedi; sonra toparlanıp çıktı. Havaalanı yolunda radyo haberlerinden bir milletvekilinin öldürüldüğünü öğrendi. Esnedi, "ne ilk ne son," diye, "memleket hali..." diye düşünecekti ki elindeki gazeteyi fırlatıp şoförünü sarstı : "Telsizi ver bana!" Merkezi anons ediyor ve mırıldanıp duruyordu : "Rüşvet... milletvekili..." Merkezden aldığı cevap tahminini doğruluyordu : Öldürülen milletvekili eczacıydı; "rüşveti ırzdan isteyen aspirin tüccarı."

Murat Davman uçağın tekerlekleri yere değdiğinde uyandı ve rüyasının son bölümünü hatırladı : Kadın bir avukat bürosunda oturuyor, çevresinde yüzen, uçuşan çıplak erkek cesetlerini, yüzüne anlayışla gülümseyen avukata göstermek istiyordu ama ne sesi çıkıyor, ne eli kolu oynayabiliyordu. Dolayısıyla avukatın hiçbir şey anladığı yoktu ama, onun da kadının görmediği bir şeye gözü takılmıştı ki gülümsemesi yüzünde dondu : Kapının önünde giysileri yırtık pırtık düşkün bir adam boynu bükük, sıra bekler gibi öylece duruyordu.

Dedektif, rüyasında işte bu adamın yavaşça şekil değiştirdiğini, giderek kendisi olduğunu izlediği sırada uyandı ve, "Pis iş," dedi kendi kendine, "kadın aspirincinin kim olduğunu biliyordu ve aldırmadı bile!"

Kendisini karşılayan polis, otomobile yürürlerken, "Kadın Laleli'de bir avukat bürosunda; doğruca oraya gitti ve iki saattir ayrılmadı. Halbuki avukat, bürosunda değil," dedi ve bir kâğıt uzattı : "Bu mesaj size."

Murat Davman, yardımcısının çektiği faks mesajını otomobile bindikten sonra okudu, can sıkıntısıyla yanındaki polise dönüp kadının gittiği avukatın is-

mini sordu. Cevabını aldıktan sonra hiç duymamış gibi sustu; gözlerini kapadı, Laleli'ye kadar da açmadı. "Katil kim, kurban kim," diye düşünüyordu ve ilk defa katili merak ettiğini fark etti : Eski bir koca, ha!..

Avukatın bürosunun bulunduğu apartmanın önünde durdular. Murat Davman otomobilden inmeden, "Gidip milletvekilinin cesedinin başında bir liste bulmuşlar mı, öğren. Avukatın evine de gözcüler koydur," diyerek polisi gönderdi. İndi. Yalnız başına apartmana girdi.

Kapı, içeriden bir şey sorulmadan açıldı : Karşısında kadın duruyordu. "Avukat ha," dedi alayla, cebinden yardımcısının gönderdiği faks mesajını çıkarırken, "ezik kelebek biriktirici adalet dilbazı... İlk kocanız olduğunu neden sakladınız?"

"Sorunuzda ısrar etmediniz," diye cevapladı kadın, "ikincisinin ilki olduğundan emin olan sizdiniz ve ayrılmamın kolay olup olmadığı gibi romantik sorular sorup durdunuz. Size katilin kim olduğunu söyledim. Başka bir şey öğrenmenize gerek yok."

"Katil neden ilk kocanız değil de ikincisi olsun?"

"Neden kendini de listeye alsın? Kendiniz söylediniz : Ezik kelebek biriktirici adalet dilbazı... Şimdi tehdit altında olan o. Katili bulun."

"Doğrusu katilin kendini neden ele vermek istediğini, neden listeler halinde ipuçları bıraktığını sorup duruyordum kendime. Elbette ki kendini listede göstererek aklamak istiyordu."

"Peki milletvekilinin başındaki listede ne yazıyor. Benim bildiğim katil, ilk kocamı zan altında bırakmaya tenezzül etmeyecektir. Onun yöntemi dolaysız. Ortadan kaldırmak istiyorsa kendi cinayetlerini, üzerine yıkarak değil, öldürerek yapacaktır bunu."

Murat Davman sustu. Çaresizliğinden kapı ziliyle kurtuldu. Havaalanındaki polis dedektife milletvekilinin yaklaşık ölüm saatini söyledi ve parmaklarıyla kimi satırları işaret ederek birtakım kâğıtlar uzattı. Murat Davman sıkıntıyla kadına döndü, "Haklı olduğunuzu düşünelim. Eğer öyleyse şu kıymetli avukatınızın nerede olduğunu söylemezseniz bulduğumuzda yanı başında bu elimdekinin daha tekâmül etmişi bir liste bulabiliriz," dedi.

Kadın kendisine uzatılan listeyi aldı ve malum "Meslekler" başlığı altındaki kısa notu okudu :

Katiller tarihten çekilmelidir!

Bu yazıyı takip eden listede ise artık üstü çizilmedik tek bir cümle kalmıştı : "Ezik kelebek biriktirici adalet dilbazı."

Kadın, "Onu sona sakladı," diye mırıldandı. Murat Davman, "Ne diyorsunuz," diye bağırdı, "Her şeyi biliyorsunuz, ağzınızda geveleyip durmayın!"

"Onu sona sakladı, diyorum. Listede yalnızca onun meslek tanımı kaldı."

"Nerede bu adam," diye bağırdı Murat Davman yeniden, "evinde de yok."

Kadın çaresizlik içinde, "Bilmiyorum," dedi, "geleceğimi biliyordu, ama kendisi yok işte..."

Uzun süre beklediler. Bu arada birkaç kere telefon çaldı, Murat Davman

hiçbirinden tatmin olmadan emirler yağdırdı; ta ki akşam çökünceye, apartman önünde yaygara koparan seyyar esnafın sesi kesilinceye kadar konuşmadılar.

İlk hareket eden kadın oldu; ayağa kalktı, "Gidiyorum," dedi. Murat Davman, sandalyesinden davranan polisi bir işaretiyle durdurdu.

Kadın takip edildiğini farketti ya da etmedi, belki aldırmıyordu. Yalnızca içinden, "Neden," diye soruyordu sürekli olarak, "neden onu, ezik kelebek biriktirici, olarak tanımlıyor?"

Kadının bindiği taksi Şile'de, gösterişsiz bir yazlık önünde durdu. Polisler bir süre bekleyip, kadının girdiği açık kapıdan içeri girdiler. Bir adam oturduğu koltuktan kaymış, kadının ayakları dibinde kesik hıçkırıklarla ağlıyordu. Orta yerde boylu boyunca bir adam yatıyordu, sırtüstü... Başucunda bir kâğıt, bir liste yoktu!

Ağlayan adam koltuğun çevresine yayılmış gazete kupürlerini ve elyazması kâğıtları, listeleri göstererek, polislere bakmadan ama belli ki onlara konuştu : "Bunları bana gönderip duran oymuş. Bu adamı daha önce görmedim. Beni tanıyor. Bu evimi biliyor. Burada görüşmek istedi. Bu gazetelerde yazan cinayetleri kendisinin işlediğini söyledi. İkimiz için yaptım, diyordu bana sürekli olarak..."

Sesi yeniden kısıldı, sessizce ağlamasını sürdürdü. Polisler koluna girdiler, kaldırdılar. Murat Davman, adamın gözlerinin içine baktı, sağ elini kaldırarak kadının muhtemel itirazlarına karşı tedbir aldı ve buz gibi bir sesle konuştu : "Altı kişiyi öldürmüş olmadığından emin değilim dostum. Şu son gösteri tüm bu cinayetlerin şıklığını ortadan kaldırmaya yetti ama, insanın nefesi, ölene kadar güzel olmaya yetmiyor, ha!"

Kadın öfkeyle sağa sola saldırıyor, bağırıyordu, "O yapmadı, diyorum sana salak adam!" Murat Davman kadının kollarını tuttu ve doğrudan gözlerinin içine baktı : "Sizi de tutukluyorum sayın bayan. Suç ortağısınız. Niye aynı nedenleri olan iki kişi arasında tercih yapıyorsunuz? Altın Çağınız batsın!"

Murat Davman söylediklerinden, yaptıklarından asla emin değildi. Katil zanlısı bir ceset vardı ve bu ona her şeye rağmen anlamsız geliyordu. Belki onu sağlığında görseydi, hani gözlerinin içine bakabilseydi...

Kadını da avukatı da içeri tıktı.

Sağ bir avukat. Ölmemiş bir avukat! Oysa Yazgıların Tableti'nin dayattığı düzen, ölü bir avukat istiyordu. Kendi yaratmayı kurduğu bir düzen için bu kadar kararlı biri, şu sağ avukata, "kelebekçi adalet dilbazına" yenilmiş olamazdı...

Murat Davman'ın keskin sezgileri iki günde doğrulandı : Ankara'da ölü bir avukat, başucunda da cümlelerin tümünün üstü çizilmiş bir Meslekler listesi buldular. Ceset dört-beş günlüktü ve cinayet gazete sayfalarına ancak, kupürü kesecek kimse kalmadığında girdi. Ama avukatın bürosuna, diğerlerinden farklı olarak doğrudan kendisine hitap eden bir yazıyla dördüncü liste ulaştı :

Bu insanların yazgılarını ikimiz adına değiştiriyorum.
Sevgilimizin Altın Çağı adına...
Sen o çağın çileci miskin rahibi, ben yalınayak taban tepen askeriyim!

Bu son listeyle birlikte çok kısa birkaç araştırmadan sonra aradığı taşları bul-

du, yerlerini gördü, yerleştirdi Murat Davman :

Katil bulunacağını biliyordu, zaten izleri ardı sıra yerleştirerek bu yolu yürümüştü. Kendi sonunu biliyordu da belki bu sonun alacağı biçimi tahmin edemiyordu.

Kadın, ilk kocası olan İstanbullu avukatın bürosuna gitmişti, çünkü onu altıncı kurban olarak seçti sandığı ikinci kocasından, katilden korumaya çalışıyordu.

Halbuki katil, karısının masumiyet çağının tanrısı olan bu ilk kocayı öldürmeye değil, cinayetlerini armağan etmeye gitmişti. Ama muhatabı olup bitene bir anlam veremedi, korktu, kendisine getirilen armağan paketine yüzünü bile dönmeden, kendi yolunun yolcusunu vurdu.

Şefi bu açıklamayı içeren raporu okuduktan sonra, "Kötü iş," dedi, "bir çözüm getiriyorsun ki yedi cesedin altına sıkışmış." Murat Davman, "Dosyayı kaldırabilirsin patron," demekle yetindi ve çıktı.

Sonra nezarethaneye gitti, gözleri çekik ve buğulu kadını salıverirken özür diledi, "Yapmak zorundaydım," dedi ve kendini alamadı, sordu : "Nasıl oldu da ilk kocanızı öldürmek istemediğini tahmin edemediniz."

"Tutkumuz zekâmızı sınırlar dedektif," diye cevap verdi kadın.

"Peki ya ilk kocanızın katil olmadığından nasıl bu kadar emindiniz?"

"O sevgililerimin kim olduğunu asla öğrenmemişti ki."

Murat Davman sigarasını yaktı, şu ölü "kelebekçi" avukatın, kadının aklına neden hiç gelmediğini soramadığına hayıflanıyordu ki şöyle dediğini işitir gibi oldu : "Yine de kim olduklarını tümüyle bilemeyecek; asla üzülmesini gerektiren bütün nedenleri öğrenemeyecek..."

O akşam Murat Davman evine elinde bir buket çiçekle gitti. Pejmürde sarışın kadının saçlarını taradı, gardıroptan şık bir döpiyes seçip giydirdi, onu yemeğe çıkardı. Gecenin sonunda kadınevinin önünde bir süre durdular ve Murat Davman veda etmeden önce, kadının hiç beklemediği bir ciddiyetle konuştu :

"Bir adam tanıyorum," dedi. "Yazgıların Tableti'ni bulmuştu ama kendine saklamadan bütün içeriğini açıkladı, paylaştı. Adların söylenmesinin değil saklanmasının güç verdiğini bilmiyordu."

Sarışın kadın gitmeye çoktan hazır, ilk kez kendinden emin, gülümseyerek güzelleşti, "Öyleyse," dedi, "hiçbir kadın sevmedi onu." ❁

GENÇ ÖYKÜCÜLER NE DİYOR?

M. SADIK ASLANKARA

"Dil", "ödül", "dergi", "kitap", "yazar" vb. konularda, birbirinden çok farklı, hatta birbirleriyle hiç örtüşmeyen tutumlar sergiliyor genç öykücüler. Bakıyorsunuz çok ılımlı, çok yumuşaklar bu tutumlarında, ama bakıyorsunuz çok sert, katı, köktenci de olabiliyorlar.

SÖZCÜKLERİN önüne, "genç" kavramını eklediniz mi, söylemek istediğiniz her ne ise, birden değişir, sonra elinizin altından kaymaya koyulur. Varlık ve oluş anlamında ya da biyolojik psikolojik yaklaşım, bakış açısı, düşünce yapısı olarak ayrı ayrı boyutlar çıkar karşınıza. Söylemek istediğiniz, gerçekten "o" mudur, kuşkuya düşersiniz. "Genç öykücüler" başlığı da, işte bu tür tuzaklar içeriyor. "Öykücüler" sözcüğünün önüne gelen "genç" kavramı, bu tamlamayı, pek çok anlamlara doğru uçurmakla kalmıyor, sınırları da zorluyor bu arada. Ayrıca kendine açtığı alan, bu alandaki veriler, ölçütler de var dikkate alınması gereken.

Hemen belirtmeliyim ki, başlıktaki anlam göndermesinden yola çıkan okur, bir düş kırıklığı yaşayabilir kolayca. Bu nedenle, yazının, bu savı yansıtan bir çalışma olmadığını söyleyeyim en başta. "Dar" bir anlamı var bu başlığın. Çünkü bu yazı, Süreyya Evren'in *Genç Şairler ve Yazarlar Kitabı* başlıklı çalışmasından yola çıkarak yapılan bir özetler toplamını içeriyor yalnızca.[1] Bunca kısıtlı yani! Yazının başlığı, "Süreyya Evren'in Hazırladığı 'Genç Şairler ve Yazarlar Kitabı'na Göre, Genç Öykücüler Ne Diyor?" biçiminde düzenlenebilirdi elbette. Bu nedenle okurlar, bir "kısaltma" olarak da alabilir bunu.

"Genç Şairler ve Yazarlar Kitabı", 2 Nisan 1967 ile 8 Nisan 1976 tarihleri arasında doğan toplam 23 şairi ve yazarı tanıtıyor bize. Sanatçıların ürünlerinden örnekler, kendileriyle yapılmış söyleşiler, yaşamöyküleri ve eksiksiz kaynakçaları yer alıyor kitapta. Ayrıca yapıtın sonuna, bir "Kişi Adları Dizini"nin eklenmiş olduğunu da belirteyim. Bu yanıyla dikkate alındığında, yapıt için, arka kapakta dile getirilen, "Günümüz Türk Edebiyatındaki yeni eğilimlere dair önemli ipuçları veren bir toplam. /...Bir belge kitap," biçimindeki değerlendirmeye katılmamak elde değil!

Kitabın yayımlandığı 1995 yılında, söz konusu 23 şair ve yazar, 19 ile 28 yaşları arasında bir dağılım gösteriyormuş. Ama onlar yaşlansalar bile – kuşkusuz yaşlanacaklar da – artık yapıtta, bu şair ve yazarlarımız hep "genç" kalacaklar!

Ne ki, *Genç Şairler ve Yazarlar Kitabı*'nda, "genç" kavramıyla ilgili, onu açan bir tanımlamaya, belirlemeye rastlamıyoruz. Öyle ya, nedir genç, kime denir? Bir

dayanak oluştursun diye, Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu'nun söylediklerini aktarmak gereği duyuyorum : "Genellikle ilk ergenlik belirtileriyle başlayan gençlik çağı büyümenin durmasına kadar sürer ve 12-21 yaşlarını kapsar. (...)...Ergenliğe giriş erken veya daha geç olabilmektedir. Genellikle 12-15 yaş arası, ergenlik gelişmesini içine alan ilk gençlik dönemi olarak tanımlanır. On beş ile 21 yaş arası asıl gençlik dönemidir, 21-25 yaş arası da uzamış gençlik olarak bilinir. Birleşmiş Milletler örgütünün tanımına göre 'genç, 15 ile 25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir konutu bulunmayan kişidir.' Bu tanıma göre genç cinsel olgunlaşmasını tamamlamış, ancak bağımsızlığını kazanıp erişkinler arasına katılmamış kişidir. (...)/.../Çağdaş toplumlarda erişkinliğe geçişin belli bir yaş sınırı yoktur..."[2]

Bu tanımdan yola çıkıldığında, kitapta yer alan yazarların, hiç değilse bir bölümünün, gençlik çağını aştığı, erişkinler arasına katıldığı savlanabilir pekâlâ. Başta bir "belirleme" yapılmış olsaydı, bu tür kaygılar ortadan kalkardı elbette. Kitabın başlığında yer alan "genç" nitelemesi için Evren'in kimi tümceleri, birer ipucu olarak alınabilir belki de. Örnekse, "genç neslin sanatta olsun, sokak eylemlerinde olsun temel işlevlerinden biri budur. ...İhtiyarları, orta yaşlıları ve onların genç müritlerini; titremeye, devinmeye, değişmeye, kafa patlatmaya, yenilenmeye kışkırtmak... Burda 'genç zihin' belirleyici.../...Bir süredir pek çok genç, yazılar yazıyorlardı, şiirler yayımlıyorlardı... onlarla toplu olarak karşılaşmanın zamanı gelmişti.(...) 67-76 arası doğumlu bütün genç şair ve yazarların bu betikte toplandığını söylemek ne olanaklı ne de söz konusu." (ss. 8-9); "...Türk edebiyatında her zaman gençlerin canlandırıcı, yenileyici bir yeri olduğu, gençler etkin olamadıkları zaman edebiyatın da olamayacağı düşüncesi..." (ss. 9-10); "...Benim bu betikle yaptığım... Genç bölgedeki şair ve yazarların hiçbir tamponla hiçbir yukardakiyle ilişki kurmak zorunda kalmadan doğrudan okuyucuyla buluşmasına önayak olmak!" (s. 15).

Görülüyor ki, Evren, "genç" nitelemesini tek bir açıya dayanarak yapmıyor. Bu nedenle de "genç" kavramı, "belirleme" anlamında ister istemez karışıklığa yol açıyor. "Genç" kavramının karşılığında, yaş sınırları çerçevesinde biyolojik psikolojik bir varlık da çıkabiliyor karşımıza; "gençlik"le özdeşmiş gibi kullanılan öncü, atılımcı, yenilikçi, ilerici, deneyci vb. kavramları simgeleyen özgül bir "kuşak düşünselliği" de!

"Önyazı"sında böyle diyor Evren. "Notlar"ından da şu tümceleri alıyorum buraya : "Özen Yula, Sadık Karlı ve Perihan Mağden'i bu betiğe alamadığım için üzgünüm, yaşları elvermedi. Küçük İskender'in yaşı elvermediği içinse mutluyum.../.../... Bu seçme mutlak bir seçme olmayıp, pek çok olası seçmeden biridir." (s. 16)

Görülüyor ki, Evren, "genç" nitelemesini tek bir açıya dayanarak yapmıyor. Bu nedenle de "genç" kavramı, "belirleme" anlamında ister istemez karışıklığa yol açıyor. "Genç" kavramının karşılı-

ğında, yaş sınırları çerçevesinde biyolojik psikolojik bir varlık da çıkabiliyor karşımıza; "gençlik"le özdeşmiş gibi kullanılan öncü, atılımcı, yenilikçi, ilerici, deneyci vb. kavramları simgeleyen özgül bir "kuşak düşünselliği" de!

Evren'in belirttiği gibi, kuşkusuz, "pek çok olası seçmeden biridir," bu! Ama madem bir "seçme"dir, o halde bu seçmedeki belirleyici ölçütün çok açık, çok somut bir biçimde dile getirilmesi gerekmez miydi?

"Genç Şairler ve Yazarlar Kitabı"ndaki öykücülerin bir bölümü, öykünün yanı sıra şiir, roman, oyun, deneme de yazan genç öykücüler. Bu konumda on beş ad saptadım ben : Bahar Aslan (1975), Şebnem İşigüzel (1973), Gökhan Tok (26 Temmuz 1972), Ayda Erbal (23 Nisan 1972), Dost Körpe (9 Mart 1972), Sabri Gürses (7 Şubat 1972), Ülkü Çadırcı (7 Eylül 1971), Şule Gürbüz (1971), Başar Başarır (8 Ocak 1970), Murat Yalçın (1970), Hülya Uçar (21 Ocak 1969), Gül Abus Semerci (1 Aralık 1968), Cem Akaş (10 Mart 1968), Arda Çalık (1968), Doğan Yarıcı (Haziran 1967). Bu on beş öykücüden biri Mannheim (Almanya), biri İskenderun, biri Antalya, biri Gölcük, biri Erzurum doğumlu, geriye kalan onu ise İstanbul (7) ve Ankara (3) doğumlu. Bu durumda genç öykücülerin yaklaşık üçte ikilik bölümünün, büyük kent kökenli olduğu ortaya çıkıyor. Ne ki İstanbul doğumluların önemli bir bölümü, İstanbul'un yanı sıra ilçe ya da semt göstermek gereği duymuş, ilginç!

Anılan öykücülerin yaşça en büyüğü, 12 Mart'ta, henüz dört yaşında bir çocukmuş. 12 Eylül'de ise en büyükleri on üç, en küçükleri de ancak beş yaşındaymış bu genç yazarların. Eğitim öğretim durumları da ilginç dağılımlar gösteriyor genç öykücülerin. Altısı, yabancı dille öğretim yapan kolej ya da Anadolu lisesi çıkışlı. On üçü yüksekokul mezunu, bir bölümü hatta yüksek lisans yapmış, yapıyor. (Sabri Gürses'in öğretim durumuyla ilgili hiçbir bilgi yok. Doğan Yarıcı'nın yüksekokulda okuyup okumadığı ise anlaşılmıyor.) Bu yazarlardan ikisi dışında, diğerleri bugün, büyük olasılıkla büyük kentlerde (İstanbul ve Ankara'da) yaşıyor. Ama, belki de şimdilik, Hülya Uçar Antalya'da, Arda Çalık ise Erzurum'da sürdürüyor yaşamını.

Genç öykücülerin dokuzu (yaklaşık % 70'i) ödül sahibi, ya da yarışmada "dikkate değer" bulunmuş öykücüler. Ödüller içinde, kurumsal anlamda ağırlıklı paya, Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülleri (% 30) sahip. Bu doğrultuda, bu ödülün, gençleri çektiği ve savlanabilir elbette. Kitabın yayımlandığı 1995 belirlemesine göre, genç öykücülerin altısı (% 40'ı) öykü kitabı yayımlamış : Şebnem İşigüzel (2), Dost Körpe, Başar Başarır, Gül Abus Semerci, Cem Akaş, Doğan Yarıcı (2). Ötekilerin bir bölümü kitap hazırlığı içinde. Şebnem İşigüzel, Şule Gürbüz, Gül Abus Semerci dışında, diğerleri öykülerini dergilerde de yayımlıyor.

Genç öykücülerin öyküye yönelişleri üzerinde duralım biraz. Örneğin bu yazarlarımızın beğendiği ya da bir zamanlar beğendiği, etkilendiği ya da değer verdiği yazarlar kimler dersiniz? Anılış sırasına göre, bu adlarla şöyle bir liste çıkıyor karşımıza : Hüseyin Rahmi Gürpınar, Sait Faik Abasıyanık (2), Tezer Özlü (3), Feyza Hepçilingirler, Bilge Karasu (3), Latife Tekin, Orhan Pamuk (2), Sevim Burak (3), Sabahattin Ali, Ahmet Hamdi Tanpınar, Halit Ziya Uşaklıgil, Oğuz Atay (5), Sevgi Soysal (2), Yusuf Atılgan (2), Nahit Sırrı Örik, Aziz Nesin,

Vüs'at O. Bener, Füruzan, Pınar Kür, Ferit Edgü (2), Adalet Ağaoğlu, İnci Aral, Ayla Kutlu, Güven Turan, Nezihe Meriç (2), Nazlı Eray, Tomris Uyar, Feride Çiçekoğlu, Kürşat Başar, Leyla Erbil (2), Tahsin Yücel, Orhan Duru.*

Bu listeyi, dokuz öykücünün verdiği yazar adlarından yola çıkarak oluşturdum. Diğer altı öykücüden Şule Gürbüz, Doğan Yarıcı ile zaten söyleşi yapılmamış. Sabri Gürses, Başar Başarır, Murat Yalçın, Cem Akaş ise beğendikleri yazarlara değgin herhangi bir ipucu vermiyor ne yazık ki.

Yukarıdaki listeye göre, genç öykücülerin üzerinde en çok anlaştıkları yazarın Oğuz Atay olduğu, onu Tezer Özlü'nün, Bilge Karasu'nun, Sevim Burak'ın izlediği görülüyor. Atay'ın adında beş, Özlü, Karasu, Burak'ın adlarında ise üç genç yazar anlaşmış. Bunları ikişer yazarın anlaştığı adlar izliyor. Son olarak da, adından bir kez söz edilen yazarlar geliyor. Bu otuz iki yazarın doğum yılları dağılımı 1864 (Hüseyin Rahmi Gürpınar) ile 1963 (Kürşat Başar) arasında değişiyor. Demek yüz yıla yayılan bir yelpaze bu. Adları anılan yazarlardan on üçü (yaklaşık % 40'ı) artık yaşamıyor. Geriye kalan on dokuzu ise (yaklaşık % 60'ı), yaşamını ve üretimini sürdüren yazarlarımız. İlginç bir durum da, bu yazarların cinsiyet dağılımında çıkıyor ortaya. Yazarların yarısı (15'i) kadın, yarısı (17'si) erkek.

Genç öykücülerin, kendi akranı, yaşdaşı, kuşakdaşı yazarlara karşı pek istekli olmadıklarını sezdim ben. Çünkü ancak üç öykücü, genç yazarların adlarını anmış, beğendikleri yazarlar arasında. Adları anılan genç yazarlar şunlar : Ümit Kıvanç (doğumu 1956, adı genç yazarlar arasında anıldığı için buraya aldım), Şebnem İşigüzel (2), Nurten Ay, Hülya S. Doğaner, Ali Teoman, Neşe Cehiz, Gül Abus Semerci, Ayda Erbal, Gökhan Tok.

Beğenilen, adından söz edilen toplam kırk bir yazar çıkıyor böylece ortaya. Bunlardan yalnızca 9'u (% 25'i), genç öykücülerle akran olan yazar. Demek ki genç öykücüler, yaşça kendilerinden büyük olan yazarları beğeniyor daha çok. Nitekim 1995 Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülleri'nde, öykü dalında ödülü paylaşan Nurdan Beşergil'in, Sema Kaygusuz'un verdiği adlar da bu kanıyı güçlendiriyor : Sabahattin Ali, Sevim Burak, Oğuz Atay, Perihan Mağden, Kürşat Başar, İnci Aral. Görüldüğü gibi Mağden dışında, öteki adlar ortak. Kendileriyle yapılan söyleşide, Beşergil, Kaygusuz, genç öykücülerle ilgili kanılarını da aktarmış. Beşergil, "...Çok farklı olsalar da Neşe Cehiz ve Cem Akaş'ı kendime yakın buluyorum," diyor. Kaygusuz'un yanıtı, köktenci bir tutum yansıtıyor : "Kendimle kanbağı olan bir öykücü düşünmedim. Bir öykü yazarı olarak anılmaya başladığım zaman, yeni öyküleriyle ortaya çıkan genç bir arkadaşın benimle kan bağı olduğunu söylemesini de istemem. Böylesi bizim öykücülüğümüzü daha renkli kılar.[3]

Genç öykücülerin öyküye yönelişlerinde, yukarıda adları anılan yazarların yanı sıra, biri yönlendirici anlamında, öteki dergi, iki addan daha söz etmek gerekiyor : Nizamettin Uğur ve "İzlek" dergisi. Üç genç öykücü, bu konuda, bakın neler diyor : "Bilinçli olarak öykü yazmaya karar verişim üzerinde Nizamettin Uğur Hoca'mın önemli etkisi vardır. İzlek dostlarıyla tanışmam da bu döneme rastlar." (Bahar Aslan, s. 30) "Sanırım bizlerin edebiyat macerası İzlek'ten önce ve İzlek'ten sonra diye ikiye ayrılabilir.(...)...Üniversiteye hazırlık kursunda edebiyat hoca(mız) olan Nizamettin Uğur, bizlerin deyişiyle Nizam Hoca bizi bir-

birimizden haberdar etmeseydi, belki de yazıp çizme serüveni, bir gençlik hevesi olarak kalacaktı..." (Ayda Erbal, s. 92) "Lise sonda dersanede, Nizamettin Uğur ve Murat İsmet Tuncer'le tanıştım. Yazdıklarımı beğenmemde ve kendimi geliştirmemde bu iki insanın çok önemli yeri oldu. (...) ..İzlek'in doğmasının temelinde sevgi yatıyor... Dört çocuk, bir adam / (ona Nizam Hoca diyoruz) bir araya geliyor. (...) İzlek'in serüveninde, bizleri bir araya getiren ve nasıl oluyorsa her sene de dersanedeki öğrencileri arasından birkaç parlak yazar adayını (Bahar, Tolga...) kapıp getiren Nizamettin Uğur'un yerini unutmamak gerekiyor." (Ülkü Çadırcı, ss. 140-147)

Genç öykücüler, kendi akranlarının, kendi kuşaklarından yazarların etkisinden çok, yaşça kendilerinden büyük kişilerin ya da yazarların etkisine açık. İlginç bir veri olarak çıkıyor karşımıza bu.

Bütün bunlar şunu gösteriyor : genç öykücüler, kendi akranlarının, kendi kuşaklarından yazarların etkisinden çok, yaşça kendilerinden büyük kişilerin ya da yazarların etkisine açık. İlginç bir veri olarak çıkıyor karşımıza bu.

Peki biz, *Genç Şairler ve Yazarlar Kitabı*'ndaki verilerden yola çıkarak, genç öykücülerin "ne dediği"ni saptayabilir miyiz acaba? Buna yanıtı Evren versin : "...Betikteki söyleşilerde yazar ve şairlerin yapıtlarıyla ilgili sorulardan çok genel olarak dünya ve edebiyat görüşlerine dair ipuçları almaya çalışan sorulara yer verdim." (s. 17) Evren'e göre, kitap, öykücülerin, "dünya ve edebiyat görüşlerinden ipuçları" içerdiğine göre, en azından yukarıda anılan öykücülerin "ne dediği", eldeki veriler doğrultusunda, kendine ciddi bir yer açmış bulunuyor.

Öte yandan, gençlere özgü tutumlarla da karşılaşılıyor bu yanıtlarda. Örnekse "dil", "ödül", "dergi", "kitap", "yazar" vb. konularda, birbirinden çok farklı, hatta birbirleriyle hiç örtüşmeyen tutumlar sergiliyor genç öykücüler. Bakıyorsunuz çok ılımlı, çok yumuşaklar bu tutumlarında, ama bakıyorsunuz çok sert, katı, köktenci de olabiliyorlar.

Ben bu yapıttan yola çıkarak, genç öykücülerin, çeşitli "değerlendirmeleri"ni, kendileriyle ilgili "değerlendirmeler" konusundaki yaklaşımlarını, kalın çizgileriyle de olsa, başlıklar halinde aktarayım istiyorum sizlere.

Genç öykücüler, 12 Eylül'ün yol açtığı "yıkım" nedeniyle, bir örselenmişlik duygusu içindeler

"Bana ve arkadaşlarıma yazdıklarımız dolayımında sürekli sorulan soru, 'neden bunca kapalı yazdığımız', kimileri anlaşılmaz olmak için özel çaba harcadığımızı bile düşünüyormuş... Kapalı yazmaya iten ya da sözcüklerin kapalı bir sözdizimiyle ortaya çıkmasını sağlayan başlıca etken güvensizliktir sanırım, tabii bir de inkâr edilemez bir baskı döneminde yetişmemiz ve bundan doğan korkular, üzerine de kendi düşüncelerimizden duduğumuz korku ki – çünkü sadece düşündüğümüzü sandığımız anda suç işliyor olabiliriz – her şeye yanıt niteliği taşıyor sanırım." (Ayda Erbal, s. 95) "Ortaöğrenimime denk gelen 80'lerin özellikle

başlangıç dönemlerini kapsayan edebiyatı hakkını veren bir okur olarak izleyemediğim için... 80'li yılların baskı rejiminden dolayı özgün yapıt, aykırı düşünce endişesi ile verilememiştir." (Hülya Uçar, s. 211) "Merkeze 12 Eylül'ü alarak konuşmak istiyorum ben. Çünkü doksan sonrası yazınımızı etkileyen, dahası bu etkilenmeden gelişen bir yazın söz konusu : ki, son yıllarda yazılan öykülere baktığımızda bunu görmemek elde değil. 15 yıl öncesi depolitizasyonunun etkileri orta yaş kuşağı olsun, genç kuşağı olsun kendi kıskacına alarak kendine göre bir yol çizmesini, doğal akışını bozacak bir biçimde gösterdi diyebiliriz." (Arda Çalık, s. 252)

Bu konuda, bir genç öykücünün görüşünü de kitap dışından aktarayım. Sema Kaygusuz : "Siyasal devinim, bizleri bilgiden uzak tuttu. Bilgi bizden kıskanıldı. Bunu fark edecek kadar büyüdüğümüzde, kendimizi öfke içinde bulduk. Bu da hepimizi daha cesaretli yaptı. Kendi jenerasyonumu gözlemlediğimde; şikâyet eden değil, yaşamın korkunçluklarıyla eğlenerek alt etmeye çalışan bireyleri görüyorum."[3]

Genç öykücüler, kötümser bir bakışa sahipler; yalnızlık duygusu içindeler, bireyciler

"Türkiye'yi bombok görüyorum. Sadece havasıyla, suyuyla ilgileniyorum. (...) Ben bencil ve bireyselim. Bazen elbette ben de üzülüyorum ancak toplumsal hayattan çok kendi hayatımla ilgiliyim." (Şebnem İşigüzel, s. 58) "80 sonrası Edebiyat'ın fazlaca bireye dönüp kitleyi unuttuğunu ve belki de bile bile gözardı ettiğini düşünüyorum." (Ayda Erbal, s. 95) "...Herkes kendine göre bir ada." (Başar Başarır, s. 185)

Bunlara, kitapta yer almayan başka bir öykücünün de görüşlerini ekleyeyim. Nurdan Beşergil : "İyi ki oyuncaklarımı kimseye vermemişim, hâlâ lego oynuyor, bebeklerimin saçını tarıyorum, gözlerden uzaklarda yap-boz çözüyorum."[3]

Genç öykücüler, "dil" konusunda, bütünsel bir düşünceye ulaşmış değiller

"Kimileri dilin kurallarını bilmeden de edebiyatçı olunabileceğini varsaysalar da, açıkçası bu varsayım bir ayıbı örtmek için uydurulmuş gibi geliyor bana..." (Ayda Erbal, s. 94) "Yayınevinde çalışma deneyimi... dil açısından çok faydalı oldu. Orada, sürekli, çevirileri düzeltmekle uğraşıyordum. Bu, Türkçenin cümle yapısını, yazım kurallarını, anlatım çeşitlerini öğrenmek için oldukça iyi bir meslek." (Ülkü Çadırcı, s. 149) "Olay da dil de ürkütür beni. İkisini birbirine kırdırmadan, sırtlarını sıvazlayarak onlardan yararlanmak her yazarın işi olsa gerek." (Murat Yalçın, s. 194) "Yeni, eski kelimeler, dili yanlış kullanma gibi kaygılar daha doğrusu değişik yazım biçimini denemenin ağır eleştirisiyle, yazar dili dilediği gibi kullanamıyor; yeni açılımlar gerekli bir dilde.(...)/Gelenekler aşıldığı zaman kötü ürünlerle de karşılaşsak aralarında kendini aşmış birçok iyi yazarın yeni yapıtlarını belki uzun zamandır beklediğimizi bularak büyük bir keyifle okuyacağız..." (Hülya Uçar, s. 212)

Genç öykücüler, beğendikleri-beğenmedikleri yazarlar, klasikler, okudukları yapıtlar, okuma politikaları konularında farklı yaklaşımlara sahipler

"Öykü yazmaya ilk başladığım zamanlar Feyza Hepçilingirler beni çok etkilerdi ama şimdi düşkırıklığına uğratıyor. Tezer Özlü faktörü çok önemli. Tapındığım bir yazardır kendisi." (Bahar Aslan, s. 35) "Benim sevdiğim yazar hiçbir zaman olmadı. Daha çok teker teker kitaplar ilgimi çekti.(...)...Bugün hâlâ hoş, eğlendirici, oyun gibi yazılan kitaplar ilgimi çekiyor." (Gökhan Tok, s. 79) "Benim yazarlarım ikiye ayrılır... Bir dönüp dönüp okuduklarım, bir de okuduklarım...(...)/(...)...On kitabı birden bitirme krizine girdiğim için, birçok şeyi bir arada okuyorum." (Ayda Erbal, ss. 96-97) "Gerçekten tek sevdiğim yazar olarak Yusuf Atılgan'ı ön plana çıkarmak isterim. Aziz Nesin ve Oğuz Atay dönemlerini uzun süre önce aştığıma memnunum. Enis Batur, Bilge Karasu gibi yazarlar ilgimi çekmiyor. Tezer Özlü'deki kimi ayrıntılar hoşuma gidiyor." (Dost Körpe, s. 110) "...(Yazıyı) gerçek bir uğraş, varoluş nedenim olarak görmeye başladıktan sonra, özellikle Türk öykücüleri okumaya özen gösterdim. İlk başladığım dönemlerde, Füruzan'ı, Pınar Kür'ü, Ferit Edgü'yü, Adalet Ağaoğlu'nu çok sevdim. Sürekli, dile ve dilin nasıl kullanıldığına dikkat ettim. Bu, aslında bir parça da çıkarcı bir okuma türüydü. (...) Bazı rastlantıların dışında, klasikleri hiç okumadım. Nedense, klasik, düz anlatımdan çoğunlukla sıkıldım." (Ülkü Çadırcı, ss. 148-149) "...Hiçbir zaman Sait Faik öykücülüğüne inanmadım." (Başar Başarır, s. 184) "Ben öykücülüğümüzde bir değil birçok çizgi olduğu kanısındayım. (...) Bir öyküye başlarken, yazın sürecinde elime hangi kitabın geçeceği belli olmaz. Yazının ortasında kalemi bırakıp kitaba uzanmanın hazzını her öyküde yaşamak isterim. Daha çok şey isterim... Yazarken okurluğumu unutmamak gibi." (Murat Yalçın, s. 194) "Sevdiğim yazarları bir anlamda geç buldum ama şimdi koşturarak zaman'ı yakalamaya çalıştığımı söyleyebilirim.(...)/(...) Ben Çağdaş Türk Edebiyatını gerçekten zevkle izliyorum. Daha iyisinin de olabileceğine inanıyorum, evrenselleşmeyi kastediyorum." (Hülya Uçar, ss. 210-211) "...Öykücülüğümüzün her zaman ustalardan (da) beslendiğini düşünecek olursak, Türk yazınının çok şey borçlu olduğu, hatta ardından yetişenlere yol göstermiş ışık tutmuş birkaç ustamıza değinmeden geçemeyeceğim..." (Arda Çalık, s. 253)

Genç öykücüler, "yazın dergileri" konusunda, çelişik düşüncelere sahipler

"Edebiyat dergilerini takip etmiyorum.(...) Edebiyat dergilerini sevdiğim yazarlar, şairler kıyısında köşesinde göründükçe alıyorum. Sadece Nar'ı kapağını sevdiğim için aldım. İçini de sevdim." (Şebnem İşigüzel, s. 57) "Beni edebiyata yakınlaştıran dergilerden ilki Yeni Düşün oldu, şu anda Varlık, Nar, Sombahar, İzlek ve birçoğunu izleyerek edebiyat dünyasını anlamaya çalışıyorum." (Hülya Uçar, s. 210) "...Popüler bir söyleme sahip, aynı isimleri görmeye alıştığımız dergilerde yazmak istemiyorum. Underground dergiler tercihim." (Gül Abus Semerci, s. 224)

Genç öykücüler, yazarlık gelecekleriyle ilgili çelişik duygular taşıyorlar

"Genç öykücü olmak ileride yazacağın ya da yazmayı düşlediğin şeylerin ağırlığını getiriyor en başta. Çok büyük bir yük." (Bahar Aslan, s. 35) "...Bu ül-

kede genç bir edebiyatçıyı yıldıracak o kadar çok şey vardır ki bu işin içinde olmayana ya da şurasından burasından bulaşmamış olana garip gelir bunlar...(...) Belki hiçbirimiz çok iyi öykücüler şairler olamayacağız ama en azından bildiğimiz bir şey var o da ömrümüz birbirimize methiye düzmekle geçmeyecek." (Ayda Erbal, ss. 93-94) "...Kafka'nın kitap yazmış olması diğer yazarlar için büyük bir talihsizlik. Demek istediğim, onlarca kitap yazıyorsun, ün kazanıyorsun, belki Nobel alıyorsun, ama bir yandan da asla Kafka kadar iyi olamayacağının farkındasın." (Dost Körpe, s. 110) "(Amerika'ya göre) Türkiye'de isim olmak çok kolay.(...) Genç ve yeni yazar burada daha kolay 'yırtıyor'." (Cem Akaş, s. 230)

Genç öykücüler, "ödüller" konusunda, olumsuz bir tutum içindeler

"Ödüllerle ilgili pek olumlu şeyler düşünmüyorum. Gerçi ben de... ödüllü sayılırım.(...)...Bu noktada mahalledeki komşuların aklına uyup güzellik yarışmasına katılan bir genç kızdan hiç farkım yok...(...) Gençseniz ve öykülerinize de pek çok kişi 'iyi' diyorsa yayınevinden şöyle bir cevap alabilirsiniz mesela : 'Evet öykülerin çok güzel ama önce bir ödül al da gel bakalım.' (...) Ödülün yapıcı değil yıkıcı olduğunu düşünüyorum; bir kişiye kapı açarken onlarcasına (ki o onlarcası, ödülü alandan daha iyi eserler verebilir belki de) kapıları kapıyor (hem de bir daha açılmamacasına). Tabii ödüllere karşı asıl güvensizliğim ödüllü metinleri okuduktan sonraki şaşkınlığımdan kaynaklanıyor." (Ayda Erbal, ss. 93-94) "İlk başta, ödüllerle ilgili olarak beni rahatsız eden, birkaç kişinin size 'sen artık iyi yazıyorsun' dediği için iyi yazdığınızı düşünmeye başlamanız. (...) Ödül töreninde kendimi daha önceden hazırlanmış bir senaryonun bir parçası, ya da bir dama taşı olarak hissettim. Gene de kişisel olarak, ne yazık ki, insanların beni tanımasında ve kendime duyduğum güvenin bir parça daha artmasında ve bir de işe girmemde (bu ödül sayesinde bir yayınevi yöneticisinin dikkatini çektim ve orada redaktör olarak çalışmaya başladım!!) etkili oldu." (Ülkü Çadırcı, s. 148)

Bu arada, bir ödül töreni haberi de aktarayım istiyorum size : "Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülleri bu yılki sahiplerini buldu. ...Varlık Yayınları'nda düzenlenen sade... tören(e)... Leyla Erbil, Tarık Dursun K., Adnan Özyalçıner, Orhan Duru, Sulhi Dölek'ten oluşan öykü jürisi... katılmadı."[4]

Genç öykücüler, kendileriyle ilgili "değerlendirmeler"i kuşkuyla karşılıyorlar

"Çok üzerine gidilen öyküler birer öykü olarak yazıldı. Zaten öyle olduğu için medya bende aradığı cevheri bulamadı.(...)... Ben çok konuşulmak, çok okunmak, çok ilgilenilmek için yazmıyorum.(...) Öykülerimden film yapılmasını reddettim. Bana başrol teklif edilmesini fıkra yapıp eşe dosta anlattım. Eline popüler olmak için pek çok fırsat verilen insan bütün bunları reddederse, Talk Show'lara çıkmazsa o insan nasıl popüler olur ki? Her şey benim dışımda gelişiyor. Ben sadece oturup yazıyor ve birkaç sevdiğim insanla görüşüyorum." (Şebnem İşigüzel, ss. 57-58)

"Benim sekiz ana başlık altında topladığım veriler sağlıklı mıdır, bu başlıklar altında toplayabilmek onları, olanaklı mıdır, tartışılabilir elbette. Bu nedenle, birer yaklaşım denemesi olarak görmek gerek bunları.

Son olarak, Sabri Gürses'in, ilgimi çeken bir değerlendirmesini aktarmak istiyorum : "Bir edebiyat sosyolojisi çalışmasında dört aşama olduğunu düşünüyorum. Birincisi yazara, ikincisi ürüne, üçüncüsü yayınevine, dördüncüsü de okuyucuya ait aşamalar. Ürüne yönelik çalışmayı, eleştirmenler iyi ya da kötü yapıyorlar. Ama diğer aşamalarda bence ciddi bir çalışma eksikliği var. Elimden gelirse bu eksikliği kapatmaya çalışacağım." (s. 78)

Gürses'in bu çalışmasını, bir an önce tamamlamasını diliyorum. Kim bilir, nasıl da ilginç sonuçlar çıkacaktır ortaya.

Bu yazı boyunca, kendi değerlendirmelerimi dışta tutmaya çaba harcadım hep. Çünkü bu yazı, genç öykücülerin, çeşitli konulardaki yaklaşımlarını topluca sunmayı, okurun bunları karşılaştırabilmesini amaçladı yalnızca.

Bunların tartışılması, eleştirisi, değerlendirilmesi ise, ayrı bir yazının konusu.

(1) Süreyya Evren; *Genç Şairler ve Yazarlar Kitabı*, Kabalcı Yayınevi, 1995, s. 283.

(2) Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu; *Gençlik Çağı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986, 3. basım, ss. 3-4.

(3) "Varlık", Temmuz 1995, sayı 1054.

(4) "Cumhuriyet", 17.7.1995.

(*) Genç öykücüler (ve şairler), elbette pek çok yabancı şair ve yazar adı veriyor. Ancak, bu yazı boyunca, yalnızca Türk yazarları dikkate alınmıştır.

Öykülerim, içeriklerini yanlış yorumlamak, değerlendirmek isteyenlere karşı çıkmazlar. Yararlı sonuçlar çıkarmak, ders almak isteyenler olursa onlara da engel olmazlar.

– Giovanni Boccaccio, *Decameron*

BİR ANLATI OLARAK, KISA ÖYKÜ

SEMİH GÜMÜŞ

Kısa öykü, kendisininkinden başka bir yaratım biçimi ve sürecini dışarlayan, yapısal ve biçimsel bakımdan kendine özgü bir yazınsal türdür. Ancak onun anlatabileceği, demek ki bir başka tür içinde aynı biçimde anlatılamayacaktır da.

KISA ÖYKÜ yazarının ilk sorunu sanırım neyi alacağı, belki gözlemlediği bütün bir yaşamdan, belki kendisinin ya da ötekilerin iç dünyalarından neyi seçeceğidir. Bu bağlamda bir öykücü ile sözgelimi bir romancı aynı kaygıları yaşayabilirler mi? Bu iki tür arasında, yapıtın odaklandığı konu, sorun ya da örtüneceği biçimin belirlenmesi birbirinden apayrı düşünme biçimlerini gerektiriyor ve bütün bu seçimler için gene birbirinden apayrı oluşma süreçleri yaşanıyor olmalı. Bir de nelerden, nasıl etkilendikleri var öykü ile romanın. Aynı durumlardan aynı biçimde etkilenmiyor da olmalılar. Bir kadın ile erkek arasında yaşanan çatışma, sözgelimi, bir kısa öykü yazarını bir romancıdan oldukça farklı etkiliyordur. Demek ki bu arada yazar duyarlıkları bakımından da bir ayrımdan söz edilebilir.

Adalet Ağaoğlu'nun "Dar Zamanlar" üçlemesinin Aysel'i ile Engin ya da Ömer arasında gitgide uzayan bir süreç içinde dönüşerek gelişen çatışmaları düşünelim sözgelimi. Bunun karşısına bir de, Murathan Mungan'ın "Boyacıköy'de Kanlı Bir Aşk Cinayeti" adlı öyküsündeki Gelin ile Genç Adam arasında bir anda oluşan tuhaf tutkuyu koyalım. Aysel'in Engin ve Ömer ile yaşadıkları kısa öykünün biçimine ve yordamına sığdırılabilir mi? Öte yandan, "Boyacıköy'de Kanlı Bir Aşk Cinayeti"nin Genç Adam'ının sokakta gördüğü Gelin'e vurgunu, karasevda düşü bir romanın konusu ve sorunu olabilir mi?..

İşte burada bir püf noktası, nirengi noktası, ne denirse onu diyelim, bir önemli nokta var. Bir romanı bir kısa öyküye sığdırmak olanaksızdır olanaksız olmasına ama, bir de tersini düşünelim : Genç Adam ile Gelin'in Boyacıköy'ün bir sokağında kısacık bir an içinde yaşadıkları o kanlı tutku bir romanın biçimine, yordamına, giderek oylumuna sığdırılabilir mi! Kısa öykünün bir edebiyat türü olarak özellikleri, öteki türlerle bire bir paylaşılabilecek bir yazınsal uzam içinde alınabilir mi?..

Bu soruyu yanıtlamaya çalışmak, kısa öykünün nasıl bir tür olduğunu anlamak için de sanırım yerinde bir başlangıç oluşturmaktadır. Verilecek yanıtsa, sorunun içinde yalın biçimiyle vardır belli ki.

*

Kısa öykü, kendisininkinden başka bir yaratım biçimi ve sürecini dışarlayan, yapısal ve biçimsel bakımdan kendine özgü bir yazınsal türdür. Ancak onun anlatabileceği, demek ki bir başka tür içinde aynı biçimde anlatılamayacaktır da.

Elbette kesinlikli yazınsal yapılardan ya da biçimlerden söz etmiyoruz. Üstelik kısa öyküyü (dahası, *öyküyü*) bir tanım içine almak, roman ya da şiir için bunu yapmaktan çok daha güçtür. Esnekliği yüzünden değil. Kaldı ki, esneklikse ölçüt, romanın kısa öyküden çok daha esnek biçimli olduğu da öne sürülebilir. Roman sanatının zaman içinde geçirdiği değişimi kısa öykü geçirmemiştir. Bu, kısa öykünün gelenekselci niteliğinden ötürü müdür? Yoksa, içeriğe ve biçime değgin yaratıcılıklarını denetleyemeyen yazarlara romanın at koşturacak genişlikte bir yapı ve olanak bırakmasından ötürü mü?

Kısa öykü, deneysele karşı bazı sınırlar getirir. İster istemez, yazınsal doğası gereği yapar bunu. Denebilir ki, yazarını bir romancıdan daha çok kendini denetlemeye zorlar. Romanın bazen sabuklamalara bile açık tuttuğu görülebilir kapısını. Buna karşılık, bir kısa öyküde amaçsız metin parçalarına rastlamak olası mıdır?

Sözgelimi, hiç de iyi oluşturulamamış bir kişilik romanın kişi dizgesi içinde

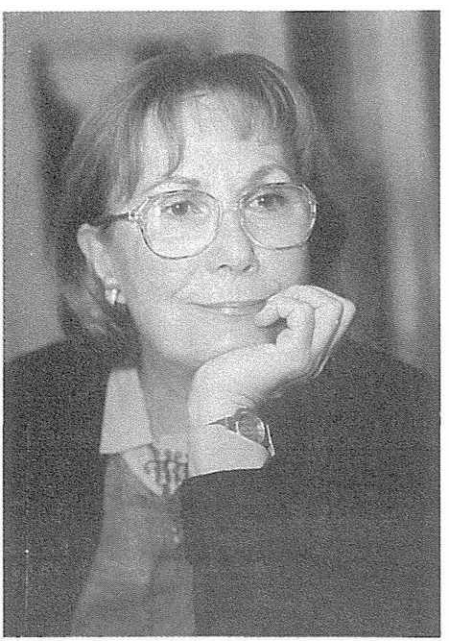

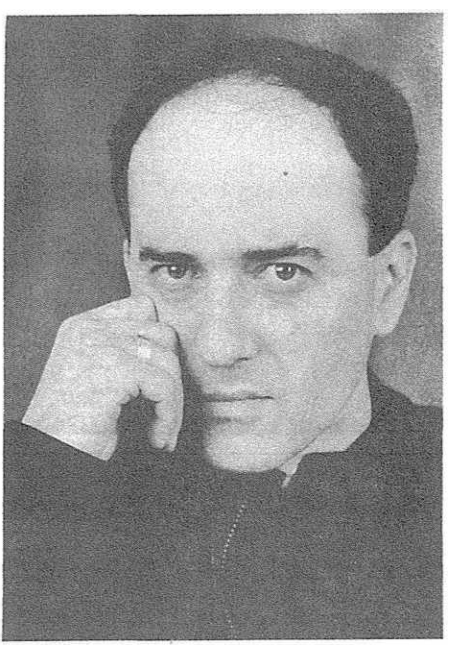

Adalet Ağaoğlu'nun "Dar Zamanlar" üçlemesinin Aysel'i ile Engin ya da Ömer arasında gitgide uzayan bir süreç içinde yaşanan çatışmaları düşünelim. Bir de Murathan Mungan'ın "Boyacıköy'de Kanlı Bir Aşk Cinayeti" öyküsünün Genç Adam'ının sokakta gördüğü Gelin'e kara sevda düşünü... Bu iki örnek, bir kadın ile erkek arasında yaşanan çatışmayı, bir kısa öykü yazarının bir romancıdan ne denli farklı aldığını gösterebilir...

kendini okurdan saklayabilirken, en azından böyle bir olasılık varken, bir kısa öykü kişisindeki aksamalar tam tersine okurun gözüne hemen batacak, anlatı içinde sırıtacaktır. Anlatının zorunlu görmediği bölümler (karşılıklı konuşmalara, kişilere, çeşitli düzeylerdeki alt-birimlere, öyküye, vb. değgin bölümler) romanın büyük oylumu içinde okuru tedirgin etmeyebilir, giderek bazen yazarı bile farkında olmayabilir bunun – oysa kısa öyküde gereksiz bir tek tümce bile açığa düşecek, anlatıyı aksatacaktır. Gerek iç-biçime, gerek dış-biçime değgin her türlü gereksiz öğe kısa öykünün yapısınca çok geçmeden dışarlanacaktır.

Pek çok romancının anlatı kişileriyle arasının olmadığı bilinir. G. G. Marquez, sözgelimi, *Yüzyıllık Yalnızlık* romanının kişilerinden söz ederken bu duruma nasıl düştüğünü şöyle anlatıyor :

"Kişilik ve yaşayışları istediğim gibi olmadığı anlamında, üç tanesi bütünü ile kontrolümden çıktı. Aureliano José, halası Amaranta'ya, şaşkın bakışlarım arasında, korkunç bir aşkla bağlandı : José Arcadio Segundo hiçbir zaman istediğim gibi bir muz işçileri sendika lideri olamadı, ve José Arcadio (papaz çırağı) romanda yersizce, çökmüş bir tür Adonis'e döndü."[1]

Roman, yazarının avcunun içinde değildir demek ki; her an kayabilir, bazen istenmeyen sonuçlara da sürüklenebilir, denetimden çıkabilir. Kısa öyküdeyse, yazarın tasarımı çoğun gerçekleşecek, üstelik bu gene de bir eksiklik duygusuna yol açmayacaktır.

Marquez'in düştüğü durumda bir yanlışlık yok elbette. Roman, yazarının avcunun içinde değildir demek ki; her an kayabilir, bazen istenmeyen sonuçlara da sürüklenebilir, denetimden çıkabilir. Kısa öyküdeyse, yazarın tasarımı çoğun gerçekleşecek, üstelik bu gene de bir eksiklik duygusuna yol açmayacaktır. Denetim ve tutumluluk kısa öykünün yaratım sürecinin başlıca güdücüleridir.

Gerçi kısa öykünün büyük ustalarından olan Flannery O'Connor, "İyi Köy Halkı" adlı öyküsünü yazarken, "Bu öyküyü yazmaya başladığımda öykünün içinde tahta bacağı olan bir doktor olacağını bilmiyordum," der ve, "Bir sabah kendimi haklarında hiçbir şey bilmediğim iki kadını betimlerken buldum ve bunu farketmeden önce kadınlardan birine tahta bacağı olan bir kız evlat eklemiştim bile..."[2] biçiminde sürdürür sürdürmesine ama, kısa öykünün yazarını bu duruma düşürdüğüne romandaki ölçüde rastlandığı öne sürülemez.

Özellikle anlatıyı öncelikle bir dil sorunu olarak alan çağdaş yazarların kısa öyküyü sıkıdenetimli bir yaratım süreci içinde gördükleri saptanabilir. Bilge Karasu, Leylâ Erbil, Onat Kutlar, Ferit Edgü ya da Hulki Aktunç'un öykülerinin tasarlanmış biçimlerine göre yazıldıkları belirtilebilir. Buna karşılık, Sait Faik'in öykülerinin de yazarı için beklenmedik sonuçlar doğurduğu söylenemez. Olay örgüsüne, öykülemeye öncelik veren kısa öykü yazarlarınınsa, kendi denetimleri dışındaki sonuçlara daha açık oldukları belki bu arada belirtilebilir. Bu anlayışı benimseyen öykü yazarları öykülerinde ilginç durumları, şaşırtıcı sonuçları da önemsemektedirler.

*

Ansızın gelen sonlarına karşın, Leylâ Erbil'in öykülerinde yazı'nın içinde biten anlatı okurun zihninde yaşamını sürdürür...

Kısa öykü sonunda insana, yaşama değgin bir an'ın öyküsüdür. Koca bir yaşam içinde sonsuz çokluktaki anlar kısa öykünün sorunudur demek ki. Bir an, bir kişiliğin o an içinde yaşadığı bir çatışma, bazen yalnızca bir durum – olumlu ya da olumsuz –... kısa öyküde yaşananlar kısaca bunlar mıdır?

Bir sonucu imlemesi ya da saptaması beklenmeyen bir tür... Çünkü yaşamın bir an'ı içinde olup bitenler aynı zamanda o an içinde bir son, bir çözüm de çoğu kez üretmezler. Sanki sürecekmiş gibi, bıçakla kesiliverir öykü. Gelgelelim, kısa öykünün bu çağdaş biçimiyle aynı düzeyde bulunan okur da öyküden o sonları, o sonun süreğini, çözümleri, bildirileri beklemez. Kısa öykü okuru da bu alımlama düzeyinde bulunmaktadır aslında. İşte o etkin okur, kısa öykü metninin bıçakla kesiliveren sonundan önceki alımlama etkinliğiyle alması gerekeni süzmüştür bile.

Leylâ Erbil'in, yoksun bir ailenin eviçi yaşantısından bir kesiti alan "Kutsal Aile" öyküsünün sonunda evin bebeği kendini yere atıp koca sesiyle konuşmaya başlar! Bebek gerçekten konuşmaya mı başlamıştır? Öyküdeki ninenin dünyasıyla özdeşlenebilecek sözleri niçin etmiştir! Nasıl bir öykü sonudur bu? Çok kısa bir öykü olan "Hokkabazın Çağrısı" da bir hokkabazın oldukça karmaşık bilincinin akışını verirken sonunu ansızın buluverir. Hokkabazın söylevini sürdürmesi gerekip gerekmediği takılır okurun aklına. Leylâ Erbil, her iki öyküsüyle de sözünü ettiğimiz biçime çok uygun iki örnek vermiştir. İki öyküde de ansızın gelen sonlara karşın, okur alımlama süreci içinde alacaklarını almış olmalıdır. Öykü yazı'nın içinde bitmiş, ama okurun zihninde sürmektedir...

Geleneksel öykü anlayışına oldukça yakın duran Ziya Osman Saba'nın o çok güzel öyküsü "Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi" bile, fotoğrafını çektirmek isteyen öykü kişisine, fotoğrafçının,

– Beyim mazur görün, sizin fotoğrafınızı çekemeyeceğim, dedi.

deyişiyle son bulur. Bu tümce okurda, sanki asıl bu son sözden sonra bir şeyler

olması gerektiğini çağrıştırmaz mı? Kimi okurda belki; ama elbette öyküde olacaklar çoktan olmuş, okur alacağını çoktan almıştır. Sonra kendi alımlama yetisi içinde bir süreci de başlatmıştır o sırada...

*

Kısa öyküde içeylem uygulayım biçimlerinin temelidir, bir bakıma öykünün odak noktasında yer alır. Kendini anlatının belirtilerinde, kişilerinin anlık ve yalın konuşmalarında, karşılıklı konuşmalarında, sıradan davranışlarında gösteren içeylem, bazen anlatının susku noktalarında, yazılmayan yerlerinde, gizilgüç olarak yaşamayı sürdürür. İçeylemin taşıdığı ya da yol açacağı anlamlardan yoksun bir kısa öykü örüntüsünü düşünmek neredeyse olanaksızdır. İçeyleme dayalı öykülerinse, olağanüstü etkilerinden söz edilebilir.

Sözgelimi, Vüs'at O. Bener'in en güzel öykülerinden biri olan "İlki"de, uzun bir aradan sonra eve dönen oğulun, küçük kardeşini izlerken, "Sarı çocuk yanı başındaki topu arada eline alıyor, isteksizce evirip çeviriyordu," biçimindeki gözlemi, çoğul anlamların taşıyıcısı bir içeylemin oluşumunu örnekler. Ferit Edgü'nün "Mirza" adlı öyküsünde Mardinli Mirza Ustanın Muhtar ile oğlu Yakup'un dünyasıyla bütün bütüne çelişen kişiliği de, öykünün oylumuna sığdırılamayacak denli çarpıcı anlamlar üretir.

Elbette bu örneklerdeki içeylemin yaratıcı etkinliğini anlamak için öyküleri bütün olarak değerlendirmek gerekir. Çünkü içeylem anlamını o tümcelerin ötesine taşıyıp ancak öykünün bütünü içinde dışavuracaktır.

Eyleme – ve olaya – dayalı öykülerin tersine, içeyleme dayalı öyküde içedönüklük ve iç dünyaların derinliğini çözümleme amacı belirgin bir ağırlık taşır. İç dünya ya da kişilikler arasındaki çatışmalar kısa öykünün güç kaynağıdır. "İlki" öyküsü, evden ayrılan oğulun düşünce ve duyarlığının ağırlığına dayanır. Oğulun dışavurdukları yanında, iç dünyasında biriktirdikleriyle, kararsız ruh durumuyla da anlamlandırılır öykü. Özellikle oğulun babasıyla ilişkisi oldukça sarsıcıdır.

Eyleme – ve olaya – dayalı öykülerin tersine, içeyleme dayalı öyküde içedönüklük ve iç dünyaların derinliğini çözümleme amacı belirgin bir ağırlık taşır. İç dünya ya da kişilikler arasındaki çatışmalar kısa öykünün güç kaynağıdır... İçeylemin ağırlığı altındaki öykülerin okuru da sürekli içedönük bir okuma sürecine ittiği belirtilebilir mi? Kısa öykü dünyasının bir parçasıdır bu da.

İçeylemin ağırlığı altındaki öykülerin okuru da sürekli içedönük bir okuma sürecine ittiği belirtilebilir mi? Kısa öykü dünyasının bir parçasıdır bu da. Yalnızca öykünün kendisi iç dünyalarda oluşmakla kalmıyor, okuru da iç dünyaları çözümlemeye zorluyor. Okur, öykünün sonunun nasıl geleceğinden çok, o anda kendisine verilenlerin ötesini irdelemeye, ki-

şilerin iç dünyalarının derinliğinde daha nelerin saklı olduğuna, giderek geçmişlerinde nelerin yaşandığına daha çok ilgi duyacaktır.

Yalnızca öykünün dramatiğini ilgilendirmiyor içeylemin etkinliği; bir dramatiğin tamamıyla dışındaki kurgular için de elbette geçerlidir. Sözgelimi yalnızca Füruzan'ın etkileyici öykü dramatiği için değil, Bilge Karasu'nun dışlaştırıcı, soğuk duran anlatı dünyası için de geçerlidir aynı anlamlandırma biçimi.

Tomris Uyar'ın "Anlat Bana" adlı öyküsü kısa öyküde karşılıklı konuşmanın ne denli yoğunlaşmış anlamlar üretebileceğini gösterir.

Aynı ilkeler kısa öyküde de vazgeçilemeyecek karşılıklı konuşmalar için de geçerlidir. Romanın karşılıklı konuşmaya verdiği yerle, kısa öykünün bu anlatı örgenini kullanma biçiminin aynı olmayacağı bellidir. Karşılıklı konuşma kısa öyküde yoğunlaşmış biçimlerde belirir ve yoğunlaşmış anlamları üretir, çoğul anlamların taşıyıcısı durumları, kişilikleri, iç dünyaları yansıtır. Tomris Uyar'ın "Anlat Bana" öyküsünün son bölümündeki şu karşılıklı konuşma, öykünün kişileri arasındaki ilişkiyi böyle bir yoğunlukta anlatır :

– Saat kaç?
– Kaçta kalkman gerekiyordu?
– Hiiç.
– Sen hiç konuşmadın asıl. Anlatsana...
– Seni seviyorum mu diyeyim istiyorsun?
– Hayır. O anlamda, kullanılan anlamda sevmediğini biliyorum. Belki de yalnız o anlamda seviyorsundur, bilmem.
– Yine de duymak istiyorsun ama. Bir erkeğin bir kadına söyleyeceği şeyleri. O senin kadın yanın.

Buradaki kadın ve erkeğin birbirlerine karşı duygularını okur dolayımlı konuşma tümcelerinden çıkaracaktır. Erkeğin kadını tutkulu bir aşkla sevmediğini söylemiyor öykü. Ya da erkeğin birlikte olduğu kadına karşı bakış açısını, uzaklığını, aralarındaki ilişkinin soğukluğunu. Bütün bunlar doğrudan söylenmiyor –

ne anlatıcı, ne de roman kişilerince –, ama az çok dikkatli bir okurun bu karşılıklı konuşmadan bütün bunları çıkarması da güç değildir. Ayrıca şu da denebilir ki, okur öyküde olup bitenlerin kendisine bütün yanlarıyla açıklanmasını beklemez. Kişilerin kişiliklerini, iç dünyalarını konuşmalar ya da karşılıklı konuşmalar yoluyla belirtmek, kısa öykünün önemli bir yaratım biçimidir.

*

Kısa öyküde dış çevre, öykünün yaşandığı mekân, bu mekânı tamamlayan nesnelerin yüklendikleri anlamlar da ilginç bir yorumlama alanıdır. Çoğun ayrıntılardan asıl anlama, sorunsala gönderir bu yorumlama alanları. Daha da çok kişilere...

Füruzan'ın en güzel öykülerinden olan "Nehir"in sonunda, küçük kıza (öykünün asıl kişisine) göre şöyle bir dış dünya çizilir :

Yağışlardan o yıl nehir iyice kabarmıştı. Şişmiş hayvan ölüleri suyun dönüşlerindeki köşelere takılıyordu. Bunlar büyük baş hayvanlardı. Taa ötelerde, dağ kitlelerinin orda soğukları kuzeye götüren bulutlar geçiyordu.

"İlki" öyküsünde Vüs'at O. Bener'in kullandığı dış çevre betimi de öykü için zorunlu bir atmosferi oluşturur. Oğulun eve dönüşü sırasında kasabanın bir kış gecesi görünümü; ayrıca evin tokmağı, kara binektaşı, islenen lamba, siperlikli şapka, küçük kardeşe armağan edilen büyücek lastik top, babanın kurulduğu sedir ve öbür eşyaların her biri, eviçini ve insanlarını neredeyse eksiksiz ve kusursuz biçimde tamamlayan belirtilerdir.

Çok yalın, dolaysız bir dille yapılmış bir yöre betimi değil midir bu? Öykünün bütününden, küçük kızın yaşantısından soyutlanarak yalnızca dilin yalın ve indirgenmiş biçimi içinde alındığında, verilmesi amaçlanan anlama ulaşmak olanaksızlaşır. Ama bu yöre betimi küçük kızın gözünden yapılmaktadır. Bu betimlemeyi sıradan bir görünümden, *küçük kıza göre* yapılacak bir çözümleme çıkaracaktır. Küçük kızın orada yıllar geçirdiğini, gözlemlerinin olgunlaştığını, oraya artık ne kadar ait olduğunu anlatmaktadır bu dış çevre betimi. Ötelerdeki bulutların soğukları kuzeye götürdüğünü, düşünce olgunluğuna ulaşmamış bir küçük kızın betimlemesi düşünülebilir mi?..

Gene "İlki" öyküsünde Vüs'at O. Bener'in kullandığı dış çevre betimi de öykü için zorunlu bir atmosferi oluşturur. Oğulun eve dönüşü sırasında kasabanın bir kış gecesi görünümü; ayrıca evin tokmağı, kara binektaşı, islenen lamba, siperlikli şapka, küçük kardeşe armağan edilen büyücek lastik top, babanın kurulduğu sedir ve öbür eşyaların her biri, eviçini ve insanlarını neredeyse eksiksiz ve kusursuz biçimde tamamlayan belirtilerdir.

Michel Butor, romandan söz açtığı bir denemesinde, "Nesneler, 'işlev'lerinin dolaysız gerçekliği nedeniyle ve 'sanat'tan söz edilir edilmez, ilk işlevlerini aşarak, kendilerini belirtenden başka bir işlev de üstlenirler," diyor.[3] "İlki"de de evin tokmağı, islenen lamba, sedir ve öbür nesneler ilk somut işlevlerinin ötesinde bir dünyayı aydınlatmıyorlar mı? Sözgelimi babanın kurulduğu sedir, bir sedir olmanın ötesinde, öyküde yaşanan evi ve bu eve ait insanları, o insanların yaşam biçimlerini belirtmiyor mu? Sonunda bu nesnelerle yaşanan ev de artık kendisi için öyküde yaşayan bir dış dünyaya, yazınsal bir özneye dönüşür. Dış çevreyi betimlemek ya da nesneleri imlemekle aslında öykü kişileri betimlenip belirtilirler. Bütün gereksiz çevre betimlemeleri ve nesnelerse, öykünün asıl anlamından uzaklaştırmaktan başka bir işlev taşımayacak, dolayısıyla kısa öyküyü onarılması güç kusurlarla şişirecektir...

Demek ki çevre ya da nesneler, öyküde süsleme öğeleri değil, anlatının olmazsa olmaz örgenleri olarak görülmelidir. En çoğu, öykünün irdelediği sorunlar ve kişiler için bir art-alan yaratabilirler. Tamamlayıcı bir işlev taşırlar. Ayrıntılarla veriliyorlarsa eğer, daha etkileyici olacakları da kuşkusuzdur.

Çehov, yazı sorunları üstüne kardeşi Alexander'a şöyle öğüt veriyordu : "Sözgelimi, su seti üzerindeki kırık bir şişenin boynundan küçük pırıltılı bir yıldız noktası çakıp söndü ve bir köpeğin ya da bir kurdun yuvarlak, kara gölgesi belirip koşmaya başladı, diye yazarsan, mehtaplı bir gecenin tüm etkisini iletmiş olursun."[4]

"İlki" öyküsünde, "Atların nalları buzları kırıyordu"; "Odalar soluk kokuyordur : Ağır, kekre"; "Çinko oluklar, çatıları kristal parıltılarla çevreliyordu"; "Ortalıkta bir köpek bile yoktu"; "Lamba eğrilmişti. Camı isleniyordu" gibi tümcelerle Vüs'at O. Bener'in olağanüstü bir öykü atmosferi oluşturduğu, tam da da Çehov'un bu sözlerine bağlı olarak saptanabilir.

*

Kısa öyküyü okurun dünyasına bu denli yakın tutan elbette yalnızca biçimsel yetkinliği değildir. Biçimsel yetkinlik, şu demek ki dilin dolaysız ve dolayımlı biçimlerinin okurun düşünce çevrenini gitgide genişletmesi, yeniden yaratım sürecini okurla bire bir paylaşma açıklığı, kusursuzluk amacı içinde hantallığı tamamıyla dışarlaması, ayrıntılara dayalı oluşu yüzünden çarpıcı anlamların etkileri altında okunabilmesi gibi özellikleri kısa öyküyü edebiyatın çok ayrıksı bir köşesine koymuştur. Kısa öykü bu nedenlerle de edebiyat türleri arasında şiirin ardı sıra ve romanın kuşkusuz önünde bir yaratım ürünü, alanıdır.

Şu var ki, kısa öykü bir de yaşama yakınlığı, yaşamın düpedüz içinden doğuşu özelliğiyle de çekicidir. Değil mi ki bütün bir yaşamın sayısız ayrıntısının her biri bir kısa öykü konusudur, kısa öyküyle anlatılamayacak hiçbir an, durum, kişi, yaşantı parçası da yoktur – ya da bir an, her türlü durum, kişi, yaşantı parçası kısa öykünün konusu olabilir.

Kısa öyküyü bu denli etkin ve etkileyici yapan etmenlerin öbürü, demek ki onun dile getirdiği gerçekliğin insana dönük yüzüdür. İnsanın acıları, sevinçleri, hüznü, yitik yılları, umutları, gerçekleşmeyen düşleri, çevresi ve bir parçası oldu-

ğu toplumla uyumsuzluğu, kıskançlığı, öfkesi, duygusal ve cinsel aşkları, tutkuları, çocukluğu, gençliği, açlığı... İnsanın gerçekliği bütün bunlardan başka nedir ki?

Bu gerçekliğin insana yakınlığıysa, dil ile kurduğu yaratıcı ilişkinin ürünüdür. Bu iki etmenin (insana yakınlık ile yaratıcı dilin) bireşimini yetkinlikle kurabilen kısa öykü yazarının, ancak onun kendi yazarlık tutumuyla ve yaratıcılığıyla barışık olabileceği de kestirilebilir. Yalnızca yenilikçi arayışlar, deneyselin kıyısında çekilen sancılar ve buluşlar, dilin sözdizimi içinde devinen oyunlar, uygulayım biçimlerinin çoğaltılması hiç kuşku yok ki kısa öykü dünyasının yarısıdır, ama tamamı değildir hiçbir zaman. Bunların kısa öykü dünyasını bütün bütüne kuşatabileceği yanılsaması sonunda bir yol aldırır elbette. Ama karşı kıyıya geçebilmek için insandan ve onun dünyasından kaynaklanan yazınsal bir gerçeklikle kısa öykünün dünyasının öbür yarısını tamamlamak gerekir. Kısa öykü ancak bu bütüncül yaratımla kısa öykü olabilir. Öykü edebiyatımızda iz bırakmış hangi öykü yazarını alırsak alalım, onların bu iki düzlemde birden varolmaları bize bu gerçeği sürekli tanıtlayacaktır.

Yalnızca yenilikçi arayışlar, deneyselin kıyısında çekilen sancılar ve buluşlar, dilin sözdizimi içinde devinen oyunlar, uygulayım biçimlerinin çoğaltılması hiç kuşku yok ki kısa öykü dünyasının yarısıdır, ama tamamı değildir hiçbir zaman... Karşı kıyıya geçebilmek için insandan ve onun dünyasından kaynaklanan yazınsal bir gerçeklikle kısa öykünün dünyasının öbür yarısını tamamlamak gerekir.

Kısa öykünün bir yaşantının, yaşanılan bir an içinde bitiveren bireysel bir sorunun, bilincin çatışmalar içinde akıp gidişinin, toplumsal, siyasal ya da bireysel bir durumun, ilişkilerin, duyguların, düşüncelerin, akla gelebilecek bütün insanal durumlara dönük yaratım süreçlerinin sonunda doğduğu belirtilebilir mi? *O* yaşantının yazınsal dönüşümü, yoğunlaştırılması, bazen indirgenmesi, soyutlanması etkinlikleriyle oluşan bir yazınsal süreç – arınma süreci –, bizi kısa öykü evreninin içine çekecektir. Gerçekil yaşantılar, verilmiş biçimleriyle yazınsal yaratım karşısındaki kör noktalarsa, kısa öykünün yaratıcı dünyası, kör noktalara düşürülmüş bir ışıktır.

Estetiği bağlamında yapılan bu soyutlama zinciri kısa öykünün dünyasını aydınlatırken, bizi kısa öykünün kendisinden uzaklaştırmaya da başlamış gibidir. Onun gerçek dünyasına dönmeye çalışıp bu soyutlama zincirini sınamaya kalkıştığımızda karşımıza neler çıkabilir? Memduh Şevket Esendal'ın "Gençlik" öyküsü böyle bir sınama için yeterli olabilir. Kanepenin üstünde uyuyakalmış kocasını uyandırmamak için ne yapacağını şaşıran kadın, okura oldukça sıradan bir yaşantının, hem de büyük bir dinginlikle ne denli çarpıcı, etkileyici biçimde yansıtılabileceğini gösterir. Kadının, kocasının kanepenin kenarına dayanan başı acıyacak diye evde dört dönüp uygun bir yastık arayışı, kanepenin önüne diz çöküp kocasını uyandırmadan yastığı başının altına nasıl koyacağını düşünüşü,

ateşine bakmak için elini alnına koymak isteyişi, içinden taşan sevgiyle gözyaşlarının gözlerini bulandırışı... Bunlar insanların gündelik yaşantıları içinde rastlanabilir duygulardır. İşte kısacık bir an içinde, hiçbir özelliği olmayan genç bir kadının hiçbir özelliği olmayan duyguları ve davranışları, doğal varoluş biçimleriyle yaşamımızın kör noktaları... Gelin görün ki, genç kadının davranışlarıyla okurda unutulmaz etkiler yaratan bir öyküdür "Gençlik". Öyküde yazılmamış ne çok şey düşündürür insana, okuma kültürünü nasıl aydınlatır...

*

Kısa öykünün günümüz dünyasının günlük yaşama biçimine, sabırsızlık üreten etkenlerine tam denk düştüğü için çok okunur ve işlevli olduğundan söz edilir. Gerek yaratma, gerek alımlama süreçleri bir de bu özelliğine göre yeniden kurulmalıdır da denir bu arada. Üstelik popüler ilgilere koşullanmış dünyamızda ne yazarın kocaman romanlar yazmaya, ne de okurun onları okumaya zamanı bulunmaktadır.

Kısacası, bir geçerliliğin açıklamasıdır bunlar. Burada da verilmiş ve geçerli olanla yazınsal olanın ne ölçüde örtüştüğü aranabilir. Geçerliliğin büyük ölçüde işlevsel (yazındışı) yazıyla iç içe geçtiği tartışılabilir sonra. Yatay bir düzlemin konusudur işlevsel yazı. – Kısa öykü *iki boyutlu* bir düzlemde nasıl alınabilir? – Günümüze uygun geçerlilikler aranışı kuşkularla doludur. Gitgide yazınsal, çok boyutlu uzamlardan ayrılınmakta, derinlik katsayısı düşürülmekte, yatay esneklikler içinde kısa öykünün yazınsal niteliği de yitirilmektedir. Çağdaş iletişim söylenleri ve görsel iletişimin tamamıyla yazındışı etkinliği kısa öyküyü ne kadar ilgilendirebilir ki? Üstelik bu eğilim yazıya ideolojik bir yönsemi de kaçınılmaz biçimde kazandırırken... Toplumsal dilin bildirişim ağı içinde, yalnızca bir yapım ürünü olarak, öncelikle yararcı, dolayısıyla alıcısını edilginleştiren bir ilişki kurar. İşlevini yerine getirmekle yükümlüdür; ötesine yol açmaz, açamaz da. Neresinden bakılırsa bakılsın, kısa öykünün bağdaştırılamayacağı bir dünyadan söz açılmaktadır.

Çoğullaştırıcı bir yazınsal etkinlik kuran kısa öykü, yansıtıcı olmakla kalmayıp yaratıcı da olduğu için, günümüzün geçerli söylenleriyle arasına niteliksel ayrımlar koyar. Gerçekliğin yaratıcı biçimde bulunmuş imgesiyle okurun bilincine, zihinsel süreçlerine karışır. Bilincin ve zihinsel süreçlerin bir yeniden anlama ve anlamlandırma, yeniden üretim dolayında alınabilecek yazınsal sorunlar getirdiği de bellidir. Öykünün adım adım anlaşılmasından çok, derin yapısıyla, yorumlama alanlarıyla ilgili okumalar gerektirir bu süreç.

Kısa öykü, tamamıyla kendi yasalılığı içinde, okurun ve okuma kültürünün niteliğini derinleştirir, derinliğini yükseltir.

[1] *Gabriel Garcia Marquez'le Konuşmalar*, Plinio Apuleyo Mendoza, Çeviri : Şen Süer-Hilmi Bitim, Metis Yayınları, 1983, s. 89

[2] Bkz. Raymond Carver, *Ateşler*, Çeviren : Zafer Aracagök, Adam Yayınları, Kasım 1990, s. 19

[3] Michel Butor, *Roman Üstüne Denemeler*, Mehmet Rifat-Sema Rifat çevirisi, Düzlem Yayınları, Şubat 1991, s. 76

[4] Akt. Harold Blodgett, "Kısa Öykü Tekniği", İngilizceden çeviren : Kemal Atakay, "Adam Öykü", S : 2, s. 77

ORHAN TEZ

Küçük Bir Toz Parçası

YELİN oynaştığı küçük bir toz parçası gözüne kaçtı. Eliyle gözünü ovuşturdu. Küçük toz parçasının gözkapağının altında ince bir acıyla dolaştığını duyumsuyor, gözü sulanıyor, görme yetisi hızla azalıyordu. Sağlam gözünü kullanarak çeşmeye gitti, yüzünü yıkadı. Gözüne bol bol su serpti. Toz parçası, yer değiştirmenin dışında çıkacak gibi değildi.

"Allah kahretsin!" dedi.

Sandalyeye oturup başını kaldırdı. Gözlerini kapadı. İşte oradaydı! Gözkapağını eliyle kaldırdı. Rahatlamıştı. Bırakınca yeniden duyumsadı onu. Aynanın karşısına geçti. Gözkapağını yeniden kaldırdı. Onu görmüştü. Küçük siyah toz parçası! Diğer eliyle onu almaya çalıştı. Koskoca parmak! Gözüne parmağını soksa gözünü çıkarabilirdi belki, ama o toz parçasını...

Birisine gereksinim duydu.

Artık canına tak etmişti. Gözü hızla sulanıyor, dökülen gözyaşlarına engel olamıyordu. Elinin tersiyle, sulanan diğer gözünü sildi. Kardeşine seslendi :

"Orçun, gelsene buraya."

"Ne var?"

"Gözüme toz kaçtı."

"Ne tozu?"

"Elinin körü. Toz işte!"

Kardeşi geldi. Yüzüne baktı.

"Çek elini," dedi. "Hangi gözünde?"

"İşte şunda."

"Dur bakayım."

"Gözkapağımın altında," dedi.

Eliyle gözkapağını kaldırdı. Kardeşi eğilip baktı.

"Görüyor musun?"

"Gördüm," dedi kardeşi, "Pamukla almaya çalışayım, dur bekle!"

Gitti, bir parça pamuk alıp geldi.

"Ulan!" dedi, "65 kiloluk adamsın, şu toz parçası karşısındaki acizliğine bak!"

"Başlatma şimdi!"

"Çıkarmam bak!"

"Bırak çene çalmayı da, çıkar şu lanet şeyi gözümden!"

"Kaldır gözkapağını."
"Dikkat et!"
"Kımıldama sen. Çek şimdi elini!"
Kardeşi, pamukla toz parçasını çıkarmaya çalışıyordu.
"Çıktı mı?"
"Dur biraz."
"Hadi be!"
"Bekle, uğraşıyorum işte!"
Sonunda, pamuğun ıslanan yanına yapışan toz parçası gözünden çıkmıştı.
"Oh be!" dedi, "Sağ ol."
Elini yüzünü yıkadı, gitti yeniden balkona oturdu. Yelin oynaştığı küçük bir toz parçası bu kez öbür gözüne kaçtı. Hemen kardeşini çağırdı. Kardeşi söylene söylene geldi.
"Bütün gün, senin gözüne kaçan tozlarla mı uğraşacağım?" dedi.

Kimi öykülerin çok uzun olduğunu söyleyenler de çıkacaktır. Bu gibilere bir kez daha söylüyorum, yapacak başka işleri varsa, kısa öykülerimi bile okumaları çılgınlık olur. Yazmaya başladığımdan, çabamın sonuna ulaştığım bugüne ulaşıncaya dek uzun bir süre geçti. Ama yine de, bu çabayı başkaları için değil aylaklar için harcadığımı aklımdan çıkarmış değilim.

– Giovanni Boccaccio, *Decameron*

FARUK ULAY

Mevsim Salatası

DOKUZ yaşındaki oğlum, "Hamağımı yine sen mi çözdün baba?" diye bağırarak dalıyor odaya. Beni uyandırdığını anladığında duralıyor, geriye iki adım atıp çamur içindeki ayakkabılarını şöyle bir siliyor, her yanından damlayan suların ortalığı batırmasına aldırmadan, bakışlarını benden kaçırarak mutfağa koşuyor, annesinin eteklerine sarılıyor. Karım haşlanmış patatesleri soymayı bırakıyor, ellerini sabunlarken oğlunun başını dirseğiyle beline bastırarak avutuyor onu. Bir yandan da sol ayağının başparmağıyla baldırındaki sivrisinek ısırıklarını kaşıyor. Yıkanma, avutma ve kaşınma tek bir eylemin parçalarıymışçasına aynı anda tamamlanıyor. Atılmasını beklediğim suçlayıcı bakışlarla karşılaşmıyorum bu kez. Karım ellerini bulaşık bezine kuruluyor, espadrillerini ayağına geçirip oğlumla birlikte bahçeye çıkıyor. "Islanacaksınız," diye bağırıyorum arkalarından. Bilyeler üstünde kayan cam kapı sözümü bitirmeden yerine oturuyor. Zeytinyağı tenekelerine dikilip verandanın sınırını belirleyen tahta parmaklığın dibine sıralanmış iri yapraklı bitkilerin topraklarını yokluyor karım. Kalın yağmur bulutlarının parlak renkleri soldurduğu bahçede kırmızı bir nokta takılıyor gözüme. Oturduğum yerden demin kaşınan sivilcenin ucuna toplanmış bir damla kanı seçebiliyorum. Denizi gizleyen kum tepesinin ardında yitene değin pembe topuklarına bakıyorum, çamurlanmış parmaklarını yağmur suyunda temizlemesini, iri damlaların kemikli omuzlarında oynaşmasını, ıslanan giysinin tenini sarmasını, bacaklarına dolaşmasını izliyorum. Uyku mahmurluğunu atmak üzereyim. Bugün satranca oturacağım. Önce taşları oymam gerekiyor. Oğlumun yaramazlıklarının sonunda bir işe yarayacağını düşünerek gülümsüyorum. Sen üşenmeden sabahın köründe kalk, şarap şişelerinin durduğu tahta kasayı sırtlayıp kıyıya in, kayalıkların ardındaki mağaralardan birine dal, boyunun yettiği ne kadar sarkıt varsa kırıp pansiyona taşı, azarlanacağını bile bile kutuyu yatağımın ortasına boca et, bu haltı hangi akla hizmeten karıştırdığını sorduğumda ne kadar güçlü olduğunu görebilmem için karıştırdığını söyleyip bahçeye fırla ve saatlerce yağmurun altında durup bana sırıt.

Masaya yayılı gazete kâğıtlarının üstüne dizdiğim oyma takımının parçalarına, kıçlarından oturtarak dikitleştirdiğim sarkıtlara bakıp duruyorum. Gözlerimden hâlâ uyku akıyor. Bugün pansiyondaki üçüncü haftamızın ilk günü olmalı. Kasabaya vardığımızda bizi karşılayan yağmur hâlâ dinmedi. Bu bölgede bahar yağmurları uzun sürermiş. Kendi kabahatiymişçesine söylemişti bu gerçeği

pansiyonun sahibi. "Keşke gelişinizi geciktirseydiniz. Keşke yağışlı mevsimin geçmesini bekleseydiniz. Keşke..." Havaalanından pansiyona yürümek zorunda kalmış, yolun yarısını bulmadan iliklerimize dek ıslanmıştık. Oğlumla karım hayatlarından memnun görünüyorsa da benim sinirlerim tepemdeydi.

Yarım metrekarelik ovasına uçak indirmeyi becermiş ama taksi denen taşıma araçlarının varlığından habersiz bir kasaba seçmiştim tatilimizi geçirmek için. Astım krizine yakalanmak üzereydim. Yol boyunca kullandığım ağız spreyim bitmişti, yedek spreyler bavuldaydı, bavullar ellerimde, anahtarları cebimdeydi. Yedek anahtarlar karımın çantasındaydı. Karım durumuma aldırmıyordu. Oğlumun elinden tutmuş, odamızın önündeki verandanın parmaklığına sürtünerek sırtını kaşıyan, o güne değin görmediğim bir hayvanın yanına doğru çekiştiriyordu. Tanımadığı kimselerden şeker filan almaması gerektiğini nasılsa öğrenebilmiş oğlum adını aklına getiremediği canlıların yanına yaklaşmaya çekiniyordu haklı olarak. Ne ki elini annesinden kurtaramıyor, başını bana çevirmiş, annesine dur dememi bekliyordu. Değil konuşmak, nefes bile alamıyordum. Bahçe kapısında bizi karşılayan pansiyoncu durumumda bir tuhaflık olduğunu seziyor, keşkeli sözleri bırakıp bavulları elimden almaya uzanıyor, oğlumla karımın gidilmemesi gereken bir yöne gittiğini ayrımsıyor, bavulları almışken elime tutuşturup onlara doğru seğirtiyordu. Tam bavullardan kurtulmuşken saplarını yeniden avuçlarımın içinde bulunca başım dönüyordu, kollarım karıncalanıyordu, dizlerim çözülüyordu, olduğum yere yıkılıyordum. İki yanıma devrilen bavulların sesi hayvanı irkiltiyordu. Sırtını kaşımayı bırakıp bahçenin ortasına doğru yürüyor, tüylü gövdesini kabuklu kuyruğuyla art ayakları üstüne oturtup bir bana, bir de üstüne gelen karımla oğluma bakıyordu. Hayvanın iyi şeyler düşünmediğini sezen karım oğlumu kucağına alıyor, hayvandan boşalan parmaklığın üstünden atlıyor, verandayı iki adımda aştığı gibi odaya giriyor, kapıyı sürüp kilidi yerine oturtuyor ve oğlumla birlikte gülmekten yerlere yatarak beni izliyordu. Pansiyoncu, "Hoşt," diyordu hayvana. "Hadi yavrum, hoşt. Hadisene, hoşt." Hayvanın aklının karıştığı belliydi. Dört ayak üstüne düşüp eşelenmeye koyuluyordu. Gözlerini pansiyoncuyla aramda dolaştırırken yapacaklarını sıraya koymaya çalışıyor, sırayı karıştırdıkça eşelenmekte alıyordu soluğu. Hoştlamıyordu. Görüntüsüne bakılırsa bu hayvanın hoşttan anlamayacağı belliydi. Gözlerim kararmadan önce son gördüğüm, parmaklıklara dayanmış pansiyoncunun cebinden tütün kesesini çıkarıp sigara sarmaya başlaması, son düşündüğümse eşelenmekten kendini alamayan bir hayvanın astımlı bir insana doğru böylesine hızlı nasıl koşabildiğiydi.

Uyandığımı haber verecek bir şeyler söylemem gerekiyordu. Kimse bana bakmadığından gözlerimin açılmış olduğunun ayırdında değildi. Ama konuşmak gelmiyordu içimden. Pencereden bakıyordum. Biri ötekisini tam ortasından diklemesine kesen iki gökkuşağına takılmıştı gözüm. Kesiştikleri noktada renkler beyaza dönüşmüştü. Bulutsuz, masmavi bir gök, sürekli yön değiştiren rüzgârla cama çarpan, verandanın tahtalarını döven, palmiyelerin yaprakları arasında kaybolan iri damlalar, iskemlelerin arkalıklarına asılmış ıslak giysiler, oğlumla karımın birbirlerine sarılmış çıplak gövdeleri, pervaneli bir uçağın inişe geçmeye hazırlandığını belirten sesi, sol bacağımdaki sızı... Evet, sol bacağımdaki sızıyı

duymak bile güzeldi kasabaya geldiğimizin ertesi sabahında. Başucumdaki komodinde duran iki şişeden kısa boyunlusuna ters çevrilmiş bardağı oğlumla karımı rahatsız etmemeye özen göstererek almış, ikinci şişedeki kırmızı şarapla doldurup bir yudumda içmiştim. Kulakmemelerim kamaşmıştı. Tertemiz terlemiştim. Midemdeki gurultu durmuş, nefes almam düzelmişti. Astım krizine yakalanmasaydım, buraya tatile değil mevsim şarabından içmeye geldiğimizi anımsatacaktım pansiyoncuya. Denizle işimiz olmadığını, yağmura katlanmayı göze aldığımızı, mutfaklı, şömineli odayı; mangallı verandayı boşuna istemediğimizi, mutfakta bir de buzdolabı olmasını boşuna şart koşmadığımızı söyleyecektim. "Hepsine evet demediniz mi, havanın yağışlı olacağını kerelerce belirtmediniz mi telefonda ve ben, 'Bize ne havadan yahu,' demedim mi size. 'Belki size göre hava hoş ama karınızla çocuğunuzu düşünün biraz da,' diye öğüt vermediniz mi bana?" diyecektim. Karımın benim, çocuğumun da karımın olduğunu, burnunu kendine ait olmayan işlere sokmamasını söyleyip telefonu suratına kapattığımı anımsatacaktım. Hâlâ da anımsatabilirim bu konuşmayı ona. Ama şu iki gökkuşağı, kesiştikleri noktadaki beyazlık, gözler çapaklardan arınmadan içilen bir bardak taze şarap, yatağına bağdaş kurmuş karımın bacakları, sırtı, belindeki gamzeleri... İşte böyle günlerde içi içine sığmıyor insanın. Karısıyla oğlunu düşünmekse içinden hiç mi hiç gelmiyor.

Uyandığımın ilk haftası. Komodinin üstü boş şişelerle dolu. Sol bacağımın iki kereste arasına sıkıştırılıp kirli bir çarşafla sarıldığını gördüğümden beri acımı azaltsın diye içiyorum şarabı. Oğlum olacak piç durmaksızın, "Baba yahu, hayvan bacağını amma da yedi ha," diyor. Bir ara yatağımla kendisi arasındaki uzaklığı iyi hesaplayamadığından suratına avucumun tersiyle iki tokat oturtma fırsatı buldumsa da tınmadı; haddini bilmesi olanaksız. Böylesine şımarık bir çocuğa oğlum demeye utanıyorum. Ne demişti amcam, "Evlendik de ne oldu, çoluk çocuğun verdiği utancı elden günden saklamayı öğrendik. Aile babası olmanın gereklerinden biri utançları sineye çekmeyi becerebilmek." Saklamakla sineye çekmek arasındaki ayrımı da amcama ben öğretmiştim; "Ama amca, utandığını belirt ki karınla çocuğun da utansınlar seni utandırdıkları için. Sonra da belirttiğini sineye çek ki seni utandıracak bir halt ettiklerinde utancını yeniden belirtebilecek kadar güç kalsın içinde." Boyumdan büyük işlere karışmamamı söylemişti amcam. Amcamın boyu benden kısaydı. Bunu söylemek sonra aklıma gelmişti. Yıllar sonra... Amcam askere gittikten hemen sonra...

Amcamın dört kardeşinden yalnız babamı tanıyabildim. Babamın iki çocuğundan da kendimi biliyorum yalnızca. Babamı utandıracak bir şey yaptığımı sanmıyorum. Ne azar işittim, ne de tokat yedim ondan. Birden babamı özlüyorum. Ona bir mektup yazmak, ilk kez gördüğüm bir hayvanın bacağını nasıl yediğini anlatmak istiyorsam da onu utandırmaktan korkuyorum. Ne zaman babamı özlesem kız kardeşim geliyor aklıma. Ben doğmadan bir ay önce ölen, babama göre şehit düşen, amcalarımdan üçüyle birlikte Kore'de savaşanların anısına dikilen anıtın açılışına giderken askeri bir kamyonun altında kalan otomobilin içinden ancak parça parça çıkarılabilen kız kardeşim... "Şehitler neden düşerler?" diye sormuştum babama yıllar sonra bir kardeşim olduğunu açıklayıp nasıl öldüğünü anlatmayı bitirdiğinde. Gülümsemiş, saçlarımı okşamış, "Ben Fan

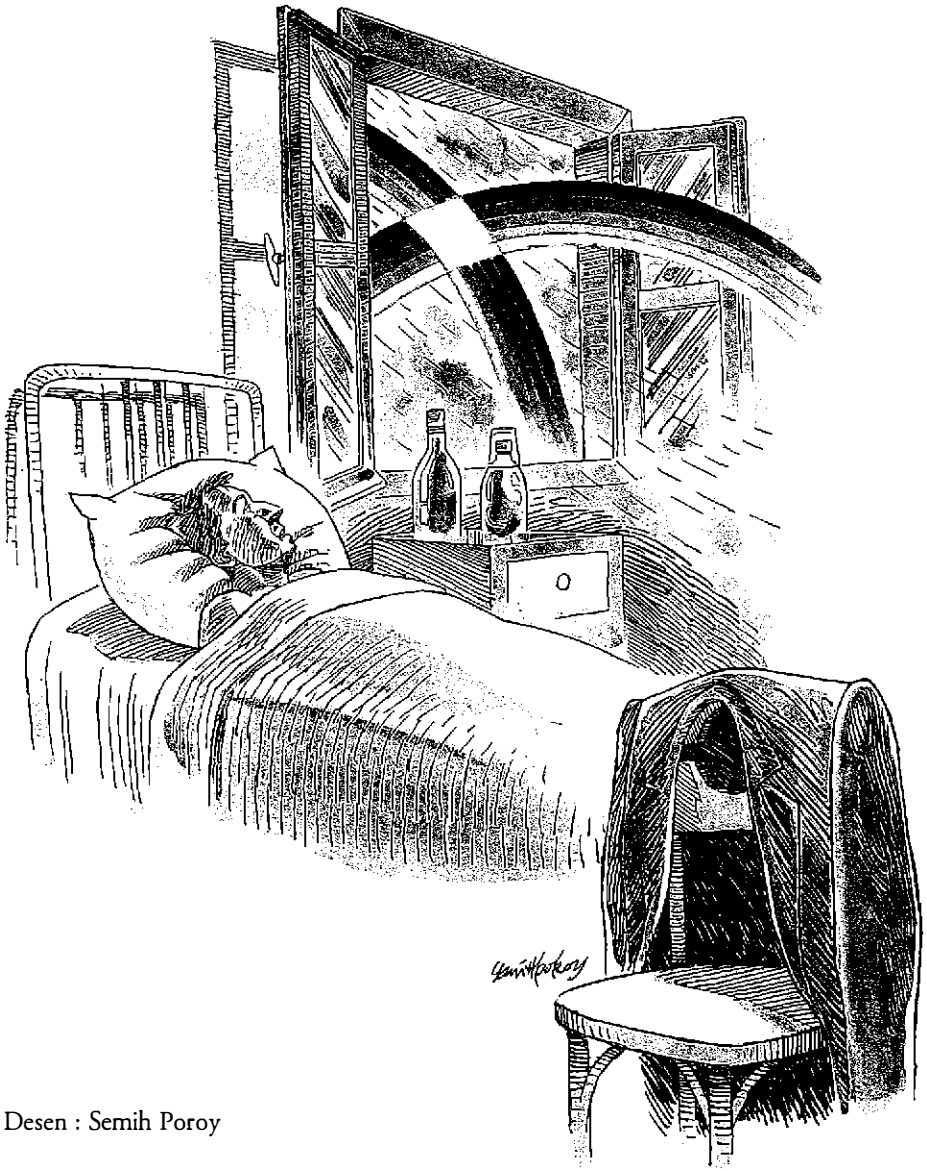

Desen : Semih Poroy

Yu amcana gidiyorum," deyip bir daha dönmemek üzere ayrılmıştı evden.

Bacağımın acısının hayvanın verdiği hasardan dolayı değil de heyecana alışık olmayan pansiyoncunun o telaşla bulabildiği kerestelerin kıymıklarından kaynaklandığını sargılar çözüldüğünde anladık. Hayvan da oğlumun sandığı ve hepimizi inandırdığı gibi bacağımı yemeye kalkmamış, su basan yuvasından kaçmaya uğraşırken suratına basılmasından hoşlanmamış bir yengecin azizliğine uğramış, eşelemeye kullandığı ayağının tabanındaki acıyı dindirmek için ardımdaki yalağa doğru koşarken yolu üstünde duran bana toslamıştı. İlk bakışta canıma susamış gibi görünen bu hayvan şimdi pansiyondaki tek dostum. Her sabah, gün ağarırken verandaya açılan kapının camını tırnaklarıyla tıklatarak uyandırıyor

bizi. İlk günlerde yataktan kalkmaya korkan karım şimdilerde hayvanı duymuyor bile. Ya oğlum ya da ben kalkıp kapıyı açıyoruz. Hayvan o uzun tırnaklarına karşın çıt çıkarmadan içeriye giriyor, gelip yatağımın kıyısına uzanıyor, sırtını yatağın kasasına dayayıp başını önündeki plastik hamamtasına daldırıyor. Tası şarapla doldurmayı akıl ettiğimden beri bana bağlandı. Pansiyoncunun tahta kasalarda odaya taşıdığı şarap şişelerini bir süredir hayvanla paylaşıyorum. İkimiz de şaraba karşı dayanıklıyız. Öğleye doğru, dördüncü şişeyi tükettiğimizde sırtını okşamaya yürekleniyorum, o da çarşaftan arta kalan parçayla sarılmış ayağını bacağıma koyuyor. Çarşafın kalınlığına karşın pençesinin altını kaplayan yumuşak deriyi dolaşan damarlarında yüreğinin atışını duyumsuyorum. Yüzüne bakıyorum. Göz göze geliyoruz. Gülümsüyor bana. Ya da öyle sanıyorum. Karımdan söz ediyorum ona. Fısıltıyla... Tanıştığım bütün kadınları, tanımak istediklerimi, tanıdığımı sanıp da tanışmakla kaldıklarımı, tanışmaktan kaçındıklarımı anlatıyorum. Anlamış görünüyor. Çarşafın ucuyla gözpınarlarını doldurmuş çapakları temizliyorum. Şarap kasasını kuyruğuyla yakınıma itiyor. Önüne açılmamış bir şişe koyuyorum, dişleriyle çekip çıkardığı mantarı ağzından alabilmem için boynunu bana uzatıyor. Mantarı alırken bir iki kez başına vuruyorum. Başına dokunulmasından hoşlanıyor. Kabuksuz, tüysüz tek bölgesi, başı. Kafatası, tabanındaki gibi yumuşacık, neredeyse saydam bir deriyle kaplı. Kan dolaşımı hızlandıkça damarları şişiyor, yüzüne bir pembelik yayılıyor. Bildiğim hiçbir canlınınkine uymayan yürek atışlarının ritmini dinliyor, topu topu tek sözcüklük bu tuhaf mors abecesinde sürekli yinelenen "ne re dey din" sorusunu yanıtlamaya çalışıyorum kendimce. Babam, kız kardeşim ve Fan Yu amcam dolaşıyor kafamda.

Yağmur dinmedikçe günler birbirini andırmayı sürdürüyor. Toprak yeşermekten bıkmış gibi. Oğlum bahçeyi talan etmekle meşgul. Karım geldiğimiz günden beri ellinci menemenini yapıyor pansiyoncunun her sabah kâğıt havlulara sarıp hasır bir sepet içinde kapıya bıraktığı yumurtalara yazık olmasın diye. Sepetten iki tane dev francala, bir demet dereotu, taze soğan, birkaç patates, yumruk büyüklüğünde bir topak tulumpeyniri ve cinsleriyle sayıları avın bereketine göre değişen pulsuz balıklar çıkıyor. Karım balıkları şöyle bir temizledikten sonra una bulayıp menemenden boşalan tavaya yatırıyor, odamıza ulaşana dek nemlenmiş ekmekleri fırında ısıtıyor. Kuzugövdeli, timsahkuyruklu, bebekyüzlü arkadaşım sığ yağa yatırılmış derin deniz balıklarının kokusunu benden önce alıyor, "İf, if, iffi, if" diye tuhaf sesler çıkarıyor. "İf, if, iffi, if." Hep bu dört sözcük. "İf if, iffi, if." Balıkların kafalarıyla kuyruklarını şarapla dolu tasına aktarıyorum. Alkollü çorbasını ağır ağır içiyor, arada bir başını kaldırıp yan gözle bana, tabağıma bakıyor. Önceleri benim yediklerime de göz koyduğunu sanıp tabağımı ondan kaçırırken bu ilginin yemeğimden çok nasıl yediğime olduğunu anladığımdan beri yediklerimi görmesine özellikle dikkat ediyorum. İf yemeğine başlamak için ilk lokmayı ağzıma atmamı bekliyor, son lokmasınıysa tabağım temizlendiğinde alıyor. Boşalan tasına bir şişe şarap boca edip kana kana içmesini izliyorum. İf, canım dostum benim. Bir de saatin kaç olduğunu söyleyebilsen bana. Günleri az çok çıkarabiliyorum da saatleri tümden karıştırmış durumdayım. Kahvaltı mı ettik şimdi yoksa öğle yemeğinden mi kalktık, akşamı edebilecek miyiz yoksa sa-

bahı mı bekliyoruz, pansiyoncu sepeti ne zaman bırakıyor, oğlum neden geceyi dışarıda geçirmekte diretiyor, karım neden yağmur altında uzun yürüyüşlere çıkıyor, bacakları, gamzeleri neden gözümden gitmiyor, biz neden yerimizden kıpırdayamıyoruz İf? Zamanını bana göre ayarlama İf, çabuk ye, yavaş ye, uyma bana, benim gibi yaşamaya alışma, oğlumla karıma bak, benimle savaşacaklarına kendilerine göre bir yaşam biçebilmiş olmalarına, buna nasıl zaman ayırabildiklerine şaşır, kız kardeşimin benim doğmamı beklemeden askeri plakalı bir kamyonun altında kalmasını, bir aylık zamanın ne denli kısa olduğunu, benim neden böylesine geç doğduğumu düşün. Düşün biraz İf. Düşünmeye çalış. Beni, durumumu düşün ve kurtar kendini benden. İf yerinden kalkıyor, şişik dudaklarını şarap sandığının içine sokup açılmamış bir şişe buluyor, mantarı benden yardım istemeden çıkarıyor, tasını şarapla dolduruyor. İf konuştuklarımı anlıyor, anlamaktan yorulduğunda kendini içkiye vuruyor; zaman kazanıyor. Susmaya karar veriyorum. Kendilerini dinleyen birilerinin varlığını duyumsadıklarında susmayı yeğleyenlere hak veriyorum. Ama zaman geçmek bilmiyor bu yağmurun altında. Çifte gökkuşakları birbiri ardı sıra açtıkça büyülerini yitiriyorlar. Bezik, tavla, dama, masatenisi... İf'i oyalayacak, zamanın nasıl aktığını unutturacak, aramızda geçenleri ona ve bana düşündürtmeyecek, iki kişilik bir oyun arıyorum. Aklıma satranç geliyor. Karım pansiyona döndüğünde pansiyoncuyu çağırmasını söylüyorum. Pansiyoncu ne isteyeceğimi önceden bilmenin gururunu yüzüne asmış, kucağında kocaman bir kasayla görünüyor, yeni doldurup özenle etiketlediği şişeleri ayakucuma bırakıyor. İf boş şişelerin durduğu kasayı kuyruğuyla kapıya iterken pansiyoncuya marangozluktan anlayıp anlamadığını soruyorum. Anladığını söylüyor heyecanla. Birlikte koltuklar, kanepeler kesip biçeceğiz, İf odamıza yerleştiğinden beri gün boyu bahçede cirit atan tavuklarına başlarını sokacakları bir kümes, kıçlarını oturtacakları folluklar yapacağız sanıyor. Bense pansiyonla aynı bahçeyi paylaşan evlerinin pencerelerini süsleyen perdelerini düşünüyorum. Perdelik kumaşları nereden bulduğunu soruyorum. Desenleri kendi hazırladığı kalıplarla bastığını söylüyor. Kalıpları neyle oyduğunu soruyorum, ithal malı bir oyma takımıyla çıkageliyor. "Hah, şimdi oldu işte," diyorum. Aptal aptal suratıma bakıyor. "Ama bunun marangozlukla ilgisi yok," diyor. "Ha tahta oymacılığı, ha marangozluk. İkisinin de hammaddesi aynı olduktan sonra," diyorum. "O zaman neden marangozluktan anlayıp anlamadığımı sordunuz ki?" diye soruyor. "Bilmem," diyorum, "Her sorduğumu neden sorduğumu bilsem burada olur muydum?" "Bu da ne demek?" gibilerinden bakıyor bana. Bir şeyler söylemek istiyorsa da yanıtımın saçmalığını vurgulayacak bir söz getiremiyor aklına. İyi akşamlar dileyip kös kös terkediyor odayı. İki şey kazanıyorum pansiyoncuyla buluşmamızdan; bir tahta oyma takımıyla akşamı ettiğimizi anlamama yarayan veriyi. Şimdi uyumalıyım ki sabah erken kalkabileyim. Önce sıkı bir kahvaltı, sonra bacaklarımı kaktüse döndürmüş kıymıkların birkaçından daha kurtuluş, sonra satranç takımını oymaya oturuş, sonra balıklı bir öğle yemeği, sonra...

"Sonra yeğenim, havanların ne top, ne de tüfek sesine benzeyen o gürültüsü doldurdu vadiyi. 'Tumf, pompf, tumf, pompf.' Tumf sesinden anlıyorduk ki düşman burnumuzun dibinde. Tumfu duydun bu bil ki borudan bırakılan mermi kıçını çiviye çarpıp ateşlendiği gibi senin bulunduğun yöne doğru yola çıkmış.

Pompf da düştüğünde çıkardığı ses ki seni öldürecek denli yakına düşmemişse oldum olası unutmazsın artık o sesi. Yirmilik toplar, otuz yedilikler hiç kalır yanında. Tanklardan da, Mig on beşlerden de çok dert açmıştır başımıza. Sinsi bir toptur senin anlayacağın; sesi küçük, hasarı büyüktür. Neyse, havan mermileri sağımıza solumuza düştükçe bir korku aldı bizi. Yahu buraya geleli daha iki gün oldu, yağmur kıyamet derken bir de bunlar çıktı başımıza. Güneşin açtığını göremeden ölüp gideceğiz Allahın ormanında diye düşünmeye başladım. 'Doğru söyledin be kardeşim, vallahi de bok yolunda gideceğiz,' dedi manga arkadaşlarımdan biri. O gürültüde ne düşündüğümü duyabilmek için yüksek sesle konuşuyormuşum. Tumflar pompflar arasına öteki mangalardan savrulan sunturlu küfürler de karışıyordu. Sonunda bombardıman kesildi. Yağmurun dinmiş olduğuna ise kulaklarımız sessizliğe alıştıktan sonra uyandık. Bunu iyiye yormak üzereyken alay komutanı ileri hücum emrini verdi. Sinirlerimizin içine edilmişti, gülmeye başladık. Asteğmenim yanağıma usturuplu bir tokat oturtup 'Ne gülüyorsunuz ulan,' diye bağırdı. 'Geriye hücum nasıl olur ki komutanım,' diyecek oldum, suratıma inen ikinci tokatla kendimi yeni açılmış bir havan çukurunda buldum. Yattığım yerde tek bir tumf duydum, içimden saydım; bin yirmi bir, bin yirmi iki, bin yirmi üç... Altıncı saniye dolduğunda kulakları sağır eden bir pompf sesiyle birlikte asteğmenimin elleri yüzüne kapanmış başı göründü çukurun ağzında. Yeniden sıkıcı bir sessizlik çöktü tepemize. Kimse gülmüyordu artık. 'Gerisi gelmeyecek galiba,' dedi ateşatarı taşıyanımız. 'Herifler bizi hallaç pamuğu gibi attılar, daha ne istiyorsun,' diye mırıldandı mangabaşı. 'Hey, millet, sedye filan getireniniz yok mu yahu, zaiyat var bizim mangada,' diye bağırdı aramızdan biri. Yaklaşan ayak sesleri duymayı bekledik. Kimseler görünmedi. Koskoca alaydan tek bizim manga kalmıştı geriye. Megafonla sağa sola emirler yağdıran yüzbaşı alayıyla birlikte sırra kadem basmıştı. Hücum mu edelim, geri mi çekilelim diye düşünürken teker teker temizlediler bizi. Önce ağır makineliyi taşıyan arkadaşımız şakağından yediği bir kurşunla yıkıldı yere. Geriye kalanlarımız kurşunun nereden geldiğini anlamaya çalışırken ateşatarı taşıyan şahdamarını tutarak düştü. Mangabaşı kollarını böğrüne kavuşturmuşken alnının ortasına ikinci bir kurşun yedi toprağı bulamadan. Kim ateş ediyorsa keskin nişancıydı, ormana zarar vermemek için de elinden geleni yapıyordu; ateşatarı vurup hepimizi toptan havaya uçurmak varken adamcağızı boynundan şişlemişti. Birkaç dakika içinde benden başka nefes alan kimse kalmadı. Hallaç pamuğu gibi atılmadıysak da sinekler gibi avlandık. Yaka silktiğimiz havan toplarının açtığı kraterlerden birinin hayatımı kurtaracağını anlamıştım; tüm manga birer birer toprağı öpüp çukurun ağzında çepeçevre sıralanana değin yattığım yerden kımıldamadım. Bu arada alsın mı sana muhteşem bir korku beni. Ölmenin değil yalnızlığın korkusuydu bu yeğenim. Tek başına ölmeyi bir türlü kendime yedirmiyordum. Asker oluyorsun, dört yüz elli kişilik alaya karışıyorsun, sıra ölmeye gelince tek başına kalıyorsun. Bu ne biçim savaş filan diyerekten korkumu unutmaya çalıştım. Birleşmiş Milletler'in demesiyle geldik buraya da nasıl döneceğiz bakalım. Yahu bu milletler birleşmiş olsa savaşırlar mıydı aralarında. Biz de tıpış tıpış düşmüştük bu tuzağa işte. Yattığım yerde yıldızlar çıkıncaya değin bekledim, çukuru sessizce tırmandım, sürünerek ilerlemeye başladım. Bir ara tüfeğimi çu-

kurda unuttuğum aklıma geldi; baktım, çaprazlamasına asmışım aleti. Eşkıyalar gibi... Saçım sakalım zaten bir karış. Hani mermi kayışlarım da olsa al beni koy bir dağ başına. Ama kurşun murşun hak getire. Öyle, tamtakır bir durumda dolaşıyorum ormanda işte. Kalçamı yokluyorum, neyse ki kasaturam hâlâ kınında. İşte bak, herifler ağaçların tepesine kadar kurşuna boğulmuşlar, ben kasaturam var diye seviniyorum. Allahın belası ülkenin Allahın belası ormanında yönümü de şaşırmıştım. Derdim bir yere varmak değil arkadaşlarımın cansız gövdelerinden uzaklaşmak, sonra gidip Birleşmiş Milletler binasını havaya uçurmak. Canımı filan kurtarmaya bakmıyordum yani. Savaşın ortasında kaldığında anlarsın en son düşünülecek şeyin ölüm olduğunu. Neyse, işte öyle sürünürken bir an ellerim boşta kaldı ve hoop, kendimi iki metre derinliğinde bir tilki çukurunda buldum. Düşman ağaçlara dokunmamış ama toprağı delik deşik etmiş. Düştüğüm yerde kımıldamadan çevremi dinledim uzun süre. İn cin top oynuyordu çevrede. Sen kilometrelerce siper kaz, sonra her şeyi olduğu gibi bırakıp kayıplara karış. Yenmek uğruna yapmayacağı şey yok insanoğlunun diye düşünürken, 'Fan Yu, ulan Fan Yu, sen misin yahu?' diye bir fısıltı geldi solumdan. İnanılır şey değil. Lisede üç yıl aynı sırada dirsek çürüttüğümüz İbo San durmuyor mu karşımda. 'İbo San, ne arıyorsun burada?' dememle okul arkadaşım hüngür hüngür ağlamaya başladı. Bir yandan 'İbo San, sus, ne olur sus, herifler binecek tepemize,' diye fısıldıyorum kulağına, bir yandan da bizi Kore ormanlarında bir araya getiren Tanrının işgüzarlığına küfrediyorum. İbo San'la düşler kurar, defterlerimizin sayfalarını yalnızca ikimizin çözebildiği haritalarla donatırdık. Okulu bitirip Doğu'ya doğru yola çıkacaktık. İran, Afganistan, Kazakistan, Moğolistan derken Pasifik kıyılarını bulacaktık. Ben Kore'den öteye gitmemeyi, P'ohang'da yerleşmeyi düşünüyordum, İbo San Japonya'ya ulaşana değin durmamaya kararlıydı, Kore Boğazı'nı yüzerek geçmeyi planlıyordu. 'Tsuşima'da karaya çıkar biraz dinlenirim, sonra ver elini Şimonoseki. Orada bir yorgunluk kahvesi içtikten sonra kıyın kıyın yukarılara doğru yürürüm, bir tekneye rastgelirsem belki beni okyanusa dağılmış adalardan birinde silkeler. Olmazsa Şimoda'da son bir dalış yapıp Mikura Jima'ya kapağı atarım. Abi be, sahillerinde yürüyen balıklar dolaşıyor Japon adalarının,' diyordu. 'Atma İbo,' diyordum. 'Vallahi ya, doksan dokuz yıllığına bir ada kirala, kutu gibi bir ev kur üstüne, kimonolu hatunlardan birini ayarla, bir de ağ bul, git sahile, kilolarca balıkla dön evine, yiyebildiğini ye, yiyemediğine tasma tak, bağla bahçeye. Havlamazlar da. Daha ne istiyorsun,' diyordu arkadaşım. Lise bittiği yıl izini yitirdiğim İbo San koskoca adam olmuş karşımda ağlıyordu şimdi. Üstünde düşman üniforması, elinde dürbünlü bir tüfek. 'Fan Yu, bağışla beni, seni vurmak gelmedi içimden,' diyordu. 'Ulan İbo San, demek benim kim olduğumu biliyordun,' diye çıkışıyordum. 'Ne bilmesi yahu, korkudan tir tir titriyordun, acıdım haline,' diyordu, üniformasının üst cebinden bir saat çıkarıp kulağına koyuyor, kurup avucunda sıkıyordu. 'Az daha dayan, bitecek savaş,' sözüne takıyordu sonra. Belki yüz kez yineliyordu bu sözü. Burama geliyordu. 'Süngü tak,' diyordum kendi kendime. İbo San, 'Yorgunluktan kırılıyorum be Fan Yu, üstelik anjin oldum,' diye inlerken cebinden bu kez paçavralaşmış bir mendil çıkarıyordu. Tam burnunu silerken namlunun ucuna taktığım kasaturayı midesine saplıyordum. Sonra bir daha, bir daha... Sonra bizimkiler görünüyordu. Ben İbo

San'ın başında süngü takıp çıkarırken buluyor, bir sedyeye koydukları gibi karargâha koşturuyorlardı. Savaşı kazandığımızı yurda döndüğümde öğreniyordum. Üç ay uyumuşum. Uyandığımda İbo San'ın saatini buluyordum elimde. Tertemiz, pırıl pırıl, Rus malı bir saat. Tıkır tıkır çalışıyordu. Onca zaman tutmuşum avucumda. Kurup durmuşum uykumda. Dakika şaşmamış. Kimse de almaya yüreklenememiş. Uyandığımdan beri kafamı kurcaladı İbo San'ın karşı saflarda savaşmayı seçmesi. Buna doyurucu bir yanıt bulamadığım gibi Kore'ye nasıl gittiğini de keşfedemedim. 'Az daha dayan, bitecek savaş.' Bu lafı unutma yeğenim. Dayanmayı bildiğimizden bitiremiyoruz savaşları. İnsanı hayvandan ayıran en büyük özellik bu dayanma gücü işte. Bunca savaştan sonra hâlâ ayaktaysak hiçbir zaman yok olmayacağız demektir."

Karım beni yok edecek. Didişmiyor artık. Her şeye evet demiş bir hali var. Oğluna aşırı düşkünlüğü, onu benden uzakta tutmaya özen göstermesi dışında tipik bir ev kadını gibi davranıyor. Sabah akşam dört yumurtalı menemenler, hayvan yağında kızartılmış balıklar, litrelerce şarap, yüzlerce dilim ekmek, yatalak geçen günler. Kolesterolüm kim bilir kaça fırladı. Yumurtalıklarım sancıyor, çişimi yaparken oram buram yanıyor. Prostat kanseri böyle mi başlardı. İf beni anlamış gibi davranıyor. O ürkütücü görünüşünün ardında yumuşacık bir yürek gizli. Banyoya giderken birlikte geliyor, yürürken gövdesini sağlam bacağıma yaslayarak dengemi korumama yardım ediyor. Klozetin başında, pijamamın uçkurunu çözerken bir elimi sırtına koymama ses çıkarmıyor, işemeye başladığımda başını öte yana çeviriyor. "İf, if, iffi, if. İf, if, iffi, if." İdrarım klozetin dibindeki küçük havuza ulaştığında çıkan şırıltının banyoya sığmayan sesini bastırmak için konuşuyor. Boyutları kibrit kutusu, duvarları kâğıttan apartman katlarında yaşamanın getirdiği zorunlulukların ayırdında. Köy kırıklarının süpürülerek bir araya toplanmasıyla ortaya çıkmış bu kasabadan dışarıya adımını atmamasına karşın kenterlerin kaygılarını taşıyan bir hayvanla kurduğum arkadaşlık tatilimin sonuna yaklaştıkça can dostluğuna dönüşüyor. Onu özleyeceğim. Babama, amcama, kız kardeşime olan özlemim hiç kalacak İf'i anımsadığımda. Onu anmadan duramayacağım. Oğlumdan, karımdan iyice soğutacak bu özlem beni. Yüzümden düşen bin parça olacak, ağzımı bıçak açmayacak ve karım bendeki bu değişime aldırmamakta diretecek. Oğlum beni suçlamayı sürdürecek. Burada hamağını çözmediysem de eve döndüğümüzde ranzasının ayaklarını testereleyeceğim. Kore fatihi Fan Yu amcamın Uzakdoğu serüvenlerini dinleme şansı vermeyeceğim ona. Kıssalardan hisseler çıkartmasını bilen bir canlıya, İf'e anlatacağım amcamın neden öteki amcalarımla birlikte ölmekten kurtulduğunu. Anlatılarla pekiştirilmiş dostluklar oluşturmanın aynı kanı taşımaktan daha önemli olduğunu kanıtlayacağım kan bağlarına tutsak olmuş aile fertlerine. İf'i anlatacağım onlara. Hiçbirini sevmediğimi, beni sevmelerini de beklemediğimi, ama İf'i sevmeleri gerektiğini kafalarına sokacağım. "İf, if, iffi, if... İf, if, iffi, if... İf, if, iffi, if," diyeceğim, "Hayrola ağlıyor musun?" diye soracaklar. "Topunuzun canı cehenneme," diyeceğim. "Saygısızlık etme," diye üstüme yürüyecekler. Ağır bir küfür olarak algılayacağım bu sözü. Babamı, amcamı düşüneceğim, bir daha dönmemek üzere ayrılacağım aralarından.

"Şimdi yeğenim, o saati ne yaptığımı soracaksın. Savaş şokunu atlatana değin

hastanede alıkoyulacağımı biliyordum. Zaten üç ayımı uyuyarak geçirmiştim, orada daha uzun kalmak istemedim. Bir akşam, koğuşun ışıkları söndüğü gibi şiltenin altında sakladığım neşteri aldım, nöbetçi hemşirenin odasına daldım, adamı yatağına bir güzel bağlayıp giysilerini kuşandım ve tıpış tıpış yürüyerek kaçtım oradan. Bir elimde hâlâ İbo San'ın saati. Göğsüme de bölge komutanının hastaneyi ziyareti sırasında bizlere ikişer üçer dağıttığı madalyalarla rozetleri iliştirmeyi unutmadım elbette. Cebimde beş kuruş yokken bu madalyaları göstererek girmediğim lokanta, binmediğim otobüs kalmadı. İkinci Dünya Savaşı'na katılmadığımıza hayıflananlara ilaç gibi gelmişti Kore'deki kör dövüşü. Madalyaları gördükçe önümde susta duruyordu salaklar. Binlerce kişiyi haybeye kaybetmişiz, İbo San'ı delik deşik edene değin o çoktan rakip takıma transfer olmuş da koca mangayı gözünü kırpmadan şişlemiş, umurlarında değildi. Sonunda yenmiştik ya. Zaten tükürsek boğulurdu düşmanlar. Zaten herkes bize düşmandı. Zaten dostuna bile güvenmeyeceksindi. Zaten bu dünya etme bulma dünyasıydı. Adamlara edenin hep başkası, bulanın da nedense hep bizler olduğunu anlatamadım bir türlü. 'Tamam işte, edenlerin hepsi düşmanımız,' diyorlardı da başka bir şey demiyorlardı. Bu arada İbo San'ın saatine baktıkça çocuğun da kafasının nasıl çalıştığını az çok anlamaya başlamıştım. Bulmakla kalmayıp kendine de eden bir ülkede yaşamaktan burasına gelmiş olmalıydı. İpek yolu, baharat yolu diye sayıklarken soluğu Kuzey Kore'de almıştı. Şehit ettikleri denli şehit olmaya hak kazanmıştı çocukcağız, ama bunu nasıl anlatırsın ki ilgili mercilere. Anlatamayacağım gibi başımı da derde sokabilirdim. O günlerde de Kore Şehitleri için dikilen bir anıtın açılmak üzere olduğundan söz ediyordu gazeteler. Açılış töreni tamamlandıktan üç saat sonra vardım anıta. Çevrede iki işçiden başka kimse kalmamıştı. Adamlardan biri çelenklerden dökülmüş çiçekleri el arabasına dolduruyor, öteki de elinde bir mala, ıslak çimentoda dolaşmış devlet büyüklerinin ayak izlerini yok etmeye çalışıyordu. Herifler madalyalarımı görünce ne yapacaklarını şaşırıp bana selam durdular. Birkaç dakika yalnız kalmak istediğimi söyledim, sözümü iki etmeden anıtın ardında kayboldular. İbo San'ın saatini cebimden çıkardım, kurdum, camına hohlayıp parlattım ve çimentoya gömdüm. Deliği sıvamadan önce bir madalya ve renkli bir rozet attım içeriye. Biraz ağladım galiba. İşçiler yanıma geldiler. 'İyi misin beyim?' diye sordu malacı. 'Beni tanıyor musunuz?' diye sordum ona. 'Yoo, nereden tanıyacağız ki beyim,' dedi. 'O zaman nasıl olduğumdan size ne?' diye tersledim ikisini birden. Ne söyleyeceklerini bilemediler; başlarını önlerine eğdiler. Ellerine tutuşturduğum sigaraları çekinerek, yanlış bir şey yapmaktan korkarcasına yaktılar, içlerine çekmeden üflediler dumanı. 'Savaş daha yeni başlıyor,' dedim. 'Yapmayın beyim, daha yeni bitmedi mi?' dedi çiçekçi. Benim savaşımdan söz ettiğimi söyledim onlara. Kore serüvenimi iğreti bir anıtın dibinde bitirmeyi seçmiş olmam yüzünden hiçbir zaman bağışlamadım kendimi. İbo San'ın düzmece onurunu da topu topu on santim derinliğinde bir çukura gömüp ayrıldım oradan."

"İiif, if if," diye iç çekiyor timsahtan bozma kuzu. İlk kez üç sözcüklük bir cümle kuruyor. Bulutlardan sıyrılmış güneş ufuk çizgisine değmek üzere. Kentte sanını unuttuğumuz, güzel ışıklı bir zamanın tam ortasındayız. Tıknefes bir batı rüzgârı çatının eteklerini çevreleyen su oluklarını titretiyor. Titremeyle uyanan su

damlaları el ele tutuşup çatıyı tutan köşeli sütunlara bağlanmış borulardan tıngırdayarak iniyor. Tahta döşemeden yükselen kesif buhar katmanının ortasında kimileri kırmızıdan mora, kimileri mordan turuncuya açılan küçümen gökkuşakları dolaşıyor. Yağmurlu mevsim aramızdan işve üstüne işve yaparak ayrılıyor. Sekiz aylık bir sıcak dalgasının eşiğindeyiz. Bacağım artık sızlamıyor; son kıymıkları da sevgili dostum temizledi bu sabah. İf yatağa uzattığı kuyruğunu şilteyle sırtımın arasına sokup beni doğrultuyor. Oğlumla karım odada değiller. Giyinirken bahçeye bakıyorum; hamak çözülmüş, toprağa uzatılmış. Kapıyı açıyorum, eşikte durup uzun uzun geriniyorum. Odadan boşalan sıcak hava verandayı kaplayan buhar katmanını parçalıyor. Gökkuşakları ufalanarak dağılıyorlar. Anında sıkıcı, turistik bir görüntüye dönüşüyor manzara. Ufukta cılız palmiye gövdelerinin uzunlamasına dilimlediği, tabak gibi bir güneş yatıyor. Tek pervaneli, düştü düşecek bir uçağın kuşluk zamanına yakışmayan sesi yankılanıyor ardımızda uzanan yaşlı tepelerde. Turnayla leylek arası birkaç kuştan başka uçucu hayvan dolaşmıyor ortada. Bizden başka kimse yağmurun dindiğinin ayırdında değil sanki. İf ayağımın dibinden ayrılmamaya çabalıyorsa da zig zaglar çizerek yürüyor. Dengesini ancak kuyruğunun yardımıyla bularak, güçlükle izliyor beni. Bugün yalnız iki şişe şarap içmemize karşın odaya sinmiş kokunun verdiği esriklik var üstümüzde. Bacaklarım yanlışsız çalışıyor. "Burada kalmamı ister miydin İf?" diye soruyorum can yoldaşıma. "İif if," diyor. "İstemiyorsan açık konuş," diyorum. Yağmur suyuyla dolu yalağa doğru yürüyor. Konuşmayacaksa neden doğduğunu soracakken yalağın önüne yığılıyor hayvan. Başı okyanusa dönük, gözleri yarı açık... Kuyruğu belli belirsiz titriyor. Yürümeyi tek başıma sürdürüyorum. Ot bürümüş kumluğu geçiyorum. Kıyıya varıyorum. Yeşilliğin tuzlu suyla birleştiği çizgide oğlumun topukları aşınmış çamurlu sandaletlerini, karımın kül renkli espadrilleriyle beyaz çerçeveli güneş gözlüğünü ve bir çift havlu buluyorum.

"Yeğenim, savaşın iyi yanları olduğunu söylemeyi unuttum sana," diyor amcam. "Boş geç be amca, kötü yanlarıyla anımsamak istiyorum savaşı," diyorum. "Olmaz yeğenim, öyle kolay değil kötüyü anımsamak," diye bitiriyor amcam. Kötünün iyiyi götürdüğünü bildikçe iyiyi anımsamanın hiç de kolay olmadığını söyleyemiyorum amcama. İbo San'ı özlüyorum şimdi. Kız kardeşimden, babamdan, amcamdan çok özlüyorum onu. "İbo San, karıma göz kulak ol, oğlumu adam et," diye bağırıyorum okyanusa doğru. Yalpalayarak odama dönüyorum. Pansiyoncu koltuğunun altına bir kutu sıkıştırmış, "Bakın ne buldum," çığlıklarıyla dayanıyor kapıya. Masayı iki yatağın arasına çekiyoruz, sarkıtları gazete kâğıtlarına sarıp oyma takımıyla birlikte yatakların altına atıyoruz, kutudan dökülen satranç taşlarını masanın damalı kaplamasına yayıyoruz. Pansiyoncu kendine bir sigara sararken odanın kapısı açılıyor, İf sendeleyerek geliyor, hamamtasını yatağın altına sürüyor, kasadaki son şişeyi alıp mantarı çıkarıyor, şarabı bir dikişte bitirip oturduğum yatağa tırmanıyor, yanıma uzanıp başını dizime dayıyor. Pembe deriyi okşarken pansiyoncu soruyor : "Bu ne?" "O kale," diyorum. "O kaleyse bu ne?" "O da kale." diyorum. "Tuhaf, ata benziyor bu taş," diyor. "Tuhaftır bu oyun," diyorum. "İf, if, iffi, if," diyor İf. Hep birlikte gülüyoruz. ❹

LEYLA RUHAN OKYAY

Onlar Denize Karıştılar

"KARIŞTILAR mı dersin?"

Seksen yaşlarındaki Halil Reis pörsümüş derisinin içine çökmüş dudaklarını, yanıtlayacakmış gibi oynattı. Kâğıdı parmaklarıyla hazırladığı yatağa yerleştirdi. Tütünü serip sardı. Tükürükleyip yapıştırdı. Çukuruna kaçmış mavi gözleriyle enginlere bakıp,

"Muhakkak," dedi. "Muhakkak."

Anadolu Hisarı'nın küçük balıkçı kahvesindeki balıkçılar yıllarca onları konuştular, derin iç çekişlerle sigaralarını tüttürerek...

"Yediden yetmişe herkesin ağabeyi idi o. Benim, oğlumun, torunumun Mehmet Ağbisi."

"Bir gün denize dönmek, sularda sönmek istiyorum, der dururdu zaten."

"Demek o kadar severdi, o kadar ha?"

"Severdi ya. Denizi de, Nâzım'ı da, insanları da."

"Biraz da çatlaktı canım."

"Doğru," dedi bir başkası.

Ve öyküsü ağızdan ağıza anlatıldı birbirine eklenerek.

Kahverengi saçlı, açık yeşil gözlü, midesi içe çökük, dal gibi bir Karadenizliydi Mehmet. On altısına gelmeden arkadaşının peşine düşüp İstanbul'a gelmiş. Bir zanaat öğrenmek, iş tutmak için. Önce Osmanbey'de terzi Yusuf'un yanına girmiş. Yusuf, iyi bir ustaymış. Kum gibi müşterisi varmış. En çirkin adam bile diktiği giysilerle yakışıklı bir beyefendiye dönüşürmüş.

"Neden girmiş içeri?"

"Bir gün şeytana uyup bir elbiselik kumaş parası çalmış patronun kasasından. Gençlik işte. Kendine de güzel bir elbise dikip kadınları kızları peşinden koşturacakmış aklı sıra."

"Hapiste solcuların koğuşundaymış. Çıkınca orda burda kalmış önceleri. Sonra, bizim Hisar'daki barakayı bulmuş işte. Buralara yeni gelmiş, baba mesleği balıkçılığa başlamıştı ben tanıdığımda."

"Hasan çavuşun sandalında, değil mi?"

"Evet, onun sandalında çalışıp kendine pay alırdı. Yaşadığı barakaya hep ünlüler gelip giderdi. Sabahlara kadar konuşup türkü söylerlerdi. Bir iki kez ben de gitmiştim meraktan; şiirler okur, yeni çıkan kitaplar üzerinde konuşurlardı. Bizim Mehmet bazen katılırdı konuşmalara, bazen de çalışkan bir öğrenci gibi

dinlerdi onları, gözlerini dikip."

Kimine göre entel Mehmet, kimine göre balıkçı Mehmet'in öyküsü Fatma kadınla renklendi. Bir gün sabahın erken saatlerinde ağlarını hazırlayıp balığa çıkıyordu ki, kıyıda yoksul giysili, iri yarı bir genç kadın yaklaştı yanına. Önceleri yüzünü bile seçemedi. Fark etmedi güzel mi, çirkin mi. Yalnızca kadındı. Kendisinden oldukça da genç, uzun süredir unuttuğu, görmediği, dokunmadığı bir kadın.

İstanbul'a ilk geldiği yıllarda hafta sonları Yüksek Kaldırım'daki evlere gidermiş. Peylediği biri varmış, güzel mi, güzel. Âşık bile olmuş, evlenmeyi düşünmüş onunla. Ama parasızlık belini bükmüş gene. Sonra da, hapislik mapislik, işte!

"Sana yardım etsem, karnımı doyurur musun," dedi Fatma kadın.

"Atla bakalım," dedi Mehmet, hiç düşünmeden.

Birlikte açıldılar o gün Karadeniz'e. Açılış o açılış. Yirmi beş yıl sürdü birliktelikleri. Fatma kendisinin de balıkçı kızı olduğunu, istemediği bir adamla evlendirilmek istenince İstanbul'a kaçtığını anlattı ona. Balıkları livara boşaltmasına, iğneden çıkarmasına, ağların onarımına yardım etti. Değme miçolara taş çıkarırcasına. Her geçen gün biraz daha alıştı, sevdi onu Mehmet. Bu kapı gibi, iriyarı, koca burunlu, kalın kaşlı, kara gözlü Fatma kadını. Fatma da onu. Hiç konuşmadan birlikte yaşamaya başladılar, Mehmet'in tek göz derme çatma barakasında. Yıllardır yaşıyorlarmış gibi. Fatma kadın yüreğinin sıcaklığıyla sardı onu, yatağını ısıttı. Mehmet de kendi bedeninin bir parçası saydı onun bedenini. Doğduğundan beri öyleymiş gibi. Anası bacısı, sevdiğiydi, yalnızlığının ilacıydı artık Fatma kadın. Soğuk gecelerde rüzgâr barakanın içini kasıp kavururken sarılıp uyudular birbirlerinin koynunda. Ve onca sefaleti, yoksulluğu göğüslediler sevgileriyle.

Mehmet denize açıldıklarında şiirler okudu ona, çocukluğunu, gençliğini anlattı. "Yaşamak, bir ağaç gibi tek ve hür. Ve bir orman gibi kardeşçesine," dedikçe, Fatma pireleniyor, "Yoksa sen benden bıktın mı? Yalnız yaşamak mı istiyorsun?" diye fıkırdıyordu.

Mehmet de her zamanki bilgiç ve sevecen tavrıyla, "Bu okuduğum şiir Nâzım'ın. Şiirlerinin hepsini ezbere bilirim. Korkma be güzelim, bırakmam seni. Ölene dek," diye rahatlatıyordu onu.

"Söz mü?"

"Söz."

Mehmet'in dostları da çok sevdiler Fatma kadını. Gün geçtikçe arttı arayanları. Fatma ile Mehmet yakaladıkları balıkları pişiriyor, dostları da meze ve içki getiriyordu her zamanki gibi. Bir sofra donatıyorlardı, bir uçtan bir uca. Sonra da koyu mu koyu bir sohbetin içinde demlenip sabahı ediyorlardı. Fatma kadın bir yandan onları dinliyor, bir yandan da koşturuyordu hiç hayıflanmadan. Mehmet her defasında bir önceki sofrada da aynı şeyleri söylediğini unutup içine çökmüş midesini gösteriyor,

"Neredeyse altmış yaşına geldim, kırk yıldır İstanbul'dayım, hâlâ altmış kiloyum," diyordu. Sonra ormanda karşılaşıp âşık olduğu lacivert gözlü yılanı anlatıyordu ballandıra ballandıra. Gözlerinde yeşil sarı hareleri olan yılanı.

"İnsan yılana nasıl âşık olur dersiniz ama, ben oldum işte!.. Bir gün Istrancalar'da geceyi geçirmek zorunda kaldım. Alacakaranlıkta tam yatacağım sırada bir yılan geldi karşıma oturdu. O bana bakıyor, ben ona. Yüreğimden ılık ılık bir çay aktı sanki, küçük çakılları da sürüyerek. Gözlerimi koparamadım iri lacivert gözlerinden. Sonra da bir titreme, yaprak gibi. Ertesi gün nasıl döndüm İstanbul'a bilmiyorum."

Yıllar su gibi geçti. Bir kez de asılsız bir ihbardan içeri girdi Mehmet. Tam on beş uzun ay. Fatma bekledi sabırla. Zengin evlerinde çalışıp yiyecek taşıdı ona. Çıkınca da bıraktıkları yerden başladılar balıkçılığa, kavuştular denizlerine, özgürlüklerine.

Hiç beklenmedik bir gün, Fatma kadının yüreği duruverdi, bir akşam vakti balıktan döndüklerinde. Mehmet, büyük bir kararlılıkla barakanın kapısını kilitledi. Kapının arkasına da ne bulduysa yığdı. Sarıldı Fatma'sına sıkı sıkı. Üşümesin diye üstünü örttü. Bütün gece gözünü kırpmadan tavanı seyretti, düşündü. Ertesi gün, kapıyı üzerinden kilitleyip Üsküdar'a indi. Eve döndüğünde kapıda birikmiş mahalleliyi gördü.

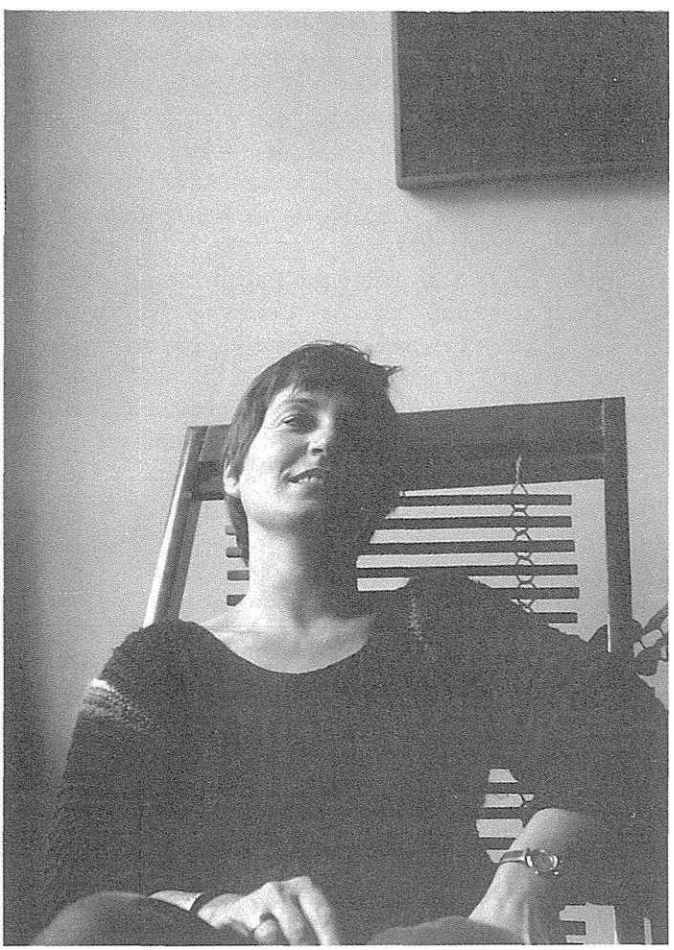

"Fatma biraz üşütmüş, ona öteberi aldım," diye dağıttı onları.

İçeri girip aldığı gelinliği giydirdi, saçlarını tarayıp duvağını taktı, iskemleye oturttu, düşmesin diye de bağladı.

"İşte Fatmacığım, sonunda sana gelinlik giydirebildim. Bir gün mutlaka giydireceğim diye söz vermiştim ya."

İskemleyi kendine çekti, sarıldı öptü.

"Ben de giyineceğim şimdi. Düğünümüz gece yarısı başlayacak."

En temiz pantolonunu, sarı gömleğini, üzerine

de bitpazarından aldıkları ceketini giydi. Hapisteyken hediye edilen kravatını taktı. Saçlarını ıslatıp taradı. Kolonyalandı. Gene oturdu Fatma'sının yanına. Kolunu omuzuna atıp dakikalarca kaldı gözlerini duvara dikerek. Karşılarındaki bir fotoğrafçıya poz veriyorlarmış gibi.

Gece yarısı el ayak çekilince o zayıf, midesi içe çökük adam, iskemleyle birlikte sırtladı Fatma kadını. Cüssesinden beklenmeyen bir güçle sandala taşıdı, baş kısma oturttu. Birlikte açıldılar Karadeniz'e. Onu elinden alıp toprağın altına gömmelerine izin veremezdi. Üstelik gelinlik giymeden... Küreklere asılıp enginlere açıldı. Boğaz'ın Karadeniz'e kavuştuğu yerden ötelere...

Mehtap gündüz gibi aydınlatmıştı her yanı, gümüşe boyadı, ütüledi denizi. Balıklar birbirlerinin üstünden zıplayarak oynaştılar. Mehmet gelip geçen neşeli gemileri anlattı ona, şarkı söyleyen martıları, göz kırpan kutup yıldızını. Fatma kadın üstündeki gelinliğiyle süzüldü karşısında, gün ağarana dek gülümseyerek dinledi onu.

Sonra sarıldı ona koca yürekli Mehmet, son kez öptü. İskemleyle birlikte denize bıraktılar kendilerini. Aktılar yoğun, ağır bir su gibi, denizin derinliğine karıştılar. ❁

Kimi kez papazlarla ilgili gerçekleri yazdığım için dilimin kötü olduğunu, zehir saçtığını söyleyecek kadınlar da olacaktır. Böyle diyenleri bağışlamak gerekir, çünkü haklı bir gerekçeden yola çıkıyorlar. Çünkü papazlar Tanrı sevgisi adına zorluklardan kaçan, keselerini doldurup kimseye koklatmayan iyi insanlardır. Bir de keçi gibi kokmasalar, dedikleri daha rahat dinlenecek.

– Giovanni Boccaccio, *Decameron*
(Çeviren : Rekin Teksoy, 1996)

MÜGE İPLİKÇİ

Bir Sarı Elbise Peşinde

ARAYA bir konulmadık sözde İngilizliğimiz, onu da ekledikten sonra içimizdeki nice yağmurların tanımı için yollara düştük.

CARLA.

Bazı anlarda garip aksanıyla sormadan edemiyordu : "Neden buradayız?"

Sahi ne diye buralardaydık?

Saçlarına kuru çiçekler koyuyordu, dilinde eskilerden bir şarkı : Honesty.

Ağustos yağmurlarına baka baka, tıkılıp kaldığımız dar odalarımızda, üç katlı binamızın ortadaki boş katından aşağı sesi sızardı. Belki aradaki katta iki üç Fransız vardı; onlar o saatlerde hep dışarda mıydılar? Onlara dokunmaksızın sesinin kayıp sadece bana indiğini düşünürdüm. Ya da Honesty.

Derslerden zaman arttığında, bir de gök delici damlalar geçit ağzındaysa merakımızın, o kesitte dışardayız. Eller güllük gülistanlık, bu kent koca bir bahçe o zaman. Kaçamaklara yakışıyoruz, ama en çok kaçamaklar bize yakışıyor. Carla, o anlarda ufak bir pamuk tarlasına dönüşüyor, sırlarını çiziyor, daha çok güneşi, sıcak gelip geçici yağmurları bekliyor – ille de.

İsteği kesindi, o dükkâna girecektik. Hani şu kentin göbeğindeki kesin yol çizgilerinden ayrılıp giden, terk edilmiş izlemini veren tuhaf dükkânların olduğu cadde. Sorduklarında adresçilik bilincimizi zorlayıp kartvizit bellekçiliğiyle, "Picadilly'den aşağı, Picadilly'den yukarı, Picadilly'nin arka meydanının..." Tanımladığımız-tanımlayamadığımız adres; yalancı, uydurukçu hilekârlığımız : İstiyoruz ki hep bize kalsın orası.

Bazı anlarda ağlıyordu, bazı anlarda yeşil İngiliz çimlerine basa basa, bazı anlarda yalnızca toprak zemin üzerinde; bu dil bizi yakalıyordu, bizi yakınlaştırıyordu; yürüyorduk.

Her pazar kiliseye gider Lousian. O zaman telefon saatleri buna göre belirlenir. Normal saatten bir geri sayılır, Carla Como'nun bir meydanına yollanır o zaman. Benim İstanbul'a düştüğüm kalabalık yol, çarşı izleklerinden çanlara takar, bir yemek kokusuna ve kalkıp dosdoğru annesine gider uzun teknolojik tellerle. Telekomünikasyon; öteki sen oluyorsun, sen öteki. Oysa karanlıkta, saklı ve gölgedeyiz hepimiz.

Telefon edildi.

Lousian iyi.

İyi, iyi, iyi.

Dükkâna girdiğimizde ilkönce büyük bir tezgâh, onun arkasına gizlenmiş bir kız gördük.

O kadar eskiydi ki her şey, o kadar eski.

Oraya ilk girdiğimizde birlikteydik gene. Tuhaf yürüyüşlerimizden biri. Gene bir pazar.

Öbür dükkânlar kapalıdır. Ancak büyük cadde dükkânları, turiste meraklı meydan tutucuları açık. Bir de burası.

Kız bizi hafiften süzdü, selamla karışıktı bu süzüş. Tezgâhın arka bir yerlerinden klasik caz. Kız bir mektup yazıyor olmalı. Fötr şapkalar, bastonlar, nice eski potinler arasında Carla'yı kaybettim.

carla sarı bir elbise gördü. SARI ELBİSELİ CARLA OLMAK için biraz çaba gerekecek.

İNGİLİZ–BURALI–ŞİMDİ

Bulmaca büyümeden, çabalar özverileri zorlamaksızın çabucak tebdil-i kıyafet.

Carla evini özlüyor : Ben, evet.

İNGİLİZ

BURALI

ŞİMDİ

BULMACA büyüyor.

sarı elbiseli carla olmayı herkes istiyor.

İngiltere'de yağmurlar yağıyor.

Meydanlarda turistler, Picadilly turist kaynıyor, dükkânlar ardına kadar açık kalıyor. İtalya şimdi ne kadar sıcaktır.

"İtalya şimdi sıcaktır," diyor Carla.

SOLDAN SAĞA : İNGİLTERE'de yaşayan kişi
Oturduğu yeri kendine mesken edinmiş kişi
Zamanın içinde yaşanılan anı

YANITLAR : Carla,
meskenci
geçmişe programlanamadığı gibi gelecek de olmadı.

Carla kaybedecek.

(Bir gün bir arkadaşıyla, pazar tatilinde arka sokaklarda açık bir dükkâna girdiği sanılan Carla Bianchi, üzerinde 1950'lerden kalma sarı tüllü bir elbiseyle gözden kaybolmuştur.)

Carla'nın yanıtları, soruları gibi yalnızca kendine kalıyor. ❁

ATTİLÂ ŞENKON

Yürek Küstü

Bir roman kadar uzun bu tümce,
– Sonra işte yaşlandım.
Gülten Akın

TIRAŞ köpüğü sıktığı fırçayı, küçük dairelerle sakallarında dolaştırarak yüzünü köpürttü. Aynadaki görüntüsü, bir yılbaşı gecesi pamuktan sakal takarak Noel Baba olan babasını anımsattı ona.

Gülümsedi.

Yıllar geçmişti aradan. Artık gerçekten pamuk gibi sakalları ve saçları vardı babasının. Kendisi de evli barklı bir adam olmuştu. Gözleri aynanın derinlerine dalıp yıllarla hesaba tutuşmuşken ansızın sessizliği duydu.

Sustu içindeki lunapark.

Yürek küstü.

Telaşla yüzünü yıkayıp banyodan çıktı. Üç kocaman adımla koridorun ucundaki küçük odaya ulaştı. Kucak kucağa yerleştirilmiş içleri pamuk dolu oyuncak hayvanlar, hep görmeye alıştığı düzende duruyorlardı. Nedense bu sabah garip bir hüzün çökmüştü üzerlerine. Yalnız ve sahipsizdiler.

O yoktu.

Geride göbek deliği kadar derin bir boşluk bırakarak gitmişti.

Daha önce hiç ayrılmamışlardı birbirlerinden. Bu yüzden onu nerede araması gerektiğini bilmiyordu. Ama karısını uyandırmadan mutlaka bulup geri getirmeliydi.

Çalışma odasına bakmadığını anımsayınca sevindi. Nasıl da akıl edememişti. Oradaydı elbette. Onu, zamanının büyük bölümünü geçirdiği kitaplığın önündeki okuma koltuğunda bulacağına öylesine inanmıştı ki, girdiği odanın boşluğu artık taşıyamayacağı bir yüke dönüştürerek içine doldu. Acı gerçeği kabullenmekten başka seçeneği kalmamıştı. Ağlamaktan korktuğu için, bakışlarını en sevdiği kitabı Büyümek İstemeyen Çocuk Peter Pan'dan kaçırarak odadan çıktı.

Bir fincan kahve yaptı kendine. Salona geçip televizyonun karşısına oturdu.

Miki Mouse'un, arkadaşı Gufi'ye sörf yapmayı öğrettiği bir çizgi film vardı kanallardan birinde. Sörf tahtasının üzerinde denge kurmaya çalışan sakar Gufi'yi izlerken derinden gelen utangaç bir kıkırdama duydu. Filmdeki kahkaha efekti sandı önce. Sonra sesi tanıdı. İçindeki çocuktu bu. Daha fazla dayanamamış, gizlendiği yerden çıkıp gülmeye başlamıştı.

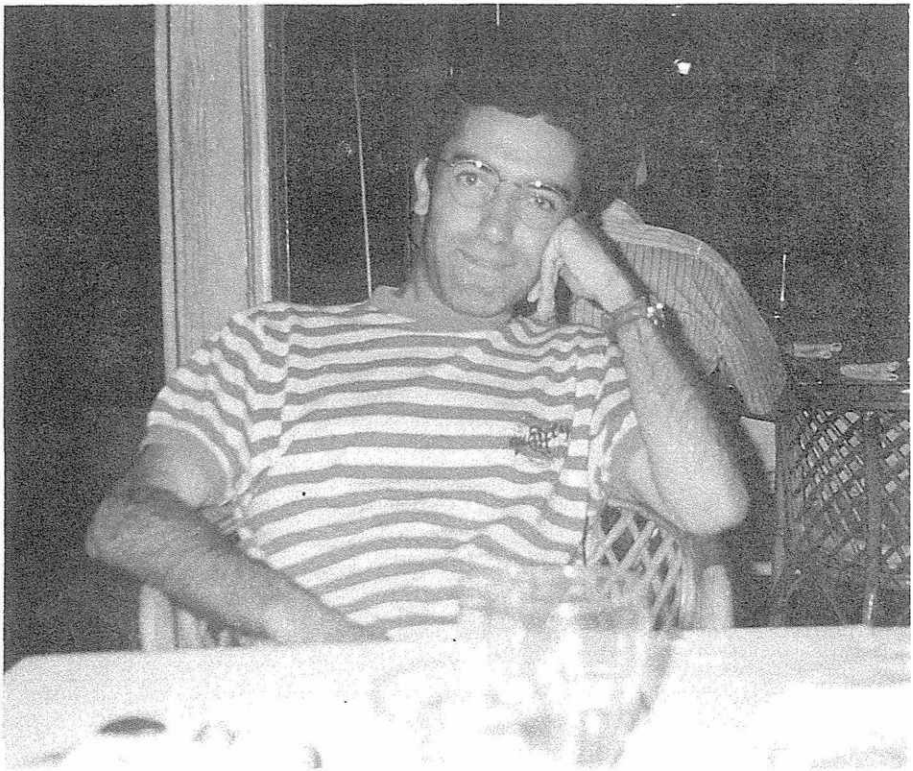

Fotoğraf : Ferhan Gök Şenkon

Ucundan yakaladı gülüşü, kendi dudağının kenarına tutturdu.

Coşkuyla kalktı yerinden. Yatak odasına gidip uyuyan güzeline eğildi. Sıcacık bir günaydın öpücüğü kondurdu gamzesine.

Ardından perdeyi açıp güneşi içeriye çağırdı.

Aslında bu sabahın, tıraş olurken şakağında gördüğü beyaz bir saç teli dışında ötekilerden hiç de farkı yoktu.

AYŞEGÜL GÜRDAL

Bugün Ne Yaptın Kâbusu

SABAHLEYİN erkenden kalktı. Başında bir zonklama, sırtı soğuk soğuk ürperiyor. Yüzünü yıkadı. Aynada şişmiş gözlerini inceledi, gözaltları ümit kırıcı. Güne keyifsiz başlamanın sıkıntısı :

Çarçabuk bir şeyler atıştırıp sokağa fırladı. Yollar henüz tenha. Bir dükkândan ucuz bir sigara satın aldı. Bakkalın nedense güleç yüzü canını daha da çok sıktı. Amaçsızca yürümeye başladı. Sahil boyunca yürürken, "Denizin kokusu eski denizleri çağrıştırıyor," diye bir cümle kurdu. Sonra eski denizler üzerine düşünmeye koyuldu. Merak dedi, hayatımın en vazgeçilmez tutkusu. Başkalarının hayatına duyduğu ilgisizliğin yerini sözcüklere yüklediği anlamların ya da onların taşıdığı, değişen anlamların peşinde geçen, kendi hayatının gizi.

"Kimse kendisini bir cümle olarak tasarlayamaz." Bu düşünceyle gülmeye çabaladı. Acı çekiyorum. Bu gerçek olabilir mi? Yalnızlığın böyle vazgeçilmez bir tutku olması değişmezliği, yabanlığı, kimsesizliği, çaresizliği. "Sözcükler neyi birleştirir hayatlarımızda?"

İç geçirdi, yazgısını düşündü. Yalnızlığının bir süsü olmalı, biçimi, "Kendini gören göz," dedi. Ağzına acı bir tat yerleşti. "Fazla romantiğim, bundan da asla vazgeçemem," diye söylendi. Gülünç olduğu düşüncesiyle bir süre oyalandı. Denizi tekrar kokladı, derin derin ve bu kez hiçbir şey düşünmedi.

Yosunlar mazota bulanmış, suyun üzerinde kıpırdıyor sakin sakin. Bir banka oturmaya karar verdi. Huzursuz, güneşin doğuşunu izlemeye koyuldu. Güneş her sabah yeni umutlarla doğmaz mı? Gülümsedi tekrar. Kendimi her şey için hoşgörmek zorunluluğu, yalnızlık insana hoşgörüyü öğretiyor. Aptalca düşlerle kendini avutma ayrıcalığı, bir oyun arkadaşlığı. Sadık. Sırdaş.

Bankın yer yer dökülmüş boyası üzerinde ellerini gezdirdiği, gözleri uzakta bir yere kilitlenmiş, elinin altındaki ahşap dokusu üzerinde parmaklarını hissetti. "Bu ağaç benim," dedi. Ani ve kendiliğinden bir kavrayışla. "Bu ağaç, benim." Zorlukla yerinden doğruldu, adımlarının onu sürüklediği yere doğru. Islık çalarak. ❁

MURAT YALÇIN

Üç Beş Dakikalık Öykü

1. SÜT

"SAYIN Bayan Y.,

Çok mahrem bir mesele için size büyük bir güvenç ile müracaat etmeme ve bu hususta kıymetli yardım ve mütalaanızı rica etmeme müsaade buyurunuz.

Çok zaman var ki, mahiyetini az aşağıda öğreneceğiniz şiddetli bir arzunun pençesinde kıvranmaktayım. Esrarengiz menşeine bir türlü akıl sır erdiremediğim bu şiddetli isteği yerine getirmek acaba mümkün olamaz mı, diye düşündüm. Bu hal bende öyle bir ihtiras şeklini aldı ki, işin gayri tabiiliğini kendi kendine her gün birçok defalar tekrarlamama ve bu şiddetli arzuya karşı mütemadiyen ve şiddetle – ama ne yazık ki boş yere! – mücadele etmeme rağmen, kendimi bunun pençesinden kurtaramayacağımı anlıyorum.

Kısa keseyim; genç bir kadının sütünü emmek istiyorum. Sizden öğrenmek istediğim şu : Tanıdıklarınız arasında bana sütünü iyi bir ücret mukabilinde verecek genç bir kadın bulunur mu? Ancak bir şartım var : Bu sütü kadının memesinden emebilmeliyim!

Benim bu arzumu pek garip bulacağınızı biliyorum. Fakat demin de söylediğim gibi, bundan kendimi kurtarmaya çabaladıkça içimdeki isteğin şiddeti büsbütün artmaktadır. Bizzat ben kendim de böyle bir hareketi ihtiyar bir adama yakıştıramıyorum. Fakat nihayet pek de ahlaksızca bir hareket sayılmaz, hem hiç kimse çıkıp da bu işin cezayı icap ettirecek bir tarafını bulamaz. Sizi katiyetle temin ederim ki, herhangi şerefsiz bir harekette bulunmak aklıma dahi gelmiş değildir; içimi dolduran ve size bir türlü tarif edemeyeceğim o şiddetli arzuya bir kerecik olsun kendimi bırakmaktan gayri bir maksadım yok...

Size bu hususta son derece minnettar kalacağım. Şunu da ilave edeyim ki, mezkûr bayanın dolgun göğüslü ve iri memeli olmasının benim için bilhassa ehemmiyeti vardır; temenni ederim ki, bu hususu da göz önünde bulundurursunuz..." ❁

Haziran 1996

Desen : Semih Poroy

2. SEVGİ İLE KORKUT

"BİR çay," diyerek beş yüz bin lira uzattım garsona. Yüzüme bakmadan, bir hışımla çekip aldı elimdeki parayı,

"Olmuyor böyle ama, bir çay için... Sabahtan beri bu dördüncü! Hep beş yüz, bir..."

Kem küm ettim, "Dördüncü kişi olduğumu bilmiyordum..." diyebildim; içimdeki saçmalığa boyun eğerek üste çıkmaya çalıştım. Bir ara, taş duvarın önünde oturan bir çifte takıldı gözüm : Adam, elini kadının dizine koymuş gözlerinin içinde bir şeyler arıyordu. Kadın, adamın ensesini dolduran saçları parmaklarına sarıp kıvırıyordu, dalgın dalgın duvara bakarken.

Az kalsın geri dönüp oturacaktım; aklıma garson geldi...

– İçimde bir mahzen kapısı çarpıldı sanki!

Haziran 1996

3. ÇİÇEK

KULAĞIM kapının zilinde. Şimdi gelir. Evinden çıkamamış, otobüsü kaçırmış, trafiğe takılmış, kaza geçirmiş, acil servise kaldırılmış olabilir. *Ölmüş de...* Adresi çıkaramamış, başka sokaklarda dolanıyordur belki. Ama sanmıyorum. Gözleri böcül böcül, geliyordur. Birazdan zile dokunur. Otomatiğe basarım. Kapıyı tıklatır hemen. Tek gözümü kapının dürbününe dayar, şaşkın, yamuk suratını görürüm. Terini siliyor, kıyafetine çekidüzen veriyordur, ivedi. Ortalığı toplamalı, bazı değişiklikler yapmalı, ilk gelişi bu, ne de olsa. Elinde bir demet çiçekle karşıma çıkabilir birden. İnce boyunlu şişman vazoyu masanın ortasına koymalı. Demeti çözüp çiçekleri vazoya yerleştirirken, "En sevdiğim çiçeği almışsın, çok teşekkür ederim!" demeli, hafif göz süzerek gülümsemeli.

Şu geniş koltuğa oturturum. Sehpayı koltuğa az daha yanaştırsam; bardağına, kül tablasına rahatça uzanır... Köşe raflarındaki aile resimlerini kaldırmalı. Kalkıp ben mutfaktayken, yakından bakabilir, ilk fırsatta saçma sapan sorulara boğabilir. Acemi erkeklerin soydan soptan konu açmaları tuhaftır, yok yere katılaşırım bu durumda. *Görürüz...*

Banyodaki çamaşırları da kaldırmalı. Külotuma, sutyenime, kombinezonuma, külotlu çoraplarıma dokunmak, hatta koklamak isteyebilir. *Yüreği ağzına gelirse...* Gülerim doğrusu! Çamaşır sepetini küvete koymalı, kabini sıkıca kapamalı; kıllı sabunları da görmesin. Gelir gelmez tuvalete girebilir. Evi güçlükle bulmuş, bu arada sıkışmıştır belki. Hava dondurucu. Saat başı çişi gelir insanın. Şofbeni açmalı, ellerini sıcak suyla yıkamak isteyebilir. Yatak odasının kapısını, perdelerini açmalı. İçi rahatlasın, kafasında karanlık, loş noktalar kalmasın. Neyse, aynaya bakılırsa, saçım başım düzgün, giysilerim 'ev hali'ne uygun.

Geldi. İki saat oturdular. Yatakta ısındılar. Adam, parmaklarıyla araladı, bir zenci avucu gibi açıldı...

Pencereden baktı; kasıla kasıla uzaklaşıyordu adam. Peşinden fırladı, çiçeklere doğru koştu kadın. ❁

1 Nisan 1996

ATTİLÂ İLHAN

Geceleyin Rüya Görürüz

Se.Te.'ye*

HÜSEYİN saata bir daha baktı ve : "Artık gelmiyecek." diye düşündü. Akşam olmak üzereydi. Gökten kömür tozuna benzer bir şeyler dökülüyor, bu ince ince yağan tozun ardında şehir, sokakları ve caddeleriyle yavaş yavaş kayboluyordu. Artık beklemiyecekti. İçinde, iyice tayin edemediği bir yerinde, ona çok ıstırap veren bir sancı her an daha çoğalıyor; kafasının içinde hesaplanmamış ihtimaller kaynaşıyordu. Yürüyordu. Fakat gittiği yer malûm değildi. Kendi kendine soruyor, cevap veriyor, bir sonuca, kendini tatmin edecek bir sonuca varmağa çalışıyordu.

"Neden gelmez? Hâlbuki söz vermişti, gelmesi lâzımdı. Diz dize oturmalı, göz göze bakmalıydık. Ona, dünyadan, insanlardan, sevgimden bahsetmeliydim ve mütebessim dinlemeliydi. Neden gelmedi? Neden gelemez?"

Hüseyin âşık mıydı? Kim bilir? Haydi âşıktı diyelim : Kumral, kocaman yeşil gözlü bir kızı seviyordu. Bu kızın büyük bir evi, kıvrımlarında kaybolduğu pembe renkli hayalleri vardı. Eskiden beri yalnız kalır kalmaz, oturur, yahut sırtüstü yatıp gözlerini yumar : Burası gerçeklerin pek az konuşulduğu bir masal dünyasıdır. Gümüş kanatlı kuşlar uçuşur. Bakır bir kuruş gibi kırmızı bir ay doğar. Uzaktan bir ses ona daima saadeti, aşkı hatırlatan bir şarkı söylüyor. Büyüyor. Keskin profilli bir erkeğe âşık oluyor. Bundan ötesini herkes bilir. Nurten de biliyordu. Onun için hayallerinin burasına gelince artık gülümserdi.

Hüseyin bu yumuşak, ince örgülü hayal dünyasına kızdırılmış bir demir gibi girdi. Öğleden sonraları hususî bir şirkette kâtiplik yapıyor, sabahları tahsiline devam ediyordu. Babası ölmüştü. Bu yüzden, bütün tasavvurlarının ancak kendi çalışması sayesinde gerçek olabileceğini biliyordu. Esasen bu tasavvurlar neydi? Namuslu bir doktor olmak, bir insan gibi yaşamak... Piyangoya hiçbir zaman inanmamıştı. Lâkin, Nurten, hayatında bir büyük ikramiye oldu. Birçok saatlerini paylaştılar.

Delikanlı durdu : "Nereye geldim?" diye kendi kendine sordu. Şehrin, günün her saatında insan akıtan kanallarından birine gelmişti. Başında şaşılacak bir hızla yuvarlanan, yuvarlandıkça çığ gibi büyüyen düşünceleri, cebinde elli kuruşu vardı. Ona, her an söyleyecek mühim bir sözü varmış gibi geliyor; fakat bu mühim sözün nereye, kime söyleneceğini bir türlü hatırlıyamıyordu. Kalabalığın daimî akışına kapılarak sürüklenmeğe başladı. Onbeş gün önce "idarî bazı sebeplere binaen" onu işten çıkarmışlardı. İşte o zamandan beri, bir Eyyüp sabriyle bütün ticarethaneleri, şirketleri dolaşıyor, iş

arıyordu. Nurten'in babası ona iş bulabilirdi. Lâkin, adresi o kadar muhteşemdi ki : Bir türlü aklında tutamıyordu. Zaten kıza açıkça bir şey söylemiş değildi. Söylese de mühim bir şey temin edemiyecekti. Babası Nurten için bambaşka bir istikbal tasarlıyor.

Attilâ İlhan'ın ilk kitabı *Duvar*'ı, annesinden aldığı bin lirayla bin adet bastırdığı yıl çekilmiş fotoğrafı (1948). "Geceleyin Rüya Görürüz"ün yayımlanmasından üç yıl sonra...

Bu gün uğursuz bir gündür. Uğursuz gün olur mu? Olur! Bir delikanlı, bir günde, iş bulmak için on yere müracaat eder ve reddedilirse, üstelik sevdiği kız da sözünde durmazsa, o gün uğursuz gündür. Hüseyin hiçbir şeye değil, büyük bir emniyet ve gururla : "Hayır efendim. Münhal yerimiz yok." diyen memurlara içerliyordu. Şimdi ne yapacaktı? İkinci Cihan Harbi'nin sonunda yalnız hava bedavaydı ve yalnız hava ile yaşamanın usulü henüz keşfedilmemişti. İstidadı vardı. Çalışabilirdi. Okuyabilirdi, insanlara faydalı bir uzuv olabilirdi. Ama önce iş bulması lâzımdı.

Birdenbire ışıklar yandı. Etrafı tenhaydı. Burasını, bu ihtiyar çınarları, bu viran kenar mahalle kahvesini tanımıyordu. Bununla beraber girmek için çok düşünmedi. Bir zaman yüzü gerilmiş, zihninden bir takım hesaplar yapıp tahminlerde bulunarak vakit geçirdi. Müthiş bir tokat yemiş gibiydi. İçinde, yerini iyice tayin edemediği isimsiz sancı, onu olduğu yerde kıvrandıracak hâle gelmişti. İki masa ötesinde şiş suratlı bir adam ellerile işaretler yaparak arkadaşına dert yanıyordu : "Kemal Beyi göremedim. Ama muhakkak canım senin iş oldu. Olan bana oluyor. Karı adamakıllı hastalandı. Üç defa müracaat ettik, boş yatak yok dediler." Öbürü başını sallıyor : "Vah, vah..." Sonra sözü değiştiriyorlar : "Duydun mu? Amerika'da..."

Hüseyin artik orada oturamıyor. Vakit ilerlemiştir. Ama kafasının içinde ayni sorular, binbir kılığa girip, binbir şekil değiştirerek şeytanlar gibi hora tepiyor : "Neden gelmedi? İş bulmadığımı biliyor galiba? Meteliksiz bir sevgili onun bütün hayallerini yıkabilir. Beni küçük görüyor." Ve birdenbire istikamet değişiyor : "İş bulamazsam ne yaparım? Ya anam, ya kardeşim..." Hava daha kararıyor, büyük binaların ardında şehrin uğultusu duyuluyor. Sanki : Kocaman bir canavar, boylu boyunca uzanmış, soluyor.

Köşeyi dönerken birisine çarptı : Daha saflığını kaybetmemiş bir çocuk yüzü. Ama fazlasiyle boyanmış. Bunun da ince kaşları, kocaman gözleri var. Bir şey söyliyecek gibi bakıyor. İkisi de bir müddet durdular. Sonra kız yılıştı : "İster misin ki?.." Hüseyin ürperdi. Onun şahsında korktuğu, her zaman kaçtığı bir varlığın gizli tehdidini duyuyordu. Burnuna bir tütün ve kötü parfüm kokusu çarptı. Hiçbir şey demedi. Şimdi yoluna devam ediyor, kız da peşinden geliyordu. Nihayet : "Git," dedi, "Param yok." Ve kız gitmedi. Onun yüzüne baktı ve tekrar güldü : "Olsun! Ne yapalım? Bu gece de böyle. Her gece para için bu gece keyf için. Yağma yok. Gördüğümüz hıyanetlik yeter." Gerçekten sevinecek bir haber almış gibi gülüyor, onun peşini bırakmıyordu. Kızın bu devamlı ısrarı, Hüseyin'in kafasında diğerine karşı çocukça bir intikam fikrinin doğmasına sebep oluyor, delikanlı sebebini bilmeden, içinden tekrarlayıp duruyordu : "Evet!.. Evet!.. Evet!.."

"Sıkkınsın galiba!.. Aldırma be! Bak üstün başın fena değil. Yoksa karnın mı aç ha?.. Doğru söyle. Bilirim, kötüdür bu. Bazı müşteri çıkmaz." Birdenbire karar veriyor : "Haydi canım, gel gidelim."

Gidiyorlar. Ama nereye? O, mütemadiyen konuşuyor. Hüseyin ise hiçbir şey dinlemiyor. Ah, şu sözü bir hatırlayabilse!? Mühim bir söz. Lâkin ne diyecekti? Kime söyliyecekti?

...Her şey tabii geçti. Hüseyin şimdi fırtınadan sonra durulan deniz gibi sakindir. Yalnız ara sıra o kahrolası sancının ıstırap veren burgusunu bazan böğründe, bazan kalbinde, bazen kafasında hissediyor. Kız, şimdi gene konuşuyor. Hüseyin güya onu dinliyor. Hâlbuki kafasının içi zifiri karanlık. Yalnız oradan oraya bir ateş böceği uçuyor : "Evet!.. Evet!.."

"Bak, burası bizim evimiz. Nasıl, beğendin mi? Annem yanımızdaki odada yatıyor. Zati hepsi iki oda. Babam, annemi terketmeden Beşiktaş'da oturuyorduk. Sonra o bizi bıraktı. Annemle ben zebil olduk. O tütün işlemeğe gidiyordu. Ben..."

Artık o da konuşmadı. Şimdi fakir odanın karanlık havasına uykunun yumuşak örtüsü iniyor. Hüseyin bir aralık : "Anam, kardeşim," diye düşündü. "Merak ederler mi?" Etmezlerdi. Çünkü : Bazan arkadaşlarile beraber kaldığı oluyordu. Sonra ateş böceği söndü.

Aradan kimbilir ne kadar geçti. Hüseyin dışarda bir otomobil sesi duyduğunu zannetti. Biraz sonra kulağına muhtelif sesler çalındı : "Burada mı? Ne olmuş? Hasta mı?" Kalktı. Kapıyı açtı. Sofanın karanlığı içinde, Nurten, bir yıldız gibi parlıyordu. Onu görünce gülümsedi, kadife gibi yumuşak bir sesle : "Hüseyin," diye fısıldadı. Kucaklaştılar. Öbür kız, gözleri nihayetine kadar açılmış onları seyrediyor, dudakları titriyordu. Nurten : "Gel," dedi "Gel, Hüseyin gidelim buralardan ve bir daha hiç dönmi-

yelim." Gidiyorlar.

Önce bir otomobile biniyorlar. Karanlık sıkıntılı sokaklar geride kalıyor. Işıklı caddelerin insanın gözlerini kamaştıran pırıltısı içine giriyorlar. Nurten ona sokuluyor, sokuluyor. Bir şeyler fısıldıyor : "Beni affet sevgilim. Biraz geç kalmıştım. Gelir gelmez seni her yerde aradım. Ne olursa olsun seni bulmak, kollarının arasına sokulmak istiyorum. Görüyorsun ya, işte buldum." Hüseyin güldü : "Fakat nasıl bulabildin? Bu öyle imkânsız bir şeydi ki şaşıyorum." Nurten ona daha sokuluyor : "Buldum işte, ama kız kimdi?"

Attilâ İlhan'ın yayımlanmış ilk öyküsü...

ATTİLÂ İlhan,"Yaşasın Edebiyat" için 1987 yılında Cengiz Öndersever'in kendisiyle yaptığı konuşmada, "Seçilmiş Hikâyeler" dergisinde yayımlanan "Hizip" adlı öyküsünün yayımlanmış tek öyküsü olduğu biçimindeki saptamaya, "Evet," diye yanıt veriyordu. Oysa Attilâ İlhan'ın "Hizip"ten önce bir başka öyküsü daha vardı yayımlanmış : Unutulmuş bir öykü olarak, bu sayıda yayımladığımız, "Geceleyin Rüya Görürüz". Attilâ İlhan, Cengiz Öndersever ile yaptığı konuşmada, öykü serüveni üstüne şunları anlatıyordu :

Neden tek öykü? Neden 1955'ten bu yana diğer yazın türleri?

– 1950'li yıllarda Salim Şengil bir hikâye dergisi çıkarıyor ve yaşatıyordu. Sonra bir yayınevi kurdu ve benim ilk editörüm oldu (*Sokaktaki Adam*). Bana sık sık neden hikâye yazmadığımı sorar, dergisinde bir de hikâyemi yayımlamak istediğini söylerdi. Tam kestiremiyorsam da, daha o zamandan geniş, çok boyutlu ve kapsamlı şeyler yazmaya yatkın olduğumu seziyordum.

Üç bin mısralık bir destan denemiş, üç ciltlik bir romanın iki cildini yazmıştım. İlki, "Şafak Vakti Dünya", ikincisinin adı "Saadet Hepimize Mahsustur" idi.

Uzun romanlar kuruyordum. Yine de, bir hikâye denemek bana ilginç göründü. Şu var ki, o hikâyeyi de tek düşünmedim. 12 hikâyeden oluşan bir kitabın o zaman – ki adı, "Yalnızlığın Kapısını Çaldım" olacaktı – ilk hikâyesi olarak "Hizip"i tasarladım ve yazdım.

Üç şeyi göz önünde tutmuştum. Gerçekçi hikâye yazmak o zamanlar, köy hikâyesi yazmak sanılıyordu. Ben bir şehir hikâyesi yazdım. İkinci olarak, gerçekçi anlatımı zabıt kâtibinin tutanak üslûbuna indirgemişlerdi. Estetik bir anlatım getirmeye çalıştım. Üçüncüsü, tiplemeler son derece şematik oluyordu; daha diyalektik tiplemeler yapmaya çalıştım. Ayrıca, o dönemde iktidar partisi olan DP'nin grev hakkı vaadini yerine getirmemesi üzerine basıyor, böylelikle hikâyenin toplumcu işlevselliğini yerine getiriyordum.

Sonraki gelişmeler de, benim romanla da yetinmiyecek; roman dizileri, TV dizileri yazacak, bir maratoncu olduğumu gösterdi. Bir maratoncudan nasıl bir sprinter çıkmazsa, hikâyeler de çıkmaz. Çünkü hikâye türü, vüs'at değil, yoğunluk gerektiren ve zaman içinde küçük birimler kullanan, mekân içinde kısıtlı ve sınırlı bir sanat türüdür. Muhayyilemi orada tutamıyorum. Tutmaya çalışınca da, bir romanın canına okunuyor. Bu yüzden "Yalnızlığın Kapısını Çaldım" hiçbir zaman yayımlanamadı.

("Yaşasın Edebiyat", Temmuz 1987, S : 1)

"Hiç, zavallının biri."

"Seni kaybedeceğim diye korkmuştum."

Otomobil kocaman evin önünde durdu. Hüseyin ve Nurten indiler. Yuvarlak şen yüzlü bir adam, bahçenin muntazam yollarından onlara doğru geliyor. Bu : Nurten'in babasıdır. Hüseyin adeta korkuyor. Fakat baba onun elini sıktı : "Tanıştığımıza mennun oldum delikanlı. Nurten bana herşeyi anlattı. Kızımın gönlünü çalabildiğin için tebrik ederim. Eğer arzu edersen tahsilini bitirinceye kadar bizim bürolarda çalışabilirsin.

Hüseyin şimdi, büyük aydınlıkların ortasında mesut şeylere kavuşmuş bir insandı. Nurten'e döndü : "Nurten!"

"Sana bir sürpriz yaptım Hüseyin."

Baba, gevrek kahkahalarla gülüyor, uzaktan insana güzel şeyler hatırlatan bir müzik sesi duyuluyordu : "Dünya ne güzel!" diye düşünüyor Hüseyin. "İnsanlar ne iyi! Beyhude telaş etmişim. Bir deli gibi buhranlar geçirecek ne vardı? İşte herşey yoluna girdi." Sonra birdenbire söylemek istediği mühim sözü hatırladı : "Mesut olmak istiyorum."

Nurten gülümsedi : "Olacağız!"

Beraber hemen oraya, bahçenin çimenleri üzerine uzandılar. Başuçlarındaki akasyanın dalları arasından yıldızlar, samanyolu görünüyor, bir yerden kahkahalar duyuluyordu.

Nurten : "Misafirler var," dedi.

"Babamın ortakları. İstersen içeriye girelim." Hüseyin :

"Hayır," diye fısıldadı. Hayır Nurten! Burada kalalım." Sonra, "Böylece iş de bulmuş oluyorum," diye düşündü. "Anam, kardeşim? Galiba mesuduz artık." Omzuna bir el dokundu. Gülümsedi : "Ne o Nurten?"

Kız kendi kendine Nurten mi diye düşündü : "Rüya görüyor galiba." Sonra onu tekrar uyandırmağa çalıştı. Gazeteyle yamanmış pencerelerden ağarmağa başlıyan günün ilk ışıkları giriyor, bu solgun ışıklar partal yer yatağının, ot minderin acınacak çizgilerini belirtiyor, ince kaşlı kızın mahmurlaşmış gözlerine doluyordu. Sonra tebessümü yavaş yavaş silindi. Gözlerinin içi karardı. Doğruldu, başını avuçları arasına aldı. Kız, giyinmek için kalkarken kayıtsız bir sesle : "Ne o?" diye sordu, "Hâlâ üzgün müsün?" Hüseyin önce bir cevap vermedi. Bir an düşündü, sonra ağlar gibi : "Evet," dedi. "Çok güzel bir rüya görüyordum." Kız tekrar yanına oturdu : "Belliydi. Demin Nurten, diyordun. Kim bu Nurten be! Çok mu güzel?" Hüseyin, o isimsiz sancıyı bir an, ama bütün şiddetile kalbinde hissetti : "Hayır," dedi. "Kardeşimdir. Ama biliyor musun ne müthiş rüyaydı bu? Aman yarabbi!" Kız güldü. "Kardeşin olduğunu yutalım," dedi, "Rüyan çok mu güzeldi?" Hüseyin dalgın, tasdik etti : "Evet!" O, gözlerini gittikçe aydınlanan pencereye çevirdi : "Geceleyin," dedi, "rüya görürüz. Ben de ara sıra görürüm. Kendimi saraylarda zannederim. Çeşit çeşit elbiselerim mantolarım olur. Ama uyanınca bir bakarım hepsi kaybolmuş." Kısa bir an sustu, sonra : "Geceleyin rüya görüyoruz," diye tekrarladı : "Halbuki gündüzleri yaşıyoruz. Bu iki şey birbirine hiç benzemiyor."

BİR ÖYKÜ DÜNYASI KURABİLMEK

FERİDUN ANDAÇ

BİR önceki yazımda[1] yer alan şu tümceye dönmek istiyorum yine : yazınsal yaratıcılıkta dilinin yurduna, sözünün barınağına dönmek kaçınılmaz bir şeydir yazar için.

Bu kaçınılmaz olanı yakalayabilme, değerlendirebilme kıyısına gelebilen yazarın/öykücünün konumuna bakalım bu kez de.

Üstyapı kurumu olan edebiyatın oluşma/gelişme düzeyini ekonomik ve toplumsal yapının belirlediği bilinendir. Kültürel coğrafyamızda bu sürecin ağır aksak işlediğini gözleriz. Bu, en azından, Cumhuriyet öncesi dönemlerde böyledir.

"Şehir aydınları adı verilen küçük azınlığın malı" olan edebiyatta[2] Cumhuriyetle birlikte bir kabuk değiştirme, yenileşme, gelişme gözlenir.

Öncelikle, yaşanan niceliksel değişimin birçok nedeni olmakla birlikte; yazın toplumbilimi açısından baktığımızda; Cemal Süreya'nın "Türk Yazarının Halklaşması" belirlemesindeki[3] savları bizi bu farklılığın boyutlarını görmeye yöneltir. "Halklaşma" sürecinin öncelikli iki boyutu vardır : İlki Anadolu doğumlu/kökenli yazarların artışı; diğeri de yazın coğrafyamızdaki halklaşma, yani İstanbul'un, büyük kent gerçekliğinin dışındaki gerçeklerin yazınımızda yoğunca dile getirilmesi süreci.

Süreya'nın şu belirlemesi doğrudur : "...Tanzimatçılardan 1900 doğumlulara kadar edebiyatımızı da fikir hayatımızı da hep İstanbul'da doğan yazarlar temsil etmiş. Anadolu doğumlu yazarların sayıları da oranları da hiç denecek kadar küçük olmuş. Anadolu çocukları ancak 1900'den sonra edebiyatta bir varlık olmaya başlamışlar."

Bu süreçte Anadolu gerçeği yazınımızda pek yer almamış. Gerçi İstanbul doğumlu yazarlardan birkaçının bu yönde ürünler verdiğine tanık oluruz. Bunların çoğu yüzeysel, dıştan bakışın ürünleridir. Bu yazarlardan biri olan Nabizâde Nâzım (1862?-1893) uzunöyküsü (veya romanı) *Karabibik*'te (1890) Anadolu kırsal kesim insanının gerçeğinden kesitler sunar. Konu olarak seçimini de şöyle açıklar yazar : " Romanın konusunu Anadolu köylerinden seçmekte bir düşüncem vardır ki bu da köylülük, çiftçilik çevrelerinin yabancısı iseniz size o çevreler hakkında bir fikir vermiş olmaktır; olaylarımın geçtiği yer olan yerlerde ahâlinin geçim ve iş-güçleri hakkında yeteri kadar bilgi bulacaksınız; dillerini de tanıyacaksınız."[4] Demirtaş Ceyhun, onun bu bakışının bir tanıklığı içermediğini belirterek şunları söyler : "...Nabizâde Nâzım, bu öyküyü, galiba hiç kuşku yok ki, emir komuta zinciri içinde tanıdığı Anadolulu (Beymelekli) bir erden (belki de, emireri'nden) dinleyip, İstanbullu bir aydın olmasının verdiği yetkiyle de, olsa olsa yöntemiyle sorunsallaştırarak yazmış olmalıdır bence."[5]

Nabizâde Nâzım, bir öykü dünyası kurabilmek için, yaşamın zenginliklerine bakabilmenin ayırdındadır en azından. Bir de, öykü ve roman arasındaki ayrımın... Bunu, "Hasba" öyküsünün önyazısında şöyle dile getirir : "Hikâye ile romanın farkı vardır. Roman bir olayın inceden inceye hikâyesidir ki, olaylarla olaylardaki kişiler üzerine okuyucuların ilgi ve duygularını çekip toplamağa herşeyden çok dikkat olunur.

"Hikâye ise o olayın sadece anlatılmasından ibarettir. İnceden inceye anlatılmağa gelmez. Adetâ hikâye bir romanın özeti demektir. Öyle derin derin hislenmelere de tahammülü yoktur. Ne söyleyecekse birkaç sahife içinde söyleyip bitirivermelidir; fakat her özette olduğu gibi bunda da olayların can alıcı yerlerini bulup seçmededir."[6]

❋

Dönem yazarlarının konumu, edebiyata (öykü ve romana) bakışı aşağı yukarı budur. Yine aynı konumdaki bir başka yazar Refik Halit Karay (1888-1965) Nabizâde Nâzım'dan birkaç adım daha öndedir. Bunu da, sürgünlük döneminde tanıdığı/gerçeğiyle yüz göz olduğu Anadolu'dan gözlemleri/izlenimleri sonucunda yazdığı *Memleket Hikâyeleri* (1913-18) ile kanıtlar. Bu, bir anlamda da, "şehir aydını" edebiyatçının Anadolu'ya açılımının göstergesidir.

Bu iz/ler yazınımızın sonraki dönemlerinde etkileyici olur. Yeni yetişen yazarlar kuşağı için neyi/nasıl anlatmaya bir etki kaynağıdırlar.

1930'lardan '50'lere uzanan süreçte İlhan Tarus'un (1907-1967), Kemal Bilbaşar'ın (1910-1983), Orhan Kemal'in (1914-1970), Samim Kocagöz'ün (1916-1993) yanı sıra; Halikarnas Balıkçısı (1886-1973), Sadri Ertem (1893-1943), Sait Faik Abasıyanık (1906-1954), Sabahattin Ali (1907-1948), Kemal Tahir (1910-1973) bu coğrafyayı zenginleştiren öykücüler olarak öne çıkarlar.

Öykücülüğümüzün bu süreçteki oluşumunda, o halklaşma çabasında bir aşılma yaşanır; toplumun farklı kesimlerini yansıtma ereği güdülür. Giderek de edebiyatın bir amaç mı, yoksa araç mı olduğu gerçeği de tartışma gündeminde yerini alır.

Her şeyin ötesinde, yazma > yansıtma > üretme konumundaki yazar yazının yurdunu keşfe çıkar. Anlatılan, gerçekliği yansıtılan > köy > kasaba kent de olsa, temel öğe insandır, onun gerçekliğidir. Bu da, en dolayımsız, en yalın biçimiyle; yazarın dilinin yurdunda boyutlanır.

Bir öykü dünyası kurabilmek sınırları aştırıyor, dilleri renklendiriyor, hayatın en kırılgan yerinde buluşturabiliyor bireyle toplumu; içsel olanla dışsalı, gerçekle gerçeküstünü, düşle fanteziyi...

Bu dünyaların kuruluşunda, biçimlenişinde başat öğelerin ne/ler olduğunu görebilmek; yani yazarın/yazma bilincinin yurduna yolculukla başlar bir ölçüde. Eldeki ilk veriler onların, aradan çekilerek, renklerini soldurup seslerini yitirtip yeni bir renge, başka bir sese dönüşerek yarattıklarıdır. Sonrası da sorulup söylenilenlere karşılık yazılanlardır.

❋

Selim İleri (1949, İstanbul) "Dönence"de bu dünyasının kuruluşunu; ilk izleri, etkileri dile getiriyor. Onun bu sözleri bizi salt bir öykü dünyasının kuruluşunun tanıklığına götürmüyor; bir yazın tutkunu oluşun güzel yolculuğuna da çıkarıyor. İleri, öyküsünde bireyin tutku dolu dünyasını sevinçleri, hüzünleri, acıları, özlemleriyle yansıtır. Bugün onun öyküsünü besleyen kanalları görebilmek, öykücülüğümüzdeki yerini anlayabilmek için; öykü dünyasının sıcaklığına şu yapıtlarıyla ulaşmak yeterli : *Cumartesi Yalnızlığı* (1968), *Pastırma Yazı* (1971), *Dostlukların Son Günü* (1975), *Bir Denizin Eteklerinde* (1980), *Eski Defterlerde Solmuş Çiçekler* (1982), *Son Yaz Akşamı* (1983), *Hüzün Kahvesi*–"Tüm Hikâyeleri I" (1991), *Kötülük*–"Tüm Hikâyeleri II" (1992). İleri'nin öykücülüğümüzde yeni bir duyarlılık evreni yaratmasındaki başat öğenin kurduğu öykü dünyasıyla özdeşleştiğini söyleyebilirim. Yeni izleri bulabilme, yeni sesleri yaratabilmede ileri bir adımdır onun öykücülüğü.

Necati Güngör (1949, Malatya) öykücülüğümüzün zenginleşen coğrafyasına apayrı bir duyarlılık getirmiştir. Anadolu insanına bakışı, onun gerçekliğini (duyarlığını) yansıtışı kurduğu öykü dünyasının özgünlüğüyle okuru/nu çekim odağına alır. Güngör, bu çizginin ulaşılabilecek en kırılgan noktalarında var ediyor öyküsünü. Bireyin dünyası, onun yaşadığı gerçeklerin dönüştüğü/dönüştürdüğü durumlar yalın, içli bir anlatımla öyküsünde yer alır. *Yolun Başı* (1973), *Sevgi Ekmektir* (1978), *Bu Sevda Ölmek* (*Yolun Başı, Sevgi Ekmektir, Bu Sevda Ölmek* bir arada; 1983), *Hayatımın Yedi Hikâyesi* (1984), *Unutulmaz Bir Kadın Resmi* (1986), *Sinema Kuşu Sevgilim* (1990) Güngör'ün bu dünyasının oluşumunu sergileyen ürünleri. "Yaşadığım Günlerden"de bu izlere, bu dünyanın oluşumuna kapı aralıyor Güngör. O

[1]"Yazma Bilincinin Yurdunda", "Adam Öykü", Sayı : 6, 1996
[2]Kemal Karpat, *Türk Edebiyatında Sosyal Konular*, s. 54, 1971 Varlık Yayınevi
[3]Cemal Süreya, *Papirüs'ten Başyazılar*, ss. 43-46, Cem Yayınevi
[4]Nabizâde Nâzım, *Hikâyeler/Külliyat II*, ss. 63-64, 1961, Dün-Bugün Yayınevi, Baskıya Hazırlayan : Aziz Behiç Serengil
[5] *Türk Edebiyatındaki Anadolu*, Demirtaş Ceyhun, s. 15; 1996 Sis Çanı Yayınları
[6]Agy., s 133

❁

YALNIZLIĞI YAZDIM MI?

SELİM İLERİ

GALATASARAY Lisesi'nde öğrenciydim, orta iki. Yakup Kadri'ler, Halide Edib'ler, Reşat Nuri'lerle başlayan 'edebi' okumalarım romandan hikâyeye açılıyor, şurdan burdan edindiğim hikâye kitaplarını okuyordum.

Ne var ki liseye kadar doğru dürüst hikâyeler, dört dörtlük hikâyeler okuma fırsatım olmayacaktı.

Öyle ya, Türkçe kitabımızda hikâye örneği ne vardı, hatırlayamıyorum. İz bırakmamış olmalı. Biraz daha geçmişe dönünce, ilkokul *Okuma* kitabımızda yine o eşsiz Reşat Nuri'yle karşılaşıyorum : Onun kirazları ve kiraz ağacından düşüp ölen küçük kızı anlatan o kadar acıklı hikâyesi...

Artık Galatasaray'dan ayrılmıştım. Atatürk Erkek Lisesi'nde ikinci sınıfta okuyordum, 10/A. Hocamız Bakiye Ramazanoğlu, Varlık Yayınları'nın yeniden yayımlamaya başladığı Sait Faik kitaplarını salık verdi. Yetinmeyip, derste "Mahalle Kahvesi"ni okudu.

Bu öykü birdenbire kalbimi kırdı, gönlümü çeldi. Hiçbir şey anlatılmaz görünürken büyük dramlar, yürek yakıcı serüvenler, ölüm kadar acı ayrılıklar, düşüşler ve ruh yücelmeleri anlatılıyor ve bütün bunların hepsi bir kış akşamı, gözden ırak mahalle kahvesine sığabiliyordu...

O zaman, dört beş ay, soluk soluğa Sait Faik okudum. Tam otuz yıl önce. Ama bana daha dün gibi geliyor. Sait Faik'in son öykülerini, *Alemdağda Var Bir Yılan*'da yer alanları bugün daha çok seviyorum. Otuz yıl önce tam kavrayamamıştım. O günlere ilişkin olarak

Gitgide anlıyordum ki, benim sesim, okuduklarımın yankısıdır. Evet, öyledir. Bu bilinçle kaleme alınmış hikâye kitabımsa – nihayet Bir Denizin Eteklerinde.

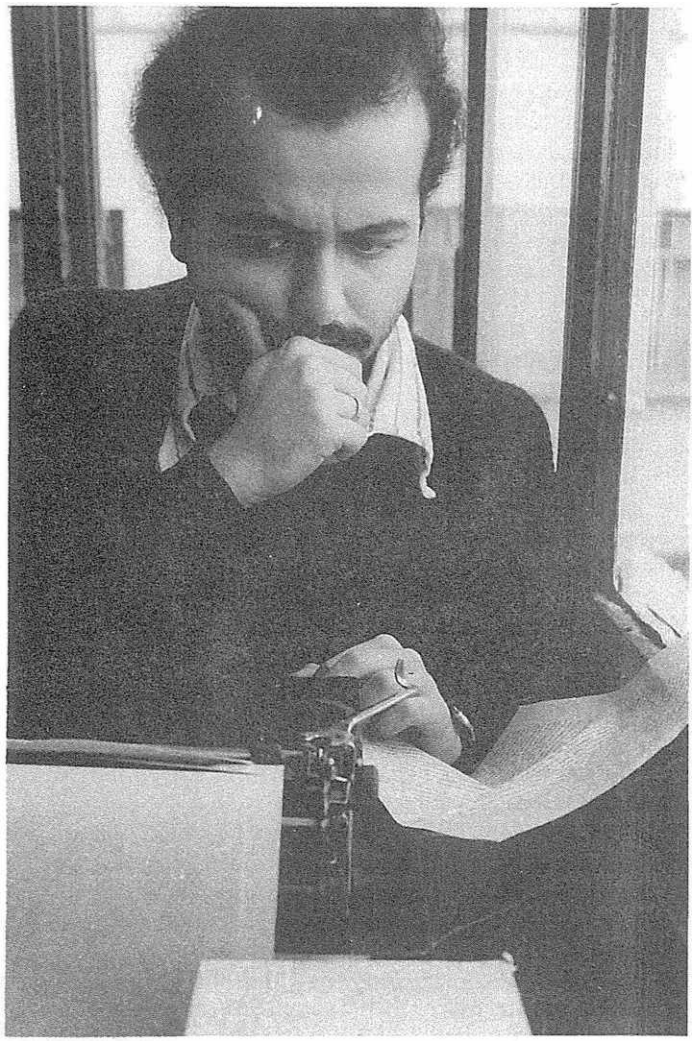

bütün değişen bu.

Kavrayamazdım; çünkü ders kitabımızda bir hikâye tanımı vardı. Bu tanıma göre, hikâyenin bir başı, bir düğüm noktası ve bir de sonu olmalıydı. *Alemdağda Var Bir Yılan*'ın öyküleri hep yarım kalmış bir yerden başlar ve yarım kalmış bir başka yere ulaşır. Şimdi anlıyorum ki, hikâye tanımları pek o kadar yararlı olmuyor.

Yine o sıralar Varlık Yayınları bir yandan da Sabahattin Ali'nin bütün eserlerini okura sunuyordu. Bu kez içteki fırtınayı dışa vuran Sabahattin Ali dünyasına karışacaktım. Onun isyankâr hikâyeleri beni düpedüz allak bullak etmiştir.

Bence hiç öyle değildir ama, söylenegelen, Sait Faik'in bireyi, Sabahattin Ali'ninse toplumu yazdığıdır. Bana sorarsanız, her ikisi de hem bireyi, hem toplumu kişisel süzgeçlerinden geçirerek kaleme getirmişlerdir. Her ikisine de bağlanıp kaldım.

Sonra artık hikâyeciler fırtınası başladı. Yaz ayları her gün Sahaflar'a gidiyor ve Türk hikâyecilerinin kitaplarını topluyordum. Bekir Sıtkı'dan Ümran Nazif'e, Kemal Bilbaşar'dan Haldun Taner'e harikulade bir serüven!

Lise sondayken hikâye yazmaya başladım. Bilmem neden, ille yalnızlığı yazacaktım. "Hüzün Kahvesi" (*Cumartesi Yalnızlığı*) bu anlamda ilk çalışmam sayılabilir. Şimdi okuyunca Sait Faik'in etkisine Oktay Akbal'ınkinin, daha ötelerde Samet Ağaoğlu etkilerinin karıştığını duyumsayabiliyorum. Belki çok uzaklardan kendi sesim işitiliyor.

Kendi sesim : Acaba bulabildim mi? Çok severek yazdığım öyküler, *Dostlukların Son Günü*'nü oluşturanlardır. Bununla birlikte onları yazarken, kendi sesimden çok, sevdiğim hikâyecilerinkini dinlemeye koyuldum; sevdiğim hikâyecilerde sürek avına çıktım.

Örnekse, "Gelinlik Kız". Bu çok sevdiğim bir hikâyemdir. Çehov'un "Çeyiz" adlı bir öyküsünü okur okumaz aklıma gelmişti. Rusya birdenbire çocukluğumun Kadıköyü oldu. Çocukluğumda şöyle bir görüp sonra veremden öldüğünü öğrendiğim bir genç kız vardı. O belirdi. Genç kızın mevlûtuna gitmiştik. Eve dönüşte annem radyomuzun durduğu masanın bitişiğindeki koltuğa yığılmıştı. Bu iki çizgi, genç kızla ölüm, "Gelinlik Kız"ı oluşturmuştur. Fakat Çehov'u okumasaydım yazabilir miydim, kestiremiyorum.

Katherine Mansfield'in bir öyküsü var : "Miss Brill". 'Çılgın kalabalıktan uzak' olacağı yerde, bu kalabalığa omuzlarında pörsümüş kürküyle karışmak... ille karışmak isteyen yaşlı kız Miss Brill beni o kadar çok yaraladı ki, onunla gönül birlikteliğimiz hâlâ sürüyor, hiç dinmedi.

Miss Brill genceldi, "Elbise Haritaları"nda (*Dostlukların Son Günü*) göründü. Miss Brill ve çevresinin acımasız insanları, bende yaşaya yaşaya, taa *Kafes* romanına uzandılar. Miss Brill bu kez hayalinde kendini kadın sanan yaşlı bir çevirmene dönüştü; dünya onunla da alay ediyordu.

Gitgide anlıyordum ki, benim sesim, okuduklarımın yankısıdır. Evet, öyledir. Bu bilinçle kaleme alınmış hikâye kitabımsa – nihayet – *Bir Denizin Eteklerinde.*

Orada artık bir gece Prens Mişkin'in niye çıkıp evimin darmadağınık oturma odasına geldiğini tasasızca biliyordum.

Hikâye ve romanlarımda hep Prens Mişkin'i, 'öteki'yi yazmaya çalışmadım mı? Hakkı Celis, Handan, belki de hiçbir zaman görmeyeceğim Londra'da yaşamış Mrs. Dalloway, "Kaymaklı Tavukgöğsü"ndeki çocuk ve babası, "Sümbül"deki Sümbül, "Projektörcü"deki projektörcü ve hikâyeci, hepsi, bütün bu insanlar bana hep seslendiler. Beni çağırıyorlar, fakat ben onlara ulaşamıyorum.

Galiba yalnızlığımı yazdım. O

YAŞADIĞIM GÜNLERDEN

NECATİ GÜNGÖR

ÖYKÜCÜLÜĞÜMÜZDE Anadolu Coğrafyası ve bu coğrafyada benim öykülerimin yeri... Öyle mi? Doğrusu, oldukça iddialı bir başlık. Her öykü yazarının gururunu okşayacak bir soru! Kendinden söz etmeye teşne biri için ne kadar çanak tutucu bir yaklaşım... Herkes kendi yazdığının ülke coğrafyasındaki yerini saptayacaksa, eleştir-

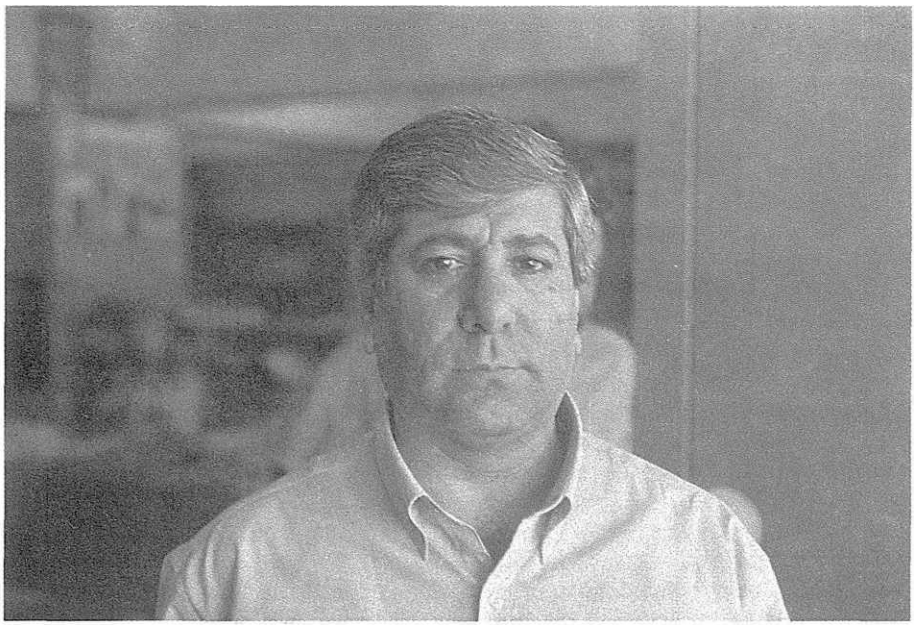

Necati Güngör : Kitapçı vitrinlerinde adlarına rastladığım Orhan Kemal ile Sabahattin Ali ise, daha sonra benim iki yazarım, has adamlarım olacaklardı. Tıpkı Gorki'nin insanları gibi onların anlattıkları da çevremde var olan tiplerdi. Dolayısıyla çevremdeki olaylara, insanlara, yaşanılan sorunlara toplumcu gerçekçi açıdan bakmayı bu yazarlar aracılığıyla öğrenecektim. *Yolun Başı* adını taşıyan ilk kitabımda bu üç yazarın da olumlu anlamda etkileri vardır...

menlerin, araştırmacıların, edebiyat tarihçilerinin işi ne? Onlar işi tembelliğe vururken herkes kendi göbeğini kendisi mi kesecek yoksa?

Öykücünün işi öykü yazmak olmalı, bana sorarsanız. Eleştirmenler, araştırmacılar da, öykücünün ya da romancının yazıp yayımladıklarını anlamaya çalışmalı, yorumlamalı ve hak yemeden yerine oturtmalı. Sizce de öyle değil mi? Eğer ben yazdıklarımı yorumlayıp değerlendireceksem, ortada bir eleştirmen, araştırmacı kıtlığı var demektir. Belki de gerçekten öyle, bilemiyorum.

Yönelttiğiniz soru üzerinde düşünürken, elimde olmaksızın bunlar geldi aklıma. Ancak, yönelttiğiniz soru bağlamında diyeceğim şu : Öykü yazmalara heves edip de kalemi elime aldığım hiçbir dönemde, coğrafyamızda bir yerleri anlatmak gibi bir kaygım yoktu, olamazdı. Başka öykücülerin böylesine bir kaygıya sahip olduklarını da sanmıyorum. Bir kurama göre, kişi, 0-7 yaş arasında nerede, hangi coğrafya parçasında yaşamışsa, bilinçaltı orada yaşadıklarıyla dolar. Bilinçaltına dolan şeylerse zamanla bilinç düzeyine çıkar; o kişi yazarsa eğer, yazarken bütün bunlardan etkilenir... Sanırım her yazar kadar benim için de geçerli bu kuram.

Çocukluğum Malatya'da geçti, evet... İlk gençlik yıllarım da öyle. Malatya'nın ellili yılları, altmışlı yılları benim büyüme ve yetişme çağlarıma denk düşer... Yoksul, yalın, ama alabildiğine incelikleri, kültür birikimi olan, öğrenme açlığı içinde olan çevrelerde yetiştim. Hiç okuması yazması olmayıp da dünyanın en ilginç öykülerini anlatan kişiler tanıdım. Mali olarak yoksul, ama yaşam zenginliği fazla kimselerin arasında bulundum. Duygularını şiirle, türküyle anlatmasını bilen; anlattığı konuyu atasözleri ve deyimlerle güçlendirmesini bilen, anadilini konuşa konuşa işlemiş bir toplum kesiminin içinde açtım gözlerimi...

Ana-babam "mektep" görmüş, okumuş yazmış insanlar değillerdi; ama evimizde bir Yunus Emre divanı, Karacaoğlan'ın "tam ve tekmil" şiirleri, bir Şah İsmail kitabı vardı. Kış geceleri mangal başında, yaz geceleri kayısı çekirdeği ayıklarken, serin sonbahar akşamlarında kışa hazırlık buğday ayıklarken anlatılan masallar, söylenceler, öyküler, anılar, mâniler, bilmeceler, duyarlığımızı besleyen ilk edebiyat malzemeleriydi. Okuyup yazmaları söktükten sonra (ilkokul sıralarında) Karacaoğlan'a, Yunus Emre'ye öykünerek şiirler yazmaya çalıştığımı hiç unutmam...

Okuduğumuz ilkokulun binası (Fırat İlkokulu) Yeni Cami'nin tam karşısındaydı. Okul'dan çıkınca caminin avlu duvarlarına açılan kitap sergisinin önünden ayrılmak istemezdim. Saatlerce kitapların ilkel kapaklarına bakar, adlarını ezberler, kapak kompozisyonlarından bir anlam çıkarmaya çalışırdım. Daha sonraları aynı alışkanlığı, sayıları onu bulan ve kaliteli kitapların satıldığı kitapçı vitrinleri önünde sürdürecektim...

Bir şansım da, okul sonrasında ve tatillerde, zamanımı, babamın kasap dükkânında geçirmek oldu... Çarşı, bir insan laboratuvarıydı benim için; bunu çok sonraları anlayacaktım. Kasaplar Çarşısı, Arasta, Sebze Hali, Kuruyemişçiler Çarşısı (Şıra Pazarı), Pamukçular, Demirciler Çarşısı, Kenara... Sandıkçılar, fırıncılar, aşçılar, arabacılar, faytoncular, sokak satıcıları, celepler, oduncular, dilenciler, çöpçüler, hamallar... Daha birçok meslek adamı, ekmek peşinde koşanlar, hayat kavgası verenler; haline şükredip geçinmeye çalışanlar, kurnazlık edip bir an önce köşe dönmeye çalışanlar, müşteriyi her zaman "velinimet" sayanlar, ticaret düzeni içinde semirenler, kazancını kumara, içkiye, kadınlara yatırıp iflas edenler, alacaklılardan kaçanlar, hayatları boyunca borçlanmaktan korkanlar, ipin ucunu kaçıranlar, hesabını bilenler, harama gönül indirmeyenler, fırsatını buldu mu borçlusunun ümüğüne çökenler, ekmeğini taştan çıkarmasını bilenler, oturduğu yerde para kesenler, her sorunu kavgayla, silahla çözümlemeye çalışanlar, kız kaçıranlar, çapkınlar, düzenli bir aile yaşamı olanlar, oğlanlar, oğlancılar, suç işlemeye eğilimli kriminal tipler, karıncayı bile incitmekten çekinenler, şarhoşlar, sinema delileri...

Ve bütün bu insan kalabalığı, renk cümbüşü ortasında eline ne geçerse okumaya çalışan bir çocuk...

Et sarmak için kiloyla aldığımız dergi ve gazetelerin tümü elimden geçerdi! Kimlerin çıkardığını sonradan öğreneceğim birçok mizah dergisini ve kimilerini yakından tanıma olanağı bulacağım yazar ve çizerlerin yapıtlarını o yıllarda, o çağlarımda okumuştum.

Hiç unutmam : Bir gün Maksim Gorki'nin bir kitabı var elimde. (Gorki, benim çevremde soluk alan insanlara çok benzeyen başka bir coğrafyanın insanlarından söz ettiği için ilgimi çekiyor olmalıydı!) Kitabın arkasında Gorki'nin palabıyıklı bir resmi var. Kitabın adı, yazarın adı kimseye bir şey ifade etmiyor ama, bu resim nedense ilgi çekiyordu. Sonunda dükkân kalfamız dayanamayıp sormuştu : "Bu, Maksim Gorki Alevi mi?" Hayır, o Türk bile değil, bir Rus yazarı! Neden Alevi olsun? "E baksana, palabıyıklarına adamın, Alevi bıyığı bunlar!" diye açıklamıştı kalfa...

Bir başka gün elimde bir felsefe kitabı var... Yaşıtım olan hamal çocuklar dükkânımızın önüne gelip benimle çene çalmaktan hoşlanıyorlar... Ama kitap okuduğum için de fazla rahatsız etmemeye çalışarak bir köşede kendi aralarında söyleşiyorlar : Biri soruyor : "Gene ne okuyor?" / "Felsefe..." / "Felsefe ne demek?" / "Yani bir çeşit bilim gibi bir şey..." / "Bilim ne demek?.."

Düşünüyorum da, demek ki, Maksim Gorki'nin adıyla felsefe kavramı, benimle birlikte girmişti Kasaplar Çarşısı'na... Sonra o çarşının insanları da benim aracılığımla Türk edebiyatına gireceklerdi. Kitapçı vitrinlerinde adlarına rastladığım Orhan Kemal ile Sabahattin Ali ise, daha sonra benim iki yazarım, has adamlarım olacaklardı. Tıpkı Gorki'nin insanları gibi onların anlattıkları da çevremde var olan tiplerdi. Dolayısıyla çevremdeki olaylara, insanlara, yaşanılan sorunlara toplumcu gerçekçi açıdan bakmayı bu

Bizi yetiştiren toprakların farklı boyutları, farklı insan ilişkileri, farklı kültürel derinlikleri vardı. (Biz diye söz ediyorum, çünkü benden başkaları da Malatya çevresinden konular, sesler, insan yüzleri taşıdılar, taşıyorlar hikâyemize. Kimler mi? Tahir Abacı, Ali Balkıs, Lütfi Kaleli, Şükrü Bilgiç...) Kökleri Dedekorkut destanlarına kadar uzanan dil özellikleri vardı Malatya'nın.

yazarlar aracılığıyla öğrenecektim. *Yolun Başı* adını taşıyan ilk kitabımda bu üç yazarın da olumlu anlamda etkileri vardır...

Yolun Başı'nı, Babıali dergilerinde yayımlanmış, benimsenmiş, beğenilmiş hikâyeler oluşturur. Oysa bunun öncesi var. Daha Malatya'da okurken, yani lise sıralarında yazıp yayımlamaya başladığım hikâyelerim de oldu. 1968-69 yıllarında Malatya'da yayımlanan "Oluş" dergisinin açtığı hikâye yarışmasında birincilik ödülünü kazandım. Bu yarışmanın değerlendirme kurulu başkanlığını, o sıralarda Malatya'da hekimlik yapan Muzaffer Hacıhasanoğlu üstlenmişti. Edebiyat kültürü sağlam, beğenisi incelmiş bir hikâyeciydi Hacıhasanoğlu. Mezbaha işçilerinin yaşamlarından kesitler sunan hikâyeme birincilik ödülü verdikten sonra bir de değerlendirme yazısı yazmıştı dergide. O incelikli yazıdan çokça yararlandım. Çağdaş bir hikâye yazarının nelere dikkat etmesi gerektiğini, nelerden kaçınması gerektiğini diplomatik bir incelikle, beni kırmadan, bilgisizliğimi yüzüme vurmadan anlatıyordu. Yine yazıdan şunu da öğredim ki, doğru bir yoldayım; seçtiğim konu, anlattığım olay, insanları ele alışım doğru... Hayata bakışım sağlıksız değil... Bu, bana güven verdi. Bulunduğum coğrafyanın insanlarına, o insanların macera haritasına daha bir bilinçli gözle bakmaya çalıştım. Bir de bizim oranın, içinden çıktığım coğrafyanın hikâyesi pek değil, hiç yazılmamıştı bizim kuşak yetişinceye dek... Sözgelimi köy edebiyatı dediğimiz akımın güçlü temsilcileri Batı ve Orta Anadolu dolaylarından ses getiriyorlardı. O günlerde değişik bir rüzgâr estiren Bekir Yıldız, kadim zamanların Urfa'sından konu seçiyordu. Orhan Kemal'in, Yaşar Kemal'in Adana'sı ise, çok daha başka bir iklimin sıcaklığını taşıyordu.

Bütün bunların yanında bizi yetiştiren toprakların farklı boyutları, farklı insan ilişkileri, farklı kültürel derinlikleri vardı. (Biz diye söz ediyorum, çünkü benden başkaları da Malatya çevresinden konular, sesler, insan yüzleri taşıdılar, taşıyorlar hikâyemize. Kimler mi? Tahir Abacı, Ali Balkız, Lütfi Kaleli, Şükrü Bilgiç...) Kökleri Dedekorkut destanlarına kadar uzanan dil özellikleri vardı Malatya'nın. Bir söylenceler kentiydi burası. Yüzyıllardır düşman işgali görmemişti; bu nedenle ta Orta Asya'dan taşınagelmiş bazı inançlar, davranış biçimleri korunmuştu. Duyarlı, yumuşak ve inceliklerle örülü bir insan dünyası vardı. Yakın tarihinde Demokrat Parti zorbalığına boyun eğmemiş, pabuç bırakmamış ve bu tavrıyla Türkiye'nin bütün illerinden ayrı düşmüş bir vefa beldesiydi. Kime karşı vefa, diyeceksiniz? İktidarı yitirmiş olsa bile, hemşerilerinin gözünde değerini yitirmemiş olan İsmet Paşa'ya karşı!..

Şunu da söylemeliyim : İçinden çıkıp geldiğim coğrafyanın değerini ve özelliklerini, İstanbul'u mesken tuttuktan sonra daha iyi görmeye, hikâyesini yazmaya başladım! Ha, şunu sorabilirsiniz; sözünü ettiğim coğrafyanın malzemesini bire bir yazdın mı? Evet ama, ben hikâyeciyim. Yaptığım işte kurgu her zaman belli bir önem taşır. Hikâye, bilimsel bir metin değil; ben de bilim adamı değilim... Bunu da birtakım karakuşi mantıklı eleştirmenler için söylüyorum. ○

Bir komando tutumu...

Vedat Günyol

Bugün, değersiz birtakım hikâyecilerin (daha doğrusu hikâyeci taslaklarının) nişan tahtası olarak seçtikleri bir büyük usta var : Sait Faik. Hikâyeciliğin doruğuna ulaşmış olan bu ustaya çatmayıp da kime çatacaklar? Kendilerini yüceltmek için onu çürütmeyip de kimi çürütecekler? Onu tutanları da hainlikle suçlayıp kendi yüceliklerine(!), çürütülmez bir kanıt elde etmiş olacaklar! Hey babam hey, güler misin ağlar mısın?

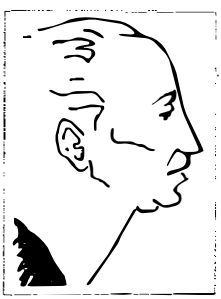

Sait Faik hippiymiş, burjuvaymış. Türkiye halkının uyanmasına karşıymış. Veyl onu okuyanın haline! Bir komando tutumu, kafası, daha doğrusu kafasızlığıyla saldırıyorlar bu üstün, üstünün üstünü sanatçıya. Neden? Çünkü Sait Faik, kendini, çevresindeki senin benim gibi insanları yalansız dolansız dile getirmiş. Bir martının, bir balığın ölümünü anlatmış. Oysa, Anadolu'da bunca kahırlar çeken insanları görmezlikten gelmiş. Devrimci değilmiş falan filan. Kendileri ne yapıyor bu suçlayıcılar? Fikret Otyam'ın, sayısı onu geçen *Gide Gide* adlı serisinde ele aldığı yürekler acısı konuları, donuk, cansız birer kartpostal halinde, üstelik bozuk bir Türkçeyle, ilkelin ilkeli deyişlerle, yeni bir şeymiş gibi süsleyip püsleyip – o aptal sandıkları, ama, hiç de aptal olmayan, kendi kültürsüz düzeylerinin çok üstünde olan okurlara – yutturmaya kalkıyorlar.

Sait Faik'i tutan eleştirmenler hainmiş, Sabahattin Ali'yi öldürenlerin yanı başında saf tutanlarmış! Bakın hele siz, ne de rahat konuşuyorlar. Sabahattin Ali'yi bir parmak olsun aşamayan, Sait Faik'in ayağının tozu bile olamayan böbürleçler!

Edebiyatta komandoluğun tutmayacağını bilemeyecek kadar zavallı insanlar! Bir hikâyeci, eğer hikâyeciyse, onu bunu kötülemez. O kaka, ben üstünüm demez. Hikâyesini yazar, okurların karşısına yeteneği (varsa eğer), ustalığı (varsa eğer) ile çıkar. Kararı okuyucu verir.

(*1975*)

Hüseyin Rahmi'nin mizahı

Ahmet Hamdi Tanpınar

Hüseyin Rahmi'nin mizahı biraz psikoloji ile beraber yürüseydi insanları biraz fert ve talih-olarak görseydi ne kadar iyi olurdu. O zaman kitaplarını dolduran ve çoğu hakikaten lezzetli olan o konuşmalar sadece geçerken yakalanmış küçük çizgiler ve onların bazan mübalâğaya kaçan orkestrasyonu halinde kalmazlardı. O zaman herkes kendi talihinin hissiyle yaşanmış bir hayatın tecrübesi içinden ve onun kendi ağzında kalmış tadiyle konuşacağı için, kitaplarının sonuna koyduğu o felsefi mülâhazalar, o mücerret fikirler bu eserleri beyhude yere ağırlaştırmazdı.

(*Ağustos 1964*)

Pınar Aka
Aynalara Yolculuk

Bilgi Yayınevi, Haziran 1996. 156 sayfa

● **Hürriyet Yaşar**

İÇTENLİKLİ, dürüst bir ilk kitap *Aynalara Yolculuk*. İlginç de denebilir. Ama yazarın onca çabasına karşın, gizemli bir kitap değil.

Özgünlüğünü ikizlerden alan "Aynadaki Yüz" adlı ilk öykü bir yana, öteki öyküleri birbirine karşı ayna tutar gibi tutunca, aynaların sırrı çatlayıp dökülüveriyor. Yaşamın gerçeği, ortada çırılçıplak kalıyor. Oysa yazar onları simgelerle süslemiş, örtülerle gizlemiş. Yine de öykülerden ikisini, üçünü birbirine karşı tutunca, sır kalmıyor aynalarda; çözülüp özyaşama indirgeniveriyor öyküler.

Kötü mü sanatta özyaşam? Tek başına kötü değil kuşkusuz. Ama, suya konunca birbirini öteleyen yapıştırılmışlar gibi, azıcık kurcalayınca simgeler öyküden ayrıştırılabiliyorsa, o zaman öykü öncesindeki duyarlıklar, gözlemler, öyküsüzcesine sahipsiz, öylece ortada kalabiliyor.

Psikolojiden ve folklordan yararlanıyor Pınar Aka. Bir öykücünün psikolojisi ya da folkloru sevmesine kim ne diyebilir? Bu sevgi ve ilgi öykücüyü, konularına öykücü duyumsayışıyla yaklaşmak yerine, bilimin daha kesin ama daha yavaş ve kısa adımlarının güvencesine çekmedikçe.

Aynalara Yolculuk'ta Pınar Aka'nın bilimden yararlanma ölçüsü, öykü konusu olabilecek konulara uzanmasını sağlamayabiliyor. O bilimlerden, gereğinden çok yararlanıyor çünkü. Kimi öyküler, psikoloji ya da folklordan öyküleştirilmiş örnekler olarak kalabiliyor. "Ölü Kanarya", "Yağmur" bu tür öykülerden ikisi. Bilime tümüyle teslim edilmemişse de, bu ilişkiden yara almış öyküler de var, "Tilkiyi Öldürmek" gibi.

Bilim denen apayrı iş, öykü denen bambaşka bir işin içine bunca sokulunca, sonuç öyküye yaramıyor. Öykücü, tüm gözlüklerini çıkarmalı işini yaparken. Bilim gözlüğünü bile...

Psikoloji ile yakınlığı olmamış öykü okurlarında ilk anda bir değişiklik duygusu uyandırdı diyelim bu tür öyküler. Peki, benzer "öykü"leri ezbere bilen psikologların öykü okuma hakları ne olacak?

Dile hiç önem vermemiş Pınar Aka. Etraf, fark etmek, dikkat, garip, diğer, kaybolmak, hissetmek, devam etmek... yinelemeleri bıktırıyor okuru. Bir de hem öztürkçesini hem de yabancısını kullandığı sözcükler var : Rüya-düş, rağmen-karşın, beraber-birlikte, rekabet-yarış, sır-gizem, elbise-giysi, fikir-düşünce, tekrarlamak-yinelemek... Saymakla bitecek gibi değil. Bu özensizlik ve dilde gelinen yeri umursamayış, onu çok eskimiş bir anlatıma değin düşürüyor kimi zaman : "Birden gözlerim hayretle açıldı." (s. 28, "Aynadaki Yüz")

İçe dönük bir yazar Pınar Aka. Yalnız ve güneşsiz de diyebiliriz. "Kapalı perdeler dışarıyı görmesini engelliyor. Dışarıda neler olduğunu merak etmi-

yor", şimdilik. (s. 99, "Onun Sırrı") Kartallar, yılanlar, kurtlar, kertenkeleler... Kan, ateş, uçurumlar, kuyular, merdivenler... Birbirini yiyen, birbirine dönüşen yaratıklar, renkler... Anne, baba, kız kardeş, erkek kardeş, zenciler, beyazlar, kanlanıp canlanan heykeller... Hepsinin arasında nergisler, mor pembe menekşeler, kırmızıya boyanan beyaz gelinlikler... Bu resmi yapan ressamı yiyen kurtlar... Kahkahalarla uzaklaşan babası... Kurt biçiminde erkek kardeşler... Ertesi gün öyküye... pardon... resme baktığında tuvalde o tabloyu değil, kendini gören ressam... ("Korkunç Resim")

Bakalım Pınar Aka, sonraki yazdıklarında "ötekiler"e perdelerini açacak mı? Onların arasına karışıp, onları da içeri alıp, onlara da ayna olacak mı? Öykülerini bilimden iyice kurtardıktan sonra ama. O

Behçet Çelik
Yazyalnızı

Yazılı Günler Yayınları, Ağustos 1996.
94 sayfa

● Hürriyet Yaşar

KISA öyküyü seviyor Behçet Çelik. Doksan dört sayfalık küçücük kitapta on altı öykü var.

Yalnızlık, ayrılık, eskimiş arkadaşlıklar, bekârlık, kardeşlik... öykülere dağılmış izlekler. Kiminde de yabancılaşma. Ama anlatıcının kendisiyle bile eğlenebildiği, yaşamla barışık, cana yakın, sıcak sorgulamalar biçiminde beliriyor bu yabancılaşma; herkesi, her şeyi yadsımaya değin götüremiyor onun öykü kişilerini : "Şaşıyorum bu biçimdeki umuda. Her yanı, her yeri yadırgamalarla, kimsesizliklerle dolu bu şehirde yine de elimden tutuyor, 'yalan da olsa' yüzüme gülüyor." (s. 69, "Esin : Harin Bir Rüzgar")

Umutsuzluğu da içeren ama yaşamdan yana ağır basan bu ikircik, Necati Tosuner'in "En çekilmez yağmurun ardında bir ebemkuşağı arayan" öykü kişilerini anımsatıyor. Yer yer Tonuser'den anımsayacağımız duyumsayışlarla. Behçet Çelik'in "Bu sokaklar benim değil. Benim değil bu içime, dışıma, gözlüğüme, ellerime, tam adım atacağım yere yağan yağmur." (s.67, "Esin...") diyen öykü kişisinin sözleri, Tosuner'in çok önceden okuduğunuz "Yaşadığınız evrene küsmüş, üstelik bir de yalnız kalmışsanız, sevdiğiniz kentin yabancılığı ilk yağmurlarla kendini gösterecektir," diyen öykü kişisine değin götürebilir sizi. (Tosuner, "Bir Ebemkuşağı Peşinde")

Behçet Çelik'in yalnız kişisi de, Tosuner'in yalnız kişisi de çevredekilerce ayrımsanmayışlarından yakınırlar. İkisi de parka giderler, ikisi de bekâr odalarını düşünürler. Öykünme diye kestirip atabilir miyiz bu benzeşmeyi? Ortak duyarlıkların ortak yerlere götürmesi yazarı. Yaşantı benzeşince duyarlık, duyarlık benzeşince de söyleyiş benzeşebiliyor. Kimi zaman aynı yaşantıları, aynı duyarlıkları daha önce başkalarında da okuduğunuzu düşünebiliyorsunuz. Nedir bu? Yazarın yinelemeye düşmesi mi? Denebilir. Çözüm? Kendinden öncekileri de okumak mı? Neden işe yaramasın?

Ama içtenlikli bir öykücü Behçet Çelik. Benzeştirme ile o içtenlik bir arada olabilir mi hiç? Yine de, öykü okuru, yeni duyarlıkların yeni söylenişlerini ister. Örneğin "Sucuklu Yumurta" yazınımızda benzerleri olan bir ayrılık ve yalnızlık sıkıntısı öyküsü.

Yeni yazarların, Türkçenin direnme savaşına ilgisizlikleri şaşırtıcı boyutlarda. Türedi anlatımlara direnemeyişleri de öyle : "Müthiş keyif alırdım." (s. 41, "Canım Kardeşim Halil")

Tutarsız bir Türkçeyle yazdığının ayrımında mı Behçet Çelik? Muamma, hakikat, minnet, mertebe, muhteşem, şevk, kasvet, sohbet, indeks, poşet, nüsha... gibi kimi eski, kimi yeni yabancı sözcüklerin yanında, bencileyin, tavaf... gibi çok eski sözcüklere de özenebiliyor. "Geri çevirme"nin ya da "istememe"nin daha uygun düşeceği bir tümcede bile "reddetme"yi kullanabiliyor. (s. 38, "Küskünler Saklambacı") Tabii, doğal, rüya, düş, his, duygu, çare, umar, küfür etmek, sövmek, endişe, kaygı, anımsamak, hatırlamak... gibi sözcüklerin bir arada kullanılışı bir tutarsızlık.

Bir de yazım tutarsızlıkları var ki, onu da anlamak güç. 'Aşık' külahsız yazılmış, 'sakin'de 'a' külahlı. Yerleşmemiş bitişik yazımlar, aynı sözcüklerin kimi yerde bitişik kimi yerde ayrı yazılışları... Bu yazım karmaşası ve yazarlarımızın gittikçe yaygınlaşan tutarsızlıkları, geriye dönüşleri yakında başımızı çok ağrıtacağa benzer.

Yaşamı her şeye karşın seven, bunalımlarıyla dalga bile geçebilen bir öykücü Behçet Çelik. Zaten mengenede filan da değil onun öykü kişileri. Anlatımı duru ve anlaşılır. Ama başarısız öyküler de var kitapta. "Bir Mektup" gibi. O

BU SAYININ YAZARLARI

Nezihe Meriç (1925) hep aynı tutkuyla sürdürdüğü öykü yazarlığını yeni bir kitaba doğru sürdürüyor.

Demir Özlü (1935) "Adam Öykü"nün sürekli yazarı. Demek ki tükenmeyen bir öykü kaynağına dayanıyor birikimi.

Tomris Uyar (1941) öykü edebiyatımızın başlıca "en öykücü"lerinden. "Adam Öykü"de ilk kez görünüyor. "Adam Öykü" için gecikmiş bir buluşma. "Kristin"i hiçbir kitabına almadığı için yayımlıyoruz. Otuz önce yazılmış taptaze bir öykü.

Enis Batur (1952) "Cumhuriyet"teki yazılarına ara verdi ve sekiz ay için Fransa'ya gitti. Onun üretkenliğine eklenecek bir şey yok. Şimdi de *Opera*'sı okunuyor.

Octavio Paz (1914) Amerika kıtasında yetişmiş en önemli edebiyatçılardan, Meksikalı şair ve yazar. On dokuz yaşında ilk şiir kitabı yayımlandı. 1937'de İspanya'ya giderek Cumhuriyetçilerin yanında yer aldı. Şiirlerinin yanı sıra felsefi denemeleri ve eleştirileri de ilgi çekti. Hindistan, İngiltere, Fransa, ABD ve Meksika'da yaşadı. Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü. Çeviri kitaplarıyla Türkçede de tanınan ve sevilen bir şair ve yazar oldu.

Mario Vargas Llosa (1936) ülkemizde de sevilen Latin Amerikalı yazarlardan. Peru'da devlet başkanlığına bile aday oldu. Kazanamadı, ama ülkesinin dünyadaki en saygın üyelerinden biri olarak tanınıyor. Pek çok romanından sonra, Can Yayınları son romanı *Masalcı*'yı geçen ay yayımladı.

Metin Demirtaş (1938) "Karga ile Tilki"nin öyküsünü bir de kendisi yazmış. Şiirsel bir öykücük ve şiir dili içinde Tilki'nin Karga'ya söyledikleri.

Mehmet Güler (1925) "Çavlanın İçinde Sessizce"de öykülerindeki duyarlığı sürdürüyor.

Sulhi Dölek (1948) mizahı yazınsal düzeyde alan yazarlarımızdan. Onun mizah ve öykü üstüne düşünceleri, "mizah öyküsü"ne adamakıllı ışık tutacak nitelikte.

Cemil Kavukçu (1951) "Adam Öykü"nün ikinci soruşturmasında "en beğenilen" genç öykücü seçildi. Bu seçimin yerinde olup olmadığını elbette zaman gösterecek. Son dönemin en çok ilgi çeken, bu arada öykü edebiyatımızın geçmişteki pırıltısını en çok taşıyan genç yazarlarından olduğu kuşkusuz.

Nüket Esen (1949) Boğaziçi Üniversitesi'nde öğretim üyesi. Aynı üniversitenin İngiliz Edebiyatı Bölümü'nde okudu. "Yeni Türk Edebiyatı" konusunda doktorasını yaptı. Titiz bir incelemeci olarak yaptığı çalışmalar karşılığını arıyor olmalı.

Şavkar Altınel (1954) hep şiirleriyle göründü. Oysa asıl uğraş alanı roman sanatı. Bir gün roman yazmayı düşlüyor. Onun tam edebiyat adamı kimliği, yeni yayımlanan gezi kitabından da belli oluyor : *Güneydeki Ülke : Avustralya'da Bir Yolculuk* (Oğlak Yayınları).

Reha Mağden (1955) kendi kapalı dünyasında bir öykücü. Üstelik gazeteci olarak tam dışa dönük bir dünya içinde bulunuyor. Tutkulu okurları var. ama tek öykü kitabı *Üçünün Nerkis'i* okuruna ulaşamadı. "Adam Öykü" Reha Mağden'i anımsatmak istiyor.

M. Sadık Aslankara (1948) çalışkanlığını kesintisiz biçimde sürdürüyor. Yazılarına yansıyan bakış açısının duyarlığı yadsınamaz. Edebiyatın yanı sıra tiyatroyla, onun da yanı sıra televizyon belgeselleriyle uğraşıyor.

Orhan Tez özellikle kısa öyküleriyle öne çıkıyor.

Faruk Ulay (1957) On dört yıldır Los Angeles'da yaşıyor. Dar bir okur çevresinin ilgisini çeken genç yazarlarımızdan. Oysa daha geniş bir çevrenin de onu tanıması gerekmiyor mu? *Kopuk Bağlantılar* (1988) ve *Yazılamamış Bir Tarih İçin Dipnotlar*'dan (1994) sonra bir de romanı yayımlandı : *İti* (1995; Yapı Kredi Yayınları).

Leyla Ruhan Okyay (1952) mimar. İTÜ Mimarlık Fakültesi'ni bitirdi, aynı fakültede yüksek lisans öğrenimi yaptı. Altı yıldır yazıyor, ama ilk öyküsü "Adam Öykü"de yayımlanıyor.

Müge İplikçi (1966) Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülleri'nin öykü dalında birincisi olmuştu. "Adam Öykü"de ikinci öyküsü yayımlanıyor.

Attilâ Şenkon (1962) ODTÜ Mimarlık Fakültesi'ni bitirdi, aynı fakültede yüksek lisans çalışmasını tamamladı. İlk kitabı *Her Gün Perşembe Olsa* ile Akademi Kitabevi Öykü Özendirme Ödülü'ne değer görüldü. Şimdilerde bir roman ve bu sayıda bir örneğini yayımladığımız çok kısa öyküler üstünde çalışıyor.

Ayşegül Gürdal (1963) öykü ve şiirlerini yayımlıyor. İstediği gibi resim yapamamanınsa, sıkıntılarını yaşıyor.

Murat Yalçın (1970) İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde öğrenci. İlk kitabı *Aşkımumya* (Yapı Kredi Yayınları) geçtiğimiz yıl yayımlandı. *Hafif Metro Günleri* adlı "romanımsı" kitabını temize çekmek üzere.

Attilâ İlhan (1925) gençlik yıllarında iki öykü yazmış. Biri "Yaşasın Edebiyat" dergisinde yeniden yayımlanmıştı. İlki ve daha önce yazdığı öykü de şimdi "Adam Öykü"de yayımlanıyor. "Geceleyin Rüya Görürüz" 2-3-4 Ağustos 1945'te (yirmi yaşındayken) "Balıkesir Postası" gazetesinde yayımlanmış. Öyküyü "Adam Öykü"ye gönderen İbrahim Oluklu ayrıca şu açıklamayı yapıyor : "Burada gördüğümüz "Se.Te." takma adını "Sungur Tekin"in kısaltması olarak Sıtkı Yırcalı kullanmıştır. Sıtkı Yırcalı hem bir düşün adamı, hem de siyaset adamı olarak ülkemize önemli hizmetler yapmıştır. Bu anlamda Attilâ İlhan'ın yazarlık yaşamında da önemli bir yeri vardır. Daha sonra yolları ayrılmış olsa da Attilâ İlhan Sıtkı, Beyi saygı ve minnetle anmaktadır. Bu öykünün Sıtkı Yırcalı'ya ithaf edilmiş olmasının da anlamı bu olsa gerektir."

Selim İleri (1949) "Adam Öykü"deki sürekli yazılarını bu sayıda "Dönence"ye taşıdı. Aynı edebiyatçı duyarlığı gelecek sayılarda öbür sayfalarımızda sürdürecek.

Necati Güngör (1949) şimdilerde Milliyet Yayınları'nda editör olarak çalışıyor. Öykü onun için gene en önde.

CAN YAYINLARI

6 YAZARIMIZDAN 6 YENİ KİTAP

Ahmet Altan
TEHLİKELİ MASALLAR

Yalnızlığın, sevginin, aşkın romanı. Kahramanı şöyle diyor: "Yanımda kimse olmadığından değil, yalnız olduğumu söyleyebileceğim kimse olmadığı için yalnızım ben."

Feride Çiçekoğlu
100'LÜK ÜLKEDEN MEKTUPLAR

Mektup biçiminde yazılmış birbirinden güzel öyküler. Yolculuklar boyunca yazılmış pasaportsuz mektuplar; vapurlarda, dolmuşlarda, uçaklarda ve uzaklarda; geçmişe ve geleceğe...

Şebnem İşigüzel
ESKİ DOSTUM KERTENKELE

Kırılganlığın, pişmanlığın, aşktan kaçışın, delirmek istemenin, bölünmüş bir ruhun romanı. Yazarın ilk romanı.

Zülfü Livaneli
ENGEREĞİN GÖZÜNDEKİ KAMAŞMA

İktidar, aşk, şiddet ve cinsellik tutkularıyla dolu bir roman. Dekor: 17. yüzyıl Osmanlı sarayı. Kardeşleri, gözünün önünde boğdurulan bir padişah çocuğu... Sıranın kendisine gelmesini bekler... Sonra, bir gün...

Peride Celal
JAGUAR

İstanbul'da bir kenar mahalle. Cumbalı evler. Evlerden birinde yeniyetme bir güzel kız. Bütün tutkusu arabalar. Bir gün daracık yoldan Jaguar marka bir araba geçer...

Melih Ergen
FOTOĞRAFIN ARKA YÜZÜ

İntiharın bilinçli bir seçim olabileceğini sessizce fısıldayan bir roman. Yepyeni bir yazar, romancılığımızda yepyeni bir ses.

ADAM öykü

Geçen sayının (eylül ekim 6) içindekiler

öykü Bayan Brill – Bir Fincan Çay *Katherine Mansfield* • Cümlenin Berberi *Fakir Baykurt* • Berlin'de Bis *Feride Çiçekoğlu* • Bir Başarı Öyküsü *Margaret Drabble* • Nasıl Değil Neden *Jane Harris* • Kapana Düşmek *Vecihi Sarısözen* • Anadolu'da Bir Çam Ağacıydı Anastas Amca *Erkan Karagöz* • Kâkülüm *Hürriyet Yaşar* • Işıklar *Vladimir Korolenko* • Erginleşmenin Yolları – Seni Gördüm Düşümde *György Spiro* • Jozefina'nın Yüzü *Sibel Bilgin* • İzmit *Funda Aksüt* • Korkuyu Korkutan Korku *Adem Eryürük* **bu sayının konuşması** Muzaffer Buyrukçu ile Dünden Bugüne **yazılar** Üslup Düzeyleri *Geoffrey N. Leech – Michael H. Short* • Refik Halid Karay'ın Gurbet Hikâyeleri *Uğur Kökden* • Tahsin Yücel'in Büyükbaba Öyküsünde Kişiliksel Olma ve Bölünme *Mustafa Durak* • Onlar... Hikâyeleri... Biz... *Aydoğan Yavaşlı* • Bir Füruzan Okuması : Gül Mevsimidir ya da Bir Tutku Öyküsü *Nedret Tanyolaç Öztokat* • Dönence / Yazma Bilincinin Yurdunda *Feridun Andaç, Ayla Kutlu, Osman Şahin* • **unutulmuş öyküler** Kurtaramadığım Kadın *Faik Bercmen* **bir kitap bir yazı** *Bir Yaz Gecesi* Fatma Gürel • *Yılbaşında İki "Kalamış"* Eyüp Şeker

500.000 LİRA (KDV dahil)

ISSN 1300-7556